NEW YORK TIMES BESTSELERIS

ŠIURPU, ATGRASU, IŠRADINGA, SUKREČIA — IR NEĮMANOMA PADĖTI Į ŠALĮ.

Gyllian Flynn, romano *Dingusi* autorė

Herman Koch

vakarienė

baltos lankos

Herman

Koch

vakarienė

baltos lankos

UDK 821.112.5-31
Ko27

Versta iš:
Herman Koch, *Het diner*,
Anthos Uitgevers, Amsterdam, 2009

Leidykla dėkoja už paramą Olandijos literatūros fondui

Nederlands letterenfonds
dutch foundation for literature

Redaktorė
Asta Bučienė

Maketuotoja
Eglė Jurkūnaitė

Dailininkas
Zigmantas Butauti

ISBN 978-9955-23-838-6

Žavus vaikinas Edis. Ko lauki, mesk žalią.
Ponas Pinkas. Aš neduodu arbatpinigių.
Žavus vaikinas Edis. Kaip suprast, neduodi arbatpinigių?
Ponas Pinkas. Manau, kad tai nesąmonė.

QUENTIN TARANTINO „PASIUTĘ ŠUNYS“

APERITYVAS

1

Rengėmės vakarieniauti restorane. Neminėsiu, kokiame, nes kitą kartą į jį, ko gero, prigužės žmonių, trokštančių pasižiūrėti, o gal ir vėl ten sėdime. Seržas rezervavo staliuką. Tą jis daro visuomet – rezervuoja. Tai vienas iš tų restoranų, į kurį reikia paskambinti prieš tris mėnesius – ar prieš šešis, ar prieš aštuonis, jau pamečiau skaičių. Man pačiam visiškai neįdomu, kur vakarieniausiu vieną ar kitą vakarą po trijų mėnesių, bet, atrodo, esama žmonių, kuriems tai nesudaro sunkumų. Kai istorikai po kelių šimtmečių panūs sužinoti, kaip atsilikusi buvo žmonija dvidešimt pirmo amžiaus pradžioje, jiems pakaks žvilgtelėti į vadinamųjų madingų restoranų kompiuterius, kadangi, kaip atsitiktinai sužinojau, visi tie duomenys yra saugomi. Jeigu ponas L. pereitą sykį buvo pasirengęs tris mėnesius laukti stalelio prie lango, tai šįsyk palauks ir penkis mėnesius stalelio prie tualeto – tokiuose restoranuose tai vadinama „kliento duomenų pildymu“.

Seržas niekuomet nerezervuoja prieš tris mėnesius. Seržas rezervuoja tą pačią dieną, jo žodžiais, tai lyg sportas. Kai kurie restoranai visuomet palaiko laisvą stalelį tokiems žmonėms kaip Seržas Lomanas, o šis restoranas yra vienas iš tokių. Vienas iš daugelio, tiesą sakant. Norėčiau žinoti, ar visoje šalyje rastume bent vieną restoraną, kurio darbuotojai

nepastirtų it baslį prarijęs telefonu išgirdę Lomano pavardę. Suprantama, pats jis neskambina, paveda tai atlikti savo sekretorei arba vienam iš artimiausių bendradarbių.

– Nesirūpink, – ištarė jis, kai prieš keletą dienų kalbėjomės telefonu. – Ten mane pažįsta, tikrai suorganizuosiu stalelį.

Tik paklausiau, ar pasiskambinsime vieni kitiems, jeigu nebūtų vietų, ir kur tokiu atveju galėtume nueiti. Kitame gale jo balsas nuskambėjo šiek tiek atlaidžiai, bemaž galėjau matyti, kaip jis pakraipo galvą. Sportas.

Vienam dalykui šįvakar nebuvau nusiteikęs. Nenorėjau būti drauge, kai restorano savininkas arba tą vakarą dirbantis atsakingas asmuo kaip senas pažįstamas sutiks Seržą Lomaną ir kai padavėjai palydės jį prie gražiausio stalelio sodo pusėje, o pats Seržas elgsis taip, lyg visa tai nieko nereiškia, mat širdies gelmėje jis visada išlieka paprastas vaikinas ir todėl ypač laisvai jaučiasi tarp kitų paprastų žmonių.

Todėl pasakiau jam, kad pasimatysime restorane, o ne kavinėje prie kampo, kaip jis buvo pasiūlęs. Kavinėje, kurioje taip pat lankosi daug paprastų žmonių. Seržas Lomanas įeis ten tartum paprastas vaikinas, nutaisęs išraišką, kuri bylos: tegu tik visi tie paprasti žmonės ir toliau šnekasi ir elgiasi taip, lyg jo čia nebūtų, – viso to nė už ką nebuvau nusiteikęs šįvakar išvysti.

2

Kadangi restoranas yra vos už keleto gatvių nuo mūsų namų, nusprendėme eiti pėsčiomis. Tad pražingsniavome ir pro kavinę, kurioje nepanorau susitikti su Seržu. Buvau apkabinęs savo žmoną per liemenį, o jos ranka lindėjo kažkur po mano švarku. Ant kavinės fasado švietė kaitri raudona ir balta ten pilstomo alaus reklama.

– Mes per anksti, – tariau. – Tikriau, jeigu kaip tik dabar atsidursim viduj, būsim baisiai jau tiksliu laiku.

„Mano žmona" – daugiau taip nesakysiu. Ji vardu Klerė. Jos tėvai buvo ją pavadinę Mari Klere, bet paaugusi mergaitė nenorėjo būti vadinama kaip žurnalas*. Retsykiais, kad paerzinčiau, pavadinu ją Mari. Bet retai sakau „mano žmona" – kartais oficialiomis progomis, tokiuose sakiniuose kaip „Mano žmona šiuo metu negali prieiti prie telefono" arba „Mano žmona visgi yra tikra, kad rezervavo kambarį su vaizdu į jūrą".

Tokiais vakarais kaip šis mudu su Klere mėgaujamės akimirkomis pabūti dviese. Tada rodosi, kad viskas dar prieš akis, netgi dingteli, kad sutarta vakarienė yra klaida, o mudu tiesiog išėjome dviese pasivaikščioti. Jeigu man reikėtų

* *Marie Claire* – mėnesinis moterų žurnalas, leidžiamas Prancūzijoje ir kitose šalyse įvairiomis kalbomis. (Čia ir toliau – vert. past.)

pateikti laimės apibrėžimą, jis būtų toks: laimei pakanka pačios savęs, jai nereikia liudininkų. „Visos laimingos šeimos panašios viena į kitą, kiekviena nelaiminga šeima yra nelaiminga savaip"* – tokia pirmoji Tolstojaus *Anos Kareninos* eilutė. Prie šito norėčiau pridurti dar daugiau, kad nelaimingos šeimos – o nelaimingose šeimose pirmučiausia nelaimingi sutuoktiniai – niekaip negali apsieiti pačios. Kuo daugiau liudininkų, tuo geriau. Nelaimė visada ieško draugijos. Nelaimė negali pakelti tylos, ypač tos nepatogios tylos, kuri stoja, kai esama vienumoje.

Tad kavinėje, sulaukę savo užsisakyto alučio, mudu su Klere vienas kitam nusišypsojome žinodami, kad netrukus visą vakarą praleisime sutuoktinių Lomanų draugijoje, kad būtent ši akimirka yra gražiausia per visą vakarą ir kad paskui viskas tik riedės nuokalnėn.

Nenorėjau vakarieniauti restorane. Apskritai nemėgstu to daryti. Susitarimas pavakarieniauti artimiausiu metu yra pragaro prieangis, o atėjęs vakaras – pats pragaras. Jo pradžia – jau rytas prie veidrodžio galvojant, ką apsivilkti, skustis ar gal nesiskusti. Viskas tik dėl pozos: suplyšę ir dėmėti džinsai į akis krinta nė kiek ne mažiau nei išlyginti marškiniai. Jeigu pasirinksi vienos dienos barzdą, vadinasi, patingėjai nusiskusti; dviejų dienų barzda neišvengiamai iššauks klausimą, ar tai yra naujojo įvaizdžio dalis; o trijų arba senesnė barzda yra žingsnelis į visišką apsileidimą. „Ar tau tikrai viskas gerai? Juk nesergi ar panašiai?" Kad ir kaip pasielgtum, nesi laisvas. Skutimasis taip pat yra poza. Šis vakaras tau aiškiai buvo

* Iš rusų kalbos vertė Pranas Povilaitis.

toks svarbus, kad pasivarginai nusiskusti, taip ir matai kitus galvojant – nusiskutęs tikrai pralaimi santykiu 1:0.

Ir dar yra Klerė, kad tokiais vakarais kaip šis man primintų: tai ne paprastas vakaras. Klerė sumanesnė už mane. Sakau tai ne iš glebių feministinių įsitikinimų, ne dėl noro įsiteikti moterims. Taip pat niekada netvirtinsiu, kad moterys „apskritai" yra sumanesnės už vyrus. Ar jautresnės, ar turinčios stipresnę intuiciją, ar kad jos „stovi gyvenimo centre" ir viso to kito šlamšto, kuris, kaip paaiškėja perleidus per sietą, dažniau yra skelbiamas vadinamųjų jautruolių vyrų nei pačių moterų.

Klerė tiesiog sumanesnė už mane, ir sąžiningai sakau, kad man prireikė laiko tai pripažinti. Pirmaisiais mudviejų pažinties metais ji man atrodė gana protinga, tačiau normaliai protinga; tiesą sakant, būtent tokio protingumo, kokio būtų galima tikėtis iš mano moters. Juk su kvaila moterimi nebūčiau ištvėręs ilgiau kaip mėnesį? Tad bet kuriuo atveju Klerė yra tokia protinga, kad po mėnesio vis dar buvau su ja. Ir dabar, beveik po dvidešimties metų, vis dar esu.

Gerai, žodžiu, Klerė sumanesnė už mane, tačiau tokiais vakarais kaip šis ji vis dėlto visada teiraujasi mano nuomonės apie tai, ką jai apsirengti, kokius auskarus įsiverti, plaukus susikelti ar ne. Auskarai moterims bemaž tas pats, kas skutimasis vyrams: kuo jie didesni, tuo svarbesnis, šventiškesnis vakaras. Klerė turi auskarų kiekvienai progai. Būtų galima tarti, kad nesumanu būti tokiai netikrai dėl savo drabužių. Bet aš į tai žiūriu kitaip. Būtent kvaila moteris manytų galinti susitvarkyti pati viena. Ką vyras supranta apie tokius dalykus? – manytų kvailoji moteris, ir tuomet pasirinktų klaidingai.

Kartais pamėginu įsivaizduoti, nejaugi Babetė šitaip kada nors klausinėja Seržo Lomano, ar apsivilko tinkamą suknelę. Ar jos plaukai ne per ilgi. Kaip Seržui patinka jos bateliai. Ar kulniukai ne per žemi? O gal kaip tik per aukšti?

Ir išsyk tame mano vaizdinyje kažkas užstringa, kažkas darosi absoliučiai neįsivaizduojama. „Ne, juk gerai ir taip“, – girdžiu sakant Seržą. Bet jis tik pusiau čia, tai jo iš tiesų nedomina, o dar daugiau: net jeigu jo žmona apsirengtų ir netinkamą suknelę, vis tiek visi vyrai atsisuktų jai einant pro šalį. Juk viskas jai tinka. Ko gi ji zirzia?

Tai nebuvo kavinė „ant bangos“, į ją nesirinko madingi tipai – ne *cool*, pasakytų Mišelis. Didžiąją daugumą sudarė paprasti žmonės. Ne vien senimas arba jaunimas, visko po truputį, tiesą sakant, bet pirmučiausia paprasti žmonės. Tokios turėtų būti visos kavinės.

Buvo tiršta. Mudu stovėjome vienas šalia kito, prie vyrų tualeto durų. Vienoje rankoje Klerė laikė savo bokalą, kitos rankos pirštais švelnutėliai įgnybė man į riešą.

– Nežinau, – tarė ji, – bet pastaruoju metu man susidaro įspūdis, kad Mišelis elgiasi keistai. Arba ne keistai, bet kitaip nei paprastai. Ar tau irgi taip atrodo?

Mišelis – mūsų sūnus. Kitą savaitę jam sueis šešiolika. Ne, daugiau vaikų mes neturime. Į pasaulį paleisti vienintelį vaiką nebuvo iš anksto parengtas planas, bet tam tikru metu dar vienam jau tapo tiesiog per vėlu.

– Taip? – tariau aš. – Gali būti.

Negalėjau pažvelgti į Klerę – mudu pernelyg gerai vienas kitą pažįstame, akys būtų mane išdavusios. Todėl apsimečiau apžiūrinėjantis kavinę ir su nepaprastu malonumu stebintis į gyvus pokalbius įsitraukusių paprastų žmonių spektaklį.

Buvau patenkintas, kad pasiekiau savo ir kad su Lomanais susitarėme susitikti ne čia, o tiktai restorane; mintyse regėjau Seržą, tą jo povyzą duryse, jo veido išraišką, kuria jis paprastus žmones ragina toliau daryti ką darius ir nekreipti į jį dėmesio.

– Ar jis tau nieko nesakė? – paklausė Klerė. – Turiu omeny, judu su Mišeliu kalbatės apie kitus dalykus nei aš. Gal kas nors dėl mergaitės? Kas nors, ką jis lengviau pasipasakoja tau?

Mudviem teko pasitraukti į šalį, nes vyrų tualeto durys atsivėrė, taigi dar labiau priartėjome vienas prie kito. Pajutau Klerės bokalą tukstelint, šiam prisiglaudus prie manojo.

– Gal kas nors dėl mergaičių? – dar sykį paklausė ji.

O, kad tai būtų tiesa, negalėjau nustygti negalvojęs. Kas nors dėl mergaičių... kaip tai būtų gera, normalu ir gera, įprastas paauglio elgesys. „Ar gali Šantalė / Merelė / Roza likti nakvoti?“ „O ar jos tėvai apie tai žino? Jeigu Šantalės / Merelės / Rozos tėvai sutinka, mes irgi neprieštaraujame. Jeigu tik galvosi apie... jeigu tik būsi atsargus... na, pats žinai, to jau turbūt nebereikia tau sakyti. O gal? Mišeli?“

Gana dažnai į namus ateidavo mergaičių, viena gražesnė už kitą, jos sėdėdavo ant minkštasuolio arba virtuvėje prie stalo ir mandagiai pasisveikindavo, man grįžus namo. „Laba diena, pone.“ „Nereikia į mane kreiptis *pone*. Arba *jūs*.“ Taigi paprašytos kokį kartą jos pasakydavo man „tu“ ir „Polai“, bet po keleto dienų vėl sveikindavosi „jūs“ ir „pone“.

Kartais kuri nors paskambindavo telefonu, ir aš, teiraudamasis, gal galėčiau ką nors perduoti Mišeliui, užsimerkęs stengdavausi mergaitės balsą kitame laido gale (jos retai pasisakydavo savo vardą, skubėdavo paklausti: „Ar galima Mišelį?“) susieti su matytu veidu. „Ne, tikrai nereikia, pone. Tik

jo telefonas buvo išjungtas, todėl pabandžiau paskambinti į jūsiškį."

Vieną sykį man pasidingojo, bene įeidamas vidun užklupau juos, Mišelį ir Šantalę / Merelę / Rozą, kažką darant; tartum jiedu ne taip jau nekaltai, kaip atrodė, ten sėdėjo per MTV žiūrėdami „The Fabulous Life": lyg ką tik buvo prisiglaudę vienas prie kito, bet išgirdę mane pareinant staigiai susiklostė drabužius ir pasitvarkė plaukus. Kažką išdavė Mišelio skruostų raudonis – kažką aistringo, kaip pamaniau.

Bet jeigu sąžiningai, tai neturėjau menkiausio supratimo. Galbūt iš tiesų nieko nevyksta, ir visos tos gražios mergaitės į mano sūnų pirmiausia žiūri kaip į gerą draugą: mielą, gana gražų berniuką, su kuriuo jos gali pasirodyti vakarėlyje, – berniuką, kuriuo pasitiki, nes jis kaip tik nėra tipas, kuris įkyriai trokšta visko iškart.

– Ne, nemanau, kad čia įsipainiojusi mergaitė, – tariau, šįkart žiūrėdamas tiesiai į Klerę. Štai varžančioji laimės pusė – viskas prieš akis lyg ant stalo atversta knyga: jeigu būčiau ilgiau delsęs į ją pažvelgti, ji tikrai būtų supratusi, kad kažkas darosi – dėl mergaičių ar kas dar rimtesnio. – Manau, tai dėl mokyklos, – pasakiau. – Jis ką tik įveikė tą kontrolinių atsiskaitymų savaitę, mano nuomone, tiesiog pavargo. Matyt, ne visai įvertino, kaip sunku mokytis ketvirtoje klasėje*.

Ar tai nuskambėjo įtikinamai? Ir svarbiausia: ar aš įtikinamai pažvelgiau? Klerės žvilgsnis šaudė nuo kairės mano akies prie dešinės; paskui ji pakėlė ranką aukštyn prie mano marškinių apykaklės, tarsi kas nors dar ten būtų buvę negerai,

* Ketvirtoji vidurinės mokyklos klasė Nyderlanduose atitiktų vidurinės mokyklos Lietuvoje 9 ar 10 klasę.

ką dabar dar buvo galima atitaisyti, kad netrukus restorane nepasirodyčiau kaip mulkis.

Ji nusišypsojo ir uždėjo savo plaštaką išplėstais pirštais man ant krūtinės, jaučiau dviejų pirštų galiukus ant savo odos, toje vietoje, kur buvo atsegta viršutinė marškinių saga.

– Gal ir taip, – tarė ji. – Tik, manau, abu turime būti budrūs, kad vienu metu jis apskritai nesiliautų mums ką nors pasakoti. Kad mudu prie to nepriprastume, turiu omenyje.

– Tai žinoma. Bet šitokio amžiaus jis turi teisę ir į vieną kitą savo paslaptį. Mes neturime trokšti viską apie jį žinoti, tada jis greičiausiai užsisklęstų.

Pažvelgiau Klerei į akis. Mano žmona, pagalvojau tą akimirką. Kodėl gi negalėčiau jos vadinti savo žmona? Mano žmona. Apkabinau ją per liemenį ir prisitraukiau prie savęs. Net jeigu tai ir tetruktų tik šįvakar. Mano žmona ir aš, pasakiau sau mintyse. Mano žmona ir aš norėtume pavartyti vyno kortą.

– Kodėl juokiesi? – paklausė Klerė. Paklausė mano žmona. Pažvelgiau į mudviejų alaus bokalus. Manasis buvo tuščias, o jos – dar tik ketvirtis nugerta. Kaip visada. Mano žmona geria lėčiau nei aš, dar ir dėl šito ją myliu, šįvakar gal net labiau nei kitais vakarais.

– Nieko, – pasakiau. – Pagalvojau... pagalvojau apie mus.

Viskas dėjosi labai greitai: vieną akimirką dar žvelgiau į Klerę, žvelgiau į savo žmoną, tikriausiai meilės kupinu žvilgsniu arba bet kuriuo atveju gėrėdamasis, o kitą akimirką pajutau prieš savo akis užslenkant drėgną šydą.

Kadangi jokiais būdais negalėjau leisti jai ką nors pastebėti, paslėpiau savo veidą jos plaukuose. Dar stipriau suspaudžiau ją savo glėbyje ir užuodžiau: šampūnas. Šampūnas ir kai kas kito, kai kas šilto – laimės kvapas, pamaniau.

Kaip būtų atrodęs šis vakaras, jeigu aš vos prieš valandą būčiau tik palaukęs apačioje, iki ateis laikas pėdinti į restoraną, užuot užlipęs viršun, į Mišelio kambarį?

Kaip tuomet būtų galėjusi pasisukti kita mūsų gyvenimo pusė?

Ar laimės kvapas, kurį ką tik uodžiau savo žmonos plaukuose, vis dar būtų atrodęs vien tik įprastas laimės kvapas, o ne toks, kaip štai dabar – tarsi prisiminimas iš tolimos praeities, tarsi kvapas to, ką kiekvieną mielą sekundę gali prarasti?

3

– Mišeli?

Stovėjau jo kambario tarpduryje. Jo ten nebuvo. Verčiau jau būsiu sąžiningas: žinojau, kad jo ten nėra. Jis sode klijavo savo dviračio užpakalinę padangą.

Nudaviau, lyg nebūčiau to pastebėjęs, suvaidinau mānęs, kad jis tiesiog sėdi savo kambaryje.

– Mišeli? – pasibeldžiau į pusiau praviras duris.

Klerė rausėsi drabužių spintose mudviejų miegamajame, mat kiek mažiau nei po valandos mudu turėjome keliauti į restoraną, ir ji dvejojo, ar rengtis juodą sijoną ir autis juodus aulinius batus, ar juodas kelnes ir DKNY sportinius batelius. „Kuriuos auskarus? – netrukus ji manęs paklaus. – Šituos ar šituos?“ Atsakysiu, kad mažyčiai jai tinka labiausiai – tiek prie sijono, tiek prie kelnių.

Dabar jau stovėjau Mišelio kambaryje. Išsyk pamačiau tai, ko ieškojau.

Noriu ypač pabrėžti, kad ko nors tokio dar niekad anksčiau nebuvau daręs. Niekad. Mišeliui sėdint prie kompiuterio ir *čatinant*, visada atsistodavau prie jo nugara pusiau pasisukęs į jo stalą, kad nematyčiau ekrano. Norėdavau, kad iš mano laikysenos jis suprastų, jog nešniukštinėju arba vis dėlto slapčiomis per jo petį neskaitau to, ką jis buvo parašęs. Kartais iš

jo mobiliojo telefono pasigirsdavo pano fleitos garsą primenantis pyptelėjimas, pranešantis, kad atėjo žinutė.

Dažnai jis palikdavo savo mobilųjį kur nors mėtytis, taigi nenoriu paneigti, kad kartą ar kitą jaučiau pagundą pasižiūrėti, ypač jam išėjus pro duris. „Kas jam siunčia pranešimą? Ką jis / ji rašo?“ Sykį stovėjau su Mišelio mobiliuoju rankoje žinodamas, kad jis tik po valandos grįš iš sporto mokyklos ir kad tiesiog pamiršo telefoną – tai buvo dar jo senasis „Sony Ericsson“ be dangtelio: „1 naujas pranešimas“ – buvo parašyta po voko ženkliuku ekrane. „Nežinau, kas man užėjo, visai nenorėdamas paėmiau tavo mobilųjį į rankas ir perskaičiau žinutę.“ Galbūt tai niekad ir neišaiškėtų, bet gal ir išaiškėtų. Jis nieko nepasakytų, bet pradėtų įtarinėti mane ar motiną: mažas įtrūkis, kuris laikui bėgant taptų didžiuliu plyšiu. Mūsų kaip laimingos šeimos gyvenimas niekada nebebūtų toks pats.

Tik du žingsniai iki jo rašomojo stalo prie lango. Jeigu pasilenksiu į priekį, pamatysiu jį sode, plytelėmis išklotoje terasoje priešais virtuvės duris, kur jis klijavo padangą, o jeigu Mišelis pakels akis, pamatys tėvą, stovintį prie lango sūnaus kambaryje.

Paėmiau jo mobilųjį, naujutėlaitį juodą samsungą, nuo jo rašomojo stalo, ir pastūmiau dangtelį į viršų. Nežinodamas jo PIN kodo, jeigu telefonas bus išjungtas, nieko nepešiu, bet ekrane beveik išsyk nušvito neryški „Nike“ logotipo nuotrauka, tikriausiai nuo jo paties drabužių: batų arba juodos kepurės, kurią visuomet, netgi šiltą vasarą, nešiodavo užsimaukšlinęs iki pat akių.

Spėriai suradau parinkčių meniu, kuris iš principo buvo toks pat kaip ir mano paties mobiliojo, taip pat samsungo, tik pusmečiu senesnio modelio, ir vien jau todėl beviltiškai

pasenusio. Paspaudžiau „Mano failai“, o tada „Vaizdai“. Greičiau, nei buvau manęs, suradau tai, ko ieškojau.

Žiūrėjau ir palengva jaučiau, kaip šąla galva. Tai buvo toks pat šaltis, kurį pajunti atkandęs per didelį kąsnį ledų arba pernelyg godžiai gurkštelėjęs ledinio gėrimo.

Tas šaltis kėlė skausmą – iš vidaus.

Pažvelgiau dar kartą, o paskui žiūrėjau toliau: buvo dar daugiau, bet kiek daugiau – negalėjau taip viens du trys ir įvertinti.

– Tėti?

Mišelio balsas nuskambėjo apačioje, bet dabar jau girdėjau jį kylant laiptais. Spėriai užstūmiau dangtelį ir padėjau mobilųjį atgal ant stalo.

– Tėti?

Buvo per vėlu šastelėti į mūsų miegamąjį, ištraukti iš spintos marškinius ar švarką ir atsistoti priešais veidrodį; vienintelė man likusi galimybė buvo kuo nerūpestingiau ir įtikimiau dairantis išeiti iš Mišelio kambario – lyg ko nors ieškant.

Lyg ieškant jo.

– Tėti, – užlipęs laiptais jis sustojo ir pro mane pažvelgė į kambarį. Paskui – į mane. Dėvėjo „Nike“ kepurę, juodas „iPod nano“ ant virvutės kabaldžiavo jam ties krūtine; ant kaklo kabojo ausinės: jo garbei reikia pasakyti, kad nesvaigo dėl įvaizdžio ir jau po poros savaičių baltas įkišamas ausines buvo pakeitęs įprastomis, nes šios skleidė geresnį garsą.

„Visos laimingos šeimos panašios viena į kitą“, – tą vakarą pirmą kartą pervėrė mane mintis.

– Aš ieškojau... – pradėjau. – Galvojau, kurgi tu.

Gimdymo metu Mišelis ko nenumirė. Gana dažnai prisimindavau mėlyną, susiraukšlėjusį kūnelį inkubatoriuje

netrukus po cezario pjūvio: kad jis gyvena, yra tikrų tikriausia dovana, tai taip pat yra laimė.

– Klijavau padangą, – pasakė jis. – Kai ko norėjau tavęs paklausti. Gal žinai, ar mes dar kur nors turime ventilių?

– Ventilių, – pakartojau. Aš esu žmogus, niekad pats neklijuojantis padangų ir apie tai neturintis nė mažiausio supratimo. Vis dėlto sūnus, net ir žinodamas tai, dar tikėjo ir kita savo tėvo versija – žinančio, kur padėti ventiliai, tėvo versija.

– Ką veikei čia, viršuje? – ūmiai paklausė jis. – Sakei, kad manęs ieškojai. Kodėl?

Aš pažvelgiau į jį, pažvelgiau į tyras akis po juoda kepure, sąžiningas akis, kurios, kaip visada man dingojosi, sudarė nepaneigiamai svarbią mūsų laimės dalį.

– Tiesiog, – atsakiau. – Ieškojau tavęs.

4

Žinoma, jų dar nebuvo.

Pernelyg nesureikšminu, kur tas restoranas yra, galiu tik pasakyti, kad nuo gatvės jį užstojo medžiai. Vėlavome pusvalandį, ir akmenukais nužvyruotu, iš abiejų pusių elektrinių fakelų apšviestu taku žengdami link įėjimo mudu su žmona aptarėme galimybę, kad gal bent šį vienintelį kartą ne Lomanai, o mudu ateisime paskutiniai.

– Lažinamės? – pasiūliau.

– Kam lažintis? – atsakė Klerė. – Jų vis tiek nebus.

Mergina juodais marškinėliais ir net kulkšnis siekiančia juoda prijuoste paėmė mūsų drabužius. Kita su lygiai tokia pat juoda apranga studijavo rezervacijos žurnalą, kuris atverstas gulėjo ant piupitro.

Mačiau, kad ji tik vaidino nežinanti Lomano pavardės, ir dargi prastai vaidino.

– Ponas Lomanas, sakėte? – ji kilstelėjo antakį ir nepasivargino nuslėpti savo nusivylimo, kad priešais ją stovi ne patsai Seržas Lomanas, bet du žmonės, kurių veidai jai absoliučiai nieko nesako.

Būčiau galėjęs ją nuraminti, kad Seržas Lomanas pakeliui, bet to nepadariau.

Piupitras su rezervacijos žurnalu buvo iš viršaus apšviestas pailga vario spalvos naktine lempele: *art deco* ar kas nors

kita, kas ką tik sugrįžo ar išėjo iš mados. Plaukus, irgi juodus kaip marškinėliai ir prijuostė, mergina buvo itin lygiai susišukavusi ir aukštai susirišusi į ploną uodegą, lyg būtų derinusis prie restorano vidaus formų. Tokią kietą uodegėlę buvo susirišusi ir mūsų drabužius paėmusi mergina. Galbūt tai taisyklė, pamaniau sau, taisyklė higieniniais sumetimais, kaip veido kaukės operacinėje – juk šis restoranas puikavosi tuo, kad visi jo produktai – „ekologiški“: mėsa, teisybė, buvo gyvūnų, tačiau nugyvenusių „smagų gyvenimą“.

Pro tuos įtemptus juodus plaukus nukreipiau žvilgsnį į patį restoraną, bent jau į arčiausiai esančius du ar tris salės stalus, kuriuos buvo galima įžvelgti iš holo. Greta įėjimo iš kairės buvo „atvira virtuvė“. Kaip tik tuo metu kažkas buvo čirškinama, tad nori nenori kilo melsvi dūmai ir aukštai šaudė liepsnos.

Mano nenoras dalyvauti šiame vakare tapo kone fizinis: lengvai pykino, sudrėko pirštai, ties kairiu smilkiniu prasidėjo galvos maudulys – bet nepakankamas, kad tiesiog čia pat subloguočiau ar prarasčiau sąmonę.

Įsivaizdavau, kaip merginos juodomis prijuostėmis sureaguotų į svečią, kuris priešais piupitrą drėbtųsi ant grindų: ar jos mėgintų mane skubiai nutempti į drabužinę, kad tik kitiems svečiams iš akių? Tikriausiai pasodintų ant taburetės už striukių ir apsiaustų. Mandagiai, bet ryžtingai pasiteirautų, galbūt galinčios iškviesti taksi. Lauk! Lauk tą vyriškį! – kaip būtų nuostabu palikti Seržą troškintis savose sultyse, kaip palengvėtų, jei galėčiau suteikti vakarui kitą turinį.

Apsvarsčiau įvairias galimybes. Galime grįžti į kavinę ir ten užsisakyti po lėkštę paprastų žmonių valgio, dienos patiekalas – šonkauliukai su gruzdintomis bulvytėmis – buvo

užrašytas kreida ant mokyklinės lentos. „Šonkauliukai su gruzdintomis bulvytėmis 11,50 Eur“ – veikiausiai netgi ne dešimtadalis tos sumos, kurią mes šičia išmesime į balą už vieną asmenį.

Kita galimybė – tiesiu taikymu namo, nebent padarant lankstą pro videoteką pasiskolinti DVD, kad grįžę plačioje dviguléje miegamojo lovoje pasižiūrėtume televizorių; taurė vyno, krekeriai ir keleto rūšių sūris (dar vienas nedidelis lankstas pro vakarais dirbančią parduotuvę), ir idealus vakaras garantuotas.

Visiškai pasiaukočiau, pasižadėjau mintyse, ir leisčiau Klerei išrinkti filmą, nors tada, be abejonės, būtų kostiuminė drama. „Išdidumas ir prietarai“, „Kambarys su vaizdu pro langą“ arba kas nors panašaus kaip „Mirtis Rytų ekspresė“. Taip, tą įstengčiau padaryti, galvojau sau, galėčiau sunegaluoti, ir tada mudu grįžtume namo. Bet vietoj to pasakiau:

– Seržas Lomanas, stalelis sodo pusėje.

– Bet jūs ne ponas Lomanas, – tarė ji nė nemirkteldama.

Tą akimirką prakeikiau viską: restoraną, merginas juodomis prijuostėmis, iš anksto sugadintą vakarą – bet labiau už visus keikiau Seržą, šią vakarienę, kurios jis primygtinai pageidavo, vakarienę, į kurią pats nesiteikė suspėti laiku. Jis niekur nesugebėdavo ateiti laiku, ir provincijos saliukėse žmonės visada jo laukdavo, juk nepaprastai užsiėmusį Seržą Lomaną tikriausiai kažkas sugaišino, užsitęsė ankstesnis susitikimas, ir dabar jis užtruko automobilių spūstyje, bet pats jis nevairuodavo, ne, vairuoti automobilį – tai laiko švaistymas žmogui su tokiais talentais kaip Seržo, tai daro jo vairuotojas, kad jis pats savo brangų laiką išnaudotų skaitydamas svarbius dokumentus.

– Vis dėlto taip, – atsakiau. – Mano pavardė Lomanas.

Nenuleisdamas akių nuo merginos, kuri šį kartą vis dėlto sumirksėjo, atvėriau burną kitam sakiniui. Priartėjo akimirka, kai pergalė bus mano; tačiau šios pergalės skonis man priminė pralaimėjimą.

– Aš jo brolis, – tariau.

5

– Šeimininkų aperityvas šiandien – rožinis šampanas.

Administratorius – ar šeimininkas, restorano vedėjas, svečių priėmėjas, vyriausiasis kelneris, ar kaip ten dera vadinti atitinkamą asmenį tokios rūšies restoranuose, – dėvėjo ne juodą prijuostę, o trijų dalių kostiumą. Šis buvo šviesiai žalias su siaurais mėlynais dryželiais, o iš marškinių kišenėlės kyšojo taip pat mėlynos nosinaitės ar skepetaitės viršūnėlė.

Jo balsas buvo švelnus, per švelnus, tad vargiai išsiskyrė iš salės šurmulio; kad kažkas negerai su akustika, pastebėjome vos prisėdę prie savo staliuko (sodo pusėje! taip, kaip ir spėjau), reikėjo kalbėti garsiau nei įprastai, kitaip žodžiai prasprūsdavo pro šalį, link stiklinių lubų, kurios čia irgi buvo gerokai aukštesnės nei kituose restoranuose. Absurdiškai aukštos, būtų galima pasakyti, jeigu tik aukštis nebūtų nulemtas ankstesnės pastato paskirties: pieno fabriko, lyg ir buvau kažkur skaitęs, ar nuotekų perpumpavimo stoties.

Administratorius mažuoju piršteliu parodė į kažką ant mūsų stalo. Į arbatinę žvakutę, pirmiausia pamaniau, – vietoj įprastos žvakės arba žvakių ant visų stalų čia buvo po arbatinę žvakutę, – bet mažasis pirštelis rodė į lėkštelę su alyvuogėmis, kurią jis, matyt, ką tik buvo ten padėjęs. Šiaip ar taip, negalėjau prisiminti, kad ji jau būtų buvusi, jam atitraukiant mums

kėdes. Kada jis padėjo lėkštelę? Mane ištiko trumpas, bet stiprus panikos priepuolis. Pastaruoju metu man ir dažniau pasitaikydavo, kad dingdavo pokalbio nuotrupos – atsirasdavo laiko iškandų, tuščių akimirkų, per kurias aš, matyt, mintimis būdavau kitur.

– Tai graikiškos alyvuogės iš Peloponeso, lengvai apšlakstytos pirmojo derliaus ypač tyru alyvuogių aliejumi iš Šiaurės Sardinijos ir pagardintos rozmarinais iš...

Tardamas šią frazę administratorius kiek labiau pasilenkė link mūsų stalelio, ir vis tiek vos įmanoma buvo jį suprasti; paskutinė frazės dalis netgi apskritai nunyko, tad rozmarinų kilmė nuo mūsų buvo nuslėpta. Nors tokia informacija man buvus nebuvus, dėlei manęs – tie rozmarinai tebūnie iš Rūro slėnio ar iš Ardėnų, nes man jau visiškai užteko vien to paistalo apie lėkštelę alyvuogių, tik nenorėjau šito plepio tiesiog šitaip paleisti.

Be to, dar tas mažasis pirštelis. Kodėl žmogus rodo mažuoju piršteliu? Ar tai elegantiška? Gal kartais tai jo darbinės eilutės siaurais mėlynais dryželiais detalė, kaip ir melsva nosinaitė? O gal tas vyras tiesiog ką nors slepia? Juk kitų jo pirštų mes nematome, juos jis sugniaužęs delne, taigi mūsų akims jie nepastebimi, bet galbūt jie pažeisti pelėsio sukeltos egzemos arba subjauroti neišgydomos ligos simptomų.

– Pagardintos? – paklausiau.

– Taip, pagardintos rozmarinais. „Pagardintos" reiškia...

– Žinau, ką reiškia „pagardintos", – nukirtau gal vis dėlto kiek per garsiai, nes vyras ir moteris prie gretimo stalelio akimirksnį liovėsi kalbėjęsi ir sužiuro mūsų pusėn: vyras pernelyg vešlia barzda, dengiančia kone visą jo veidą, ir jo amžiui kiek per jauna moteris, mano nuomone, bebaigianti

trečiąją dešimtį; antroji santuoka, mintijau sau, arba vieno vakaro flirtas, stengiantis padaryti įspūdį vakariene tokiame restorane. – „Pagardintos“, – tęsiau švelnėliau. – Žinau, kad tai nereiškia, jog alyvuogės yra „pagarbintos“ ar „pagąsdintos“. Šiaip ar taip, sušaudymas joms negresia.

Akies krašteliu mačiau, kad Klerė nusisuko ir žvelgė laukan. Pradžia buvo nekokia; vakaras jau sugadintas, nereikia jo dar labiau gadinti, ir jau tikrai ne savo žmonai.

Bet tuomet administratorius padarė tai, ko nebuvau numatęs: galėjau duoti penkis balus iš dešimties, kad jis prasižios, apatinė lūpa ims virpėti, ir jis veikiausiai paraus, o paskui ims švebeldžiuoti kažką panašaus į atsiprašymą, kaip jam nurodyta boso, pagal elgesio su varginančiais ir neišauklėtais klientais taisykles, bet, užuot tai padaręs, jis pratrūko juoktis. Be kita ko, tai buvo tikras juokas, ne suvaidintas ir ne juokas iš mandagumo.

– Atleiskite, – pasakė jis, keldamas ranką prie burnos; pirštai, lygiai kaip ką tik rodant į alyvuoges, buvo sugniaužti į delną, tik mažylis vis dar kyšojo lauke. – Šitaip dar niekad nebuvau sugalvojęs.

6

– Kas čia per kostiumas? – paklausiau Klerės, mudviem užsisakius restorano aperityvo ir administratoriui pasišalinus nuo stalelio.

Klerė ištiesė ranką ir palytėjo man skruostą.

– Mielasis...

– Ne, klausyk, man atrodo keista, juk tikrai ne atsitiktinumas. Juk neimsi man tvirtinti, kad tai atsitiktinumas?

Žmona apdovanojo mane nuostabia šypsena – tokia, kokia ji mane visada apdovanodavo, kai manydavo, kad jaudinuosi dėl niekų, – šypsena, kuri reiškė, kad ją šis jaudinimasis tikrai smagina, ir kad aš neturįs manyti, jog ji bent vieną sekundę žiūrės į jį rimtai.

– Ir dar ši arbatinė žvakutė, – tęsiau. – Kodėl ne meškiukas Tedis? Arba ne amžinoji ugnis*?

Klerė paėmė iš lėkštelės vieną alyvuogę iš Peloponeso ir įsidėjo į burną.

– Mmmm, – ištarė, – nuostabu. – Tik gaila, aiškiai jaučiasi, kad rozmarinai gavo per mažai saulės.

Dabar atėjo mano eilė nusišypsoti žmonai; rozmarinai, kaip mums visgi buvo pranešęs administratorius, buvo jų

* Ol. *Stille tocht* – pažodžiui „tyli eisena, svarbių praeities (istorinių) įvykių minėjimas, būriu žingsniuojant tylioje eisenoje, dažnai su gėlėmis ar žvakelėmis".

„nuosavo derliaus", užauginti stikliniame žolelių šiltnamyje už restorano.

– Ar matei, kad jis visą laiką rodo mažuoju piršteliu? – paklausiau atsiversdamas valgiaraštį.

Šiaip jau pirmučiausia norėjau pamatyti patiekalų kainas: jos tokiuose restoranuose kaip šis man vis dar kelia didžiulę nuostabą. Čia turiu pridurti, kad nesu linkęs į šykštumą, apie tai nėra nė kalbos, taip pat netvirtinsiu, kad pinigams neteikiu jokios reikšmės, tačiau nė už ką nesutikčiau su nuomone žmonių, manančių, kad vakarieniauti restorane – tai „pinigų švaistymas", kadangi „namie dažniausiai galima pasigaminti daug skaniau". Ne, tokie žmonės ničnieko nesupranta nei apie valgymą, nei apie restoranus.

Tai kas kita, mano stebėjimasis susijęs su tuo, ką aš paprastumo dėlei pavadinsiu neįveikiama praraja tarp patiekalo ir sumos, kurią už jį tenka pakloti, tartum tiedu dydžiai – vienoje pusėje pinigai, kitoje pusėje valgis – vienas su kitu neturėtų nieko bendra, tartum gyvuotų atskiruose pasauliuose greta vienas kito ir jau tikrai neturėtų drauge rodytis viename valgiaraštyje.

Štai ką panūdau atlikti: perskaityti patiekalų pavadinimus, o tada jiems įdurmu kainas, tačiau mano akį patraukė kai kas kairiajame valgiaraščio puslapyje.

Įbedžiau žvilgsnį, pasitikrinau dar kartą ir ėmiau dairytis po restoraną, ar kur nors nepamatysiu administratoriaus kostiumo.

– Kas yra? – paklausė Klerė.

– Žinai, kas čia parašyta?

Žmona klausiamai pažvelgė į mane.

– Čia parašyta: „Šeimininkų aperityvas, 10 eurų."

– Ir ką?

– Argi nekeista? – pasipiktinau. – Tas vyras mums pareiškia: „Šeimininkų aperityvas šiandien – rožinis šampanas.“ Ką tada pamanai? Juk pamanai, kad jie tave tuo rožiniu šampanu vaišina, ar man galvoj negerai? Šeimininkų vaišes juk gauni, ir tiek. „Ar galėtume jums dar šio to pasiūlyti iš šeimininkų virtuvės?“ Juk tada tai kainuoja ne dešimt eurų, o visiškai nieko.

– Ne, palūkėk, ne visada. Jeigu valgiaraštyje parašyta „bifšteksas *à la maison*“, šeimininkų bifšteksas, tai tik reiškia, kad jis pagamintas pagal to restorano receptą. Ne, tai netinkamas pavyzdys... Restorano šeimininkų vynas! Jeigu parašyta „šeimininkų vynas“, juk tuo nenorima pasakyti, kad to vyno gausi nemokamai?

– Gerai, gerai, tai aišku. Bet čia kas kita. Aš dar nebuvau nė žvilgterėjęs į valgiaraštį. Žmogus su trijų dalių kostiumu atitraukia tau kėdę atsisėsti, padeda priešais nosį lėkštpalaikę alyvuogių ir kažką pasako apie šiandienos restorano aperityvą. Juk tai mažų mažiausiai klaidina? Juk skamba, tarsi tuo aperityvu jie tave vaišina, o ne kad turėsi už jį susimokėti dešimt eurų? Dešimt eurų! De-šimt! Nagi sukeiskime įvykius vietomis. Ar būtume užsisakę po taurelę prėsko rožinio vietinio jų šampano, jeigu būtume prieš tai valgiaraštyje pamatę, kad jis kainuoja dešimt eurų?

– Ne.

– Tą aš ir sakau. Taigi tave tiesiog apvynioja aplink pirštą tais plepalais apie „šeimininkų virtuvę“.

– Taip.

Aš pažvelgiau į žmoną, bet ji atsakė man rimtu žvilgsniu.

– Ne, aš tavęs netraukiu per dantį, – tarė ji. – Tu visiškai teisus. Tai tikrai kas kita nei restorano šeimininkų bifšteksas

ar vynas. Dabar suprantu, ką sakai. Tai tiesiog keista. Bemaž atrodo, lyg jie taip tyčiomis elgiasi, lyg tikrina, ar tu įkliūsi.

– Juk taip?

Tolumoje pamačiau į atvirą virtuvę benusitaikantį trijų dalių kostiumą; pamojavau ranka, bet tai pastebėjo tik viena iš juodaprijuosčių merginų, ji ir atskubėjo prie mūsų stalelio.

– Tik paklausyk, – tariau ir, laikydamas valgiaraštį merginai prieš akis, skubomis dar žvilgterėjau į Klerę – ieškodamas palaikymo ar meilės, ar vien pritariančio žvilgsnio, kad su mudviejų pora nedera pokštauti dėl vadinamojo šeimininkų aperityvo, tačiau Klerės žvilgsnis buvo nukreiptas į kažką toli už mano galvos, į tą vietą, kur žinojau esant restorano įėjimą.

– Štai ir jie, – tarė ji.

7

Paprastai Klerė visada sėdasi veidu į sieną, bet šįvakar mudu padarėme atvirkščiai.

– Ne, ne, sėskis tu šį kartą, – pasakiau, kai administratorius atitraukė kėdes ir ji nejučiom norėjo sėstis ten, iš kur būtų mačiusi vien tik sodą.

Paprastai aš sėduosi nugara į sodą (arba į akliną sieną, arba į atvirą virtuvę): dėl paprasčiausios priežasties, kad viską noriu matyti. Klerė visada nusileidžia. Ji žino, kad man nė motais aklinos sienos arba sodai, kad aš mieliau žiūriu į žmones.

– Čia dabar, – tarė ji, administratoriui mandagiai lūkuriuojant, rankas uždėjus ant kėdės atlošo, kėdės, atsuktos į restoraną, kurią jis ir atitraukė mano žmonai, – juk tu čia mėgsti sėdėti?

Svarbu ne tik tai, kad Klerė man nusileidžia. Svarbu ir kažkas joje pačioje, sakytum vidinė ramybė ar pilnatvė, dėl kurios ji geba pasitenkinti aklinomis sienomis arba atviromis virtuvėmis. Arba kaip šiuo atveju: žolės lopinėliais, žvyro takeliais, stačiakampiu tvenkiniu ir keletu žemų gyvatvorių anapus lango, aukščio nuo stiklinių lubų iki pat grindų. Toliau dar turėtų augti medžių, bet jų dėl brėkštančių sutemų ir atspindžio ant stiklo derinio nebegalėjau įžvelgti.

Ji geba pasitenkinti matydama sodą ir mano veidą.

– Ne šįvakar, – atsakiau. „Šįvakar trokštu matyti tik tave“, – norėjau pridurti, bet tik ne girdint administratoriui dryžuotu kostiumu.

Be to, kad šįvakar norėjau be atvangos žiūrėti į mielą savo žmonos veidą, negalėčiau atmesti ir kitos svarbios priežasties – šitaip galėčiau nemačiom praleisti didžiumą savo brolio pasirodymo restorane: kuitimosi prie įėjimo, neabejotinai padlaižūniško administratoriaus ir prijuostuotų merginų elgesio, svečių reakcijos. Bet tai akimirkai atėjus visgi pasisukau savo kėdėje.

Suprantama, įžengusius sutuoktinius Lomanus pastebėjo visi, netoli piupitro netgi kilo sambrūzdis – patarnauti Seržui ir Babetei prisistatė ne mažiau kaip trys merginos juodomis prijuostėmis, netoli taip pat sukiojosi administratorius; ir dar kai kas – neaukštas vyriškis ežiuku kirptais plaukais, vilkįs ne kostiumu ar nuo galvos iki kojų juoda apranga, bet labai paprastai – džinsinėmis kelnėmis ir baltu golfu; jį įtariau esant restorano savininką.

Taip, jis iš tiesų buvo savininkas, nes dabar žengė žingsnį į priekį ir asmeniškai paspaudė ranką Seržui ir Babetei. „Jie ten mane pažįsta“, – prieš keletą dienų man buvo sakęs Seržas. Jis pažinojo vyriškį baltu golfu, asmenį, kuris ne su kiekvienu ateidavo pasisveikinti iš atviros virtuvės.

Tačiau svečiai nudavė, lyg nieko nebūtų įvykę, – galbūt pagal restorano, kuriame šeimininkų aperityvas kainuoja dešimt eurų, etiketą nedera atvirai demonstruoti ką nors atpažinus. Atrodė, lyg jie būtų keletu milimetrų žemiau palinkę virš savo lėkščių, lyg visi kartu būtų suskatę aktyviau šnekučiuotis, kad tik žūtbūt išvengtų tylos, nes buvo aiškiai girdėti visuotinis šurmulys.

Ir kol administratorius (baltasis golfas jau vėl buvo pranykęs atviroje virtuvėje), vinguriuodamas tarp stalų, lydėjo Seržą ir Babetę link mūsų, per restoraną nuvilnijo bemaž nepastebima banga: staiga pakilęs vėjelis, perbėgantis iki tol lygų tvenkinio paviršių, vėjo gūsis per kukurūzų lauką, ne daugiau.

Seržas plačiai nusišypsojo ir, Babetei kiek atsilikus, patrynė rankas. Sprendžiant iš jos trumpų kapotų žingsnių, veikiausiai avėjo batus pernelyg aukštais kulniukais, tad neįstengė jo prisivyti.

– Klere! – jis ištiesė rankas į mano žmoną, jau pusiau pakilusią nuo kėdės, ir štai jiedu trissyk pasibučiavo į skruostus. Nebeliko nieko kita, kaip tik pačiam atsistoti: antraip būčiau privalėjęs pernelyg daug aiškintis.

– Babete... – tariau, paimdamas brolio žmoną už alkūnės.

Buvau numatęs, kad ji man atkiš skruostus trims privalomiems bučiniams ir savo ruožtu pakštels orą šalia manųjų, tačiau pajutau švelniai prisispaudžiant jos burną iš pradžių prie vieno mano skruosto, paskui prie kito; galiausiai ji prispaudė savo lūpas – ne, ne prie mano lūpų, bet greta jų. Pavojingai arti manųjų, galėčiau pasakyti. Tada mudu susižvalgėme; kaip paprastai ji buvo su akiniais, bet galbūt šitie kito modelio nei anie, kuriuos pastebėjau matantis pastarąjį sykį, bent jau neįstengiau prisiminti, kad ji kada nors anksčiau būtų dėvėjusi akinius tokiais tamsiais stiklais.

Kaip jau sakiau, Babetė priklauso kategorijai moterų, kurioms viskas tinka, taigi ir akiniai. Tačiau kažin kas buvo kitaip nei paprastai, nelyg kambaryje, kuriame kažkas tau nesant išmetė visas gėles: interjero pokytis, kurio iš pradžių net

nepastebi, kol nepamatai iš po šiukšlių kibiro dangčio kyšančių kotų.

Brolio žmoną pavadinti reiškiniu – per švelniai pasakyta. Esama vyrų, tą aš žinau, kurie dėl jos kūno apimčių sutrinka arba net pajunta grėsmę. Ji nėra stora, ne, jos kūno nepavadinsi storu ar plonu, nes visos jo dalys sudaro darnią tarpusavio pusiausvyrą. Bet viskas jos didu ir platu: rankos, kojos, galva – per didu ir per platu, māno tie vyrai, spėliodami apie kitų kūno dalių dydį ir plotį, kad sumažintų tą grėsmę iki žmogiškų proporcijų.

Vidurinėje draugavau su gerų dviejų metrų ūgio vaikinu. Pamenu, kaip kartais pavargdavau visada būti šalia žmogaus, virš manęs išsikišančio visa galva, tarsi tiesiogine prasme būčiau šešėlyje ir dėl to gaučiau mažiau saulės šviesos. Mažiau saulės šviesos, negu turėjau teisę gauti, kaip retsykiais manydavau. Žinoma, buvau įpratęs prie kaklo raumenų mėšlungio nuo nuolatinio žiūrėjimo aukštyn, bet tai vargino mažiausiai. Vasarą mudu kartu vykdavome atostogauti, tas mokyklos draugas taip pat nebuvo storas, tik ilgas, ir vis tiek visus jo rankų ir kojų, ir pėdų, kyšančių iš miegmaišio ir besiremiančių į palapinės vidinę sieną, perkilnojimus aš suvokdavau kaip grumtynes siekiant užkariauti erdvę – grumtynes, už kurias jausdavausi atsakingas ir kurios mane fiziškai sekino. Kartais rytmetį jo pėdos kyšodavo iš palapinės, ir tada jausdavausi kaltas: kaltas dėl to, kad negaminama didesnių palapinių, į kurias puikiai tilptų ir tokie aukštaūgiai kaip mano mokyklos draugas.

Babetės draugijoje visada stengdavausi tapti didesnis ir ilgesnis, nei iš tiesų esu. Išsitempdavau, kad ji galėtų žiūrėti man tiesiai į akis – tame pačiame aukštyje.

– Gerai atrodai, – tarė Babetė, gnybteldama man žemiau alkūnės.

Daugumos žmonių, ypač moterų, garsiai pasakyti komplimentai apie išvaizdą nieko nereiškia, bet ne Babetės – tą perpratau metams bėgant. Jeigu jai patinkantis žmogus atrodydavo prastai, ji tai irgi pasakydavo.

Taigi „gerai atrodai" gali tiesiog reikšti, kad iš tiesų gerai atrodau, bet galbūt šiuo aplinkkeliu ji kvietė mane ką nors pasakyti apie jos pačios išvaizdą – kaip ten bebūtų, atkreipti į ją didesnį dėmesį nei paprastai.

Todėl dar sykį per jos akinių stiklus, atspindinčius bemaž visą restoraną, įdėmiai pažvelgiau jai į akis: valgytojus, baltas staltieses, arbatines žvakutes... taip, dešimtys arbatinių žvakučių spindėjo stikluose tų jos akinių, kurių, kaip dabar pastebėjau, tik viršus buvo iš tikrųjų tamsus. Žemiau stiklai buvo šviesūs, ir per juos galėjau gerai įžvelgti Babetės akis.

Jų pakraščiai buvo paraudę, akys labiau išplėstos, nei būtų galima tikėtis, – neabejotinai nesenų ašarų padarinys. Ne verkimo prieš keletą valandų, ne, ištikusio dabar ką tik, automobilyje važiuojant į restoraną.

Galbūt automobilių aikštelėje ji negailėjo pastangų ryškiausiems pėdsakams pašalinti, bet tuomet jai nevisiškai pavyko. Padavėjas juodomis prijuostėmis, administratorių trijų dalių kostiumu ir žvitrųjį savininką su baltu golfu gal ir pasisekė apdumti tamsintais akinių stiklais, bet ne mane.

Ir tą pat akimirksnį aiškiai suvokiau, kad Babetė visai ir neketino manęs apdumti. Ji priėjo arčiau nei kitais kartais, pabučiavo mane kiek arčiau lūpų – ji norėjo, kad pažvelgčiau į jos drėgnas akis ir pasidaryčiau išvadas.

Dabar ji sumirksėjo ir kilstelėjo pečius – kūno kalba tai negalėjo reikšti nieko kita kaip tik „apgailestauju“.

Bet man nespėjus nieko ištarti, į priekį išsiveržė Seržas ir, stumtelėjęs savo žmoną į šoną, pagriebė ir stipriai paspaudė man ranką. Anksčiau jis neeikvodavo energijos spausdamas ranką, tačiau metams bėgant išmoko su „žmonėmis iš kaimo“ sveikintis stipriu rankos paspaudimu – nes jie juk tikrai niekad nebalsuos už glebią rankutę.

– Polai, – tarė jis.

Jis vis dar šypsojosi, bet tai nebuvo kokios nors emocijos palaikoma šypsena. Nesiliauti šypsojusis – taip ir matei jį galvojant. Šypsena buvo to paties derinuko dalis kaip ir rankos paspaudimas. Abu kartu šie komponentai turės jam padėti po septynių mėnesių laimėti rinkimus. Net jeigu ši galva būtų apšaudyta supuvusiais kiaušiniais, šypsena privalėtų išlikti nepaliesta. Tarp įpykusio aktyvisto jam į veidą tėkšto torto su plakta grietinėle likučių rinkėjai pirmiausia turėtų išvysti tą pačią pažįstamą šypseną.

– Labas, Seržai, – tariau. – Viskas gerai?

Tuo tarpu už mano brolio pečių Klerė jau atsidavė Babetei. Jiedvi pasibučiavo (bent jau mano žmona pabučiavo savo brolienės skruostus), apsikabino ir tuomet pažvelgė viena kitai į akis.

Ar Klerė pamatė tą patį, kaip ir aš? Ar ji pamatė tą pačią paraudimo apkraštuotą neviltį už tamsintų stiklų? Bet kaip tik tą akimirką Babetė garsiai nusijuokė, ir kaip tik suspėjau pamatyti, kaip ji pabučiavo orą greta Klerės skruostų.

Susėdome. Seržas įstrižai priešais mane, šalia mano žmonos, o Babetė, padedama administratoriaus, nusileido į kėdę

šalia manosios. Viena iš merginų su juoda prijuoste patarnavo Seržui, kuris, prieš atsisėsdamas į kėdę, susikišęs vieną ranką į kelnių kišenę dar pastoviniavo ir apžvelgė visą restoraną.

– Šeimininkų aperityvas šiandien – rožinis šampanas, – ištarė administratorius.

Aš giliai įkvėpiau, aiškiai per giliai, nes mano žmona pažvelgė žvilgsniu, kuris man turėjo šį tą reikšti. Ji retai vartydavo akis arba nei iš šio, nei iš to imdavo koščioti, ir tikrai niekuomet nėra spyrusi po stalu man į blauzdikaulį, norėdama įspėti, kad dar šiek tiek ir apsijuoksiu arba kad tai jau padariau.

Ne, jos akyse buvo kažkas labai subtilaus – pasikeitęs žvilgsnis, kuris pašaliečiui likdavo neperprantamas, kažkas tarp pašaipos ir ūmaus surimtėjimo.

„Nereikia“, – perspėjo žvilgsnis.

– Mmm, šampanas, – tarė Babetė.

– Ką gi, skamba gerai, – tarė Seržas.

– Palaukit, – tariau aš.

UŽKANDIS

8

– Plačiažnypliai vėžiai patiekti su klasikiniu prancūzišku padažu, pagardintu peletrūnais ir laukiniais porais, – dėstė administratorius; jis buvo prisigretinęs prie Seržo lėkštės ir rodė į ją mažuoju piršteliu. – Tai voveraitės iš Vogėzų.

Mažasis pirštelis šoktelėjo per plačiažnyplius vėžius ir dūrė į du išilgai perpjautus rudus grybus: atrodė lyg voveraitės būtų buvusios išrautos prieš keletą minučių, nes tai, kas buvo prilipę prie jų kotų, mano nuomone, tegalėjo būti žemės.

Ta ranka, kaip turėjau galimybę nustatyti, kol administratorius atkimšo Seržo užsakytą butelį šabli vyno, buvo gerai prižiūrėta. Priešingai nei mano ankstesni įtarinėjimai, ji neturėjo nieko slėptino: tvarkingi, be atplyšusių odelių trumpai kirpti nagai, pirštai be žiedų, iš pažiūros ranka švari, niekur nesimatė ligos pėdsakų. Vis dėlto man atrodė, kad ta svetimo žmogaus ranka pernelyg priartėja prie valgio, ji švytravo vos per keletą centimetrų virš plačiažnyplių vėžių, o mažasis pirštelis buvo dar arčiau ir kone lietė voveraites.

Nenutuokiau, ar netrukus įstengsiu pakęsti tą ranką ir tą mažąjį pirštelį virš savo lėkštės, bet dėl bendros užstalės nuotaikos, man rodės, geriau susiturėti.

Taip, aš įstengsiu, nutariau čia ir dabar: susiturėsiu. Susiturėsiu taip, kaip panėrus po vandeniu reikia sutur4ti kvapą, ir elgsiuos taip, tarsi svetimų svetimiausia ranka virš mano lėkštės būtų pats normaliausias dalykas pasaulyje.

Tačiau dar kai kas man smarkiai dirgino nervus, tai – laikas, kuris sulig kiekvienu veiksmu ėjo niekais. Atidarydamas šabli butelį administratorius taip pat dirbo savo tempu. Pirmiausia pritaisydamas aušinimo indą – tokio modelio, kuris dviem kabliais pritvirtinamas prie stalo, nelyginant vaikiška sėdynė, – paskui parodydamas butelio etiketę – Seržui, savaime suprantama, juk jis išrinko vyną, nors ir, teisybė, mums pritarus, bet visgi ši jo „turinčio supratimą apie vyną“ poza mane nežmoniškai erzino.

Nebegaliu tiksliai atkurti to reginio, kada jis pats save titulavo vyno žinovu, tik prisimenu, tai nutiko gan staiga, tiesiog vieną dieną jis pirmas pačiupo vyno kortą ir kažką sumurmėjo apie Portugalijos vyno iš Alentežo apylinkių „žemės poskonį“: tai buvo ne kas kita, kaip valdžios užgrobimas, nes nuo tos dienos tapo savaime aišku, kad vyno kortą visados reikės duoti tiktai Seržui.

Parodžius etiketę ir mano broliui pritariamai linktelėjus, prasidėjo atkimšimo procedūra. Iškart pasidarė aišku kaip dieną, kad darbas su kamščiatraukiu nėra stiprioji administratoriaus pusė. Jis dar pamėgino gana vykusiai tai nuslėpti, kilstelėdamas pečius ir nusijuokdamas iš savo nerangumo, nutaisęs tokį veidą, lyg tai būtų išties pirmas kartas, kai jam taip nutinka, bet būtent tas veidas jį ir išdavė.

– Nagi, šitas nenori klausyti, – tarė jis, nulaužęs pusę viršutinės kamščio dalies ir kartu su kamščiatraukiu ištraukęs jos sutrupėjusią nuolaužą.

Dabar administratoriui iškilo dilema. Ar ryžtis pamėginti iš butelio iškrapštyti ir kamščio galą, čia prie stalo, stebimam mūsų laukiančių žvilgsnių? Ar protingiau su buteliu grįžti į atvirą virtuvę paprašyti kvalifikuotos pagalbos?

Paprasčiausias sprendimas, deja, buvo neįsivaizduojamas: šakutės ar šaukšto kotu per kakliuką įstumti nelemtąjį kamščio galą butelio vidun. Tikriausiai tuomet pilstant vyną į taures pakliūtų šiek tiek kamščio trupinių, bet *so what*? *Who cares?* Kiek kainuoja šitas šabli? Penkiasdešimt aštuonis eurus? Ta suma, šiaip ar taip, visiškai nieko nereiškia. Daugių daugiausia ji reiškia, kad yra nemažai šansų rytoj ryte lygiai tą patį vyną aptikti „Albert Heijn" prekybos centro lentynose, kainuojantį 7 eurus ir 95 centus arba dar mažiau.

– Atleiskite man, – tarė administratorius. – Atnešiu jums kitą butelį.

Ir nė vienam iš mūsų nespėjus ko nors pasakyti, jis jau spėriai nukulniavo tarp stalelių.

– Ak taip, – tariau aš. – Čia visai kaip ligoninėje. Ten irgi reikia melstis, kad kraują imtų seselė, o ne pats gydytojas.

Klerė prapliupo juoktis. Ir Babetė prajuko.

– O, tai buvo apgailėtina, – pasakė ji.

Tik Seržas liko susimąstęs ir rimtu veidu žvelgė sau priešais nosį. Jo veido išraiškoje buvo bemaž kai kas liūdno, lyg iš jo būtų ką atėmę: jo žaidimėlį, įdomųjį šį bei tą apie vynus, derliaus metus ir žemės skonio vynuoges. Juk administratoriaus kliauda netiesiogiai metė šešėlį ir ant jo paties. Jis, Seržas Lomanas, išrinko šabli su supuvusiu kamščiu. O tikėjosi sklandžios eigos: perskaitys etiketę, pritariamai linktels, administratorius įpils jam šlakelį vyno paragauti. Ypač laukė šios paskutinės akimirkos. Tuo tarpu aš nebepajėgdavau nei

matyti, nei girdėti to šniukšėjimo, gargaliavimo, čepsėjimo, kai mano brolis leisdavo tekėti vynui liežuviu iki pat ryklės, o tada atgal. Visada nusukdavau akis šalin, kol tai liaudavosi.

– Belieka tikėtis, kad kiti buteliai neiškrės tokio pokšto, – pasakė jis. – Būtų apmaudu, juk tai aukščiausios klasės šabli.

Jis pateko į keblią padėtį, tai buvo aišku. Ir restoraną išrinko jis, čia jį pažįsta, vyriškis baltu golfu jį pažįsta ir atėjo jo pasveikinti iš atviros virtuvės. Įdomu, kas būtų nutikę, jeigu aš būčiau išrinkęs restoraną, kitokį restoraną nei šis, kuriame jis dar niekad nebūtų buvęs ir kuriame administratoriui arba padavėjui nebūtų pavykę iš pirmo sykio atkimšti butelio: galėčiau galvą guldyti, kad tuomet jis būtų užjaučiamai nusišypsojęs, o tada papurtęs galvą – taip, pažįstu jį seniau nei vieną dieną – pažvelgtų į mane žvilgsniu, kuriuo siųstų tik man vienam suprantamą žinią: tas Polas, jis kaskart mus vedasi į keisčiausias vietas...

Kiti šalyje žinomi politikai mielai šeimininkauja virtuvėje, renka senas komiksų knygeles arba patys savo rankomis yra susiremontavę laivą. Dažnai jų pomėgis absoliučiai skiriasi nuo to asmens, stoja skersai kelio tam, ko visi linkę tikėtis. Pati siaubingiausia pilka pelė su dokumentų segtuvo charizma, pasirodo, laisvomis valandėlėmis su pasimėgavimu gamina gardžiausius prancūziškus patiekalus. Štai jis, koks spalvingas, ant nacionalinio dienraščio savaitgalio priedo viršelio, megztomis virtuvės pirštinėmis laiko viršun iškėlęs kepimo indą su provansišku mėsos pyragu. Kas, be virtuvinės prijuostės su Tuluz-Lotreko plakato reprodukcija, kurią ryši pilkoji pelė, labiausiai apraibina akis – ogi visiškai neįtikinanti šypsena, skirta šeimininkavimo malonumui perteikti rinkėjams. Labiau nei šypseną tai primena tik baimingą dantų

praviepimą, tokį vypsnį, kuriuo žybtelėjate tada, kai jums ką tik įvažiavo į mašinos pasturgalį, bet nepaliko nė įbrėžimo, arba kuriuo išduodate palengvėjimą visų pirma dėl paprastučio fakto, kad jūsų provansiškas mėsos pyragas orkaitėje nevisiškai sudegė.

Kas šovė Seržui į galvą, kai jis iš visų įmanomų hobių pasirinko domėjimąsi vynu? Visgi kada nors turėčiau jo šito paklausti. Gal net ir šįvakar. Pasižymėjau tai savo atmintyje. Dabar ne laikas, tačiau vakaras dar ilgas.

Anksčiau namie jis gerdavo vien tik kolą, dideliais kiekiais, per vakarienę lengvai ištuštindavo visą dvilitrinį butelį. Jis griausmingai riaugėdavo, ir už tai kai kada būdavo nuvaromas nuo stalo, atsiriaugėjimai trukdavo po dešimtį sekundžių ar dar ilgiau – tartum grumantis požeminis griaustinis į paviršių jie kildavo iš kažkokių gelmių po jo skrandžiu – ir pelnydavo jam garantuotą populiarumą mokyklos kieme. Tarp berniukų, žinoma – jau tada jis suprato, kad riaugėjimas ir perdimas mergaites atbaido.

Kitas jo žingsnis buvo pertvarkyti buvusį sandėliuką į vyno saugyklą. Jis įrengė lentynas, kad galėtų ant jų sukrauti vyno butelius – brandinti, kaip pats tą vadino. Per vakarėlius imdavo postringauti apie pilstomą vyną. Babetė į visa tai žvelgė su savotišku linksmumu, galbūt ji buvo viena iš pirmųjų, kuri jį perkando ir juo bei jo hobiu ne visai patikėjo. Prisimenu, kaip vieną dieną skambinau Seržui ir atsiliepė Babetė, o Seržo nebuvo namie. „Jis ragauja vyną Luaros slėnyje", – pasakė ji; jos intonacijoje buvo kažkas girdėti – tai, kaip ji ištarė „ragauja vyną" ir „Luaros slėnyje", priminė intonaciją moters, sakančios, kad jos vyras dirba viršvalandžius, nors jau ilgiau nei metus žinančios, kad jis jai neištikimas su savo sekretore.

Jau minėjau, kad Klerė protingesnė už mane. Bet ji manęs absoliučiai nekaltina dėl to, kad nepasiekiu jos lygio. Tuo noriu pasakyti, kad ji niekuomet nesipučia, giliai nedūsauja ir nevarto akių, kai ko nors išsyk nesuprantu. Žinoma, galiu tik spėlioti, kaip ji apie mane kalba su kitais, kai pats pokalbyje nedalyvauju, bet, tiesą sakant, esu tikras, pasitikiu, kad Klerė niekada neprabils tokia intonacija, kokią girdėjau Babetės balse, jai sakant: „Jis ragauja vyną Luaros slėnyje."

Tebūnie aišku, kad ir Babetė kur kas protingesnė už Seržą. Tai ne taip jau ir sunku, galėčiau pridurti, bet to nedarysiu: kai kurie dalykai paaiškėja patys. Aš tik atpasakosiu, ką mačiau ir girdėjau per mūsų bendrą vakarienę restorane.

9

– Ėriuko užkrūčio liauka, marinuota su Sardinijos aliejumi su gražgarstėmis, – tarė administratorius, tuo tarpu prisigretinęs prie Klerės lėkštės ir mažuoju piršteliu rodydamas į du mažutėlyčius mėsos gabaliukus. – Saulėje džiovinti pomidorai atvežti iš Bulgarijos.

Žvelgiant į Klerės lėkštę pirmiausia į akis krito neaprėpiama tuštuma. Aišku, aš taip pat žinau, kad geruose restoranuose kokybė nusveria kiekybę, tačiau tuštuma tuštumai nelygu. Šioji plynė, tai yra ta lėkštės dalis, kurioje nebuvo valgio, buvo aiškiai nepranokstama.

Atrodė, lyg tuščia lėkštė masintų ką nors apie ją pasakyti, paprašyti paaiškinimo virtuvėje. „Juk vis tiek neišdrįsi!“ – erzino ji, juokdamasi svečiui į akis.

Pamėginau prisiminti kainą: pigiausias užkandis kainuoja devyniolika eurų, pagrindinių patiekalų kainos svyruoja tarp dvidešimt aštuonių ir keturiasdešimt keturių eurų. Be to, dar galima rinktis iš trijų kompleksų po keturiasdešimt septynis, penkiasdešimt aštuonis ir septyniasdešimt devynis eurus.

– Tai šiltas ožkų pieno sūris su pinijų sėklomis ir graikinių riešutų gabalėliais.

Ranka su mažuoju piršteliu sukiojosi virš mano lėkštės. Atsispyriau pagundai mestelėti: „Žinau, nes kaip tik tai ir

užsisakiau", ir susitelkiau į mažąjį pirštelį. Labiau nei dabar šįvakar jis dar nebuvo priartėjęs, netgi pilstant vyną. Administratorius galiausiai pasirinko lengviausią sprendimą ir iš atviros virtuvės sugrįžo nešinas nauju buteliu, kurio kamštis jau buvo pusiau ištrauktas.

Po vyno saugyklos ir išvykos į Luaros slėnį prasidėjo šešių savaičių vyno pažinimo kursai. Ne Prancūzijoje, o vakarinės mokyklos tuščioje klasėje. Diplomą jis pasikabino tokioje savo namų koridoriaus vietoje, kur jo niekas negalėtų pražiopsoti. Butelyje su pusiau ištrauktu kamščiu galėjo būti įpilta visai ko kita, nei nurodyta etiketėje, – šitą Seržas turėjo išmokti per vieną iš pirmųjų vyno pažinimo pamokų. Vynas galėjo būti suklastotas, piktavaliai galėjo praskiesti jį vandeniu iš čiaupo arba per kaklelį prispjaudyti į butelį.

Bet Seržas Lomanas, matyt, nebetroško dar daugiau sąmyšio po restorano aperityvo ir nulūžusio kamščio. Nežiūrėdamas į administratorių jis servetėle nusišluostė lūpas ir sumurmėjo, kad vynas „neprilygstamas".

Tą akimirką žvilgtelėjau į šoną, į Babetę. Jos akys už tamsintų akinių stiklų buvo nukreiptos į vyrą. Tai buvo beveik nepastebima, tačiau aš žinojau, kad, Seržui paskelbus iš anksto atkimšto vyno įvertinimą, ji kilstelėjo antakį. Automobilyje, važiuojant į restoraną, jis ją pravirkdė, bet dabar jos akys atrodė jau mažiau paburkusios. Vyliausi, jog ji ką nors pasakys, kad atsigriebtų: tam turėjo visus reikiamus įgūdžius – gebėdavo atlikti kaip reikiant sarkastišką ėjimą. „Jis ragauja vyną Luaros slėnyje", – tai tik viena iš švelniausių jos sarkazmo apraiškų.

Mintyse drąsinau ją. Kiekviena nelaiminga šeima nelaiminga savaip. Nuodugniai apsvarsčius, galbūt geriau, kad

smarkus, visiškai nebesuvaldomas Seržo ir Babetės kivirčas įvyktų dar prieš pradedant valgyti pagrindinį patiekalą. Aš raminamai kalbėsiu, dėsiuos nešališkas, tačiau ji žinos, kad mano palaikymas jai – garantuotas.

Mano apgailestavimui, Babetė ničnieko neištarė. Beveik mačiau, kaip nurijo neabejotinai mirtiną savo pastabą apie kamštį. Ir vis dėlto buvo įvykę tai, kas pakurstė mane viltis sprogimą įvyksiant vėliau tą vakarą. Tai nelyginant pistoletas spektaklyje: jeigu jis pirmame veiksme parodomas, galima galvą guldyti, kad paskutiniame iššaus. Tai dramos dėsnis. Pagal tą patį dėsnį nevalia pistoleto netgi rodyti, jeigu juo neketinama iššauti.

– Tai salotinės sultenės, – paskelbė administratorius.

Aš sužiurau į mažąjį pirštelį, vos per centimetrą pakibusį virš trijų ar keturių susiraičiusių žalių lapelių ir išlydyto ožkų sūrio pliurės, o paskui į visą ranką, besisukiojančią taip arti, kad man tebūtų reikėję tik mažumėlę pasislinkti į priekį, kad ją pabučiuočiau.

Kodėl užsisakiau šį patiekalą, nors nemėgstu ožkų sūrio? Apie salotines sultenes geriau išvis patylėsiu. Šįkart šykščios porcijos išėjo man į naudą. Ir mano lėkštės didžiumą sudarė tuštuma, nors ir ne tokia neaprėpiama kaip Klerės. Ar tris lapelius įveikčiau vienu kąsniu, ar tiesiog palikčiau juos gulėti lėkštėje – bemaž jokio skirtumo.

Salotinės sultenės man visuomet primena narvelį su žiurkėnu ar švilpiku, kuris stovėjo ant mūsų klasės palangės pradinėje mokykloje. Įtariu dėl to, kad vaikams į gera šį tą sužinoti apie gyvūnus – šiek tiek išmokti jais rūpintis. Ar tie lapeliai, kuriuos rytais sprausdavome pro pinučius, buvo salotinės sultenės, nebepamenu, tačiau tikrai labai panašūs.

Žiurkėnas ar švilpikas sparčiai dantukais sukrimsdavo lapelius ir likusią dienos dalį ramiai tūnodavo narvo kamputyje. Vieną rytą radome jį negyvą, lygiai kaip ir jo pirmtakus – vėžliuką, dvi baltąsias peles ir gyvalazdes. Ko turėtume pasimokyti iš šių gausių mirčių, klasėje nebuvo aptarta.

Atsakymas į klausimą, kodėl man priešais nosį stovi lėkštė šilto ožkų sūrio su salotinėmis sultenėmis, buvo paprastesnis, nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Užsisakinėjant užkandžius, aš buvau paskutinis. Iš anksto nebuvome aiškiai apšnekėję, kas ką užsisakys, – o gal ir buvom, tačiau tuomet aš tai praklausiau. Kad ir kaip ten būtų buvę, ketinau užsisakyti *vitello tonnato**, tačiau, mano išgąsčiui, Babetė buvo išsirinkusi tą patį patiekalą.

Kolei kas nebuvo jokios bėdos: aš galėjau mitriai peršokti prie savo antrojo pasirinkimo – austrių. Tačiau priešpaskutinis, iškart po Klerės, užsisakinėjo Seržas. Jam paprašius austrių, patekau į keblią padėtį. Ir taip nebūčiau norėjęs užsisakyti to paties užkandžio kaip kas nors kitas, o jau to paties kaip brolis – nieku gyvu. Grynai teoriškai dar būčiau galėjęs grįžti prie *vitello tonnato*, tačiau visgi tik grynai teoriškai. Nebūtų atrodę gerai: maža to, jog tokiu atveju būčiau pasirodęs nepakankamai originalus, kad galėčiau išsirinkti šimtu procentų savitą užkandį, dar Seržo akyse būčiau pakurstęs įtarimą, kad mėginu sudaryti sąmokslėlį su jo žmona. Nors taip ir buvo, tačiau neturėjo atrodyti taip akivaizdu.

Jau buvau užvertęs valgiaraštį ir pasidėjęs šalia savo lėkštės. Dabar vėl jį atsiverčiau. Žaibiškai permečiau akimis

* Italijos Pjemonto regiono tradicinis patiekalas, šaltas užkandis: virta veršiena, supjaustyta ir pagardinta tuno padažu.

užkandžius, nukreipęs į juos mąslų žvilgsnį, tarsi tik ieškočiau savo pasirinkto patiekalo, norėdamas parodyti jį valgiaraštyje, tačiau, suprantama, buvo gerokai per vėlu.

– O jums, pone? – paklausė administratorius.

– Lydyto ožkų sūrio su salotinėmis sultenėmis, – paprašiau.

Ištariau kiek per sklandžiai, kiek per užtikrintai, kad būtų skambėję įtikinamai. Seržui ir Babetei tai nieko ypatingo nereiškė, tačiau kitoje stalo pusėje sėdinčios Klerės veide pamačiau sumišimą.

Ar ji stengsis apsaugoti mane nuo manęs paties? Ar ji ištars: „Bet juk tu visai nemėgsti ožkų pieno sūrio?" Šito nenumaniau, tą akimirką į mane žvelgė pernelyg daug akių, kad būčiau galėjęs papurtyti galvą, sakydamas jai „ne", tačiau negalėjau sau leisti nė kiek rizikuoti.

– Girdėjau, kad šis sūris pagamintas iš lankytojams draugiškame ūkyje laikomų ožkų pieno, – paaiškinau. – Ožkų, nuolat būnančių lauke.

Pagaliau, pabaigoje dar nuodugniai apibūdinęs Babetės *vittello tonnato*, kuris idealiame pasaulyje būtų buvęs mano *vittello tonnato*, administratorius nuėjo, ir mes galėjome tęsti savo pokalbį. „Tęsti" – ne visai tinkamas žodis, mat neatrodė, kad bent vienas iš mūsų būtų bent blausiai prisiminęs, apie ką šnekėjomės prieš atnešant užkandžius: vadinamuosiuose prestižiniuose restoranuose dažniau nei norėtųsi nutinka, kad visiškai pameti pokalbio temą, nes nuolat esi pertraukiamas dėl tokių dalykų kaip pernelyg išsamus paaiškinimas apie kiekvieną pinijų sėklytę tavo lėkštėje, nesibaigiantis vyno butelių atkimšinėjimas ir, reikia ar nereikia, pripildomos taurės, nors to niekas neprašė.

Apie taurių papildymą noriu pasakyti dar štai ką: keliavau, daugelyje šalių vaišinausi restoranuose, bet niekur – ir tai paraidžiui reiškia „niekur“ – vyno nepripilama, kol svečias to nepaprašo. Kitose šalyse tai laikoma prasčiokiškumu. Tik Nyderlanduose padavėjai zuite zuja apie jūsų stalelį, ir ne tik pripildo taures, bet dar ir mąsliai žvilgčioja į butelį, kai šis nenumaldomai tuštėja. „Argi ne laikas užsisakyti dar vieną?“ – derėtų suprasti iš tų žvilgsnių. Turiu pažįstamą, draugą iš seniau, nemažai metų dirbusį Nyderlandų „prestižiniuose restoranuose“. Iš tiesų jų taktika, kaip jis man kartą papasakojo, – supilti svečiui į gerklę kuo daugiau vyno. Vyno, kurio į restorano meniu įrašyta kaina mažiausiai septynis kartus viršija sumokamą importuotojui. Štai kodėl taip ilgai delsiama patiekti pagrindinį patiekalą, nors užkandis jau seniai suvalgytas: iš gryno nuobodulio, trumpindami laiką, svečiai užsisakys daugiau vyno – taip samprotaujama. Užkandis paprastai patiekiamas gana greitai, pasakojo draugas, jeigu tektų ilgai jo laukti, žmonės imtų skųstis ir zirzti, manydami, kad pataikė į prastą restoraną, bet per tą laiką tarp užkandžio ir pagrindinio patiekalo jie jau būna pernelyg daug išgėrę, kad pastebėtų slenkantį laiką. Draugas prisiminė atvejus, kai pagrindinis patiekalas jau seniausiai būdavo gatavas, tačiau kol svečiai prie tam tikro stalelio nepradėdavo skųstis, valgis aušdavo lėkštėse virtuvėje. Tik kai pokalbis išsekdavo ir žmonės imdavo dairytis, jas skubiai pašaudavo į mikrobangų krosnelę.

Apie ką šnekėjomės prieš patiekiant užkandį? Labai jau didelio nepatogumo tai nesudarė, tikrai nekalbėjome apie ką nors svarbaus, bet vis tiek erzino. Dar prisiminiau, apie ką šnekėjomės po terlionės su kamščiu ir užsisakę patiekalus, bet

negalėjau atgaminti ničnieko, ką kuris sakė iškart prieš padedant ant stalo lėkštes.

Babetė užsirašė į naują sporto klubą, apie tai šnekučiavomės kurį laiką: apie svorį, judėjimo naudą ir koks sportas kuriam labiausiai tinka. Klerė užkibo ant sporto klubo temos, o Seržas pareiškė, kad jam daugelyje sporto klubų nepakeliamai įkyri muzika. Todėl jis pradėjęs bėgioti, sakė, tiesiog smagiai sau vienas bėgiojantis lauke, ir tai sakydamas nudavė, lyg ta mintis jam būtų kilusi visiškai savaime ir jo paties pastangomis. Patogumo dėlei jis pamiršo, kad aš jau prieš metų metus buvau pradėjęs bėgioti ir kad jis niekada nepraleisdavo progos pajuokiamai atsiliepti apie „tą mažojo broliuko trepsenimą“.

Taip, štai apie ką mes šnekėjomės – kiek per ištęsta mano skoniui, bet nepavojinga tema, niekuo nestebinanti normalaus vakaro restorane pradžia. Bet paskui – nors užmušk. Pažvelgiau į Seržą, į savo žmoną, ir pagaliau į Babetę. Kaip tik tą akimirką ji įsmeigė savo šakutę į veršienos griežinėlį, atsignybo gabalėlį ir pakėlė prie burnos.

– Nagi visai išgaravo, – tarė ji, šakutei pakibus ore netoli jos pravertų lūpų. – Tai jūs buvote tame naujame Vudžio Aleno filme ar ne?

10

Mano galva, pernelyg greitai pradėti kalbą apie filmus yra silpnas ėjimas. Turiu omeny: filmai labiau tinka vakaro pabaigai, kai jau tikrai daugiau nieko nebeturima pasakyti. Nežinau kodėl, bet kai žmonės prašnenka apie filmus, skrandžio apačioje visada pajuntu tuštumą: tarytum lauke ir vėl būtų sutemę, nors tu tik tik atsikėlei.

Blogiausia – tipai, kurie atpasakoja ištisus filmus. Jie tam išties atsiduoda, ramiai pasiglemždami ketvirtį valandos: ketvirtį valandos vienam filmui, turiu omenyje. Jiems išties nesvarbu, ar pašnekovas dar tik ketina eiti į aptariamą filmą, ar jį jau seniai matė – tokios rūšies informaciją jie praleidžia pro ausis, nes įpusėję vėl pasakoja pradžios sceną. Iš mandagumo pradžioje dar vaidini susidomėjusį, bet greitai į bet kokį mandagumą numoji ranka: atvirai žiovauji, spoksai į lubas ir muistaisi kėdėje. Iš kailio neriesi stengdamasis užčiaupti atpasakotojui ar atpasakotojai burną, bet niekas nepadeda, jie jau per daug įsivažiavę ir taip stipriai priklausomi nuo savęs bei savo paistalų apie filmus, kad galėtų suprasti tų signalų reikšmę.

Manau, tai mano brolis pirmasis prašneko apie naująjį Vudžio Aleno filmą. „Šedevras!“ – paskelbė jis, prieš tai nepasiteiravęs, o gal mudu su Klere jį taip pat matėme. Jam tai

sakant, Babetė karštai linktelėjo, mat praėjusį savaitgalį jiedu kartu jį žiūrėjo. Įvairumo dėlei šiuo klausimu jiedu sutarė. „Šedevras! – pakartojo ji. – Iš tikro, būtinai turite jį pamatyti."

Paskui Klerė pasakė, kad mudu jau jį matėme. „Prieš du mėnesius", – pridūriau aš. Bereikalinga pastaba, bet panūdau ją pridurti. Ji buvo skirta ne Babetei, o mano broliui – norėjau jam parodyti, kad jis kaip reikiant atsilieka su savo šedevrais.

Tada kelios mergaitės juodomis prijuostėmis atnešė mūsų užkandžius, joms įkandin prisistatė administratorius su savo mažuoju piršteliu, ir mes pametėme pokalbio giją, kol Babetė pratęsė temą paklausdama, mudu matėme tą naują Vudžio Aleno filmą ar ne.

– Man nepaprastai patiko, – tarė Klerė, dažydama saulėje džiovintą pomidorą į alyvuogių aliejaus balutę savo lėkštėje ir keldama jį sau prie burnos. – Netgi Polas sakė, kad geras. Tiesa, Polai?

Kartais Klerė taip elgiasi: kur nors mane įtraukia, nepalikdama jokios galimybės ištrūkti. Dabar kiti jau žino, kad filmas man patiko, o tas „netgi Polas" reiškia maždaug „netgi Polas, kuriam šiaip jau joks filmas neįtinka, ką jau kalbėti apie Vudį Aleną".

Seržas pažvelgė į mane. Kramtė gabalėlį užkandžio, bet tai jam nesutrukdė į mane kreiptis.

– Šedevras, tiesa? Ne, tikrai, fantastiškas. – Toliau kramtydamas jis kažką nurijo. – O toji Skarlet Johanson galėtų nors ir kas rytą ruošti man pusryčius. Kas per gražuolė, ne tas žodis!

Išgirsti, kaip vyresnysis brolis šedevru vadina filmą, kuris tau pačiam visai patiko, tai kažkas panašaus į prievolę rengtis dėvėtais to brolio drabužiais: drabužiais, kurie vyresniajam broliui per maži, bet tau labiausiai kliūva, kad jie jau dėvėti.

Mano galimybės buvo ribotos: pritarti, kad Vudžio Aleno filmas – šedevras, reiškė apsivilkti tais dėvėtais drabužiais, taigi jau iš anksto tai atmestina; žodžio „šedevras" aukščiausiasis laipsnis neegzistuoja, daugių daugiausia galėjau pamėginti įrodyti, kad Seržas jo nesuprato, kad jis dėl klaidingų priežasčių pavadino filmą šedevru, tačiau tai veikiausiai kainuotų gausybę aiškinimų ir išsisukinėjimų, kuriuos Klerė, o turbūt ir Babetė, iškart perprastų.

Tiesą sakant, liko vienintelė galimybė – ir šioji buvo iš esmės supeikti Vudžio Aleno filmą. Tai padaryti buvo gana paprasta, jame pakako silpnų vietų, kurios, jeigu filmas patinka, mažai trukdo, tačiau kurias galima pasitelkti bėdai prispyrus, jeigu tą patį filmą reikia supeikti. Klerė iš pradžių kilstelės antakius, o paskui, tikėtina, supras mano poelgį: kad mudviejų abiejų geros nuomonės apie filmą „išdavystė" pasitarnaus kovai su lėkštais ir neįdomiais pliurpalais apie filmus apskritai.

Ištiesiau ranką prie šabli taurės, ketindamas pirmiau mąsliai gurkštelėti, o tada jau imtis vykdyti šį planą, bet man į galvą šovė dar viena išeitis. Ką tas mulkis pasakė apie Skarlet Johanson? „...galėtų nors ir kasdien ruošti man pusryčius... gražuolė". Nenumaniau, koks Babetės požiūris į šios rūšies lengvus vyriškus plepalus, bet Klerė visada imdavo šiauštis, kai vyrai pradėdavo apie „gundančius užpakaliukus" ir „gražius papus". Nepamačiau jos reakcijos, broliui sakant apie tuos pusryčius, nes tuo metu žiūrėjau į jį, bet tai ir nebuvo būtina.

Pastaruoju metu kartais man susidarydavo įspūdis, kad jis ima nebematyti tikrovės, kad visu rimtumu mano, jog visos šio pasaulio skarletės johanson norėtų su didele meile paruošti jam pusryčius. Įtariau, į moteris jis žiūri šiek tiek

panašiai kaip į maistą, ypač kaip į kasdienį karštą valgį. Taip būdavo anksčiau, ir, tiesą sakant, niekas nepasikeitė. „Aš alkanas“, – sako Seržas, būdamas alkanas. Jis taip sako ir tada, kai vaikštinėja kur nors gamtoje, toli nuo apgyvento pasaulio, arba važiuoja greitkeliu, pusiaukelėje tarp dviejų nuovažų. „Taip, – tuomet sakau aš, – bet šiuo metu valgyti nieko nėra.“ „Bet aš *dabar* alkanas, – sako Seržas. – Man d*abar* reikia ko nors užkąsti.“

Tai atrodydavo kiek gailiai, tas kvailas jo ryžtingumas, priversdavęs jį pamiršti viską – aplinką, jo draugėje esančius žmones, ir nukreiptas į tą vienintelį tikslą – alkio numalšinimą. Tokiomis akimirkomis jis man panėšėdavo į gyvūną, savo kelyje sutikusį kliūtį: į paukštį, nesuvokiantį, kad lango stiklas padarytas iš kietos medžiagos, ir kaskart iš naujo į jį atsitrenkiantį.

O kai pagaliau surasdavome užkandinę, vaizdelis būdavo nekoks. Jis valgydavo taip, kaip pumpuojamas benzinas: greitai ir veiksmingai kramtydavo baltą bandelę su sūriu arba pyragėlį su įdaru, kad degalai iškart pasiektų jo skrandį, nes be degalų jis nebebūtų galėjęs nė pajudėti. Tikros gausios vaišės prie stalo įsigalėjo daug vėliau, lygiai kaip tas jo vyno išmanymas: vieną akimirką jis sumąstė, kad taip dera. Bet greitumas ir efektyvumas išliko: iki šiandien pat jis visada pirmutinis ištuština lėkštę.

Sutikčiau paaukoti nemenką sumelę, kad vieną kartą pamatyčiau ir išgirsčiau, kaip jam su Babete klostosi miegamajame. Antra vertus, kita mano dalis kraštutinai tam priešinasi ir sumokėtų tiek pat, kad tik niekada to nepatirtų.

„Noriu kruštis.“ O Babetė į tai atsako, kad jai skauda galvą, kad negaluoja arba kad tiesiog šįvakar apie tai nenorėtų

galvoti – apie jo kūną, jo rankas ir kojas, jo galvą, jo kvapą. „Bet man *dabar* norisi kruštis.“ Man atrodo, kad mano brolis krušasi taip, kaip valgo, kad įsispraudžia į moterį taip, kaip į burną susikemša sumuštinį su mėsos maltinuku – ir štai jo alkis numalšintas.

– Taigi daugiausia žiūrėjai į Skarlet Johanson papus, – pasakiau daug šiurkščiau, nei buvau ketinęs. – Ar sakydamas „šedevras“ turėjai omenyje ką kita?

Ūmiai stojo toji ypatinga tyla, kurią galima išgirsti tik restoranuose: staigus suvokimas, kad aplinkui yra kitų žmonių, balsų gaudesys ir stalo įrankių dzingsėjimas į lėkštes prie kitų trisdešimties stalelių, ta viena ar dvi sekundės štilio, per kurias antrojo plano garsai tampa pirmojo plano garsais.

Tylą nutraukė Babetės juokas; aš pažvelgiau į savo žmoną, kuri stebeilijo į mane suglumusi, o tada vėl į Seržą – tas irgi mėgino juoktis, bet nuoširdžiai jam neišėjo, be to, kažką vis dar turėjo burnoje.

– Nagi, Polai, nebūk šventuolis! – tarė jis. – Juk tai tik gundanti pupytė, vyras gi turi akis kaktoje?

„Gundanti pupytė“ – žinojau, kad Klerei ir tai skamba nemaloniai. Ji visuomet sakys „gražus vyras“ ir niekuomet „gundantis bičas“, neverta nė minėti „gundančio užpakaliuko“. „Visas tas madingas pamišimas reikia ar nereikia šnekėti apie „gundančius užpakaliukus“, man rodosi, gerokai perdėtas, kai taip ima kalbėti moterys, – kartą pasakė ji. – Atrodytų lygiai taip pat, jei moterys staiga imtų rūkyti pypkes arba spjaudyti ant žemės.“

Pačia savo esme Seržas visuomet liko kaimietis, nekultūringas mulkis: tas pats nekultūringas mulkis, kurį anksčiau dėl perdimo vydavo nuo stalo.

– Man Skarlet Johanson taip pat labai graži moteris, – pasakiau. – Bet nuskambėjo taip, lyg tau tai būtų buvę svarbiausia visame filme. Pataisyk mane, jeigu neteisingai supratau.

– Nagi, ten juk tas, kuo jis vardu, tas anglas, teniso mokytojas, visai nusivažiuoja, nes negali išmesti jos iš galvos. Jam net prisieina ją nušauti, kad įgyvendintų savo tikslus.

– Čia dabar! – įsiterpė Babetė. – Nereikia šito pasakoti, nieko čia smagaus, kai žmonės filmo dar nematė!

Ir vėl stojo trumpa tyla – Babetė pažvelgė į Klerę, o paskui į mane.

– O, velnias, matyt, sėdžiu miegodama, juk jūs jį jau matėte!

11

Dabar nusijuokėme visi keturi. Atsipalaidavimo akimirka, bet per daug atsipalaiduoti nederėjo, nes turėjome išlikti budrūs. Negalėjai paneigti paprasto fakto: kad Seržas Lomanas ir pats turi „gundantį užpakaliuką“, taip nesyk galėjai išgirsti sakant moteris. Jis pernelyg gerai nutuokė, kad įtinka moterų skoniui. Savaime tai nereiškia nieko blogo: jis gerai atrodė nuotraukose, pasižymėjo tam tikrų moterų vertinamu, ir vėl – „kaimietišku“ patrauklumu: truputį per paprastu ir netašytu mano skoniui, bet juk visada yra moterų, kurioms patinka paprasti baldai, stalas ar kėdė, visut visutėlė padirbta iš „autentiškos medžiagos“: senų nugriauto tvarto durų iš Šiaurės Ispanijos ar Pjemonto medienos.

Seniau Seržui ir jo draugužėms dažniausiai jau po keleto mėnesių viskas atsibosdavo; tas patrauklumas turėjo nuobodžiąją ir tiesmukąją pusę – draugužėms greitai įgrisdavo jo „žavus veidelis“. Tik Babetė su juo ištvėrė ilgiau, štai jau aštuoniolika metų, ką galėtume pavadinti tikru stebuklu – jie jau aštuoniolika metų vaidijosi. Gerai pagalvojus, absoliučiai netiko vienas kitam, bet tokios poros nėra retenybė – jų santuokos esminis variklis yra nuolatinė trintis, o kiekvienas vaidas yra įžanga į tą akimirką, kai jiedu vėl susitaikys lovoje.

Vis dėlto kartais negalėdavau atsikratyti įspūdžio, kad viskas daug paprasčiau, kad Babetė tiesiog įsipareigojo – pajuto pareigą gyventi šalia sėkmės lydimo politiko, ir kad dabar jai tiesiog gaila viso investuoto laiko taip imti ir viską užbaigti: čia kaip perskaičius daugiau nei pusę prastos knygos neišeina jos padėti į šalį, ir nenoromis ji perskaitoma iki galo, taip ir Babetė liko su Seržu, galbūt tikėdamasi bent jau geros atomazgos.

Jiedu turi du savus vaikus: Riką, kuris yra Mišelio amžiaus, ir Valeri, lengva autizmo forma sergančią beveik permatomo undinėlės grožio trylikametę. Ir dar yra Bo, tikslus amžius nežinomas, bet tikriausiai tarp keturiolikos ir septyniolikos. Bo atvyko iš Burkina Faso ir pagal „plėtros projektą" pateko pas Seržą ir Babetę. Tai toks projektas, kai savanoriai finansiškai remia moksleivius iš trečiojo pasaulio: aprūpina juos mokykliniais reikmenimis ir tenkina kitus gyvybiškai svarbius poreikius, o paskui vaikus „įsivaikina" – iš pradžių per atstumą, laiškais, nuotraukomis ir atvirukais, o vėliau ir iš tikrųjų. Tada tie išrinktieji kurį laiką gyvena priimančioje šeimoje Nyderlanduose, ir jeigu viskas klostosi gerai, gali pasilikti. Tai tam tikra išperkamoji nuoma. Lyg katė, kurią pasiimi iš prieglaudos: jeigu ji sudrasko minkštasuolį ir apšlapina visus namus, grąžini ją atgal.

Prisimenu keletą nuotraukų ir atvirukų, kuriuos iš tolimojo Burkina Faso atsiuntė Bo. Labiausiai man įstrigusioje nuotraukoje jis stovėjo priešais raudonų plytų pastatėlį banguotos skardos stogu. Juodut juodutėlis berniukas dryžuotais, į pižamą panašiais marškiniais, nutįsusiais kiek žemiau kelių, basomis kojomis įsispyręs į guminius sandalus. *Merci*

*beaucoup mes parents pour notre école!** – dailia mokinio rašysena buvo užrašyta kitoje nuotraukos pusėje.

„Argi ne meilutis?“ – ta proga paklausė Babetė. Jiedu su Seržu buvo nuvykę į Burkina Fasą, ir tada neatsilaikė, kaip patys suformulavo.

Paskui įvyko antra kelionė, buvo užpildyti dokumentai, ir po poros savaičių Bo nusileido Šipolio oro uoste. „Ar suprantate, ko imatės?“ – sykį paklausė Klerė dar tada, kai Bo su savo įtėviais bendravo tik atvirukais, tačiau sulaukė vien pasipiktinimo reakcijų. Juk jiedu padedą vaikui? Vaikui, kuris savo šalyje niekada negautų tokių galimybių kaip Nyderlanduose? Taip, jie labai gerai suprantą, ko imąsi, pasaulyje jau ir taip pernelyg daug žmonių, galvojančių vien apie save.

Buvo neįmanoma jų kaltinti paprasčiausiu egoizmu. Rikui tuo metu buvo treji, o Valeri – keli mėnesiai; Seržas su Babete nebuvo tie įprastiniai įtėviai, kurie patys negali susilaukti vaikų. Visiškai nesavanaudiškai jiedu priėmė į savo šeimą trečią vaiką – ne nuosavo kūno ir kraujo palikuonį, bet bedalį vaiką, kuriam Nyderlanduose bus suteiktas naujas gyvenimas.

Bet kas gi tada tai buvo? Iš tiesų, ko jie ėmėsi?

Kadangi Seržas su Babete mums aiškiai davė suprasti, kad šio klausimo kelti negalima, nekėlėme ir kito klausimo. Ar Bo turi tikrus tėvus? O gal jis našlaitis? Ar jo tėvai išreiškė sutikimą, kad jų vaikas išvyktų, ar jis visiškai vienas šiame pasaulyje? Turiu pasakyti, jog Babetė įvaikinimo klausimu buvo fanatiškesnė už Seržą, jau nuo pat pradžių tai buvo jos „projektas“, kurio laimingą pabaigą ji norėjo pasiekti bet kokiomis

* Labai ačiū, tėveliai, už mokyklą! (Pranc.)

sąnaudomis. Ji be galo stengėsi įsisūnytam vaikui suteikti tiek pat meilės, kiek ir savo pačios vaikams.

Galiausiai žodis „įsivaikinimas“ tapo tabu. „Bo tiesiog mūsų vaikas, – sakydavo ji. – Nėra jokio skirtumo.“ Tokiomis akimirkomis Seržas pritariamai linktelėdavo. „Mes mylime jį lygiai taip pat kaip ir Riką su Valeri“, – pridurdavo jis.

Viena iš galimybių, žinoma, yra ta, kad jis jau tada numatė – nenoriu to vertinti kaip išankstinio plano ar kaltinti tuo, bet vėliau juodaodis vaikas iš Burkina Faso, jo mylimas lygiai taip kaip savi vaikai, jam išėjo į naudą. Tai kitos sferos dalykas nei jo vyno išmanymas, bet veikiantis panašiai. Tai sukūrė jo veidą: Seržas Lomanas, tas politikas, įsivaikinęs berniuką iš Afrikos.

Jis pradėjo dažniau pozuoti su visa šeima. Atrodė gerai: Seržas ir Babetė ant sofos, o jų trys vaikai jiems prie kojų. Bo Lomanas tapo gyvu įrodymu, kad šis politikas nepaskubės veikti savanaudiškai, nes jis, šiaip ar taip, kartą gyvenime jau pasielgė nesavanaudiškai, – juk du kiti jo vaikai atsirado natūraliu būdu, taigi sūnaus iš Burkina Faso įsivaikinimas nebuvo būtinybė. Tą ir reikėjo pabrėžti: galbūt ir kitais klausimais Seržas Lomanas veiks nesavanaudiškai.

Padavėja pripylė mano ir Seržo taures; Babetės ir Klerės taurės dar buvo puspilnės. Tai buvo graži mergina, lygiai tokia auksinė blondinė kaip Skarlet Johanson. Ji ilgai užtruko darbuodamasi, judesiai išdavė, kad dar nėra įgudusi ir restorane tikriausiai dirba neseniai. Iš pradžių ji išėmė butelį iš šaldymo indo ir kruopščiai nusausino balta servetėle, apjuosta apie kakliuką ir nukarusia per kibirėlio kraštą. Iš tiesų pripylė taip pat ne itin sklandžiai – kadangi stovėjo kiek per įkypai nuo Seržo kėdės, alkūne stuktelėjo Klerei į galvą.

– Dovanokite, – tarstelėjo ir nuraudo.

Suprantama, Klerė išsyk nuramino, kad nieko baisaus, bet mergina dabar buvo tokia sutrikusi, kad Seržo taurę pripylė iki pat krašto. Irgi nieko baisaus – tačiau kaip vyno žinovui nepriimtina.

– Ei, ei, ei, – papriekaištavo brolis. – Nori mane nugirdyti, ar ką?

Jis atstūmė savo kėdę pusmetrį atgal, tarsi mergina būtų ne pripylusi į taurę per daug vyno, o išvertusi pusbutelį jam ant kelnių. Dabar jos veidą dar labiau išmušė raudonis, ji ėmė mirksėti, pamaniau, kad tuoj apsipils ašaromis. Lygiai kaip ir kitos merginos juodomis prijuostėmis, ši taip pat savo plaukus pagal taisykles buvo susirišusi į uodegėlę, tik dėl auksinio geltonumo jie neatrodė taip griežtai sušukuoti kaip tamsiaplaukių.

Buvo mielo veido. Negalėjau atsispirti įsivaizdavęs tą akimirką, kai ji ištrauks iš plaukų gumelę ir papurčiusi galvą išleis plaukus, vėliau šįvakar, kai jos darbo diena restorane jau bus pasibaigusi – siaubinga darbo diena, kaip ji papasakos draugei (o gal ir draugui): „Žinai, kas šiandien atsitiko? Kaip kvaila, ir vėl man! Juk žinai, kaip mane varo iš proto tos trikdančios etiketo ceremonijos su vyno buteliais? Tai va, šįvakar viskas ir vėl ėjo visai atbulai. Būtų dar tiek to, bet žinai, ką aptarnavau?“ Draugė ar draugas pažvelgs į jos išleistus plaukus ir atsakys: „Ne, neturiu supratimo. Ką?“ Didžiausiam įspūdžiui pasiekti mergina trumpai patylės. „Seržą Lomaną!“ – „Kąą?“ – „Seržą Lomaną! Tą ministrą! Gal jis visai ne ministras, bet tu žinai, apie ką aš, vakar jį rodė per žinias, tą, kuris nugalės per rinkimus. Jaučiausi taip kvailai, dar trinktelėjau į galvą prie stalo su juo sėdėjusiai moteriai.“ – „A, tas...

O, varge! Ir ką?“ – „Na, nieko, jis labai maloniai elgėsi, bet aš būčiau norėjusi žemėn prasmegti!“

Labai maloniai elgėsi... Taip, Seržas labai maloniai elgėsi po to, kai atstūmė savo kėdę pusmetrį atgal, pakėlė galvą ir pirmą kartą pažvelgė į merginą. Išvydau per bemaž nejuntamą šimtąją sekundės dalį pasikeičiant jo veido išraišką: suvaidintas pasipiktinimas ir įsižeidimas dėl nemokšiško elgesio su jo šabli virto viską pateisinančiu draugiškumu. Kaip jis, trumpai tariant, ištirpo, juk panašumas į ką tik mūsų apkalbėtą Skarlet Johanson negalėjo prasprūsti pro jo akis. Jis išvydo „gundančią pupytę“, raudonuojančią ir nerangiai dirbančią gundančią pupytę, su rageliais ir nageliais atiduotą jo malonei. Jis apdovanojo ją savo žavingiausia šypsena.

– Na jau, nieko tokio, – paguodė jis, pakeldamas taurę ir šliūkštelėdamas gerą šlaką baltojo vyno į savo pustuštę lėkštę su austrėmis. – Viskas bus išgerta.

– Dovanokite, pone, – dar kartą pratarė mergina.

– Tik nereikia jaudintis. Kiek tau metų? Ar jau gali balsuoti?

Iš pradžių man dingtelėjo, kad pasigirdo. Ar galvojau apie ką nors kita? Bet kaip tik tuo metu brolis pasuko galvą į mane ir nešvankiai mirktelėjo.

– Man devyniolika, pone.

– Nagi, jeigu netrukus per rinkimus atiduosi savo balsą už tinkamą partiją, tai mes apsimesime neregėję tavo vyno pilstymo meno.

Mergina ir vėl išraudo, jos veidą išpylė dar tamsesnis raudonis nei aną kartą, ir antrąsyk per keletą minučių pamaniau, kad ji apsipils ašaromis. Greitomis dirstelėjau į šoną, į Babetę, bet nesimatė jokių ženklų, kad ji nepritaria savo vyro

elgesiui. Maža to, atrodė, kad ją tai netgi linksmina: šalyje žinomas politikas Seržas Lomanas, opozicinės partijos lyderis, visų numanomas ministras pirmininkas, atvirai flirtuoja su devyniolikmetėmis padavėjomis ir verčia jas raudonuoti – galbūt tai patrauklu, galbūt šitaip dar sykį patvirtinamas jo nenugalimas žavesys, o galbūt Babetei tiesiog patinka būti tokio vyro kaip mano brolis žmona. Automobilyje, važiuojant į restoraną, arba mašinų aikštelėje jis ją pravirkdė. Bet ką tai reiškia? Argi ji dabar staiga po aštuoniolikos metų jį paliks bėdoje? Pusmetį prieš rinkimus?

Dar pamėginau susižvalgyti su Klere, bet jai labiau rūpėjo Seržo perpildyta vyno taurė ir padavėjos trypčiojimas. Ji prilietė pakaušį, tą vietą, kurią buvo užkliudžiusi merginos alkūnė – kas žino, gal ir smarkiau, nei pasirodė iš pirmo žvilgsnio, ir paklausė:

– Ar judu šią vasarą vėl vyksite į Prancūziją? O gal dar nenusprendėte?

12

Seržas su Babete turėjo namuką Dordonėje, kur kasmet su vaikais vykdavo. Jiedu buvo iš tų olandų, kuriems visa, kas prancūziška, atrodo „ypatinga“: nuo raguolių iki ilgųjų batonų su kamamberu, nuo prancūziškų automobilių (jie patys važinėjo su vienu brangesnių „Peugeot“ modelių) iki prancūziškų šansonų ir prancūziškų filmų. Tuo pat metu jiedviem nė į galvą neatėjo, kad vietiniai gyventojai prancūzai jautė didžiulę alergiją olandams. Ant kas antro namo sienų matėsi užkeverzoti šūkiai prieš olandus, bet, pasak mano brolio, tai buvo „nereikšmingos mažumos“ darbas – juk visi su jais visada maloniai elgėsi parduotuvėse ir restoranuose.

– Na... dar pažiūrėsim, – tarė Seržas. – Dar ne visai aišku.

Prieš metus visi trys buvome ten nuvykę, pakeliui į Ispaniją. Pirmą ir paskutinį kartą, kaip pareiškė Klerė, kai po trijų viešnagės dienų vėl leidomės į kelionę. Brolis su žmona vis kvietė mus atvykti, tad buvo pasidarę bemaž nepatogu dar ilgiau tai atidėlioti.

Namas stovėjo labai gražioje vietoje ant kalvos, apsuptas medžių, pro kurių šakas tolumoje, slėnyje, galėjai įžvelgti blizgant Dordonės upės vingį. Mums viešint tvyrojo tvankuma, nebuvo nė gūselio vėjo, ir netgi šešėlyje, prisišliejęs prie vėsių galinių namo sienų, negalėjai tverti iš karščio. Tarp lapų,

keldami šurmulį, zvimbė dideli vabalai ir mėsmusės – tokio didumo, kokio retai pamatysi Nyderlanduose, arba taip stipriai trenkdavosi į langus, kad rėmų plyšiuose net sutirtėdavo stiklas.

Mes buvome supažindinti su „mūrininkėliu“, pastačiusiu prie jų namo atvirą virtuvę, ir su kepyklos „madam“, ir su „labai paprasto restoranėlio, į kurį ateina tik apylinkės žmonės“, ant Dordonės intako kranto savininku. „Mon petit frère“* – mane visiems pristatė Seržas. Tarp prancūzų, be kita ko, visų lig vieno – paprastų žmonių, jis atrodė besijaučiąs laisvai. Paprasti žmonės buvo jo aistra Nyderlanduose, kodėl gi čia negali būti taip pat?

Tik vieną dalyką jis atrodė menkai tesuprantąs: kad visi tie paprasti prancūzai gerai iš jo uždirba, iš olando ir jo namo bei pinigų, ir kad jie dar ir dėl to laikosi minimalių mandagumo normų. „Tokie malonūs, – kalbėjo Seržas, – tokie paprasti. Kur tai rastum Nyderlanduose?“ Jis nepastebėjo, o gal tiesiog užmerkė akis prieš tai, kaip „mūrininkėlis“, įvardijęs autentiškų to krašto čerpių partijos, skirtos virtuvės priestato stogui uždengti, kainą, išspjovė ant Seržo terasos plytelės žalią kramtomojo tabako gniutulą. Kaip kepyklos „madam“, po teisybei, būtų norėjusi toliau aptarnauti savo klientus, stovinčius ir laukiančius, kol Seržas pristatys savo *petit frère*, ir kaip tie klientai tarpusavyje apsimainė daugiareikšmiais žvilgsniais bei mirktelėjimais: žvilgsniais bei mirktelėjimais, kurie viską pasakė apie jaučiamą pasibjaurėtiną panieką šitiems olandams. Kaip draugingasis restoranėlio savininkas, pritūpęs prie mūsų stalelio, sąmokslininko tonu pranešė, kad šiandien gavo šviežių vynuoginių sraigių iš valstiečio, kuris

* Mano broliukas. (Pranc.)

šiaip jau jų niekuomet neparduoda, bet šįkart padarė išimtį – tik Seržui ir jo „simpatiškai šeimynai“, už „ypatingą kainą“, ir tikrai paragausite to, ko niekur kitur negalėtumėte paragauti. O mano brolis nė nenutuokė, kad klientams prancūzams buvo pakištas paprastas valgiaraštis, kuriame buvo atspausdintas *relais du jour* – pigus dienos meniu iš trijų patiekalų, kurie kainavo perpus pigiau nei porcija sraigių. Apie vyno ragavimą restoranėlyje geriau išvis nekalbėsiu.

Pas Seržą išbuvome tris dienas. Per tas tris dienas dar aplankėme pilį, kur su šimtais kitų užsieniečių, daugiausia olandų, turėjome valandą stovėti eilėje, kad paskui, vedami gido, būtume palydėti per dvylika karščiu pritvinkusių salių, apstatytų senomis lovomis su baldakimais ir krėslais. Likusį laiką leidome daugiausia tvankiame sode. Klerė mėgino kiek paskaityti; man buvo per karšta netgi atsiversti knygą, nuo puslapių baltumo skaudėjo akis. Bet buvo ganėtinai sudėtinga ir nieko neveikti: Seržas visą laiką sukiojosi kuo nors užsiėmęs. Namų ūkyje buvo dalykų, kuriuos jis atliko pats, nesamdydamas tam vyruko. „Žmonės šičia ima tave gerbti, jei pats tvarkai savo namą, – paaiškino jis. – Tai krinta į akis.“ Tad įsikinkęs į karutį jis keturiasdešimt kartų kursavo pusantro kilometro žemyn iki kelio, kur jam buvo pristatyta čerpių partija, ir tada aukštyn su karučiu, pilnu čerpių, iki virtuvės priestato. Jis nė sekundės nenustygo vietoje, tartum savo paties veiklumu būtų išsipirkęs žymią dalį tų apmokėtų mūrininkėlio darbo valandų.

Ir malkas židiniui jis pjovė pats. Kartais vaizdelis primindavo kone rinkimų kampanijos nuotrauką: Seržas Lomanas, liaudies kandidatas, su karučiu, pjūklu ir krūsnimi stambių malkų – paprastas vyras kaip bet kuris kitas, jeigu

nepaisysime to fakto, kad tik menka dalis paprastų vyrų galėtų sau leisti įsigyti namą Dordonėje. Galbūt tai ir buvo pagrindinė priežastis, kodėl jis niekad neįsileido filmavimo komandų į savo „žemės valdą“, kaip jis tai vadino. „Tai mano paties vieta, – sakydavo jis. – Mano paties vieta man ir mano šeimai. Niekam kitam ji neturi rūpėti.“

Kai nevežiodavo čerpių ir nepjaudavo malkų, jis vis tiek nesėdėdavo rankų sudėjęs: skindavo uogas. Uogas, iš kurių Babetė paskui virdavo uogienę: su valstietiška skarele ant galvos ji kiaurą dieną atsivėdėjusi pilstė šiltą, šleikščiai saldaus kvapo substanciją į šimtus stiklainių. Klerei neliko nieko kito, kaip tik paklausti, ar jai nereikia pagalbos, lygiai kaip ir aš pasijutau priverstas padėti Seržui tampyti čerpes. „Gal galėčiau tau padėti?“ – paklausiau po septynių jo reisų pirmyn atgal su karučiu. „Na, neprieštarausiu“, – išgirdau atsakymą.

– Kada galėsime iš čia dingti? – paklausė Klerė vakare lovoje, kai pagaliau likome vieni ir galėjome susirangyti arčiau vienas kito – ne per arti, nes tam buvo per šilta. Jos pirštai buvo mėlyni nuo gervuogių, dar tamsesnis mėlis buvo įsigėręs į plaukus ir pažymėjęs skruostus.

– Rytoj, – atsakiau. – O, ne, tai yra poryt.

Mūsų išvykimo išvakarėse Seržas ir Babetė pakvietė šiek tiek savo draugų ir pažįstamų į vakarėlį sode. Jie visi iki vieno buvo olandai, nė vieno prancūzo, ir visi jie turėjo po namą kaimynystėje. „Nesirūpinkite, – nuramino Seržas. – Bus tik maža draugija. Visi smagūs žmonės, iš tikrųjų.“

Septyniolika olandų, neskaičiuojant mūsų trijų, tą vakarą stoviniavo sode su taurėmis ir lėkštėmis. Atėjo jau kiek senstelėjusi aktorė („Be darbo ir be vyro“, – kaip kitą rytą man patikslins Klerė), perkaręs choreografas pensininkas, kuris

gėrė tik „Vittel“ vandenį iš puslitrinių buteliukų, kurių pats buvo atsinešęs, ir homoseksualių rašytojų, be perstojo inkštusių vienas ant kito, pora.

Babetė išdėliojo ant stalo užkandžius – mišraines, prancūziškus sūrius, dešreles ir prancūzišką batoną. Seržas atsidėjo kepsniams ant grotelių. Jis su prijuoste raudonais ir baltais langeliais gruzdino mėsainius ir sukiojo mėsos, paprikų bei svogūnų iešmelius. „Kepsnių gruzdinimo menas – tai gera ugnis, – buvo man pareiškęs likus keletui valandų iki vakarėlio mažoje draugijoje. – Visa kita – menkniekis.“ Aš gavau užduotį pririnkti sausų šakelių. Seržas šalia kepsninės ant žolės buvo pasistatęs apipintą butelį vyno ir gėrė daugiau nei paprastai – galbūt jis labiau nervinosi dėl vakaro sėkmės, nei norėjo parodyti. „Nyderlanduose dabar visi minta bulvėmis su sultiniu, – tarė jis. – Apie tai juk nyku net pagalvoti? Štai kur gyvenimas, broleli!“ Jis dūrė savo mėsos šakute medžių ir krūmų, užstojančių sodą nuo pašalinių smalsuolių, pusėn.

Visų olandų, su kuriais šnekėjausi tą vakarą, istorija buvo daugmaž ta pati, ne sykį ir tais pačiais žodžiais nupasakota. Jie nepavydėjo savo kraštiečiams, kurie dėl pinigų stygiaus ar kitų įsipareigojimų buvo likę Nyderlanduose. „Mes čia, Prancūzijoje, gyvenam kaip rojuje“, – išsitarė viena moteris, kuri, jos pačios žodžiais, ilgus metus buvo dirbusi „lieknėjimo pramonėje“. Iš pradžių pamaniau, kad ji pajuokavo, bet susivokiau, jog šį junginį pavartojo visiškai rimtai, lyg pati būtų jį sugalvojusi.

Apžvelgiau figūras su vyno taurėmis rankose, apšviestas gorių ir deglų, Seržo pastatytų strateginėse sodo vietose, auksiškai geltono švytėjimo, ir išgirdau seno aktoriaus iš televizijos reklamos, rodytos prieš dešimt, o gal prieš dvidešimt

metų, balsą: „Taip, tai įmanoma, gyventi Prancūzijoje kaip rojuje. Su gera konjako taure ir tikru prancūzišku sūriu...“

Ir vėl užuodžiau „Boursin“ sūrio kvapą, tartum kas nors tą pat akimirką būtų užtepęs ant skrebučio šios gėdingiausios iš visų prancūziškų sūrių klastočių ir pakišęs man po nosimi. Ir dėl šio apšvietimo ir „Boursin“ smarvės derinio mano brolio bei jo žmonos vakarėlis sode man pasirodė esąs tik senas, atgyvenęs ir nebeaktualus reklaminis filmukas – kokių dvidešimties ar daugiau metų senumo apie sūrio padirbinį, kuris neturi nieko bendra su prancūzišku sūriu, lygiai kaip ir čia, Dordonės širdyje, kur visi tik žaidė Prancūziją, bet kur pačių prancūzų nebuvo nė kvapo.

Paklausti apie šūkius prieš olandus, visi jie tik gūžčiojo pečiais. „Vaikėzai!“ – spėjo bedarbė aktorė, o reklamos agentūros tekstų kūrėjas, kuris buvo pardavęs „visą verslą“, kad galėtų amžinai įsikurti Dordonėje, tvirtino, esą tie šūkiai nukreipti prieš olandus stovyklautojus, kurie visus maisto produktus atsiveža iš namų savo nameliuose ant ratų ir neišleidžia nė cento pas vietinius smulkiuosius prekybininkus.

– Mes ne tokie, – aiškino jis. – Mes valgome jų restoranuose, gurkšnojame anyžinį likerį jų kavinėse ir skaitome jų laikraščius. Be tokių žmonių kaip Seržas ir daugybė kitų dažnas mūrininkas ar santechnikas jau seniai sėdėtų be darbo.

– Ką jau kalbėti apie vyndarius! – pridūrė Seržas ir kilstelėjo taurę. – Į sveikatą!

Tolėliau nuo besišnekučiuojančiųjų, sodo glūdumoje, prisišliejęs prie krūmo, perkarėlis choreografas bučiavosi su jaunesniuoju iš rašytojų poros. Išvydęs ranką, lendančią po marškinėliais, nusukau žvilgsnį.

Kas, jeigu šūkių rašinėtojai ims nebepasitenkinti vien tik šūkiais? – pats sau pamaniau. Tikriausiai neprireiktų didelių pastangų, norint šią bailią gaują priversti nešdintis. Olandai, pagrasinus tikru smurtu, gan greitai prideda į kelnes. Pradžioje būtų galima išdaužyti keletą langų, o jeigu tai nepadėtų, padegti keletą namų. Ne per daugiausia, nes juk galutinis tikslas – kad šie namai vėl atitektų žmonėms, turintiems į juos pirmumo teisę: jaunoms, ką tik susituokusioms prancūzų poroms, kurios dabar dėl užkilusių namų kainų turi metų metus gyventi pas tėvus. Olandai visiškai iškreipė nekilnojamojo turto rinką, mat padarė ją neprieinamą vietiniams gyventojams; netgi už griuvėsius dabar skaičiuojamos kosminės sumos. Pasisamdžius sąlygiškai pigiai apmokamus prancūzų mūrininkus, griuvėsiai atstatomi, kad paskui didžiąją metų dalį stovėtų tušti. Tikras stebuklas, kad kyla tiek mažai incidentų, kad vietiniai gyventojai pasitenkina šūkių keverzonėmis.

Mano žvilgsnis nuslydo per pievelę. Kažkas buvo uždėjęs Editos Piaf kompaktinę plokštelę. Babetė vakarėliui buvo apsirengusi plačią juodą permatomą suknelę ir dabar padarė keletą netvirtų, pripuolamų šokio žingsnelių pagal „Non, je ne regrette rien...“ melodiją. Jeigu langų daužymas ir tyčiniai gaisrai neduotų pageidaujamo rezultato, kovai reikėtų suteikti platesnį mastą, mąsčiau pats sau. Tokį štai liurbį olandą būtų galima išvilioti iš namų su pretekstu, esą kažkur žinai vyndarį, kurio produkcija dar pigesnė, o tada prikulti kur nors kukurūzų lauke – ne vos apkumščiuoti, ne, pridaužyti kaip reikiant – beisbolo lazdomis ir spragilais.

Arba pamačius kur nors vaikštinėjantį vičvieną, kelio vingyje su pirkinių krepšiu, pilnu prancūziškų batonų ir raudonojo vyno, pakeliui iš prekybos centro, galima automobiliu

atlikti nedidelį manevrą į šalį. Beveik netyčia. „Jis stačiai išdygo priešais kapotą", – vėliau pasiaiškintum; arba nereikia nieko aiškinti, tiesiog palikti olandą kaip partrenktą kiškį mirti pakelėje, o grįžus namo nuplauti galimus pėdsakus nuo bamperio ir purvasargių. Siekiant perduoti žinią, leidžiama viskas: jums čia ne vieta! Nešdinkitės į savo šalį! Savo šalyje žaiskite Prancūziją su prancūziškais batonais, sūriais ir raudonuoju vynu, bet ne čia, ne pas mus!

– Polai!.. Polai!.. – su savo besiplaikstančiu apdaru pavojingai prisiartinusi prie vienos iš gorių vidury pievos, Babetė tiesė į mane rankas. Garsiakalbiai plyšavo „Milord". Šokti. Šokti žolėje su brolio žmona. Prancūzijoje kaip rojuje. Apsidairiau ir pamačiau Klerę prie stalelio su sūriais, ir tą pat akimirką ji pamatė mane.

Ji pasiuntė man nevilties kupiną žvilgsnį, mat kalbėjosi su bedarbe aktore. Per vakarėlius namie, Nyderlanduose, tas žvilgsnis reikšdavo: „Prašau, eikim namo." Bet mes negalėjome išeiti, mes buvome pasmerkti viską patirti iki pat pabaigos. Rytoj. Rytoj galėsime dingti. Padėk, dabar tik sakė Klerės žvilgsnis.

Mostelėjau savo brolienei, kas turėjo reikšti maždaug tai, kad kol kas negaliu, bet vėliau tikrų tikriausiai ateisiu pašokti su ja pievoje, ir patraukiau link sūrių stalo. „Allez souriez, Milord!... Chantez, Milord!"* – dainavo Edita Piaf. Žinoma, tarp tų šimtų olandų, turinčių namus Dordonėje, būtinai pasitaikytų siaurakakčių, galvojau. Tokių, kurie kištų galvą į smėlį, kuriems niekaip nekniostelėtų, kad jie čia – nepageidaujami atėjūnai. Kurie, nepaisydami visų aiškių, ką kita rodančių ženklų, užsispyrę tvirtintų, esą išdaužyti langai ir gaisrai, pri-

* Šypsokitės, milorde, dainuokite, milorde. (Pranc.)

kulti ir partrenkti kraštiečiai – tai „nereikšmingos mažumos“ darbas. Galbūt prireiktų ir šiurkštesnio būdo, norint padėti šiems užsispyrėliams sugrįžti į tikrovę.

Prisiminiau „Šiaudinius šunis“ ir „Išsigelbėjimą“ – filmus, kuriuos visada prisimenu atvykęs į kaimą, tik čia, Dordonėje, ant kalvos, kur brolis ir jo žmona buvo sukūrę savo „prancūziškąjį rojų“, kaip patys jį vadino, tas prisiminimas buvo dar stipresnis nei paprastai. Filme „Šiaudiniai šunys“ vietiniai gyventojai, iš pradžių tik kabinėjęsi, pereina prie siaubingo keršto atvykėliams, kurie tariasi nusipirkę mielą namuką Škotijos provincijoje. Filme „Išsigelbėjimas“ miestiečių kelionę kanojomis sutrikdo Amerikos Apalačų kalnų gyventojai. Abiejuose filmuose neišvengiama išprievartavimo ir žmogžudystės.

Pagyvenusi aktorė, prieš teikdamasi prabilti, pirmiausia nužvelgė mane nuo galvos iki kojų.

– Jūsų žmona ką tik man papasakojo, kad rytoj paliksite mus, – jos balse buvo kažkas dirbtinai saldaus, tarsi saldiklis kokakoloje *light* arba įdaras diabetikų saldainiuose, nuo kurių, kaip rašo ant pakelio, nestorėjama.

Pažvelgiau į Klerę, kuri vogčiom pakėlė akis į žvaigždėmis nusėtą dangų.

– Mūsų laukia Ispanija.

Į galvą atėjo viena iš mano mėgstamiausių „Šiaudinių šunų“ scenų. Kaip skambėtų šis saldaininis balsas, jeigu keletas girtų prancūzų mūrininkų įsitemptų jo savininkę į pašiūrę? Tokių girtų, kad nebesuvoktų skirtumo tarp moters ir atgyvenusios trobos, kurios tik sienos bestovi. Ar ji dar atsimintų savo tekstą tą minutę, kai mūrininkai imtųsi uždelsto tos griuvenos patikrinimo? Ar dirbtinis balsas išsilaisvintų pats nuo savęs, atidengiamas sluoksnis po sluoksnio?

Tą akimirką sodo pakraštyje kilo sumaištis; ne tame tamsiame sodo pakraštyje, apaugusiame krūmais, kur stovėjo choreografas, čiupinėjęsis su jaunesniuoju iš dviejų rašytojų, bet arčiau namo, prie tako į kelią.

Vyrai buvo penki. Prancūzai, išsyk supratau, nors ir sunkiai galėčiau paaiškinti, iš ko tai buvo taip akivaizdu: tikriausiai iš jų aprangos, kuri tikrai atrodė šiek tiek kaimietiška, nors ir ne tokia neva netvarkinga ar nerūpestinga, kaip olandų, kurie čia žaidė Prancūziją. Vienam iš vyrų ant peties kabojo medžioklinis šautuvas.

Gal vaikai prieš tai ir buvo mus įspėję arba paprašę leidimo pasišalinti iš vakarėlio ir nukulniuoti „į kaimą“, kaip ir kitą dieną dar vis tvirtino mūsų Mišelis. Kita vertus, šias kelias valandas aš jų ir nepasigedau. Seržo dukra, Valeri, didžiąją vakaro dalį praleido virtuvėje priešais televizorių; prieš miegą ji atėjo mums visiems palinkėti labos nakties ir pabučiavo savo dėdę Polą į abu skruostus.

Dabar Mišelis stovėjo tarp dviejų prancūzų, nuleidęs galvą; juodi jo plaukai, kuriuos tą vasarą buvo užsiauginęs iki pečių, karojo nutįsę žemyn, o vienas iš tų dviejų laikė jį suėmęs aukščiau alkūnės. Seržo sūnus Rikas taip pat buvo sulaikytas, bet kiek laisviau, tik vieno prancūzo ranka buvo uždėta jam ant peties, tarsi jis jau nebebūtų kėlęs pavojaus.

Tiesą sakant, tiktai Bo, įsūnį iš Burkina Faso, kuris pagal paramos jo mokyklos pastatui banguotos skardos stogu programą ir savo naujųjų tėvų dėka atsirado Nyderlanduose, o tada olandų draugėje atsidūrė Dordonėje, – prireikė tramdyti. Jis spardėsi ir švaistėsi kumščiais, kiti du prancūzai buvo užlaužę jam rankas už nugaros ir galiausiai parbloškė ant žemės, veidu žemyn, tiesiai į mano brolio sodo žolę.

– *Messieurs!.. Messieurs!** – išgirdau šaukiant Seržą, plačiais žingsniais žirgliojantį grupelės pusėn. Jau buvo išlenkęs gerokai vietinio raudonojo vyno, tad, matyt, buvo sunku žengti tiesiai. – *Messieurs! Qu'est-ce qui'il se passe?***

* Ponai!.. Ponai! (Pranc.)

** Ponai! Kas čia dedasi? (Pranc.)

13

Buvau išėjęs į tualetą, bet kai grįžau, pagrindinis patiekalas dar nebuvo atneštas. Tačiau ant stalo stovėjo naujas butelis.

Apgalvotas buvo ir tualeto įrengimas, netgi kirbėjo abejonė, ar žodis „tualetas" čia pavartotas tinkama reikšme. Visur čiurleno vanduo – ne tik per nerūdijančiojo plieno pisuaro sieną, bet ir per žmogaus ūgio veidrodžius granitiniais rėmais. Galima sakyti, kad tualetas atitiko restorano stilių: derėjo prie padavėjų į uodegėles surištų plaukų, juodų jų prijuosčių, *art deco* lempelės virš piupitro, ekologiškos mėsos ir dryžuoto administratoriaus kostiumo, tik nebuvo ganėtinai aišku, ką tuo stiliumi norima pasakyti. Tai šiek tiek priminė kai kurių garsių dizainerių akinius – akinius, kurie nešiotojo asmenybei ne ką nors prideda, bet, atvirkščiai, visų pirma atkreipia dėmesį į save: mes esame akiniai, nedrįsk to pamiršti!

Iš tiesų manęs nebuvo prispyrę į tualetą, tik norėjau trumpam pasišalinti, tolyn nuo mūsų stalo ir šnekų apie filmus bei atostogų planus, bet kai grynai formaliai atsistojau priešais nerūdijančiojo plieno pisuaro sieną ir atsisegiau kelnių užtrauktuką, čiurlenantis vanduo ir tylutėliai gurgantys pianino garsai suveikė taip, kad staiga man smarkiai prisireikė nusišlapinti.

Tai nutiko tą pat akimirką, kai išgirdau atidarant duris ir į tualeto patalpą įžengiant kitą lankytoją. Man nebūna taip, kad toje pačioje patalpoje atsiradus dar žmonių staiga nebegalėčiau nusišlapinti, tačiau visgi tai užtrunka ilgiau: ypač ilgiau užtrunka pradėti šlapintis. Plūdau save, kad įsitaisiau priešais pisuaro sieną, o ne uždarame tualete su klozetu.

Naujasis lankytojas keletą kartų kostelėjo, be to, jis niūniavo melodiją, kuri man kažką blausiai priminė, ir vos po sekundės atpažinau „Killing Me Softly“.

„Killing Me Softly With His Song“* ...ją dainavo... po velnių, kokia gi tos dainininkės pavardė?.. Roberta Flak! Prisiminiau! Meldžiau Dievą, kad vyras eitų į uždarą tualetą, bet akies kraščiuku pamačiau jo figūrą užimant vietą prie pisuaro, vos per metrą nuo manęs. Jis atliko įprastinius judesius, ir jau po kelių sekundžių pasigirdo skaidrios, stiprios čiurkšlės, aptaškančios siena žemyn tekantį vandenį, garsas.

Tai buvo čiurkšlė, kuri užvis labiausiai žavėjosi pati savimi, čiurkšlė, kuri nieko labiau negeidauja, kaip tik rodyti savo nepalaužiamą sveikatą, ir kuri tikriausiai anuomet, dar pradinėje mokykloje, priklausė berniukui, pajėgdavusiam nusišlapinti toliausiai iš visų – iki kitos kanalo pusės.

Dirstelėjęs į šoną pamačiau, kad čiurkšlės savininkas – barzdotasis vyras, tas barzdočius, kuris vakarieniavo prie gretimo stalelio su savo pernelyg jauna drauge. Ir tas vyras tuo metu dirstelėjo į šoną. Mudu linktelėjome vienas kitam, kaip įprasta stovint ir šlapinantis per metrą nuo kits kito. Barzdos pridengta vyro šypsena virto grimasa. Triumfo grimasa – kitaip nė nepagalvosi, – tipiška vyro su stipria čiurkšle grimasa,

* Žudyk mane švelniai šia daina. (Angl.)

kuria didžiuojamasi prieš tuos, kas šlapindamasis patiria daugiau vargo nei jis.

Juk argi stipri čiurkšlė nėra vyriškumo ženklas? Galbūt stipri čiurkšlė suteikia savininkui teisę rinktis pirmam per moterų dalybas? Ir atvirkščiai, argi bailus lašnojimas nėra ženklas, kad tikriausiai ir ten, apačioje, galimybės menkokos? Taigi, kad tokios rūšies tolesnis egzistavimas būtų pastatytas ant kortos, moterims tik gūžčiojant pečiais, išgirdus tokį lašėjimą, o sveikas stiprios srovės smagumas bežiūrint paakintų jas tinkamai pasirinkti?

Prie pisuarų nebuvo įrengta pertvarų, tad man tereikėjo nukreipti žvilgsnį žemyn, kad dirstelėčiau į barzdotojo vyro pimpalą. Sprendžiant iš čiurlenimo, tai buvo neabejotinai didelis pimpalas, mąsčiau sau, didelis begėdiškos rūšies pimpalas su stambiomis, mėlynomis kraujagyslėmis, prasimušusiomis arti paviršiaus tamsiai pilkos, gerai krauju aprūpintos, bet visgi gana šiurkščios odos: tokios rūšies pimpalas, kurį turėdamas vyras gali susigundyti atostogas praleisti nudistų kempinge arba bent jau įsigyti aptemptas mažiausio dydžio maudymosi glaudžiukes iš pačios ploniausios medžiagos.

Ėjau į tualetą, nes viskas man buvo pradėję lįsti per gerklę. Aptarę atostogų planus ir Dordonę, galiausiai apsistojome prie rasizmo temos. Mano žmona palaikė mano poziciją, kad rasizmo dangstymas ir šio reiškinio nutylėjimas padėtį tik pablogina, o ne pataiso. Be niekur nieko, net nepažvelgusi į mane, ji šoko man į pagalbą. „Manau, kad Polas nori pasakyti..." Ji suskato persakyti tai, ką tarėsi mane norint pasakyti. Iš kito žmogaus, ne Klerės, lūpų tai būtų galėję nuskambėti žeminančiai, gynybiškai arba globėjiškai, tarsi kalbėtojas manęs nelaikytų pajėgiu pačiam suprantamais žodžiais perteikti

savo samprotavimų. Bet iš Klerės lūpų pasakymas „Manau, kad Polas nori pasakyti...“ reiškė ne daugiau ir ne mažiau, kad kiti yra pernelyg lėto mąstymo, per lėti suvokti tai, ką jos vyras juk labai aiškiai ir sklandžiai jiems išklojo, ir kad ji ima netekti kantrybės.

Paskui dar šiek tiek pašnekėjome apie filmus. Klerė filmą „Spėk, kas ateis vakarienės“ pavadino „rasistiškiausiu kada nors sukurtu filmu“. Istoriją tikriausiai žino visi. Pasiturinčios baltųjų sutuoktinių poros (vaidina Spenseris Treisis ir Katarina Hebern) dukra pasikviečia naująjį sužadėtinį į tėvų namus. Dideliam tėvų siaubui, sužadėtinis pasirodo esąs negras (Sidnis Puatjė). Vakarieniaujant palengva atsiskiria grūdai nuo pelų: svečias pasirodo geras negras, inteligentiškas negras, vilkintis švarų kostiumą ir dėstantis universitete. Intelektu jis gerokai pranoksta savo baltaodžius sužadėtinės tėvus – aukštesniosios vidurinės klasės vidutinybes, pilnas išankstinių nuostatų apie negrus.

– Ir kaip tik tos išankstinės nuostatos rodo, kad ėriuko kailyje slepiasi rasistas vilkas, – pasakė Klerė. – Nes negrai, apie kuriuos tėvai žino iš televizijos ir iš miesto kvartalų, kur patys nedrįsta įžengti, yra skurdžiai, tinginiai, smurtautojai ir nusikaltėliai. Bet jų būsimasis žentas, laimei, yra padorus negras, tartum baltasis su švariu trijų dalių kostiumu. Kad tik būtų kuo panašesnis į baltąjį.

Mano žmonai dėstant savo argumentus, Seržas stebėjo ją susidomėjusio klausytojo žvilgsniu, bet kūno padėtis išdavė, kad jam sunku klausytis moteriškės, kurios negalima išsyk priskirti prie tokios bendros kategorijos, kaip „papai“, „gundantis užpakaliukas“ arba „galėtų nors ir kas rytą ruošti man pusryčius“.

– Tik daug vėliau vaidybiniuose filmuose pasirodė pirmieji nepadorūs negrai, – aiškino Klerė. – Negrai, su beisbolo kepuraitėmis, važinėjantys kietomis mašinomis: negrai smurtautojai iš blogųjų kvartalų. Bet jie bent jau buvo patys savimi. Bet kuriuo atveju jie nebebuvo praskiesta baltųjų ištrauka.

Tą akimirką mano brolis kostelėjo ir pasikrapštė pasmakrę. Jis ištiesė nugarą, o galvą pakreipė arčiau stalo: lyg būtų ieškojęs mikrofono. Taip, jis šitaip atrodė iš šono, pamaniau sau, visais savo judesiais jis staiga vėl tapo politiku ir pranašaujamu mūsų šalies lyderiu, kuris provincijos salytėje atsako į klausimą poniai iš publikos.

– O kuo tau užkliūva padorūs negrai, Klere? – paklausė jis. – Ta prasme, tavęs klausantis atrodo, kad tau labiau patiktų, jei jie liktų savimi, net jeigu tai reiškia, kad savo getuose jie ir toliau vienas kitą galabys už keletą gramų kreko. Be jokios perspektyvos pasitaisyti.

Pažvelgiau į savo žmoną. Mintyse drąsinau ją smogti mano broliui pasigailėjimo smūgį, kamuolys jau ant baudinio taško, kaip sakoma. Stačiai žodžių trūksta, kaip jis netgi į normalią diskusiją apie žmones ir jų tarpusavio skirtumus įsigudrina prakišti savo partijos programos lozungų. Pasitaisyti... Trumpai drūtai: paistalai rinkėjams.

– Aš kalbu ne apie pasitaisymą, Seržai, – pataisė jį Klerė. – Kalbu apie mūsų – olandų, baltųjų, europiečių – susidarytą kitų kultūrų vaizdinį. Apie tai, ko mes bijome. Jeigu link tavęs artėja tamsiaodžių grupelė, į kitą gatvės pusę veikiausiai pereini tada, kai tie praeiviai dėvi beisbolo kepuraites ir avi spyruokliuojančius „Nike Air“ batus, o ne kai yra tvarkingai apsirengę? Kaip tu ir aš? Arba kaip diplomatai? Biurų tarnautojai?

– Aš niekad nesprunku į kitą gatvės pusę. Manau, kad su kiekvienu turime elgtis kaip su sau lygiu. Tu kalbi apie tai, ko mes bijome. Dėl šito su tavimi sutinku. Jeigu vieną kartą liautumės bijoję, tai galėtų tapti atspirties tašku toliau puoselėjant geresnį vienas kito supratimą.

– Seržai, čia ne debatai, ir tu neprivalai manęs įtikinti tokiomis tuščiomis sąvokomis kaip „pasitaisymas" ir „supratimas". Aš tavo brolienė, tavo brolio žmona. Mes čia tiesiog šnekučiuojamės. Kaip draugai. Kaip giminės.

– Čia kalbama apie teisę būti šunsnukiu, – įsiterpiau.

Stojo trumpa tyla, tokia tyla, kad, kaip sakoma, būtum galėjęs girdėti musę skrendant, jeigu ne restorano klegesys. Perdėčiau tvirtindamas, kad visų galvos vienusyk pasisuko mano pusėn, kaip kartais tenka skaityti, bet dėmesio vis dėlto sulaukiau. Babetė sukikenusi pasakė:

– Polai!..

– Tikrai, aš tiesiog staiga prisiminiau vieną seniai rodytą televizijos laidą, – tęsiau. – Užmiršau jos pavadinimą.

Nebuvau užmiršęs, bet nenorėjau įvardyti laidos pavadinimo, nes jis būtų tik nukreipęs dėmesį. Pavadinimas galėjo paakinti mano brolį sarkastiškai atsikirsti, siekiant iš anksto sumenkinti mano pagrindinę mintį. „Nežinojau, kad žiūrėdavai tą laidą..." Kaip nors panašiai.

– Laidoje buvo kalbama apie homoseksualus. Pasisakė viena ponia, virš kurios buto gyveno du homoseksualai, jauni vyrai sugyventiniai, kurie kartais prižiūrėdavo jos kates. „Tokie mieli berniukai!" – gyrė juos ponia. Iš tiesų, jos mintis buvo ta, kad, taip, jos kaimynai homoseksualūs, tačiau rūpinimasis jos katėmis įrodo, kad, nepaisant jų homoseksualumo, jie yra žmonės, kaip tu ir aš. Ponia toje laidoje spinduliavo

pasitenkinimą savimi, mat nuo šiol visi žinos, kokia ji tolerantiška. Kad jos viršutiniai kaimynai yra nuostabūs berniukai, nors ir išdarinėja vienas su kitu bjaurius dalykus. Atmestinus dalykus, teisybę sakant, nesveikus ir prieštaraujančius gamtai. Stačiai iškrypėliškus, kuriuos vis dėlto užtušuoja nesavanaudiškas rūpinimasis jos katėmis.

Trumpam nutilau. Babetė šypsojosi. Seržas man kalbant kelis kartus kilstelėjo antakius. O Klerė, mano žmona, žvelgė smagiai nusiteikusi – taip ji žvelgdavo į mane, kai numanydavo, kur link suku.

– Norint suprasti, ką ta ponia tvirtino apie savo kaimynus, – tęsiau, nes niekas nieko taip ir neištarė, – reikia apsukti situaciją. Jeigu du mieli homoseksualai ne tik nebūtų atėję pašerti kačių, bet, atvirkščiai, būtų apmėtę jas akmenimis arba iš balkono žemyn būtų svaidę apnuodytus kiaulienos išpjovos gabaliukus, tada jie būtų buvę tiesiog bjaurūs piderai. Tai, mano nuomone, Klerė ir norėjo pasakyti apie filmą „Spėk, kas ateis vakarienės“: kad draugingasis Sidnis Puatjė taip pat yra mielas berniukas. Kad šio filmo režisierius nė per nago juodymą ne geresnis už tą moterį laidoje. Iš tiesų Sidnio Puatjė funkcija yra rodyti pavyzdį. Jis turi būti pavyzdys visiems kitiems nemaloniems negrams, rūpesčių keliantiems negrams. Pavojingiems negrams, plėšikautojams ir prievartautojams, ir kreko perpardavinėtojams. Kai jūs apsirengsite tokį pat gražų kostiumą kaip Sidnis ir elgsitės kaip tas idealus žentas, tada mes, baltieji, priimsime jus į savo glėbį.

14

Barzdotasis vyras šluostėsi rankas. Aš tuo tarpu užsisegiau kelnių užtrauktuką. Vaizdavau, lyg būčiau pabaigęs šlapintis, nors nebuvau išleidęs jokio garso, ir išsyk patraukiau link išėjimo. Mano rankai jau liečiant nerūdijančiojo plieno durų rankeną, išgirdau barzdotąjį vyrą sakant:

– Ar jūsų draugo, tokio įžymaus, nevargina sėdėti restorane?

Sustojau. Tebelaikydamas durų rankeną, grįžtelėjau atgal. Barzdotasis vyras šūsnimi popierinių rankšluosčių šluostėsi rankas. Jo burna barzdos tankmėje ir vėl išsikreipė į grimasą, tik šįsyk ne į triumfo, o veikiau į nedrąsų dantų apnuoginimą. Mano ketinimai kuo geriausi, bylojo grimasa.

– Jis man ne draugas, – atsakiau.

Grimasa pranyko. Rankos taip pat nustojo judėti.

– Dovanokite, – atsiprašė jis. – Mes tik matėme jus čia sėdint. Mudu, mano dukra ir aš, pamanėme: elgsimės kaip niekur nieko, nesėdėsime gi akis išpūtę.

Nieko neatsakiau. Atskleistas faktas apie dukterį mane pamalonino labiau, nei norėjau sau pripažinti. Kad ir turėdamas begėdišką čiurkšlę, barzdyla nesugebėjo susižvejoti trisdešimčia metų jaunesnės moters.

Jis metė šlapius popieriaus gniužulus į nerūdijančiojo plieno šiukšliadėžę su savaime užsidarančiu dangčiu, tad jam prisiėjo kiek pavargti, kad vienu įkvėpimu viską ten sukištų.

– Man parūpo, – tęsė jis, – man parūpo, ar būtų įmanoma, mudu abu su dukra tikime, kad mūsų šalis yra ant pokyčių slenksčio. Ji studijuoja politikos mokslus, ir man parūpo, ar ji negalėtų su ponu Lomanu nusifotografuoti?

Jis jau buvo išsitraukęs iš švarko kišenės blizgantį plokščią fotoaparatą.

– Tai visai trumpai tetruktų, – patikino jis. – Suprantu, tiesiog privačiai vakarieniaujate, nenoriu jam įkyrėti. Dukra... dukra niekad man neatleis, kad iš viso išdrįsau to paklausti. Ji pirmoji pasakė, kad negalima spoksoti į žinomą politiką restorane. Kad reikia jį palikti ramybėje jo retomis privatumo valandėlėmis. Ir kad jau visiškai nepridera pageidauti su juo nusifotografuoti. Kita vertus, žinau, kaip jai tai atrodytų fantastiška. Turiu omeny, nusifotografuoti su Seržu Lomanu.

Pažvelgiau į jį. Bandžiau įsivaizduoti, ką reiškia turėti tėvą, kurio veido nesimato. Ar išauš diena, kai tokio tėvo dukra praras kantrybę, ar prie to tiesiog priprantama, kaip prie bjaurių tapetų.

– Jokių problemų, – atsakiau. – Ponas Lomanas visada džiaugiasi galėdamas pabendrauti su savo rinkėjais. Dar tik įpusėjome svarbų pasitarimą, bet jūs tiesiog truputėlį mane stebėkite. Kai duosiu jums ženklą, tada ir bus tinkamas metas nuotraukai.

15

Man grįžus iš tualeto, prie mūsų stalelio tvyrojo nedviprasmiška tyla: įtampos kupina tyla, kurią pajutęs išsyk suvokiau praleidęs kažką esminio.

Į restorano salę vėl įžengiau kartu su barzdyla, jis ėjo pirmas, tad tylą pajutau tik jau priartėjęs prie pat mūsų stalelio.

Arba ne, kai kas kita pirmiau patraukė dėmesį: mano žmonos ranka, kuri įstrižai per stalą laikė Babetės ranką. Mano brolis dėbsojo į savo tuščią lėkštę.

Ir tik nutūpęs ant savo kėdės susigaudžiau, kad Babetė verkia. Tai buvo begarsis verksmas, vos pastebimai krūpčiojant pečiams ir virpant rankai – tai, kurią laikė Klerė.

Akimis ieškojau Klerės žvilgsnio ir jį sutikau. Klerė trūktelėjo antakiais ir pasiuntė daug reiškiantį žvilgsnį mano brolio pusėn. Šis kaip tik tą akimirką pakėlė galvą nuo savo lėkštės, miglotai pažvelgė į mane ir gūžtelėjo pečiais.

– Va ir tau pasisekė, Polai, – pratarė. – Gal reikėjo dar bent kiek ilgiau užtrukti tualete.

Staigiu judesiu Babetė ištraukė ranką iš po mano žmonos delno, čiupo nuo kelių servetėlę ir šveitė ją ant savo lėkštės.

– Ir koks gi tu vis dėlto neregėtas šunsnukis! – metė ji Seržui ir pastūmė atgal savo kėdę.

Kitą akimirką ji jau dideliais žingsniais nužirgliojo tarp stalelių į tualetų pusę – arba link išėjimo, pamaniau sau. Bet atrodė neįtikima, kad ji mus paliktų. Jos kūno laikysena, sulaikytas tempas, kuriuo tolo sukinėdamasi tarp stalelių, bylojo ją tikintis, kad kas nors iš mūsų seks jai iš paskos.

Ir išties mano brolis jau pakilo iš savo kėdės, tik Klerė ranka sutūrėjo jį už alkūnės.

– Leisk man, Seržai, – paprašė ji ir atsistojo.

Ji taip pat nuskubėjo tarp stalelių. Babetė tuo tarpu jau buvo visiškai dingusi iš akiračio, man nespėjus pamatyti, ar ji pasirinko tualetus, ar lauką.

Mudu su broliu žvelgėme vienas į kitą. Jis pamėgino išspausti šypseną, bet ne kažin kas išėjo.

– Čia... – pradėjo jis. – Ji...

Jis apsižvalgė, o tada galva prisikišo arčiau manosios:

– Čia ne tai, apie ką tu galvoji, – pralemeno jis taip tyliai, kad vargais negalais teįstengiau jį suprasti.

Kažkas buvo nutikę jo galvai. Jo veidui. Vis dar buvo ta pati galva (ir tas pats veidas), bet atrodė taip, lyg ji būtų atskirai kabojusi ore, be jokio aiškaus ryšio su kūnu ar bent jau su kokia nors susijusia mintimi. Jis priminė animacinių filmukų personažą, iš po kurio užpakalio kažkas ką tik išspyrė kėdę. Personažas dar akimirką kybo ore, kol suvokia, kad po juo nebėra kėdės.

Jeigu jis tokiu veidu dalytų lankstinukus aikštėje, pamaniau sau, lankstinukus paprastiems žmonėms, kviesdamas būsimuose rinkimuose pirmučiausia balsuoti už jį, visi užtikrintai praeitų pro šalį. Jis atrodė kaip naujutėlaitis automobilis, kuris, ką tik iš prekybininko, jau už pirmo kampo

trenkėsi į stulpą ir nusibrozdino šoną. Niekas nenorėtų tokio automobilio.

Seržas atsistojo ir užėmė vietą priešais mane. Klerės, mano žmonos, vietą. Neabejotinai dabar per savo kelnių medžiagą jis jautė jos kūno šilumą, paliktą ant sėdynės. Ta mintis man kėlė įsiūtį.

– Štai, taip lengviau kalbėtis, – pasakė jis.

Nieko neatsakiau. Prisipažinsiu be užuolankų: matyti tokį savo brolį – spurdantį – man mieliausia. Nenumesiu jam gelbėjimo rato.

– Pastaruoju metu ją vargina, na, man tas žodis visada atrodė atgrasus, – kalbėjo jis, – klimaksas. Skamba lyg kažkas, kas mūsų moterų niekuomet neištiks.

Jis patylėjo. Tikriausiai norėjo, kad toje tyloje ką nors pasakyčiau apie Klerę. Apie Klerę ir klimaksą. Jis ištarė „mūsų moterų“. Bet jo tai visiškai neliečia. Kas darosi ar nesidaro su Klere, yra asmeniška.

– Tai hormonai, – tęsė jis. – Vieną akimirką jai per šilta ir reikia atidaryti visus langus, kitą akimirką staiga apsipila ašaromis.

Jis pasuko galvą, savo vis dar matomai iš vėžių išmuštą galvą, į tualetų pusę, į lauko durų pusę, o tada vėl į mane.

– Gal ir geriau, kad truputį pasikalbės apie tai su kita moterimi. Žinai gi, moterų pokalbiai. Tokiu momentu kaip šis aš galiu tik dar labiau viską sugadinti.

Jis šyptelėjo. Aš neatsakiau tuo pačiu. Pakėlė alkūnes nuo stalo ir atpalaiduodamas papurtė plaštakas. Tada padėjo alkūnes ant stalo ir surėmė pirštų galiukus. Dar kartą skubriai dirstelėjo atgal.

– Mums išties reikia pasikalbėti apie kai ką kita, Polai, – pasakė jis.

Viduje pajutau, kaip kažkas šaltas ir kietas – kažkas šaltas ir kietas, kas ten jau glūdėjo visą vakarą – tampa dar viena dalele šaltesnis ir kietesnis.

– Turime pasikalbėti apie mūsų vaikus, – tarė Seržas Lomanas.

Linktelėjau. Žvilgterėjau į šoną ir linktelėjau dar kartą. Vyriškis su barzda vis užmesdavo akį mūsų pusėn. Dėl visiško aiškumo linktelėjau ir trečią kartą. Barzdyla atsakė tuo pačiu.

Išvydau, kaip jis padėjo savo šakutę ir peilį, palenkė galvą į dukterį ir jai kažką sušnibždėjo. Dukra vikriai pačiupo savo rankinuką ir suskato jame raustis. Tuo metu tėvas išsitraukė iš švarko kišenės fotoaparatą ir pakilo nuo kėdės.

KARŠTASIS PATIEKALAS

16

– Vynuogės, – ištarė administratorius.

Jo mažasis pirštas pakibo vos per pusę centimetro nuo mažutėlytės apvalių vaisių kekelės; iš pradžių pamaniau, kad tai raudonieji serbentai ar kokios kitos uogos, mat neturiu supratimo apie uogų rūšis, tik žinau, kad dauguma iš jų netinkamos valgyti žmonėms.

Vynuogės gulėjo greta tamsiai violetinio salotos lapelio, per gerus penkis lėkštės centimetrus, kuriuose nebuvo nieko, nutolusios nuo pagrindinio karštojo patiekalo – į aukščiausios kokybės Švarcvaldo kumpio juosteles įsuktos patarškos filė. Ir Seržo lėkštėje puikavosi kekelė vynuogių bei lapelis salotų, tik mano brolis buvo išsirinkęs jautienos nugarinės kepsnį. Apie jautienos nugarinės kepsnį daug nepašnekėsi, nebent tik pačią esmę, kad tai yra mėsos gabalas, bet kadangi vis tiek reikėjo šį tą pasakyti, tai administratorius pateikė trumpą ekskursą apie patiekalo kilmę. Apie „ekologinį ūkį", kuriame gyvūnai, kol yra paskerdžiami, vaikštinėja laisvi.

Pastebėjau nekantrumą Seržo veide – jis buvo toks išalkęs, koks gali būti tik Seržas. Pažinau simptomus: liežuvio galiuku jis lyžtelėjo viršutinę lūpą, kaip daro išbadėję šunys animaciniuose filmuose, patrynė rankas, ką pašalinis stebėtojas galbūt būtų galėjęs palaikyti džiūgavimo gestu, bet tai

tikrai nebuvo džiūgavimas. Mano brolis nedžiūgavo, jo lėkštėje gulėjo jautienos nugarinės kepsnys, ir jis kuo greičiau turėjo būti suvalgytas. Jis norėjo valgyti – *dabar*!

Vien tik norėdamas paerzinti brolį, paklausiau administratoriaus apie vynuogių kekelę.

Babetė su Klere dar nebuvo grįžusios, bet tai jam nesudarė jokių nepatogumų.

– Jos tuoj pat ateis, – patikino jis, kai bent keturios merginos juodomis prijuostėmis priplaukė nešinos mūsų patiekalais su joms įdurmu sekančiu administratoriumi.

Administratorius prieš tai pasiteiravo, ar dar užlaikyti karštuosius patiekalus, kol sugrįš moterys, bet šį pasiūlymą nė neapsvarstęs Seržas kaipmat atmetė.

– Neškite, – paliepė jis, liežuviu jau imdamas lyžčioti viršutinę lūpą, taip pat nebegalėdamas atsispirti norui pasitrinti rankas.

Administratoriaus mažasis pirštelis pirmiausia dūrė manosios Švarcvaldo kumpiu apvystytos patarškos filė pusėn, o paskui pakrypo į garnyrą: sumuštinių smeigtuku persmeigtą „lakštinių makaronų sraigtinukų su baklažanu ir rikota“ rietuvėlę, kuri priminė miniatiūrinį daugiasluoksnį skrudintos duonos sumuštinį, ir išilgai spyruokle perdurtą kukurūzo burbuolę. Spyruoklė tikriausiai buvo skirta kukurūzo burbuolei prilaikyti, kad neišsiterliotum pirštų, bet visgi atrodė kažkaip komiškai, o gal ne, ne komiškai, veikiau taip, lyg tuo būtų norėta tamtyč pajuokauti – atseit virėjo mirktelėjimas tau, galbūt taip. Spyruoklė buvo chromuota ir kyšojo per porą centimetrų iš abiejų nuo sviesto blizgančios burbuolės pusių. Kukurūzai man nė motais, jų graužimas visuomet keldavo nemalonius jausmus: per mažai sučiaumojama ir per daug

užstringa tarp dantų, o sviestas tuo tarpu varva valgytojui per smakrą. Be to, taip ir nesugebėjau atsikratyti minties, kad kukurūzų burbuolės – pirmiausia kiaulių ėdalas.

Po to, kai administratorius apibūdino ūkio, kuriame buvo išpjauta Seržui dabar patiektoji nugarinė, ekologines sąlygas ir pranešė netrukus sugrįšiąs nupasakoti patiekalų mūsų moterų lėkštėse, aš uždaviau klausimą apie uogų kekelę.

– Ar tai kartais ne raudonieji serbentai? – paklausiau.

Seržas buvo įsmeigęs šakutę į savo nugarinę. Rengėsi kąsnį atsipjauti, jo dešinioji ranka su aštriai dantytu peiliu jau buvo pakibusi virš lėkštės. Administratorius, pasiruošęs trauktis nuo mūsų stalelio, dabar vėl atsigręžė. Jo mažajam pirštui artėjant prie vynuogių kekelės, stebėjau Seržo veidą.

Veidas trykšte tryško nekantrumu. Nekantrumu ir susierzinimu dėl šios naujos gaišaties. Jam nesudarė keblumų tai, kad savo bifšteksiuką pradės doroti nesulaukęs Babetės su Klere, bet suleisti dantis į mėsą, kol šalia mūsų lėkščių sukiojasi svetima ranka, jam atrodė nepriimtina.

– Kuo tau užkliuvo tos uogos? – paklausė jis, kai administratorius galų gale nuėjo ir mudu vėl likome dviese. – Nuo kada domiesi uogomis?

Jis buvo atsipjovęs ir įsidėjęs į burną smagų gabalą nugarinės. Sukramtyti jam pakako vos dešimties sekundžių. Nurijęs keletą mirksnių spoksojo priešais save – atrodė, lyg lauktų, kol mėsa pasieks jo skrandį. Tada vėl paleido į darbą šakutę ir peilį.

Aš pakilau.

– Kas ir vėl? – paklausė Seržas.

– Einu pasižiūrėti, kur jos taip ilgai užtruko, – atsakiau.

17

Pirmiausia užsukau į moterų tualetą. Atsargiai, kad nieko neišgąsdinčiau, pravėriau duris.

– Klere?

Išskyrus pisuaro sieną, patalpa buvo identiška vyrų tualetui. Nerūdijantys plienas, granitas ir pianino garsai. Vienintelį skirtumą sudarė vaza su baltais narcizais, stovinti tarp dviejų kriauklių. Prisiminiau restorano savininką, jo baltąjį golfą.

– Babete?

Savo brolienės vardą paviešinau grynai formaliai, kaip dingstį, pateisinančią savo buvimą moterų tualeto tarpduryje tuo atveju, jeigu kas nors iš tiesų būtų sėdėjęs vienoje iš tualeto kabinų, tačiau ten nieko nebuvo.

Pro drabužinę ir merginas, budinčias prie piupitro, nužingsniavau link išėjimo. Lauke buvo maloniai šilta, tarp medžių viršūnių kabojo pilnatis ir kvepėjo žolelėmis. Neįstengiau tiksliai atpažinti to kvapo, bet jis man priminė Viduržemio jūrą. Tolėliau, kur baigėsi parkas, pamačiau automobilių ir pro šalį nuvažiuojančio tramvajaus šviesas. O dar toliau, apsupti krūmų, švietė užkandinės langai, kur šiuo metu paprasti žmonės kirto šonkauliukus.

Nuėjęs iki galo žvyruotu taku su elektriniais fakelais, pasukau kairėn į taką, vedantį aplink restoraną. Po dešinei

buvo tiltelis per griovį, kuriuo galima patekti į judrią gatvę ir užkandinę, o po kairei – keturkampas tvenkinys. Tolėliau, kur tvenkinys susiliejo su tamsa, pamačiau kai ką, ką iš pradžių palaikiau siena, bet geriau įsižiūrėjus pasirodė, kad tai – žmogaus ūgio gyvatvorė.

Dar kartą pasukau kairėn ir nužingsniavau palei tvenkinį; tamsiame vandenyje atsispindėjo restorano šviesa, iš šičia buvo galima matyti vakarieniautojus. Dar galelį paėjau į priekį ir tada sustojau.

Mus skyrė mažesnis nei dešimties metrų atstumas, ir aš įžiūrėjau savo brolį, sėdintį už mūsų stalelio, o jis manęs – ne. Belaukdamas karštojo patiekalo, pats keletą kartų žvilgtelėjau pro langą, bet užėjus tamsai pro jį vis mažiau ką bebuvo galima įžvelgti; užtat iš savo vietos prie stalo kaip tik mačiau stikle atsispindintį kone visą restorano vidų. Seržas turėtų prisispausti veidu prie lango, kad pamatytų mane stovintį lauke, bet ir tai klausimas, ar atpažintų daugiau nei juodą pavidalą kitapus tvenkinio.

Apsidairiau aplink, bet, kiek įžlibinau tamsoje, parke nebuvo nė gyvos dvasios. Jokio Klerės ir Babetės pėdsako. Mano brolis buvo padėjęs šakutę su peiliu ir servetėle šluostėsi burną. Iš čia negalėjau dirstelėti į jo lėkštę, bet būčiau galėjęs lažintis, kad joje nieko nebeliko: viskas suvalgyta, galas alkio jausmui. Seržas pakėlė taurę prie lūpų ir gurkštelėjo. Kaip tik tą akimirką nuo savo stalelio pakilo barzdotasis vyras su dukra. Žengdami link išėjimo, jie visai nežymiai prie Seržo stalelio sulėtino žingsnį; išvydau, kaip barzdočius kilstelėjo ranką, dukra nusišypsojo, ir Seržas pasveikinimo ženklan kilstelėjo taurę.

Neabejotinai jiedu norėjo jam dar kartą padėkoti už galimybę nusifotografuoti. Seržas tikrų tikriausiai buvo įsikūnijęs

draugiškumas. Iš privatumu besimėgaujančio vakarieniautojo jis be jokių sunkumų žaibiškai įšoko į visoje šalyje žinomo asmens vaidmenį: visoje šalyje žinomo asmens, kuris visada išlieka pats savimi, labai paprastu žmogumi, kaip tu ir aš, asmeniu, kurį visada ir visur galima užkalbinti, kadangi jis pats savęs nekelia ant pjedestalo.

Ko gero, buvau vienintelis, pastebėjęs apmaudo raukšlę tarp jo antakių tą akimirką, kai barzdotasis vyras į jį kreipėsi.

– Dovanokite, bet jūsų... jūsų... Štai šis ponas mane patikino, kad jums labai nesutrukdysim, jeigu...

Raukšlė buvo matyti ne ilgiau kaip sekundę, o tada priešais mus atsirado Seržas Lomanas, už kurį kiekvienas atiduotų savo balsą, kandidatas į premjero postą, laisvai besijaučiantis tarp paprastų žmonių.

– Žinoma! Žinoma! – gyvai šūktelėjo jis, kai barzdyla parodė jam į fotoaparatą ir savo dukterį. – Kuo gi tu vardu? – paklausė Seržas merginos.

Tai nebuvo itin graži mergina, ne tokios rūšies, kad mano brolio akys imtų šelmiškai žibėti, ir ne tokia, dėl kurios jis būtų ėmęs spirgėti, kaip kad anksčiau nutiko su nerangia padavėja, Skarlet Johanson antrininke. Bet ši mergina buvo mielo veido, tiksliau, protingo veido – per protingo, kad norėtų fotografuotis su mano broliu.

– Naomė, – atsakė ji.

– Sėskis greta manęs, Naome, – pasiūlė Seržas, ir kai mergina užėmė laisvą kėdę, viena ranka apkabino ją per pečius.

Barzdyla žengė keletą žingsnių atgalios.

– Dar vieną dėl visa ko, – ištarė, aparatui kartą blykstelėjus, ir vėl paspaudė mygtuką.

Fotografavimasis sukėlė tam tikrą sambrūzdį. Prie stalelių aplink mūsiškį sėdintys žmonės, aišku, elgėsi taip, lyg niekas čia nebūtų fotografavęsis, bet atrodė lygiai taip, kaip vakaro pradžioje Seržui atėjus į restoraną: taip, lyg nieko nevyksta, kai vis dėlto vyksta – nežinau, kaip man aiškiau pasakyti. Čia kaip su autoavarija, į kurią nekreipi dėmesio, nes nenori matyti kraujo, arba ne, štai kuklesnis pavyzdys: negyvai pervažiuotas gyvūnas kelkraštyje. Tu jį matai, tą negyvai pervažiuotą gyvūną kelkraštyje pastebėjai jau iš toli, bet paskui į jį nebežiūri. Neturi noro pamatyti kraują ir žarnas, pusiau išvirtusias lauk. Todėl žiūri į ką nors kita, pavyzdžiui, į orą arba į žydintį krūmą, augantį tolėliau lankoje, – į viską, išskyrus tą kelkraštį.

Seržas pasielgė tikrai itin draugingai, apkabindamas merginą per pečius: jis prisitraukė ją kiek arčiau prie savęs ir tada pakreipė galvą – taip, kad jųdviejų galvos bemaž susiliete. Nuotrauka neabejotinai išeis labai graži, gražesnės barzdylos dukra tikriausiai nė nebūtų galėjusi tikėtis, bet visgi man liko stiprus įspūdis, kad Seržas būtų buvęs ne toks dirbtinai draugingas, jeigu ant kėdės greta jo būtų sėdėjusi ne ši mergina, o Skarlet Johanson (arba jos antrininkė).

– Leiskite labai širdingai jums padėkoti, – pasakė barzdotasis vyras. – Ilgiau jūsų nebetrukdysime. Jūs čia asmeniniais reikalais.

Mergina, Naomė, nieko neištarė, ji atitraukė kėdę ir atsistojo greta tėvo. Bet jiedu dar nėjo šalin.

– Ar jums dažnai taip nutinka? – paklausė barzdyla, palinkdamas į priekį tiek, kad jo galva atsidūrė kaip tik virš mūsų stalelio; jis ir kalbėjo švelniau, labiau pasitikėdamas. – Kad

žmonės tiesiog prieina prie jūsų ir paprašo su jumis nusifotografuoti?

Mano brolis įsistebeilijo į jį; raukšlė tarp antakių ir vėl išryškėjo. Ko jie dar iš jo nori? – bylojo ji. Barzdyla su dukra gavo jiems skirtą draugiškumo porciją ir dabar privalo nešdintis.

Šį vienintelį kartą negalėjau su juo nesutikti. Jau anksčiau buvo tekę patirti, kaip žmonės lipte prilimpa prie Seržo Lomano. Jie negalėdavo atsisveikinti, trokšdavo, kad tai tęstųsi ilgiau. Taip, bemaž visuomet jiems norėdavosi ko nors daugiau, nuotraukos arba parašo nepakakdavo, jie geisdavo išskirtinio, jiems vieniems skirto dėmesio, tai yra jaustis išskirti iš visų kitų, priėjusių paprašyti nuotraukos arba parašo. Jie trokšdavo istorijos. Istorijos, kurią kitą dieną galėtų visiems papasakoti: ar žinai, ką vakar vakare susitikome? Taip, jį. Toks malonus, toks paprastas. Manėme, jog nusifotografavus norės, kad paliktume jį ramybėje. Bet visiškai ne! Jis pakvietė mus prie savo stalelio ir primygtinai reikalavo, kad išgertume su juo po taurę. Taip pasielgtų toli gražu ne kiekvienas žymūnas. Bet Seržas Lomanas taip elgiasi. Mes netgi užsisėdėjome iki vėlumos.

Seržas žvelgė į barzdotąjį vyrą, raukšlė tarp jo antakių buvo aiškiai matyti, bet pašalinis žmogus ją galėjo suprasti ir kaip išraišką žmogaus, kurį vargina žiūrėjimas priešais šviesą. Jis pastūmė peilį per staltiesę tolyn nuo savo lėkštės, o paskui vėl atgal. Žinojau, kokią dilemą dabar sprendė, – anksčiau irgi buvau tai matęs, ir dažniau nei man būtų patikę: brolis norėjo būti paliktas ramybėje, jis buvo parodęs savo gražiausiąją pusę, apkabinęs merginą per pečius leidosi įamžinamas jos tėvo, jis buvo paprastas, žmogiškas, kas balsuos už Seržą Lomaną, tas balsuos už paprastą ir žmogišką ministrą pirmininką.

Bet barzdyla nėjo šalin, laukdamas daugiau nemokamo šnekalo, kuriuo pirmadienį darbe galėtų pasipuikuoti prieš savo kolegas, ir Seržas privalėjo susivaldyti. Viena dygi ar švelniai sarkastiška replika galėjo viską suniokoti, pelnytas pasitikėjimas galėjo nueiti vėjais, visa apžavų kampanija tada būtų prašvilpusi veltui. Barzdyla pirmadienį savo kolegoms papasakotų, koks arogantiškas mulkis yra Seržas Lomanas, kad tai tipas, pernelyg užrietęs nosį, juk barzdyla su dukra jam neįkyrėjo, tik paprašė drauge nusifotografuoti, o paskui paliko ramybėje per jo privačią vakarienę. Du ar trys iš kolegų po šios istorijos nebebalsuotų už Lomaną, be to, labai tikėtina, kad tie du ar trys kolegos istoriją apie arogantišką, neprieinamą sąrašo lyderį perpasakotų kitiems – tai yra vadinamasis sniego gniūžtės efektas. Ir kaip visų apkalbų atveju, keliaudama iš antrų, trečių ir ketvirtų lūpų, istorija įgautų vis groteskiškesnį pavidalą: tarsi gaisras per sausrą pasklistų labai patikimas gandas, esą Seržas Lomanas pažemino paprastą tėvą ir dukrą, kurie jo labai mandagiai tepaprašė drauge nusifotografuoti; dar tolesniuose istorijos perpasakojimuose kone švaistydamasis kumščiais kandidatas į premjerus, ko gero, jau bus išgrūdęs tuodu laukan.

Nepaisydamas fakto, kad tos košės mano brolis pats ir prisivirė, tą akimirką jį užjaučiau. Visada suprasdavau kino ir popmuzikos žvaigždes, kai šios puldavo prie diskotekos durų jų laukiančius paparacus ir sudaužydavo jų kameras. Jeigu Seržas nuspręstų išsilieti ir apdaužyti barzdylos bailią marmūzę, nuo pašalinių akių slepiamą tiek atgrasiais, tiek juoko vertais nykštuko gaurais, jis galėtų visu šimtu procentų tikėtis mano pagalbos. Tuoj užsukčiau barzdylos rankas už nugaros, maniau sau, tada Seržas galėtų susitelkti į veido padailinimą;

jam prisieitų smarkiau darbuotis kumščiais, juk turėtų prasiplūkti per barzdą, kad pasiektų patį veidą.

Seržo laikyseną viešojo intereso atžvilgiu galima vadinti mažų mažiausiai dvilype. Tomis akimirkomis ir progomis, kai viešai skelia kalbas provincijos salytėse, kai atsakinėja į rinkėjų klausimus arba gražbyliauja priešais televizijos kameras ir į radijo mikrofonus, kai vilkėdamas neperpučiamą striukę aikštėje dalija lankstinukus ir šnekučiuojasi su paprastais žmonėmis arba kai stovėdamas už tribūnos priima aplodismentus, ne, ką aš sakau, ne vieną minutę partijos kongreso pabaigoje besitęsiančias ovacijas visiems stovint (į sceną metamos gėlės, neva spontaniškai, bet iš tiesų tai – rūpestingai surežisuotas jo rinkimų kampanijos stratego triukas), tada jis spindi. Spindi ne vien iš džiaugsmo arba pasitenkinimo savimi, arba ne vien todėl, kad politikai, kurie nori pasaulyje šio to pasiekti, tiesiog privalo spindėti, ne vien todėl, kad apskritai rytoj rinkimų kampanija jau bus pasibaigusi, ne, jis spindi iš tikrųjų: jis kažką spinduliuoja.

Man visada atrodė ypatinga, nuostabu ir nepaprasta, kaip mano brolis, netašytas liurbis, stačiokiškas valstietis, kuriam „reikia valgyti *dabar*“ ir kuris be jokio džiaugsmo trimis kąsniais sutaršo savo nugarinės kepsnį, greitai į nuobodį panyrantis bukaprotis, kurio akys nuklysta šonan, vos tik paliečiama kokia nors su juo pačiu nesusijusi tema, kaip šis mano brolis scenoje, apšviestas rampos šviesų ir televizijos lempų, tikrąja to žodžio prasme ima spindėti – kaip jis, trumpai tariant, virsta charizmatišku politiku.

„Tai jo aura, – apibūdino jaunimo laidos vedėja, vėliau duodama interviu moterų žurnalui. – Kai atsiduri šalia jo, kažkas vyksta.“

Tą laidos jaunimui transliaciją atsitiktinai buvau žiūrėjęs, ten labai aiškiai matėsi, ką Seržas daro. Iš pradžių visada šypsosi; to jis išmoko. Akys nesišypso, iš to galima suprasti, kad tai netikra. Bet visgi jis šypsosi, o žmonėms tai patinka. Ir didžiąją pokalbio dalį jis prastovėjo, rankas laikydamas kišenėse, ne iš nuobodulio ar vangumo, o laisvai, lyg būtų stovėjęs mokyklos kieme („mokyklos kiemas" ir buvo netoliese, o pokalbiui pasibaigus buvo rodomi vaizdai iš kažkurio triukšmingo ir prastai apšviesto jaunimo klubo). Jis per senas, kad būtų buvęs palaikytas mokiniu, bet iš jo tikrai būtų galėjęs išeiti mėgstamiausias mokytojas: toks, kuriuo galima pasikliauti, kuris kartais taip pat pasako „pizė" ir „cool", mokytojas be kaklaraiščio, kuris per mokyklos išvyką į Paryžių taip pat truputį nusigeria viešbučio bare. Kartkartėmis Seržas ištraukdavo ranką iš kišenės, kad judesiu pailiustruotų tam tikrą savo partijos programos punktą, ir tada atrodydavo lygiai taip, tarsi ta ranka jis būtų perbraukęs per laidos vedėjos plaukus, tarsi būtų ketinęs pasakyti, kad jos plaukai gražūs.

Bet šis elgesys pasikeičia, vos jis kur nors apsilanko asmeniniais reikalais. Kaip ir visų garsių žmonių, ir jo žvilgsnis savotiškas: kai asmeniniais reikalais kur nors įžengia, niekad nežiūri tiesiai į vieną žmogų, jo akys šaudo aplink, neužsibūdamos ties gyvais asmenimis, jis žiūri į lubas, į lempas, kabančias ant tų lubų, į stalus, į kėdes, į paveikslėlį, įrémintą ant sienos, bet visų mieliausiai žvelgia į visišką nieką. O dar jis būna nutaisęs miną; tai mina žmogaus, žinančio, kad visi į jį žiūri arba kad specialiai į jį nežiūri, kas iš esmės yra tas pat. Kartais jam keblu tuos du dalykus – viešąją savastį ir asmenines aplinkybes – atskirti vieną nuo kito. Tada regi jį susizgrimbant, kad neblogai būtų ir asmeninio gyvenimo

akimirkomis palaižyti viešojo intereso sunešto medaus, kaip šįvakar restorane.

Jis pažvelgė į barzdotąjį vyrą, o paskui į mane, raukšlė buvo išnykusi. Mirktelėjo, ir netrukus užčiuopęs savo švarkelio kišenėje išsitraukė iš jos mobilųjį.

– Dovanokite, – atsiprašė jis, žvelgdamas į ekraną. – Turiu atsiliepti.

Jis atsiprašomai nusišypsojo barzdylai, nuspaudė mygtuką ir pakėlė telefoną prie ausies.

Nesigirdėjo nei senamadiško čirškimo, nei skambučio melodijos – bet tai buvo realu, įmanoma, aplinkos garsai ėmė viršų, ir todėl barzdyla su Naome ir aš galėjome nieko neišgirsti, arba kas žino, gal buvo įjungtas vibravimo režimas.

Kas dabar pasakys? Tik jau ne barzdyla. Jam kaip tik išmušė valanda spūdinti šalin nieko nepešus. Žinoma, jis galėjo suabejoti skambučio tikėtinumu, turėjo visą teisę pamanyti, kad buvo apkvailintas, bet patirtis bylojo: žmonės taip nesielgia. Tai sugadintų jų istoriją: jie nusifotografavo su būsimuoju ministru pirmininku, persimetė su juo keletu žodžių, bet jis buvo užsiėmęs.

– Taip, – ištarė Seržas į aparatą. – Kur?

Jis jau žvelgė nebe į barzdylą ir jo dukrą, bet į lauką, mat jam jie jau buvo išėję. Turiu pripažinti, kad vaidino įtikinamai.

– Aš vakarieniauju, – pasakė ir dirstelėjo į savo laikrodį, paskui pasakė restorano pavadinimą. – Iki dvylikos jau nebespėsiu, – pridūrė.

Dabar pajutau pareigą savo ruožtu pažvelgti į barzdotąjį vyrą. Aš buvau tarsi gydytojo padėjėjas, kuris palydi pacientą ligi durų, kadangi pats gydytojas turi pasirūpinti kitu ligoniu. Padariau gestą, ne atsiprašomą, bet tokį, kuris bylojo vien tik

tai, kad dabar jis su savo dukra galįs pasišalinti, neprarasdamas reputacijos.

– Va tokiomis akimirkomis suabejoju, kam visa tai darau, – atsiduso brolis, kai mudu vėl likome dviese ir jis vėl įsidėjo telefoną. – Dieve mano, šitie patys blogiausi! Landūnai. Ir dar kad būtų buvusi bent kiek smagesnė mergina... – jis mirktelėjo. – O, atleisk, Polai, pamiršau, kad kaip tik tokios tave ir traukia, tos pilkos pelytės.

Jis vyptelėjo iš savo paties juokelio, ir aš vyptelėjau drauge su juo, kartu žiūrėdamas į restorano duris: gal jau ateina Klerė su Babete. Greičiau nei tikėjausi Seržas vėl surimtėjo: užsikėlė ant stalo alkūnes ir surėmė abi rankas, sudurdamas pirštų galiukus.

– Apie ką čia mudu šnekėjomės? – paklausė jis.

Ir tada atnešė karštąjį patiekalą.

18

O dabar? Dabar stovėjau lauke ir iš tolo žiūrėjau į savo brolį, kuris vienas kaip pirštas sėdėjo prie mūsų stalelio. Pagunda likusią vakaro dalį praleisti lauke ar bent jau nebegrįžti vidun buvo didelė.

Pyptelėjo elektroninis signalas, kurio šaltinio iš pradžių gerai nesupratau; pyptelėjo ir daugiau kartų, ir iš visų tų signalų drauge tarsi susidarė melodija, užvis labiausiai primenanti mobiliojo telefono skambutį, bet ne mano.

Vis dėlto garsai sklido iš mano kišenės, tik iš dešinės, nes esu kairiarankis ir savo mobilųjį visada laikau kairėje kišenėje. Įkišau ranką – savo dešiniąją – į švarkelio kišenę ir šalia man atpažįstamų namų raktų ir kai ko savaime įprasto, ką žinojau esant praplėštą „Stimorol“ pakelį, užčiuopiau kietesnį daiktą, kuris galėjo būti tik mobilusis telefonas.

Dar prieš ištraukdamas ranką su pypsinčiu mobiliuoju, suvokiau, kur čia šuo pakastas. Kaip mano švarkelio kišenėje atsirado Mišelio mobilusis, negalėjau taip viens du ir atgaminti, bet suvokiau prieš akis turįs gryną faktą: kažkas skambino Mišeliui į jo mobilųjį telefoną. Išėmus jį iš garsą prislopinančios kišenės, skambutis pypsėjo gana garsiai, taip garsiai, kad pabūgau, jog gali girdėtis toli parke.

– Pizė, – nusikeikiau.

Geriausia, aišku, būtų buvę leisti telefonui aiksėti tol, kol savaime įsijungtų balso paštas. Kita vertus, norėjau, kad jis tuojau pat nutiltų.

Trečia vertus, man buvo smalsu, kas skambina.

Pažvelgiau į ekraną manydamas, gal atpažinsiu vardą, bet jį perskaityti pasirodė nereikalinga. Ekranas sušvito tamsoje, ir nors veido bruožai buvo neryškūs, man nereikėjo nė kiek stengtis, kad atpažinčiau savo žmonos veidą.

Dėl vienos ar kitos priežasties Klerė skambino savo sūnui, ir tebuvo vienas būdas sužinoti, dėl kokios.

– Klere? – pasakiau, atstūmęs viršun dangtelį.

Tyla.

– Klere? – pakartojau.

Keletą kartų apsidairiau aplink, nė kiek neabejodamas, kad žmona kiekvieną akimirką gali išnirti iš už medžio čia pat – kad visa tai pokštas, tegu ir toks, kurį šiuo metu dar nevisiškai suprantu.

– Tėti?

– Mišeli!? Kur tu?

– Namie. Aš pasigedau... Aš neradau... Bet kur tu?

– Restorane. Juk sakėme tau. Tik kaip... – norėjau paklausti „Tik kaip pas mane atsidūrė tavo mobilusis?“, tačiau staiga šis klausimas man pasirodė nekoks.

– Bet ką tu veiki su mano mobiliuoju? – dabar paklausė sūnus. Jis neatrodė suirzęs, greičiau suglumęs, kaip ir aš.

Ši pavakarė: jo kambarys, jo mobilusis ant stalo... Ką veikei čia, viršuje? Sakei, kad ieškojai manęs. Kodėl manęs ieškojai? Ar aš tuo metu dar laikiau rankoje jo mobilųjį? Ar jau buvau jį vėl padėjęs ant stalo? Tiesiog. Ieškojau tavęs. Ar gali būti, kad... Bet tada jau turėjau būti apsirengęs savo švarkelį.

Niekada nevilkiu švarkelių namie. Pamėginau sugalvoti, kodėl apsivilkęs švarkelį užlipau viršun, į savo sūnaus kambarį.

– Neturiu supratimo, – atsakiau kuo nerūpestingiau. – Aš lygiai taip pat nustebęs kaip ir tu. Na, žinai, mūsų mobilieji kiek panašūs, bet vis tiek nelabai galiu įsivaizduoti, kaip...

– Niekaip negalėjau jo rasti, – pertraukė mane Mišelis. – Tai surinkau jo numerį – gal išgirsiu kur nors suskambant.

Motinos nuotrauka ekrane. Jis paskambino iš namų telefono, vadinasi, jo mobiliojo ekrane sušvinta motinos nuotrauka, kai skambinama iš laidinio namų telefono. Ne tėvo, smilktelėjo man. Arba ne mudviejų abiejų. Ir tą pačią akimirką suvokiau, kaip komiškai atrodytų: tėvai, sėdintys ant minkštasuolio svetainėje, su šypsena apsikabinę vienas kitą. Laiminga santuoka. Tėtis ir mama man skambina. Tėtis ir mama nori su manimi pasikalbėti. Tėtis ir mama myli mane labiau už viską šiame pasaulyje.

– Atsiprašau, vaikine. Aš tiesiog buvau toks kvailas, kad įsikišau tavo mobilųjį į kišenę. Tavo tėvas sensta.

Namai – tai mama. Namai – tai Klerė. Aš nepasijutau apeitas, susivokiau, tam tikra prasme tai mane netgi nuramino.

– Mes nebeilgai užtruksime. Po kelių valandėlių vėl jį atgausi.

– Kur jūs esat? A, tiesa, vakarieniaujate, jau sakei. Čia tas restoranas parke, priešais... – Mišelis prisiminė paprastų žmonių užkandinės pavadinimą. – Tai netoli.

– Nesivargink. Netrukus jį atgausi. Daugių daugiausia po valandos.

Ar mano balsas vis dar skambėjo nerūpestingai? Žvaliai? O gal iš intonacijos buvo girdėti, kad nenoriu, jog sūnus ateitų į restoraną pasiimti savo mobiliojo telefono?

– Man per ilgai laukti. Man reikia... man reikia numerių, turiu kai kam paskambinti.

Ar iš tiesų girdėjau dvejonę jo balse, ar taip tik atrodė dėl to, kad trūkinėjo ryšys?

– Aš galiu tau suieškoti. Jeigu man pasakytum, kurio numerio tau reikia...

Ne, šis tonas buvo visai netinkamas. Toks lankstus, paslaugus tėvas aš visai nenorėjau būti: tėvas, kuriam leistina šniukštinėti po savo sūnaus telefoną, nes juk tėvas ir sūnus „neturi paslapčių vienas nuo kito“. Buvau dėkingas vien jau dėl to, kad Mišelis mane vis dar vadina „tėčiu“, o ne „Polu“. Kažkas toje madoje vadinti tėvus vardais man visada siaubingai gadino kraują: kai septynmečiai vadina tėvą „Joriu“, o motiną „Vilma“. Tai netinkamos rūšies leistinumas, kuris dainelę sudainavus visada atsisuka prieš pernelyg lanksčius tėvus. Nuo „Jorio“ ir „Vilmos“ tėra mažas žingsnis iki „Aš juk sakiau, žemės riešutų sviesto, Jori?“, ir atmestas sumuštinis su šokolado pabarstais siunčiamas atgal į virtuvę ir čia pradingsta šiukšlių dėžėje.

Savo aplinkoje esu gana dažnai matęs, kaip tėvai truputį kvailai juokiasi, kai į juos tokiu tonu kreipiasi jų vaikai. „Ech, šiais laikais paauglystė prasideda vis anksčiau“, – atlaidžiai sako jie, būdami pernelyg trumparegiški arba tiesiog pernelyg bailūs, kad suprastų, jog patys davė valią šitam terorui. Širdies gilumoje jie, žinoma, tikisi, kad kaip Joris ir Vilma ilgiau patiks savo vaikams nei kaip tėtis ir mama.

Tėvas, naršantis po savo penkiolikmečio sūnaus telefoną, priartėja per daug. Vienu akimoju jis pamato, kiek merginų yra skambučių sąraše arba kokios pikantiškos nuotraukytės parsisiųstos kaip ekrano fonas. Ne, mudu su sūnumi kaip tik

turime paslapčių vienas nuo kito, mudu gerbiame vienas kito privatumą, mudu beldžiamės į vienas kito kambario duris, kai šios uždarytos. Ir, pavyzdžiui, mes neiname į vonią ar iš jos nuogi, tai yra neapsivynioję rankšluosčio per juosmenį, mat esą nėra ko slėpti, kaip kad Jorio ir Vilmos šeimose, – šito tai jau tikrai ne!

Bet aš jau naršiau po Mišelio mobilųjį. Mačiau dalykus, kurių man nebuvo skirta matyti. Mišelio požiūriu, tai, kad aš ilgiau nei griežtai būtina turėsiu jo mobilųjį telefoną, kėlė pavojų gyvybei.

– Nereikia, tėti. Ateinu dabar jo pasiimti.

– Mišeli? – dar tariau, bet jis jau nutraukė ryšį. – Pizė! – sušukau jau antrą sykį tą vakarą, ir tą patį mirksnį išvydau Klerę su Babete, išnyrančias iš už žmogaus ūgio gyvatvorės. Mano žmona laikė ranka per pečius apkabinusi mano brolienę.

Tai tetruko dvi sekundes: per jas svarsčiau, gal man žengtelėti atgal ir leistis apgaubiamam krūmų? Bet tada prisiminiau, kokia gi buvo pirmoji mano atėjimo į sodą priežastis: atėjau čia ieškoti Klerės su Babete. Galėjo nutikti ir prasčiau. Klerė galėjo pamatyti mane su Mišelio telefonu prie ausies. Ji būtų susimąsčiusi, su kuo aš čia, išėjęs iš restorano, – slapčiomis! – kalbuosi telefonu.

– Klere! – pamojavau ir nuėjau jų pasitikti.

Babetė dar laikė prispaudusi nosinę prie nosies, bet, regis, jau nebeverkė.

– Polai, – tarė mano žmona.

Tardama mano vardą, ji pažvelgė tiesiai į mane. Tada pakėlė akis į dangų, o paskui nurijo įsivaizduojamą atodūsį. Žinojau, ką tai reiškia, nes jau ir anksčiau ne kartą buvau matęs

ją taip darant – be kita ko, ir tąsyk, kai jos motina perdozavo migdomųjų senelių globos namuose.

Tai daug blogiau, nei aš maniau, bylojo tos akys ir tas atodūsis.

Dabar į mane pažvelgė ir Babetė, patraukdama nuo veido ranką su nosinaite.

– O, Polai, – tarė ji. – Mielas, mielas Polai...

– Atnešė... atnešė karštąjį patiekalą, – pasakiau aš.

19

Vyrų tualete buvo tuščia.

Patikrinau visas tris tualeto kabinas – visos buvo laisvos.

– Jūs eikit, – prie restorano įėjimo pasakiau Klerei su Babete. – Pradėkit, nelaukit, aš tuoj pat ateisiu.

Įėjau į kabiną, esančią toliausiai nuo išorinių durų, ir užsirakinau. Dėl vaizdo nuleidau žemyn kelnes ir atsisėdau ant klozeto sėdynės; trumpikių nenusimoviau.

Išsiėmiau Mišelio mobilųjį iš kišenės ir atstūmiau viršun dangtelį.

Ekrane išvydau kai ką, ko anksčiau dar nebuvau matęs – bent jau ką tik sode tai man nebuvo kritę į akis.

Ekrano apačioje buvo atsiradęs baltas langelis:

Praleistų skambučių: 2
Fasas

Fasas? Kas, dėl Dievo, gali vadintis Fasu?

Panašu į išgalvotą vardą, į vardą, kuris šiaip jau neegzistuoja...

Ir staiga supratau. Žinoma! Fasas! Fasas – tai pravardė, kurią Mišelis su Riku buvo sugalvoję savo netikram pusbroliui ir netikram broliui. Bo. Dėl jo gimtosios šalies. Ir dėl jo vardo: Bo*.

* *Beau* (tariama „Bo“) – gražus. (Pranc.)

Bo Fasas. B. Fasas iš Burkina Faso.

Tai prasidėjo prieš keletą metų, bent jau tada, Klerės gimtadienio šventėje, pirmą kartą išgirdau juos vartojant pravardę. Mišelis, laikantis priešais Bo raudono plastiko dubenį, pilną spragėsių, tada pasakė:

– Tau dar, Fasai?

Ir Seržas, stovėjęs šalimais, tai nugirdo.

– Prašyčiau, – tarė jis. – Liaukis. Jis vardu Bo.

Vis dėlto atrodė, kad patį Bo jo pravardė vargina mažiausiai.

– Viskas *OK*, tėt, – pasakė jis mano broliui.

– Ne, ne *OK*, – paprieštaravo Seržas. – Jo vardas Bo. Fasas! Nežinau, tai tiesiog... tai tiesiog nemalonu.

Tikriausiai Seržas buvo besakąs: „Tai tiesiog diskriminacija“, bet laiku prikando liežuvį.

– Bet visi turi pravardes, tėt.

Visi. Štai ko norėjo Bo. Jis norėjo būti toks, kaip visi.

Po to karto retai kada išgirsdavau Mišelį ir Riką viešai pravardžiuojant Bo. Bet pravardė akivaizdžiai gyvavo toliau, ji netgi pateko tarp Mišelio mobiliojo adresatų.

Kokiu tikslu Bo Fasas skambino Mišeliui?

Galėjau pasiklausyti balso pašto, kad sužinočiau, ar jis paliko pranešimą, bet tada Mišelis būtų išsyk supratęs, jog šniukštinėjau po jo mobilųjį. Mudu abu buvome bendrovės „Vodafone“ klientai, ir galėjau atmintinai padeklamuoti balso pašto panelės tekstą. „Jūs turite naują pranešimą“, o kartą perklausius: „Jūs turite seną pranešimą.“

Paspaudžiau meniu mygtuką, tada „Mano failai“, ir galiausiai „Vaizdo įrašai“.

Pasirodė pasirinkčių meniu: 1. Vaizdo įrašai, 2. Parsisiųstieji vaizdo įrašai ir 3. Mėgstamiausi vaizdo įrašai.

Lygiai kaip prieš keletą valandų (amžinybę) Mišelio kambaryje, spustelėjau 3. Prieš amžinybę buvo lūžio taškas: lūžio taškas kaip kare, prieš karą ar po jo.

Paskutinio vaizdo įrašo kadras buvo įrėmintas mėlyna juostele; šį filmuką peržiūrėjau prieš amžinybę. Pasirinkau priešpaskutinį įrašą, paspaudžiau „Pasirinktys" ir tada „Rodyti".

Stotis. Stoties peronas, panašu į metro stotį. Taip, antžeminė metro stotis kažkuriame iš tolimesnių mikrorajonų, sprendžiant iš fone matomų daugiaaukščių. Galbūt Pietryčių arba dar Sloterio kanalo mikrorajonas.

Lygiai taip pat galėčiau lošti atviromis kortomis. Aš atpažinau metro stotį. Išsyk supratau, kuri tai metro stotis ir kur, ir prie kurios metro linijos ji stovi, tik neketinu čia visiems visko ištrimituoti, niekam šiuo metu nebūtų iš to naudos, jei įvardyčiau stoties pavadinimą.

Kamera pakrypo žemyn ir ėmė sekti paskui porą baltų sportbačių, paskubomis kulniuojančių peronu. Po kurio laiko kamera vėl nusitaikė aukščiau, ir kadre pasirodė žmogus, jau senyvas vyras, ko gero, maždaug šešiasdešimties, nors apie tokios kategorijos esybes visada sunku nuspręsti. Bet kuriuo atveju buvo aišku, kad ne jis baltųjų sportbačių avėtojas. Kamerai prisiartinus išvydau jo neskustą, kur ne kur dėmėtą veidą. Tikriausiai elgeta, benamis. Panašu į tai.

Pajutau tą patį šaltį, kaip kad šią pavakarę Mišelio kambaryje, žvarbumą, kuris ėjo iš vidaus.

Greta benamio galvos dabar kadre pasirodė Riko veidas. Mano brolio sūnus nusivaipė į kamerą.

– *Take one*, – pasakė jis. – *Action!**

Be jokios tolesnės įžangos jis tvojo rankos plokštuma vyrui per galvos šoną, per ausį. Tai buvo gana stiprus smūgis, ir galva nulinko į šoną, vyro veidas išsikreipė, jis abiem rankom užsidengė ausis, kad iš anksto apsisaugotų nuo kito smūgio.

– *You're a piece of shit, motherfucker!*** – subliuvo Rikas ne visai įtikinama tartimi, kaip olandų aktorius amerikietiškame ar angliškame filme.

Kamera priartėjo dar labiau, taip arti, kad neskustas benamio veidas užėmė visą ekrano plotą. Jis mirksėjo pavandenijusiomis raudonomis akimis, lūpos kažką nesuprantamai murmėjo.

– Sakyk *Jackass****, – už kadro pasigirdo kitas balsas, kurį tučtuojau pažinau. Mano sūnaus balsas.

Benamio galva dingo, ir čia vėl išdygo Rikas. Mano sūnėnas pažvelgė į kamerą ir nutaisė dirbtinai kvailą grimasą.

– *Don't try this at home*****, – pareiškė jis ir tėškė dar kartą, bent jau matėsi jo ranka, daranti smogiamąjį judesį, o paties smūgio nesimatė.

– Sakyk *Jackass*, – išgirdau Mišelio balsą.

Benamio galva ir vėl pasirodė ekrane, sprendžiant pagal filmavimo kampą – fone nebesimatė gyvenamųjų daugiaaukščių, tik gabalas pilko perono dangos betono, o už jo bėgiai – dabar jis jau gulėjo ant žemės. Jo lūpos virpėjo, akys buvo užmerktos.

– *Jack... jack... ass*, – suvebleno jis.

* – Pirmas dublis, – pasakė jis. – Veiksmas! (Angl.)

** – Tu šūdo gabalas, močkrušy! (Angl.)

*** *Jackass* – taip vadinosi 2000–2002 m. per MTV rodyta laida, realybės šou, kuriame žmonės atlikdavo įvairius pavojingus, save žalojančius triukus bei vulgarius pokštus. Buvo sukurta ir keletas to paties pavadinimo filmų.

**** Nedarykite to namie. (Angl.)

Čia vaizdas sustingo. Stojus tylai girdėjau tik per pisuaro sieną tekančio vandens čiurlenimą.

– Turime pasikalbėti apie mūsų vaikus, – pasakė Seržas. Prieš kiek laiko?

Prieš valandą? Dvi?

Užvis labiausiai norėčiau pasilikti čia sėdėti iki rytojaus ryto ir būti surastas valytojų brigados.

Atsistojau.

20

Žengdamas į valgomąją salę sudvejojau.

Mišelis kiekvieną minutę galėjo atskubėti atsiimti savo mobiliojo telefono (šiaip ar taip, jo dar ten nebuvo – paėjęs keletą žingsnių į priekį, sustojau: prie mūsų stalelio sėdėjo tik Klerė, Babetė ir Seržas).

Skubiai žengtelėjau į šoną, už didelės palmės. Pažvelgiau pro lapus, bet neatrodė, kad jie būtų mane pamatę.

Visų geriausia būtų sutikti Mišelį čia, pamaniau sau. Čia, hole arba drabužinėje, o dar geriau, suprantama, būtų lauke, sode. Taip, man reikia į sodą, tada spėsiu galelį paėjėti pasitikdamas Mišelį ir ten perduoti jam jo mobilųjį. Netrikdomas motinos, dėdės ir tetos žvilgsnių bei galimų klausimų.

Apsisukau ir pro merginą prie piupitro patraukiau į lauką. Neturėjau išankstinio plano. Privalėčiau ką nors savo sūnui pasakyti. Bet ką? Nusprendžiau pirma pažiūrėti, kaip jis pats bus nusiteikęs – atidžiai stebėsiu jo akis, galvojau, jo sąžiningas akis, kurioms visada taip nesisekė meluoti.

Nuėjau iki tako su elektriniais fakelais pabaigos ir tada pasukau į kairę – lygiai kaip neseniai šįvakar. Labiausiai tikėtina, kad Mišelis pasirinks tą patį kelią, kuriuo mes su jo mama nuo namų čia atkulniavom, ir pereis tiltelį priešais užkandinę. Be abejonės, yra dar ir kitas įėjimas į parką, galima

sakyti, pagrindinis, bet tada jam ilgesnį atstumą reikėtų važiuoti dviračiu tamsoje.

Prie pat tiltelio sustojau ir apsidairiau. Nė gyvos dvasios. Fakelų šviesa čia tebuvo tik menkas gelzganas atspindys, ne ryškesnis už poros žvakių šviesą.

Tamsa turėjo ir privalumų. Galbūt tai, kad neįžiūrėsime vienas kito akių, greičiau paskatins Mišelį papasakoti tiesą.

O tada? Ką man daryti su ta „tiesa“? Pakėliau rankas prie veido ir pasitryniau akis. Šiaip ar taip, netrukus privalėsiu žvelgti aiškiai. Pridėjau ranką prie burnos kaip puodelį, iškvėpiau ir pauosčiau. Taip, atsidavė alkoholiu, alumi ir vynu, bet iš viso, apskaičiavau, iki dabar buvau išgėręs mažiau nei penkias taures. Kaip tik ketinau šį vakarą susilaikyti, nenorėjau Seržui suteikti šanso laimėti taškų dėl mano nevėkšliškumo – gerai save pažįstu ir žinau, kad vakarienė restorane turi tam tikrą riboto įtampos pakeliamumo kreivę, ir kad tos kreivės pabaigoje, kai brolis ir vėl pradės apie mūsų vaikus, nebepajėgsiu jam taikliai atsikirsti.

Pažvelgiau į kitą tiltelio pusę ir į užkandinės švieseles anapus krūmų, kitoje gatvės pusėje. Tramvajus nesustodamas pravažiavo stotelę, paskui vėl tapo tylu.

– Dabar krutinkis! – garsiau ištariau.

Štai ten ir tada, kai išgirdau savo paties balsą – gal labiau tiktų sakyti, kai atsitokėjau nuo savo paties balso, – staiga suvokiau, ką man prisieis padaryti.

Ištraukiau iš kišenės Mišelio mobilųjį ir pastūmiau dangtelį.

Paspaudžiau „Rodyti“.

Perskaičiau abi SMS žinutes: pirmojoje buvo nurodytas telefono numeris ir žinutė, kad pranešimo nepalikta;

antrojoje greta to paties numerio buvo tekstas „1 naujas balso pranešimas“.

Palyginau po SMS žinutėmis nurodytą laiką. Tarpas tarp pirmos ir antros žinutės tebuvo dvi minutės. Laikas sutapo su mano telefoninio pokalbio su sūnumi laiku prieš gerą ketvirtį valandos čia tolėliau parke.

Vieną po kito dusyk paspaudžiau „Pasirinktys“ ir „Ištrinti“.

Tada surinkau balso pašto numerį.

Netrukus, kai Mišelis atgaus savo mobilųjį, ekrane nebebus nuorodų apie praleistus skambučius, samprotavau, taigi jis nebeturės dingsties skambinti į balso paštą – bent jau laikinai.

„Jo! – išgirdau po to, kai pažįstamas balso pašto panelės balsas pranešė, jog yra vienas naujas pranešimas (ir dar du seni). – Jo! Tai gal vienąsyk atskambinsi, ar ką?“

Jo! Maždaug prieš pusę metų Bo „prisimatavo“ afroamerikietišką įvaizdį su Niujorko jankių kepurėle ir atitinkama kalbos vartosena. Jis buvo atvežtas čia iš Afrikos ir dar visai neseniai kuo gražiausiai kalbėjo kultūringa olandų kalba – ne paprastų žmonių olandų kalba, bet tokia, kuri buvo vartojama mano brolio ir jo žmonos ratuose: atseit be akcento, bet iš tiesų – su tuo iš tūkstančių atskiriamu aukštosios klasės akcentu, ta olandų kalba, kuri girdima teniso aikštelėje ar ledo ritulio draugijos valgykloje.

Kurią nors dieną Bo tikriausiai pasižiūrėjo į veidrodį ir nusprendė, kad Afrika – tai gyvas vargas ir pagalbos šauksmas. Bet tikru olandu jis taip pat niekada netaps, netgi su savo gražiąja olandų kalba. Tad absoliučiai suprantama, kad savo tapatybės jis įniko ieškoti kažkur kitur, kitoje Atlanto

vandenyno pusėje, juoduosiuose Niujorko ir Los Andželo priemiesčiuose.

Vis dėlto nuo pat pradžių stebint šitą virsmą man kažkas kėlė didžiulį pasibjaurėjimą. Tas pats, kas ir anksčiau mano brolio įsivaikintame sūnuje vis kėlė pasibjaurėjimą: kažkoks jo šventuoliškumas, pavadinkime dar ir taip, apsukrus būdas primesti savo kitoniškumą ir įtėviams, ir įbroliui, įseserei, ir netikram pusbroliui.

Anksčiau, kai dar buvo mažas, jis daug dažniau nei Rikas ar Valeri su ašaromis ropšdavosi savo „motinai“ ant kelių. Tada Babetė glostydavo juodą jo galvutę ir kalbėdavo raminančius žodžius, bet kartu jau ir dairydavosi, ieškodama Bo sielvarto kaltininkų.

Beveik visada ji tą kaltąjį rasdavo šalia.

– Kas nutiko Bo? – priekaištaujamu balsu ji klausdavo savo biologinio sūnaus.

– Nieko, mama, – sykį išgirdau atsakant Riką. – Aš tik pasižiūrėjau į jį.

Kai Klerei išpasakojau savo antipatiją Bo, ji pasakė:

– Iš esmės tu tiesiog rasistas.

– Visiškai ne! – atkirtau. – Būčiau rasistas, jeigu tą įvaikio veidmainystę laikyčiau maloniu bruožu vien dėl jo odos spalvos ir jo kilmės. Pozityvioji diskriminacija. Būčiau rasistas tik tuomet, jeigu su įvaikinto mūsų sūnėno veidmainyste siečiau išvadas apie Afriką apskritai ir apie Burkina Fasą konkrečiai.

– Juokelis, – tarė Klerė.

Per tiltelį artėjo dviratis. Su šviesomis. Temačiau tik dviratininko siluetą, bet savo vaiką tamsoje atpažinčiau ir iš tūkstančio. Kaip jis palinkęs prie vairo, tarsi lenktynininkas,

jo plastiškas nerūpestingumas, krypčiojant dviratį kairėn ir dešinėn, pačiam kūnu tuo tarpu vos vos tejudant – ta laikysena ir tie judesiai, būdingi... plėšrūnui, ūmiai nusmelkė mane mintis, ir aš nesugebėjau jos pristabdyti. Būčiau norėjęs pagalvoti – pasakyti – „būdingi atletui“. Sportininkui.

Mišelis lankė futbolą ir tenisą, o prieš pusę metų užsirašė į sporto mokyklą. Jis nerūkė, labai saikingai vartojo alkoholį ir daugiau nei viena proga buvo išreiškęs savo pasibjaurėjimą narkotikais – tiek silpnaisiais, tiek stipriaisiais. „Tie išgeibėliai“ – taip jis vadino savo klasės šniaukštėjus, ir mudu su Klere, suprantama, džiaugėmės. Džiaugėmės sūnumi, kuris nesielgė problemiškai, retai bėgdavo iš pamokų ir visada ruošdavo namų darbus. Jis nebuvo pavyzdingas mokinys, niekada nekaldavo, tiesą sakant, stengdavosi bemaž tik tiek, kiek griežtai būtina, bet, kita vertus, niekada nesiskųsdavo. Jo pažymiai ir metiniai rezultatai dažniausiai būdavo „normalūs“, tik už kūno kultūrą visada gaudavo dešimtuką.

– Senas pranešimas, – ištarė balso pašto panelė.

Tik dabar susivokiau vis dar stovįs su Mišelio mobiliuoju prie ausies. Mišelis jau buvo įpusėjęs tiltelį. Pasisukau pusračiu, kad nusigręžčiau nugara į tiltelį, ir tučtuojau ėmiau žingsniuoti atgal į restoraną; kad ir kaip būtų, dabar privalėjau kuo greičiau nutraukti ryšį ir mobilųjį vėl įsidėti į kišenę.

„*OK*, šįvakar, – pasigirdo Riko balsas. – Padarysime tai šįvakar. Paskambink man. *Ciao*.“

Paskui suskambo balso pašto panelės balsas, kuris pranešė balso įrašo datą ir laiką.

Girdėjau Mišelį už savęs, jo dviračio ratai gurgždėdami artinosi per žvirgždą.

– Senas pranešimas, – vėl pasakė mergina.

Mišelis tuoj susigretins su manimi. Ką jis matė? Vyriškį, koja už kojos pėdinantį per parką? Su mobiliuoju prie ausies? Ar matė savo tėvą? Su mobiliuoju ar be jo?

„Sveikas, mielas berniuk, – išgirdau Klerės balsą savo ausyje tą pat akimirką, kai mano sūnus pravažiavo man pro šalį. Jis numynė iki apšviesto žvyrtakio ir nulipo nuo dviračio. Apsižvalgęs nusivarė dviratį link stovo netoli įėjimo. – Po valandėlės būsiu namie. Mudu su tėčiu septintą valandą keliausime į restoraną, ir aš tikrai pasirūpinsiu, kad užsilaikytume iki dvyliktos ir ilgiau. Taigi šįvakar turite tai padaryti. Tėtis visiškai nieko nežino ir norėčiau, kad taip ir liktų. Iki, mielasis. Iki greito. Bučkis."

Mišelis prirakino dviratį ir nuėjo prie restorano durų. Balso pašto panelė pranešė šio paskutinio pranešimo įrašo datą (šiandien) ir laiką (antra valanda popiet).

Tėtis visiškai nieko nežino.

– Mišeli! – surikau.

Greitai įsikišau mobilųjį į kišenę. Sūnus sustojo ir atsisuko. Pamojavau.

Norėčiau, kad taip ir liktų.

Mano sūnus pasiekė žvyrtakio kraštą. Beveik tiksliai tuo pat metu atėjome į pradžios tašką. Čia buvo labai šviesu. Bet gal man ir prireiks tiek šviesos, susizgribau.

– Sveiks, – tarė jis.

Dėvėjo juodąją „Nike" kepurę, ant kaklo kabojo ausinės, kurių laidas vinguriavo už jo striukės apykaklės. Tai buvo žalias pašiltintas „Dolce&Gabbana" švarkelis, kurį jis ne taip seniai nusipirko už drabužiams skirtus savo pinigus, o paskui pritrūko pinigų kojinėms ir trumpikėms.

– Labas, vaikine, – pasisveikinau. – Pamaniau, išeisiu tavęs pasitikti.

Sūnus pažvelgė į mane. Sąžiningos akys. Tiesiaširdis, taip geriausiai būtų galima apibūdinti jo žvilgsnį. Tėtis visiškai nieko nežino.

– Tu kalbėjai telefonu.

Nieko neatsakiau.

– Su kuo kalbėjai telefonu?

Jis stengėsi tai ištarti kuo nerūpestingiau, bet jo balse išgirdau primygtinumo gaidelę. Šios gaidelės niekada anksčiau nebuvau girdėjęs ir pajutau, kaip piestu pasistoja sprando plaukai.

– Skambinau tau, – atsakiau. – Svarsčiau, kur taip ilgai užtrukai.

21

Štai kas atsitiko. Štai faktai.

Vieną naktį, maždaug prieš du mėnesius, trys vaikinai po šventės susiruošė namo. Šventė vyko vidurinės mokyklos, kurioje mokėsi du iš trijų vaikinų, valgykloje. Tiedu buvo broliai. Vienas iš jųdviejų – įvaikintas.

Trečiasis vaikinas mokėsi kitoje mokykloje. Jis buvo anų dviejų pusbrolis.

Nors pusbrolis retai arba beveik niekada negerdavo, tą vakarą jis vis dėlto išgėrė keletą bokaliukų alaus. Lygiai kaip ir kiti du. Abu pusbroliai pašoko su merginomis. Ne su nuolatinėmis draugėmis, nes tuo metu tokių neturėjo – tiesiog su keliomis merginomis. Įvaikintasis brolis turėjo nuolatinę draugę. Didžiąją vakaro dalį jis su ja bučiavosi tamsiame nuošalesniame kampelyje.

Kai vaikinai susirengė eiti, nes visi trys turėjo grįžti namo pirmą valandą, mergina nėjo drauge. Ji privalėjo laukti savo tėvo, kuris turėjo atvažiuoti jos pasiimti.

Veikiausiai jau buvo pusė dviejų, bet vaikinai žinojo, kad toks vėlavimas dar neperžengia tėvų toleruojamų ribų. Iš anksto buvo sutarta, kad pusbrolis nakvos pas du brolius, mat jo tėvai kelioms dienoms buvo išvykę į Paryžių. Štai kodėl.

Jie susigalvojo išgerti dar po bokaliuką alaus kavinėje pakeliui į namus. Bet kadangi piniginėse buvo likę per mažai

pinigų, pirmiausia reikėjo pasiimti jų iš bankomato. Dar už keleto gatvių – dabar jau jie buvo pusiaukelėje tarp mokyklos ir namų – jį aptiko. Tokį su stiklinėmis durimis, už kurių kabinoje ir stovėjo pats bankomatas.

Vienas iš dviejų brolių – pavadinkime jį biologiniu sūnumi – eina pasiimti pinigų. Įbrolis ir pusbrolis lieka laukti lauke. Bet štai biologinis sūnus bemaž išsyk grįžta. Ką, jau? – klausia kiti du. Ne, žmogau, sako brolis, šūdas, žmogau, vos neapsitriedžiau iš išgąsčio. Kas? – klausia kiti du. Ten viduj, sako brolis. Ten kažkas guli. Kažkas pučia ten, miegmaišyje... dieve, žmogau, beveik užmyniau kažkam ant galvos.

Apie tai, kas įvyko po to, ir ypač apie tai, kuriam pirmam nuo liežuvio galo nuslydo nešvarus sumanymas, nuomonės išsiskiria. Visi trys sutarė dėl vieno: bankomato kabinoje dvokė. Baisingai dvokė: vėmalais ir prakaitu, ir dar kažkuo kitu, ką vienas iš trijų pavadino lavono smarve.

Tai svarbu, tas dvokas, žmogus, kuris dvokia, simpatijos negali tikėtis, dvokas gali apdujinti. Kad ir kokie žmogiški visi tie kvapeliai, kartu jie užmurzina mintį apie žmogų iš mėsos ir kraujo. Tai nepateisina to, kas įvyko vėliau, tačiau ir negali būti paprasčiausiai išleista iš akių.

Trys vaikinai nori išsiimti pinigų, nedaug, keletą dešimkių paskutiniam alaus bokaliukui kavinėje. Bet kad jie stovėtų šitame dvoke? *No way**, nežiaukčiojant jo negalima ištverti nė dešimties sekundžių, tai iš esmės tas pats, lyg ten gulėtų atplėšti šiukšlių maišai.

Bet ten guli žmogus: žmogus, kuris kvėpuoja, taip, kuris netgi knarkia ir per miegus krenkščia. Tiek to, traukimės, susirasime kitą bankomatą, sako įbrolis. Tai jau ne, paprieštarauja

* Be šansų. (Angl.)

kiti du. Juk būtų kvaila, jeigu nebegalėtum pasiimti pinigų, nes kažkas dvokiantis gulinėja prie bankomato ir prisišniojęs miega. Tiek to, dar sykį sako įbrolis, einam.

Bet kitiems dviem tai atrodo per skysta, jie pasiims pinigų čia, jie nemins nežinia kiek kvartalų aplinkui, ieškodami kito bankomato. Dabar pusbrolis eina vidun, ima tampyti miegmaišį. Ei, ei, pabuskite! Kelkitės!

Aš einu, sako įbrolis. Man tai nepatinka.

Nagi ko tu, nebūk toks ištižęs, sako kiti du, viens ir atlikta, o paskui dar alučio. Bet įbrolis ir vėl sako, kad jam tai nepatinka, kad, be kita ko, jis pavargęs ir alaus nebenori – ir tada iš tiesų nudūlina šalin.

Biologinis sūnus dar nori jį sulaikyti. Ei, palauk, šaukia jis pavymui. Bet įbrolis tik pamojuoja ir pranyksta už kampo. Tegu važiuoja, sako pusbrolis. Jis nuobodus. Gerutis. Nuoboda pimpis.

Dabar jiedu abu eina vidun. Brolis timpteli miegmaišį. Ei, kelkitės! Po velnių, sako jis, po velnių, koks dvokas. Pusbrolis spiria į miegmaišį ties kojūgaliu. Dvokas – ne visai lavono smarvė, visgi labiau šiukšlių maišų, pilnų maisto likučių, apgraužtų vištos kauliukų, apipelijusių kavos filtrų, smarvė. Pabuskit! Dabar juodu abu apima kažkoks užsispyrimas, brolį ir pusbrolį, jie pasiims pinigų čia, iš šito bankomato, ir niekur kitur. Žinoma, jiedu jau šiek tiek išgėrę mokyklos šventėje. Tai, savaime aišku, tas pats užsispyrimas, būdingas įsilinksminusiam vairuotojui, tvirtinančiam, kad tikrai dar gali pats vairuoti, tai tas pats užsispyrimas, būdingas svečiui, per ilgai užsisėdėjusiam jūsų gimtadienyje ir neatsisakančiam paskutinio bokaliuko („dar po vieną“), o paskui septintą kartą jums pasakojančio tą patį niekalą.

Turite keltis, čia bankomatas. Jie dar mandagūs: nors jis ir dvokia taip, kad iš akių ištrykšta ašaros, gulinčiojo netujina. Miegmaišyje drūnijantis nepažįstamasis, nematomasis garantuotai vyresnis už juodu. Vadinasi, ponas, veikiausiai valkata, bet vis tiek ponas.

Iš miegmaišio pagaliau pasigirsta garsai. Tokie, maždaug kokių galima tikėtis šiomis aplinkybėmis: dejavimas, dūsavimas, nesuprantamas niurzgėjimas. Pavidalas atgyja. Niurzga panašiai kaip vaikas, kuris dar norėtų pagulėti, kuris galbūt šiandien mieliau neitų į mokyklą, bet tada garsus papildo judesiai: daiktas ar žmogus rąžosi ir, regis, stengiasi vargais negalais iškišti iš miegmaišio galvą ar kurią kitą kūno dalį.

Jiedu, brolis ir pusbrolis, neturi iš anksto aptarto plano, galbūt per vėlai susizgrimba visiškai nenorį sužinoti, kas tiksliai slepiasi miegmaišyje. Iki šiol tai tebuvo griozdas, po kojomis pasipainiojęs daiktas, skleidžiantis nežmonišką dvoką, gulintis ne savo vietoje, ir jį reikėjo pašalinti, bet netrukus jiedviem teks ginčytis su tuo daiktu (ar žmogumi), kuris prieš savo valią buvo ištrauktas iš miegmaišio, iš sapnų – kas žino, ką sapnuoja dvokiantys benamiai, veikiausiai stogą virš galvos, šiltą valgį, žmoną ir vaikus, namą su alėja, uodegą vizginantį mielą šunį, kuris pasitikdamas šeimininką atbėga per purkštuvu laistomą veją.

Atsipiskit!

Juodu pirmiausia išgąsdino ne pasiuntimas, bet balsas. Jis pranoko tam tikrus lūkesčius. Tikėjosi išvysti iš miegmaišio išlendant nesiskutusį tipą prakaituotais, į gabalą sukepusiais plaukais ir bedante su keliomis juodomis nuolaužomis burna. Bet balsas nuskamba beveik kaip moters...

Kur buvęs, kur nebuvęs tą pat akimirką miegmaišio turinys ir vėl sujuda: pasirodo viena plaštaka, tada kita, visa ranka ir pagaliau galva. Ne iš karto gerai matyti, nors vis dėlto taip, viską išduoda plaukai su praplikusiomis vietomis: juodi plaukai, šen ir ten pražilę, pro kuriuos boluoja galvos oda. Vyrai plinka kitaip. Pats veidas murzinas, neskustas, arba ne, tiksliau, apaugęs gyvaplaukiais, bet neabejotinai ne vyro. Atsipiskit! Šūdžiai! Balsas šaižus, moteris ranka mosikuoja aplink save, tarsi baidydama muses. Moteris. Brolis ir pusbrolis susižvalgo. Štai akimirka, kai reikėtų sustoti. Vėliau abu prisimins ją. Išaiškėjus, kad miegmaišyje guli moteris, viskas keičiasi. Eikš čia, mes išeinam, iš tiesų sako brolis. Po velnių! – šaukia moteris. – Atsipiskit! Atsipiskit!

Užsikimšk! – paliepia pusbrolis. Užsikimšk, sakau! Jis smarkiai spiria į miegmaišį, bet patalpa maža, jam nelengva išlaikyti pusiausvyrą, jis nesusivaldo, koja užsimodamas per toli į priekį, bato galas kliudo miegmaišį ir pataiko moteriai į panosę. Ranka su stambiais išpurtusiais pirštais ir juodais nagais čiumpasi už nosies. Kraujas. Šūdžiai! Balsas dabar skamba taip garsiai ir šaižiai, kad, atrodo, užpildo visą patalpą. Žmogžudžiai! Padugnės! Brolis tempia pusbrolį prie durų. Eikš čia, maunam. Jiedu išmauna pro duris ir sustoja lauke. Purvini, šlykštūs šūdžiai, dar aidi iš bankomato kabinos, dabar kiek tyliau, nors vis tiek dar garsiai, taip, kad turėtų girdėtis iki namo kampo. Bet dabar tylu, gatvė tuščia, o šviesa dega daugiausia už trijų ar keturių langų.

Aš nenorėjau... sako pusbrolis. Nesusivaldžiau. Po velnių, kas per prakeikta bobšė! Aišku, sako brolis. Aišku, nenorėjai. Dieve, tegu ji užsikemša! Iš bankomato kabinos vis dar atsklinda garsas, bet durys užsidarė, balsas skamba dus-

liau, girdisi tik bambėjimas, nerišlus nuskriaustosios bambėjimas.

Tada juodu ištinka ūmus juokas. Paskui abu tiksliai prisimins, kaip pažvelgė vienas į kitą, savo pačių įpykusius ir įkaitusius veidus – šitai ir tą duslų murmėjimą už stiklinių durų, ir kaip abu pratrūko juoku. Nesuvaldomu juoku. Jo nebeįmanoma nuslopinti, jiems prireikia atsiremti į sieną, o paskui ir vienam į kitą. Jiedu bejėgiškai kabinasi vienas kitam ant kaklo, jų kūnai kreta iš juoko. Porelė padugnių! Brolis imituoja šaižų moters balsą. Šūdžiai! Pusbrolis susirietęs atsitupia, paskui parkrinta ant žemės. Liaukis! Mirsiu!

Prie medžio pūpso keletas šiukšlių maišų ir kitų daiktų, kurie ten aiškiai laukia, kol bus sukrauti į šiukšlių mašiną: biuro kėdė su ratukais, kartoninė dėžė nuo plačiaekranio televizoriaus, stalinė lempa ir televizoriaus katodinių spindulių vamzdis. Jie vis dar prunkšdami paima biuro kėdę ir su ja eina link bankomato kabinos. Purvina, šlykšti supista kekšė! Šiaip taip jiedu įvairuoja biuro kėdę į mažą erdvę, kurioje vėl įlindusi į miegmaišį guli moteris. Pusbrolis palaiko atdaras duris, o brolis atneša stalinę lempą ir dar du šiukšlių maišus. Moters galva vėl išlenda iš miegmaišio. Jos plaukai iš tiesų sukepę į storus riebaluotus tumulus, ji dar ir barzdota, o gal tai tiesiog purvas. Ji mėgina ranka išstumti biuro kėdę, tačiau jai sunkiai sekasi. Tad pirmas šiukšlių maišas pataiko jai tiesiai į veidą, jos galva lošiasi atgal ir trenkiasi į plieninę šiukšliadėžę, įtvirtintą ant sienos. Dabar pusbrolis meta stalinę lempą. Tai senamadiškas modelis su raudonu gaubtu ir armonikos tipo stovu. Gaubtas kliudo moters nosį. Tikriausiai keista, kad ji nebeklykia, kad brolis su pusbroliu nebegirdi jos šaižaus balso. Ji tik kaip apduota sėdi knapsėdama, kai antras šiukšlių

maišas bumbteli jai į galvą. Kvaila kekše, eik kitur drybsoti! Eik darbo ieškoti! Nuo to „Eik darbo ieškoti!“ abu ištinka naujas juoko priepuolis. Darbo! – šaukia brolis. Darbo, darbo, darbo! Pusbrolis vėl išlėkė laukan, prie medžio su šiukšlių maišais. Jis patraukia šalin plačiaekranio televizoriaus dėžę ir pamato kanistrą. Tai kariškas kanistras, žalias, tokie būna pritaisyti džipuose iš galo. Pusbrolis pakelia kanistrą už rankenos. Tuščias. Jis kitko ir nesitiki, kas gi statytų pilną kanistrą prie buitinių atliekų? Ne, ne, ką mes darysim? – šaukia brolis, pamatęs su kanistru atplūkiantį pusbrolį. Nieko, vaikine, nieko tokio, jis tuščias, ką tu pamanei? Moteriškė tuo tarpu jau šiek tiek atitoko. Jūs, chuliganai, gėdytumėtės, sako ji staiga pastebimai padoresniu balsu, galbūt iš tolimos praeities, kuriuo kalbėdavo iki savo laisvojo smukimo pradžios. Čia dvokia, sako pusbrolis, išrūkysim šitą migį. Jis laiko iškėlęs kanistrą. Taip, labai linksma, sako ji, ar dabar pagaliau leisit man pamiegoti? Kraujas jos panosėje jau uždžiūvo. Pusbrolis meta tuščią kanistrą jos galvos pusėn, bet – kas žino, galbūt tyčia – saugiu atstumu. Tai, žinoma, sukelia bjaurų triukšmą, bet viską sudėjus kanistras ne taip blogai kaip šiukšlių maišai ir stalinė lempa.

Vėliau, po keleto savaičių, laidos „Kriminalinių tyrimų tarnyba“* vaizdo medžiagoje bus labai gerai matyti, kaip abu vaikinai, įmetę kanistrą, vėl išnėrė laukan. Gana ilgai negrįžo. Beje, filmavimo kamera, kabanti bankomato kabinoje, nė karto neužfiksavo moters miegmaišyje. Kamera atsukta į duris, į

* „Kriminalinių tyrimų tarnyba“ (ol. *Opsporing verzocht*) – Nyderlandų 1 televizijos laida, kuriama bendradarbiaujant su prokuratūra, policija ir Nacionalinio radijo ir televizijos transliuotojų asociacija (AVRO), siekiant padėti atlikti kriminalinius tyrimus ar išvengti nusikaltimų. Laidoje žiūrovas kviečiamas reaguoti, jeigu turi daugiau informacijos apie policijos bylą, kuri pristatoma laidoje.

žmones, užeinančius pasiimti pinigų: stebima, kas naudojasi bankomatu, tačiau kadangi ji stacionari, žemutinė kabinos dalis lieka už vaizdo ribų.

Tą vakarą, kai mudu su Klere pirmą kartą pamatėme filmuotus vaizdus, Mišelis buvo savo kambaryje. Mudu sėdėjome greta vienas kito ant minkštasuolio svetainėje, atsivertę laikraščius ir gurkšnodami raudonojo vyno likučius po vakarienės. Ta istorija jau buvo aprašyta visur spaudoje, keletą kartų apie ją pranešta per žinias, tačiau pati filmuota medžiaga per televiziją parodyta pirmą kartą. Vaizdas buvo trūkčiojantis, neryškus, išsyk suvokiamas kaip stebėjimo kameros nufilmuotas faktas. Jau iki tol žmonės pasmerkė šį įvykį. Kur link eina pasaulis? Beginklė moteris... jaunimas... griežtesnių bausmių – taip, vėl pasigirdo reikalavimų sugrąžinti mirties bausmę.

Taip buvo iki „Kriminalinių tyrimų tarnybos" laidos. Iki tol istorija tebuvo tik pranešimas, taip, sukrečiantis pranešimas, bet vis dėlto, kaip ir visi pranešimai, pasmerktas nusizulinti: aštrios briaunos laikui bėgant nudils, ir galų gale istorija visiškai išnyks iš akiračio, bet kuriuo atveju ji ne tiek svarbi, kad būtų išsaugota mūsų kolektyvinėje atmintyje.

Bet parodžius stebėjimo kameros užfiksuotus kadrus viskas pasikeitė. Vaikinai – nusikaltėliai – įgijo veidus, tegu ir tokius veidus, kurių dėl prastos filmuotos medžiagos kokybės ir dėl fakto, kad abu iki pat antakių buvo užsimaukšlinę kepures, nebuvo lengva išsyk atpažinti. Tačiau žiūrovai matė kai ką kita: jie matė, kad vaikinai akivaizdžiai smaginosi, kad jie kone dvilinki raitėsi iš juoko, mesdami iš pradžių biuro kėdę, paskui šiukšlių maišus, stalinę lempą ir galiausiai

tuščią kanistrą į tą beginklę, arba bet kuriuo atveju – nematomą – auką. Trūkčiojant nespalvotam vaizdui buvo galima matyti, kaip numetę šiukšlių maišus jiedu pliaukštelėjo delnais: „High five!“*, kaip jie kažką, neabejotinai plūsdamiesi, rėkė nepatekusiai į vaizdą benamei, nesvarbu, kad garsas ir nebuvo įrašytas.

Ypač į akis krito jų juokas. Tai buvo ženklas scenoje įsijungti kolektyvinei atminčiai. Tai buvo raktinis momentas: besijuokiantys vaikinai išsireikalavo vietą toje kolektyvinėje atmintyje. Mūsų kolektyvinės atminties dešimtuke jie išsikovojo vietą tikriausiai iškart po Vietnamo pulkininko, kuris karo lauko teisme peršovė galvą Vietkongo kovotojui, bet galbūt vis dėlto dar prieš tą kiną su plastikiniais maišeliais, kuris mėgino sustabdyti tankus Dangiškosios Taikos aikštėje Pekine.

Be to, buvo ir dar kai kas svarbaus. Vaikinai, kad ir užsimaukšlinę kepurėles, bet kilę iš geros aplinkos. Baltieji. Nebūtų lengva pasakyti, kas nulėmė tokį vertinimą, būtų sunku parodyti pirštu: kažkas jų drabužiuose, jų judesiuose. Padorūs vaikinai. Ne tokie padugnės, kurie padega automobilius, kad sukeltų etninius neramumus. Pinigų pakanka, tėvai pasiturintys. Tokių vaikinų visi pažįstame. Kaip bet kieno iš mūsų sūnėnas. Ar kaip sūnus.

Po visko aš vis dar galiu tiksliai prisiminti akimirką, kuomet suvokiau, kad šios istorijos veikėjai – ne vaikinai, kaip bet kurio iš mūsų sūnėnas ar sūnus, bet tikrai mūsų sūnus ir mūsų sūnėnas. Tai buvo žvarbi ir beamė akimirka. Iš naujo žiūrėdamas filmuotą medžiagą galėčiau sekundžių tikslumu nurodyti sekundę, kai mano žvilgsnis nukrypo nuo televizijos

* Duok penkis! (Angl.)

ekrano ir pasisuko į šalia sėdinčią Klerę. Kadangi tyrimas dar vyksta, neporinsiu čia, kas tiksliai, sukeldamas atpažinimo šoką, privertė suvokti, jog žvelgiu į savo sūnų, kuris biuro kėdėmis ir šiukšlių maišais bombarduoja benamę. Juokdamasis. Smulkiau čia to nenagrinėsiu, kadangi teoriškai vis dar turiu galimybę viską paneigti. Ar atpažįstate šį vaikiną kaip Mišelį Lomaną? Šiame tyrimo etape vis dar galiu papurtyti galvą. Sunku pasakyti... Vaizdai gana neryškūs, nedrįsčiau prisiekti, kad tai jis.

Vaizdai nesikartojo, tai buvo montažas: kadrai, kuriuose nieko nevyko, buvo iškirpti. Du vaikinai vaizdo įraše vis įeidavo į kabiną ir mėtė į ją daiktus.

Blogiausia įvyko pabaigoje, vadinamajame raktiniame epizode. Po to, kai žiūrovai išvydo juos metant kanistrą – tuščią kanistrą, – jie vėl išsprūdo laukan, o sugrįžę vėl kažką metė – įraše buvo prastai matyti, ką: žiebtuvėlį? Degtuką? Šviesos blyksnis vienu plykstelėjimu viską taip nutvieskė, kad keletą sekundžių nieko nebebuvo matyti. Viskas pabalo. Kai vaizdas vėl atsirado, kaip tik matėsi, kaip vaikinai skubiai nešdinasi laukan.

Jie nebegrįžo. Paskutiniuose stebėjimo kameros įrašo kadruose irgi nebe kažin kas matėsi. Jokių dūmų ar liepsnos. Kanistro sprogimo nelydėjo ugnis. Bet kaip tik tai, kad kadruose nieko nesimatė, darė juos tokius bauginančius. Kadangi svarbiausi dalykai liko nenufilmuoti, tai, ko trūko, turėjai sumąstyti pats.

Benamė žuvo. Labiausiai tikėtina, kad žuvo iškart. Tą pat akimirką, kai benzino garai iš kanistro plykstelėjo jai į veidą. Arba daugių daugiausia po kelių minučių. Galbūt ji dar pamėgino vaduotis iš miegmaišio, o gal ir ne. Nenufilmuota.

Kaip jau sakiau, iš šono pažvelgiau į Klerės veidą. Jeigu ji pasuktų galvą mano pusėn ir į mane pažvelgtų, suprasčiau. Kad ji pamatė tą patį, ką ir aš.

Ir kaip tik tą akimirką Klerė pasuko galvą mano pusėn ir pažvelgė į mane.

Aš įkvėpiau, pasirengęs pirmas ką nors pasakyti. Kai ką – dar tiksliai nežinojau, kokius žodžius pavartosiu, – kas pakeis mūsų gyvenimą.

Klerė paėmė butelį raudonojo vyno ir pakėlė jį viršun: vyno tebuvo likę ant dugno, vos pusė taurės.

– Ar dar norėsi šito? – paklausė ji. – Ar man tiesiog atidaryti naują butelį?

22

Mišelis buvo įsikišęs rankas į švarkelio kišenes. Sunku pasakyti, ar jis nurijo mano melą. Pasuko galvą į šoną, ir dabar restorano šviesa apšvietė jo veidą.

– Kur mama? – paklausė.

Mama. Klerė. Mano žmona. Mama sūnui pasakė, kad tėtis visiškai nieko nežino. Ir kad ji norėtų, jog taip ir liktų.

Žmona vakaro pradžioje, užkandinėje, manęs paklausė, ar man taip pat atrodo, kad mudviejų sūnus pastaruoju metu elgiasi keistai. Judu su Mišeliu kalbatės apie kitus dalykus nei mudu su juo, sakė ji. Gal kas nors dėl mergaičių?

Ar susirūpinimą Mišelio elgesiu Klerė suvaidino? Ar jos klausimų paskirtis tebuvo išsniukštinėti, kiek aš žinau: ar apskritai bent kiek nutuokiu apie tai, ką mudviejų sūnus ir sūnėnas išdarinėja laisvalaikiu?

– Mama viduje, – atsakiau. – Su...

Norėjau pasakyti „su dėde Seržu ir teta Babete“, bet staiga žinomų įvykių kontekste tie žodžiai man pačiam nuskambėjo juokingai vaikiškai. „Dėdė“ Seržas ir „teta“ Babetė priklauso praeičiai: tolimai praeičiai, kai dar buvome laimingi, – persmelkė mane, ir aš prikandau lūpą. Turėjau saugotis, kad lūpa neimtų virpėti, arba kad Mišelis nepamatytų mano sudrėkusių akių.

– ...Seržu ir Babete, – užbaigiau sakinį. – Valgome karštąjį patiekalą.

Ar klydau, ar iš tiesų striukės kišenėje Mišelis kažką čiuopė? Gal ieškojo mobiliojo?

Jis nenešiojo laikrodžio ir norėdamas sužinoti, kiek valandų, žiūrėdavo į mobilųjį. Aš tikrai pasirūpinsiu, kad užsilaikytume iki dvyliktos ir ilgiau, patikino jį Klerė balso paštu. Taigi šįvakar turite tai padaryti. Ar dabar, man pranešus, kad valgome karštąjį patiekalą, jam prireikė sužinoti laiką? Kiek dar liko iki „dvyliktos ir ilgiau“, kad padarytų tai, ką turi?

Gaidelė, kuri prieš pusę minutės mane išgąsdino, pranyko iš Mišelio balso jam paklausus apie motiną. Kur mama? „Dėdė“ ir „teta“ jau yra per vaikiška ir siejasi su gimtadienių šventėmis bei tokiais klausimais kaip „Kuo nori tapti užaugęs?“ Bet „mama“ yra mama. Mama visada liks mama.

Ilgiau nebesvarstydamas nusprendžiau, kad dabar laikas. Išsiėmiau Mišelio mobilųjį iš kišenės. Jis pažvelgė į mano ranką, o tada pakėlė akis.

– Tu žiūrėjai, – ištarė. Jo balse jau kuris laikas nebeskambėjo grasinimas, veikiau nuovargis ir susitaikymas.

– Taip, – atsakiau.

Gūžtelėjau pečiais, kaip daroma, kai norima pasakyti, kad vis tiek jau nieko nebepadarysi.

– Mišeli... – pradėjau.

– Ką matei?

Jis paėmė mobilųjį iš mano rankos, pastūmė dangtelį aukštyn, o paskui vėl žemyn.

– Na... bankomatą... ir tą valkatą perone...

Aš kvailokai išsiviepiau – išėjo, įtariu, ganėtinai kvaila grimasa, ir visiškai ne vietoje, bet buvau apgalvojęs, kad elgsiuosi

tik taip, kad tai bus mano požiūris: nuduosiu pokvailį, tam tikra prasme naivų tėvą, kuriam visiškai neatrodo baisus dalykas, kad jo sūnus žaloja valkatas ir degina benamius. Taip, naivumas geriausia, naivaus tėvo vaidinimas iš manęs pareikalaus mažiau pastangų, nes toks galų gale aš ir esu: naivus.

– *Jackass*, – pridūriau vis dar tebesiviepdamas.

– Ar mama žino? – paklausė jis.

Papurčiau galvą.

– Ne.

O ką mama žino? – iš tiesų norėjau paklausti, bet tam dar buvo per anksti. Ir vėl prisiminiau tą vakarą, kai per televiziją pirmą kartą buvo parodyti vaizdai iš bankomato kabinos. Klerė paklausė, ar norėčiau vyno likučio, ar jai verčiau atkimšti naują butelį. Paskui ji, suprantama, nuėjo į virtuvę. Tuo tarpu „Kriminalinių tyrimų tarnybos“ vedėja kreipėsi į žiūrovus, pabrėžtinai prašydama skambinti apačioje nurodytu telefono numeriu, jeigu kas nors turi daugiau informacijos, kuri padėtų sulaikyti nusikaltėlius. „Žinoma, galite paskambinti ir į savo gyvenamosios vietos policijos nuovadą“, – pridūrė ji, žvelgdama kilniu ir sukrėstu žvilgsniu. „Kur link eina šis pasaulis?“ – klausė žvilgsnis.

Po to, kai Klerė su knyga įsitaisė lovoje, aš užlipau aukštyn ir sustojau prie Mišelio kambario. Po jo durimis išvydau šviesos ruožą. Prisimenu, kaip ištisą minutę mindžikavau koridoriuje. Visu rimtumu svarsčiau, kas nutiktų, jeigu apie tai iš viso neprabilčiau. Jeigu tiesiog gyvenčiau toliau, kaip visi kiti. Mąsčiau apie laimę – apie laimingas šeimas ir apie savo sūnaus akis.

Bet paskui pagalvojau apie visus kitus, žiūrėjusius laidą: Riko ir Bo vidurinės mokyklos mokinius, kurie tą dieną taip

pat buvo atėję į mokyklos vakarėlį – ir kurie galbūt pamatė tą patį, ką ir aš. Pagalvojau apie žmones iš mūsų kvartalo, iš mūsų gatvės: kaimynus ir prekybininkus, kurie matydavo prošal čiūžinantį kiek tyloką, bet visada draugišką vaikiną su sportiniu krepšiu, pašiltinta striuke ir kepurėle.

Paskiausiai pagalvojau apie savo brolį. Jis nebuvo iš protingųjų, tam tikra prasme jį netgi būtų galima pavadinti atsilikusiu. Jeigu viešosios nuomonės apklausų išvados nemelavo, tai po artėjančių rinkimų jis bus prisaikdintas kaip mūsų naujas ministras pirmininkas. Ar jis matė laidą? Ar Babetė ją matė? Pašaliečiui atpažinti mūsų vaikus vien tik iš parodytų stebėjimo kameros vaizdų – neįmanoma, maniau, bet tėvai turi kažkokį jausmą, kuris padeda jiems sužvejoti savo vaikus tarp tūkstančio kitų: perpildytame paplūdimyje, žaidimų aikštelėje, neaiškiame nespalvotame vaizdo įraše...

– Mišeli? Ar dar nemiegi?

Pabeldžiau į duris, ir jis atidarė.

– Dieve, tėti! – tarė jis, pamatęs mano veidą. – Kas yra?

Paskui viskas vyko ganėtinai greitai, bet kuriuo atveju greičiau, nei aš buvau įsivaizdavęs. Tam tikra prasme atrodė, jog jam netgi palengvėjo, kad dabar dar kai kas apie tai žino.

– Dieve, – keletą kartų pasakė jis. – Dieve, žmogau. Žinai, tikrai keista apie tai su tavimi kalbėti.

Jis ištarė taip, lyg tai būtų tiesiog keista: nelyginant mudu iki intymiausių detalių būtume aptarinėję jo bandymą mokyklos vakarėlyje suvilioti merginą. Faktiškai jis buvo teisus, iki šiol nebuvau pamėginęs su juo kalbėtis apie panašius dalykus. Užvis keisčiausia, kad nuo pat pradžių pats savyje tai pastebėdavau: tam tikrą atokumą. Tarsi būčiau suteikęs jam laisvę man, tėvui, pasakoti ne viską, jei tai daryti jam būtų per skausminga.

– Mes juk nežinojome, – prasitarė jis. – Kaip galėjome žinoti, kad tame kanistre dar kažko yra? Jis buvo tuščias, prisiekiu, jis buvo tuščias.

Ar yra koks skirtumas, ar jis ir jo pusbrolis iš tiesų nežinojo apie faktą, kad ir tušti kanistrai gali sprogti? Ar dėjosi kvailiais ir tik apsimetė nežiną to, ką juk galima laikyti visuotinai žinomu dalyku? Dujų susidarymas, benzino garai – niekada nedek degtuko prie tuščio bako. Kodėl tai ne tas pats, kas draudimas kalbėti mobiliuoju telefonu degalinėje? Dėl benzino garų ir sprogimo pavojaus.

Juk tas pats?

Bet apie visa tai aš nepriminiau. Taip sakant, neužginčijau nė vieno Mišelio argumento, kuriuo jis stengėsi apginti savo nekaltumą. Nes kaipgi būtų galima išmatuoti jo nekaltumą? Ar esi nekaltas, kai kam nors į galvą meti stalinę lempą, ir kaltas, kai tą patį asmenį netyčia sudegini?

– Ar mama žino? – taip, jis to paklausė. Jau tuomet.

Papurčiau galvą. Taip valandėlę tylėdami stovėjome vienas priešais kitą jo kambaryje, abu susikišę rankas į kišenes. Daugiau nebeklausinėjau. Pavyzdžiui, nepaklausiau, kas jį buvo apsėdę. Kas šovė į galvą jam ir jo pusbroliui, kad jiedu ėmė bombarduoti daiktais benamę.

Žvelgdamas atgal labai tiksliai atsimenu, kad tenai ir tada, per kelias tylos minutes, kai mudu stovėjome susikišę rankas į kišenes, priėmiau sprendimą. Į galvą atėjo įvykis, kai Mišelis spyrė kamuolį ir išdaužė dviračių parduotuvės langą, tuomet jam buvo aštuoneri. Abu nužygiavome pas dviračių parduotuvės savininką pasiūlyti atlyginti padarytą žalą. Bet vien tuo savininkas nepasitenkino. Jis paleido tiradą, nukreiptą prieš „visus tuos niekdarius“, kurie diena iš dienos

žaidžia futbolą priešais jo parduotuvės duris ir „tyčia“ taikosi į langus. Anksčiau ar vėliau jie išdauš stiklą, burnojo jis, galima nustatyti laikrodį tą valandą, kada tai įvyks. „Šito ir nori tie padugnės“, – pridūrė.

Mudviem klausantis dviračių parduotuvės savininko, laikiau Mišelį už rankos. Mano aštuonmetis sūnus buvo nuleidęs akis ir kaltai spoksojo į žemę, kartkartėmis įgnybdamas man į pirštus. Būtent šis derinys – surūgęs dviračių pardavėjas, priskyręs Mišelį prie padugnių, ir mano sūnus, kuris taip akivaizdžiai pripažino savo kaltę, – nulėmė, kad taurė buvo perpildyta.

– Ei, nagi užčiaupk srėbtuvę, – pradėjau.

Dviračių pardavėjui, stovinčiam už prekystalio, iš pradžių pasirodė, kad blogai nugirdo.

– Ką jūs pasakėte? – paklausė jis.

– Tu mane labai gerai girdėjai, pimpi. Atėjau čia su savo sūnum pasiūlyt tau pinigų už tą šūdiną langą, o ne klausytis tavo bliauzgimo apie futbolą žaidžiančius vaikus. Kas tokio atsitiko, šunsnuki? Kamuolys išdaužė stiklą. Tai tau nesuteikia teisės aštuonerių metų berniuko išvadinti padugne. Atėjau čia atlyginti žalos, bet dabar nieko nebemokėsiu. Pats susirasi, iš kur gauti pinigų.

– Pone, nesileisiu čia jūsų įžeidinėjamas, – tarė jis, ketindamas išeiti iš už prekystalio. – Tie nenaudėliai išdaužė stiklą, ne aš pats.

Visai šalia prekystalio, varžtais apačioje pritvirtinta prie medinės lentelės, stovėjo klasikinio pastatomo modelio dviračio pompa. Pasilenkiau ir paėmiau ją.

– Geriau nesijudink iš vietos, – ramiai pasakiau. – Kol kas sudužo tik stiklas.

Mano balse kažkas pasigirdo, atsimenu dar ir dabar, kas privertė dviračių pardavėją iš pradžių sustoti, o paskui žengti žingsnį atgal, vėl už prekystalio. Mano balsas iš tiesų skambėjo neįprastai ramiai. Nebuvau išsimušęs iš vėžių, nebuvo matyti, kad ranka, laikanti pompą, bent kiek virpėtų. Dviračių pardavėjas kreipėsi į mane „pone", gal taip ir atrodžiau, bet aš nebuvau ponas.

– Pala pala, – sušneko jis. – Mes juk nekrėsime kvailysčių, tiesa?

Savo pirštais jaučiau Mišelio delną. Jis spustelėjo dar kartą, smarkiau nei praėjusius kartus. Aš taip pat spustelėjau.

– Kiek kainuoja tas stiklas?

Jis sumirksėjo.

– Aš apdraustas, – atsakė jis. – Čia tik dėl to, kad...

– To neklausiau. Klausiau, kiek jis kainuoja.

– Šimtą... šimtą penkiasdešimt guldenų. Iš viso du šimtus, įskaitant atlygį už darbą ir taip toliau.

Norėdamas išsitraukti banknotus iš kelnių kišenės, turėjau paleisti Mišelio ranką. Padėjau du popierinius po šimtą guldenų ant prekystalio.

– Štai pinigai, – pasakiau. – Dėl to atėjau. O ne tam, kad išklausyčiau tavo liguistų kliedesių apie futbolą žaidžiančius vaikus.

Dabar pastačiau ir dviračio pompą atgal į jos vietą. Jaučiau nuovargį. Ir apgailestavimą. Tai buvo tas pats nuovargio ir apgailestavimo jausmas, kuris apima nepataikius į teniso kamuoliuką: norėjai kirsti, bet tik stipriai smogei šalia, ranka su rakete nesutiko pasipriešinimo ir be tikslo švystelėjo ore.

Tą akimirką tikrai žinojau – ir dabar tebežinau – giliai širdyje gailėjęsis, jog dviračių pardavėjas taip greit susileido.

Manau, būčiau jautęs kur kas mažesnį nuovargį, jeigu būčiau galėjęs panaudoti dviračio pompą.

– Va taip, viską gražiai išsprendėme, ar ne, mažuti? – prašnekau pakeliui į namus.

Mišelis vėl buvo įsikibęs man į ranką, bet nieko neatsakė. Pasisukęs į jį pamačiau ašarotas akis.

– Kas yra, mažuti? – paklausiau.

Sustojau ir pritūpiau priešais. Jis prikando lūpą ir tik tada pradėjo iš tiesų verkti.

– Mišeli! – prabilau. – Mišeli, paklausyk. Tau nereikia nusiminti. Tas vyras buvo bjaurus. Tą aš jam ir pasakiau. Tu nieko blogo nepadarei. Tu tik spyrei kamuolį ir išdaužei stiklą. Tai atsitiko netyčia. Netyčia visaip gali atsitikti, bet dėl to jis negali šitaip apie tave kalbėti.

– Mama, – pratarė jis kūkčiodamas. – Mama...

Pajutau, kaip kažkas mano kūne sustingo, arba, tiksliau pasakius, kažkas bevardis ir neapibrėžtas įgavo tūrį: estakada, palapinės lankai, išsiskleidęs lietsargis – išsigandau, kad nebegalėsiu atsistoti.

– Mama? Nori pas mamą?

Jis karštai linktelėjo ir pirštais pasitrynė ašarotus skruostus.

– Tuomet greitai eime pas mamą? – pasiūliau. – Viską papasakosime jai, gerai? Viską, ko kartu pridarėme?

– Taip, – cyptelėjo jis.

Kai stojausi, man tikrai atrodė, kad girdėjau kažką sutreškant savo stubure ar dar giliau viduje. Paėmiau jį už rankos ir mudu pajudėjome. Prie mūsų gatvės kampo pažvelgiau į jį: jo veidas vis dar buvo šlapias ir raudonas nuo ašarų, bet verksmas liovėsi.

– Matei, kaip tas bičas nusigando? – paklausiau. – Mums beveik nieko neprireikė padaryti. Jis net nereikalavo, kad sumokėtume už tą stiklą. Bet tai man atrodo negarbinga. Jeigu ką nors sugadini, nors ir netyčia, tai, būk mielas, žalą atlygink.

Mišelis nieko nesakė, kol nepriėjome savo namų durų.

– Tėveli?

– Ką?

– Ar tu tikrai norėjai trenkti tam ponui? Su ta dviračio pompa?

Jau buvau įkišęs raktą į spyną, bet dabar vėl pritūpiau priešais jį.

– Paklausyk, – tariau. – Tas vyras nėra ponas. Tas vyras yra tiesiog paskutinė šiukšlė, kuri griežia dantį ant žaidžiančių vaikų. Svarbu ne tai, ar būčiau vožtelėjęs jam per galvą su ta pompa. Jis vis tiek būtų turėjęs kaltinti tik save. Ne, svarbu tai, kad jis pamanė, jog jam trenksiu, to ir pakako.

Mišelis rimtai žiūrėjo į mane. Aš atsargiai rinkau žodžius, nes nenorėjau jo dar kartą pravirkdyti. Bet jo akys jau buvo beveik sausos, jis atidžiai klausėsi ir galiausiai iš lėto linktelėjo.

Apkabinau ir prisitraukiau jį prie savęs.

– Nepasakokim to dalyko su dviračio pompa mamai, gerai? – pasiūliau. – Saugokim tai kaip mudviejų mažą paslaptį?

Jis darsyk linktelėjo.

Vėliau tą popietę su Klere jiedu ėjo į miestą pirkti drabužių. Vakare prie stalo Mišelis buvo tylesnis ir rimtesnis nei paprastai. Sykį jam mirktelėjau, bet jis neatsakė tuo pačiu.

Atėjus laikui jam gultis į lovą, Klerė kaip tik buvo įsitaisiusi ant minkštasuolio žiūrėti filmo, kurį labai norėjo pamatyti visą.

– Žiūrėk sau į sveikatą, aš jį nuvesiu.

Taigi gulėjome greta vienas kito jo lovoje ir plepėjome apie šį bei tą visiškai nekalto: futbolą ir naują kompiuterinį žaidimą, kuriam jisai taupė. Buvau nutaręs nebeprašnekti apie tos dienos įvykį dviračių parduotuvėje, kol jis pats apie tai neužsimins.

Kai pabučiavau jį labos nakties ir jau norėjau užgesinti naktinę lempelę, jis palinko mano pusėn ir rankomis apsivijo kaklą. Apsikabino stipriai – su tokia jėga dar niekad nebuvo apkabinęs – ir galvą prispaudė man prie krūtinės.

– Tėveli, – ištarė jis. – Mielas tėveli.

23

– Žinai, kaip bus geriausia? – pasakiau tą vakarą jo kambaryje, kai jis išklojo man visą istoriją, ir vėl guldydamas galvą, kad jiedu su Riku visiškai neturėję ketinimų ką nors sudeginti.

– Tai buvo *bajeris*, – tikino jis. – Be to, dar... – ir nutaisę pasibjaurėjimo išraišką pridūrė: – Būtum tu užuodęs tą dvoką.

Aš linktelėjau, mat sprendimą tuomet jau buvau priėmęs. Pasirinkau vienintelę, mano nuomone, man, kaip tėvui, privalomą taktiką: įsivaizdavau esąs savo sūnaus vietoje. Įsivaizdavau esąs Mišelio vietoje tada, kai jis kartu su Riku ir Bo važiavo namo iš mokyklos vakarėlio. Ir tada, kai jie norėjo išsigryninti pinigų, ir tada, kai kažką aptiko bankomato kabinoje.

Įsivaizdavau esąs jo vietoje. Vaizdavausi, kaip pats būčiau reagavęs į gyvą būtybę miegmaišyje, ten viduje gulinčią skersai kelio, į smarvę, į paprastą faktą, kad kažkas, žmogus (specialiai čia nevartoju tokių žodžių kaip „benamis" ar „valkata", būtent žmogus) mano, jog bankomato kabinas galima naudoti kaip miegamuosius, į žmogystą, kuri susierzina, kai du vaikinai mėgina ją įtikinti, kad taip nėra, į žmogų, kuris ima lieti apmaudą, kai tokiomis aplinkybėmis yra pažadinamas, trumpai tariant, kaip būčiau reagavęs į tokią

išpaikėlišką reakciją, būdingą žmonėms, priskiriantiems sau į ką nors teisę.

Ar Mišelis man nepasakojo apie tai, kad moters kalbėsena buvo „padori“? Padori tarsena, gera šeima, garbinga kilmė. Iki šiol apie benamės praeitį buvo paskelbta mažai. Galbūt ne be priežasties. Galbūt reikalas susijęs su „juodąja avimi“ iš pasiturinčios šeimos, kurios nariai prie nieko kito taip nebuvo įpratę, kaip įsakinėti savo darbuotojams.

Ir dar kai kas. Čia – Nyderlandai. Čia ne Bronksas, veiksmo vieta – ne Johanesburgo ar Rio de Žaneiro lūšnynų rajonai. Nyderlanduose egzistuoja socialinės apsaugos sistema. Niekam nėra reikalo kniūbsoti skersai kelio bankomato kabinoje.

– Žinai, kaip bus geriausia? – pasakiau. – Jeigu mes kol kas paliksime šį reikalą ramybėje. Kol nieko nevyksta, gal nieko ir neįvyks.

Ir tada sūnus keletą mirksnių spitrijo į mane. Galbūt jis jautėsi per suaugęs ištarti „mielas tėveli“, bet jo akyse greta baimės išvydau ir dėkingumą.

– Manai? – paklausė jis.

24

O dabar, restorano sode, mudu ir vėl tylėdami stovėjome vienas priešais kitą. Mišelis kelis kartus stumtelėjo savo mobiliojo dangtelį viršun apačion ir įsikišo telefoną į striukės kišenę.

– Mišeli... – prabilau.

Jis nežiūrėjo į mane, galvą buvo pasukęs į šoną, į tamsų parką, jo veidas taip pat slėpėsi tamsoje.

– Aš neturiu laiko, – pasakė jis. – Man reikia važiuoti.

– Mišeli. Kodėl man nieko nepapasakojai? Apie tuos filmukus? Arba bent jau apie tą vieną? Tada? Kai dar galėjai?

Jis pasitrynė nosį, baltais sportbačiais pabrūžino per žvyrą ir gūžtelėjo pečiais.

– Mišeli?

Jis nudūrė akis žemyn.

– Nesvarbu, – atsakė.

Kokią akimirką mąsčiau apie tėvą, kuriuo būčiau turėjęs būti, apie tėvą, kuris dabar pasakytų: „Svarbu!“ Pagraudenimams, kaip reikia elgtis, šiuo metu jau per vėlu, šitas traukinėlis jau senų seniausiai nuvažiavęs: tada, laidos transliavimo vakarą, jo kambaryje. O gal ir dar anksčiau.

Prieš keletą dienų, netrukus po to, kai Seržas man paskambino pakviesti į restoraną, „Kriminalinių tyrimų tarnybos“

laidą dar kartą peržiūrėjau internete. Maniau, kad tai nebloga mintis, idant būčiau geriau pasirengęs per vakarienę.

– Mums reikia pasikalbėti, – pasakė Seržas.

– Apie ką? – paklausiau. Dėjausi kvailiu, šitaip bus geriausia, mąsčiau.

Kitame laido gale brolis išleido gilų atodūsį.

– Nemanau, kad dar turiu tau apie tai pasakoti, – tarė jis.

– Ar Babetė žino? – tada paklausiau.

– Taip. Todėl noriu, kad pasikalbėtume visi keturi. Tai liečia mus visus. Tai mūsų vaikai.

Atkreipiau dėmesį į tai, kad jis savo ruožtu nepaklausė, ar Klerė taip pat žino. Matyt, buvo tuo įsitikinęs, arba – jam buvo nei šilta, nei šalta. Tada jis paminėjo restorano pavadinimą – restorano, kuriame jį pažinojo; patikino, kad septynis mėnesius stalelio laukiančiųjų eilė problemų nesudarys.

Ar Klerė taip pat žino? – svarsčiau dabar, žvelgdamas į sūnų, kuris tuo tarpu iš tikro sukruto žingsniuoti prie savo dviračio ir važiuoti sau.

– Mišeli, lukterėk, – pasakiau.

„Mums reikia pasikalbėti“, – būtų pasakęs kitas tėvas, bet ne aš.

Taigi iš naujo peržiūrėjau stebėjimo kameros užfiksuotus vaizdus, mačiau besijuokiančius vaikinus, metančius stalinę lempą ir šiukšlių maišus į nematomą benamę. Ir galiausiai sprogstančių benzino garų sukeltą šviesos blyksnį, vaikinus, skubiai nešančius kailį lauk, telefono numerius, kuriais galima paskambinti į laidą, ir kvietimą susisiekti su savo gyvenamosios vietos policija.

Peržiūrėjau dar kartą, ypač paskutinį epizodą, kai įmetamas kanistras ir, kaip jau tada žinojau, žiebtuvėlis. „Zippo“,

su dangteliu, tokios rūšies, kurio liepsna žybteli tik atidarius dangtelį. Kam vaikinams, iš kurių nė vienas nerūko, žiebtuvėlis? Kai ko nepaklausiau paprasčiausiai todėl, kad, man rodės, nereikalinga viską žinoti, – būtų galima pasakyti, iš stipraus poreikio ignoruoti, – bet šitą klausimą uždaviau.

– Kad galėčiau pridegti, – nedvejodamas atsakė Mišelis. – Merginoms, – pridūrė, kai po pirmojo atsakymo aš, matyt, vis dar kvailokai vėpsojau į jį. – Merginos prašo pridegti, suktinukę arba „Marlboro Light", tiesiog bus praleistas šansas, jeigu nieko neturėsi kišenėje.

Kaip sakiau, paskutinį epizodą peržiūrėjau dusyk. Po šviesos blyksnio vaikinai išsmuko pro stiklines duris. Pabaigoje matėsi, kaip durys lėtai užsidaro, ir čia vaizdas sustojo.

Ir antrąsyk žiūrėdamas staiga pastebėjau kai ką, kas anksčiau man nekrito į akį. Grąžinau vaizdą atgal, iki tos akimirkos, kai Mišelis su Riku išsmunka pro duris. Kai durys užsidarė, pasirinkau sulėtintą rodymo tempą, o paskui dar lėtesnį, kadras po kadro.

Ar dar reikia aprašinėti pojūčius, lydėjusius mano atradimą? Regis, jie kalba patys už save. Besidaužanti širdis, išdžiūvusios lūpos ir liežuvis, galvoje ledo luitas – jo smaigalys, tuo metu buvęs ties pakaušiu, man visiškai sustabdžius paskutinį stebėjimo kameros užfiksuotą vaizdą, įsibedė į viršutinį kaklo slankstelį, tuščioje ertmėje be kaulo ar kremzlės, kur prasideda kaukolė.

Ten, dešiniau apačioje: kažkas balta. Kažkas balta, į ką pirmąkart peržiūrėdamas visus kadrus niekas nebus atkreipęs dėmesio, nes juk visi vaizdavosi, kad blogiausia jau įvyko. Lempa, šiukšlių maišai, kanistras... tai proga purtyti galvą ir smerkiamai murmėti: jaunimas, pasaulis, beginklė,

žmogžudystė, vaizdo įrašai, kompiuteriniai žaidimai, darbo stovyklų, griežtesnių bausmių, mirties bausmės.

Vaizdas nejudėjo, ir aš įsižiūrėjau į tą baltą daiktą. Lauke buvo visiškai tamsu, stiklinių durų lange atsispindėjo dalis bankomato kabinos vidaus: pilkų plytelių grindys, pats bankomatas su mygtukais ir ekranu, ir su banko, kuriam priklausė bankomatas, prekyženkliu, veikiausiai turėčiau sakyti – logotipu.

Grynai teoriškai tas baltas daiktas galėjo būti fluorescencinės lemputės atspindys ant kažko bankomato kabinos viduje – galbūt ant vieno iš daiktų, kuriuo vaikinai bombardavo benamę.

Bet taip galėjo būti, suprantama, tik grynai teoriškai. Tas baltas daiktas dūlavo lauke, į vaizdą jis pateko iš išorės, iš gatvės. Atsitiktiniam žiūrėtojui jis niekuomet nebūtų užkliuvęs, ir jau tikrai ne „Kriminalinių tyrimų tarnybos“ žiūrovui. Reikėjo sustabdyti įrašą arba žiūrėti jį kadras po kadro, kaip dariau aš, ir dar...

Reikėjo žinoti, ką matai. Štai apie ką iš tiesų kalba. Aš buvau tikras, kad žinau, ką matau, mat tą baltą dalyką atpažinau beregint.

Pasirinkau viso ekrano režimą. Vaizdas dabar tikrai padidėjo, bet nepaneigiamai ir išskydo, prarado formą. Nejučia prisiminiau Mikelandželo Antonionio filmą „Kadro padidinimas“, kuriame fotografas, išdidinęs nuotrauką, pamato po krūmu gulintį pistoletą: vėliau paaiškėja, kad tai ginklas, panaudotas per žmogžudystę. Bet čia, kompiuteryje, išdidinimas nedavė jokios naudos. Spustelėjau „sumažinti“ ir pasiėmiau didinamąjį stiklą, kurį laikau ant savo darbo stalo.

Didinamuoju stiklu dabar buvo svarbu nustatyti tinkamą atstumą. Man prisikišant prie ekrano arba kaip tik nuo jo nutolstant, vaizdas darėsi ryškesnis. Ryškesnis ir didesnis.

Ryškiau ir didesniu mastu dabar užtikrintai mačiau tai, ką jau ir taip gerai buvau įžvelgęs pirmą kartą žiūrėdamas: sportbatį. Baltą tokios rūšies sportbatį, kokius nešioja daugybė žmonių – iš daugybės žmonių ne išimtis ir mano sūnus bei sūnėnas. Pastarasis dalykas man dingtelėjo visai probėgšmais, trumpiau nei per dešimtąją sekundės dalį: kad tas sportbatis, žinoma, nurodė į dešimtis tūkstančių sportbačių avėtojų, tačiau ir, atvirkščiai, dešimtis tūkstančių sportbačių būtų sunku priskirti vienam konkrečiam šeimininkui.

Ne, prie šios minties aš pernelyg ilgai nesustojau. Susitelkiau į balto sportbačio už bankomato kabinos stiklinių durų turinį, arba, tiksliau, reikšmę. Arba dar tiksliau: reikšmes.

Dar kartą gerai įsižiūrėjau, didinamuoju stiklu pritraukiau ir atitolinau vaizdą. Įdėmiau žvelgiant, virš sportbačio matėsi švelnus atspalvis, gatvės juoduma čia vos vos buvo šviesesnė. Veikiausiai tai buvo koja – į kadrą patekusi sportbačio avėtojo kelnių klešnė.

Jie buvo sugrįžę. Tai pirmoji reikšmė. Antroji – kad policija, susitarusi su laidos „Kriminalinių paieškų tarnyba“ rengėjais, arba nesusitarusi, nusprendė šių kadrų laidoje nerodyti.

Suprantama, galėjo būti visaip. Suprantama, sportbatis gal visai ne Mišelio ar Riko, o atsitiktinio praeivio, kuris ėjo pro šalį pusė minutės po to, kai abu vaikinai jau buvo palikę bankomato kabiną. Bet visgi tai atrodė gana netikroviška tą nakties valandą, toje gatvėje, kažkur nuošaliame rajone. Dar daugiau, šis praeivis tuomet būtų buvęs liudininku, galėjusiu

matyti vaikinus. Svarbiu liudininku, kurį policija laidoje būtų raginusi atsiliepti.

Gerai apsvarsčius, baltajam sportbačiui tiko tik vienas paaiškinimas: tas paaiškinimas, kurį aš jau iškart buvau radęs (visa tai, įskaitant sportbačio padidinimą didinamuoju stiklu ir priėjimą prie išvados, realiai truko vos keletą sekundžių): jiedu buvo sugrįžę. Mišelis ir Rikas buvo sugrįžę, kad savo akimis pamatytų, ką pridirbo.

Visa tai kėlė šiokį tokį nerimą, tegu ir paprastą. Tikrasis pavojaus signalas buvo faktas, kad šie vaizdai buvo praleisti „Kriminalinių paieškų tarnybos“ laidoje. Pamėginau sugalvoti, kokia galėjo būti to priežastis. Galbūt buvo galima įžiūrėti ką nors, kas padėtų geriau atpažinti Mišelį ar Riką (arba abu)? Bet juk būtent dėl to juos ir reikėjo parodyti.

O jeigu kadrai tiesiog pernelyg bereikšmiai? – kokias tris sekundes viltingai galvojau. Bereikšmis tęsinys, iš kurio žiūrovas daugiau nieko nepeštų? Ne, iškart nutariau. Tai negali būti bereikšmis dalykas. Vien jau faktas, kad jiedu buvo sugrįžę, yra pernelyg reikšmingas, kad jo būtų galima tiesiog nepaisyti.

Taigi buvo galima įžvelgti kažką, ko televizijos žiūrovas galėjo ir nepamatyti: kažką, apie ką žinojo tik policija ir nusikaltėliai.

Yra tekę skaityti, kad viešindama tyrimą policija nutyli kai kuriuos faktus: koks tiksliai ginklas buvo panaudotas per žmogžudystę arba kokį ženklą žmogžudys paliko prie ar ant aukos. Taip siekiama išvengti, kad psichiniai ligoniai nepasiskelbtų atlikę nusikaltimą – arba jo nemėgdžiotų.

Pirmą kartą per pastarąsias savaites susimąsčiau, ar Mišelis ir Rikas patys matė stebėjimo kameros nufilmuotus

vaizdus. Tą vakarą, kai parodė „Kriminalinių tyrimų tarnybos“ laidą, apie tai papasakojau Mišeliui – kad jiedu buvo nufilmuoti stebėjimo kameros, bet kad jųdviejų beveik neįmanoma atpažinti. Pridūriau, kad kol kas dėl nieko neverta nerimauti. Nė vėlesnėmis dienomis nebesugrįžome prie kalbos apie stebėjimo kamerą. Klioviausi tuo, kad užvis geriausia nebesigręžioti atgal ir mudviejų su sūnumi paslapties daugiau nebeiškelti paviršiun.

Tikėjausi, kad visa tai išsisklaidys, kad laikui bėgant dėmesys išblės, kad žmones pasiglemš kitos, naujesnės žinios, ir jie ištrins sprogstantį kanistrą iš savo kolektyvinės atminties. Kažkur turėtų kilti karas, antpuolis turbūt tiktų dar labiau, daug žuvusių, daug civilių aukų, ir žmonės turėtų dėl ko purtyti galvas. Šen ir ten kursuojančios greitosios, deformuotos traukinių ar metro sąstatų konstrukcijos, dešimties aukštų pastatas, kurio priekinis fasadas nuplėštas, – tik taip bankomato kabinos benamė galėtų dingti iš akių: incidentas, mažas atsitikimas didesnių atsitikimų apsupty.

Štai ko vyliausi tas pirmas savaites. Žinia taps pasenusi gal ir ne per mėnesį, bet tikrai per šešis, arba bet kuriuo atveju per metus. Ir policija per tą laiką atsidės kitoms, skubesnėms byloms. Šiai bylai tirti bus skiriama vis mažiau tyrėjų, kaip sakoma, o dėl to vienintelio atsidavusiojo, kuris metų metus laikosi įsikandęs neišaiškintų nusikaltimų, nė nekūriau sau iliuzijų: toks tipas egzistuoja tik televizijos serialuose.

Po tų šešių mėnesių ar metų galėtume toliau gyventi kaip laiminga šeima. Galbūt su slaptu randu, bet randas nepastoja kelio laimei. O dabar elgsiuosi kuo įprasčiau. Lyg niekur nieko. Retsykiais vaišinsimės restoranuose, eisime į filmus, su Mišeliu į futbolo varžybas. Prie stalo, per vakarienę, akylai

stebėdavau savo žmoną. Ieškojau mažutėlyčių jos elgesio pokyčių, ko nors, kas galėtų paliudyti, kad ji savo ruožtu įtarė ryšį tarp stebėjimo kameros vaizdų ir mūsų laimingos šeimos.

– Kas yra? – paklausė ji vieną tokį vakarą; ko gero, tas akylas stebėjimas pasidarė per akivaizdus. – Ko taip žiūri?

– Nieko, – atsakiau. – Ar aš žiūriu?

Ir tada Klerė prajuko; ji uždėjo savo ranką ant manosios ir švelniai suspaudė man pirštus.

Tokiomis akimirkomis visada baugščiai vengdavau pažvelgti į sūnų. Nenorėjau supratingų žvilgsnių, neketinau jam mirktelėti ar kitais būdais parodyti, kad mudu abu vis dar turime bendrą paslaptį. Norėjau, kad viskas būtų kaip įprasta. Bendra paslaptis suteiktų mums pranašumo prieš Klerę – jo motiną, mano žmoną. Tam tikra prasme mes ją nušalintume, o tai kėlė didesnę grėsmę mūsų laimingai šeimai nei visas incidentas bankomato kabinoje.

Be supratingų žvilgsnių (be mirktelėjimų) nėra ir paslapties, taip samprotavau. Įvykius bankomato kabinoje mes gal ir sunkiai išmesim iš galvos, bet laikui bėgant jie ims egzistuoti atskirai nuo mūsų – lygiai kaip kitiems. Tačiau vieną dalyką vis dėlto turėtume pamiršti – paslaptį. Ir užvis geriausia pradėti ją pamiršti kuo anksčiau.

25

Toks buvo planas. Tokį buvau sukūręs, kol nebuvau dar kartą peržiūrėjęs „Kriminalinių paieškų tarnybos“ laidos ir pamatęs baltojo sportbačio.

Tolesnį žingsnį paspartino stačiai apėmęs šišas. Galbūt kur nors kitur yra daugiau medžiagos, mąsčiau sau. Arba, tiksliau: galbūt trūkstamą medžiagą per klaidą, arba ne, galima pasižiūrėti kitoje interneto svetainėje.

Pasirinkau „YouTube“. Šansas buvo išimtinai menkas, bet pamėginti verta, samprotavau. Paieškos laukelyje surinkau banko, kuriam priklausė bankomatas, pavadinimą, o paskui žodžius „benamė“, „death“ ir „homeless“*.

Išsirikiavo visi trisdešimt keturi paieškos rezultatai. Slinkau žemyn palei sustabdytus kadrus. Visų jų pradinis vaizdas buvo beveik tas pats: kepurėtos dviejų besijuokiančių vaikinų galvos. Skyrėsi tik peržiūrai pateiktų filmukų pavadinimai ir trumpi aprašai. „Dutch Boys [banko pavadinimas] Murder“** – dar vienas iš paprasčiausių. Kitas, pavyzdžiui – „Don't Try This at Home – Fire Bomb Kills Homeless Woman“***. Filmukai buvo išskirtinai populiarūs – kiekvieno iš jų peržiūrų skaičius siekė tūkstančius.

* Mirtis, benamė. (Angl.)

** Olandų vaikinai įvykdo žmogžudystę tokiame ir tokiame banke. (Angl.)

*** Nebandykite to namie – padegamoji bomba užmuša benamę. (Angl.)

Nesirinkdamas spustelėjau vieną ir iš naujo išvydau, tegu ir greitesnę, sumontuotą kadro versiją, kaip metama stalinė lempa, šiukšlių maišai ir kanistras. Peržiūrėjau dar keletą. Prie montažo, pavadinto „[miesto pavadinimas] Hottest New Tourist Attraction: Put Your Money on Fire!“*, kažkas pridėjo užkadrinio juoko įrašą. Kaskart, kai į benamę buvo metamas vis kitas daiktas, pasigirsdavo juoko salvė. Juokas pasiekė isteriškas aukštumas, kai iš kanistro pasirodė šviesos blyksnis, ir buvo vainikuotas griausmingais aplodismentais.

Daugumoje įrašų nebuvo vaizdo su baltuoju sportbačiu, jie baigdavosi iškart po šviesos blyksnio ir nubėgančių vaikinų.

Dabar jau tiksliai nebegaliu prisiminti, kodėl spustelėjau ir greta esančio vaizdo įrašo nuorodą. Iš pažiūros šis įrašas nesiskyrė nuo kitų trisdešimt trijų. Pradinis vaizdas taip pat buvo bemaž toks pats: besijuokiantys vaikinai su kepurėlėmis – tik šiame kadre jau ir aukštyn iškėlę biuro kėdę.

Gal todėl, kad šis vaizdo įrašas buvo pavadintas „Men in Black III“**. Visų pirma pavadinimas ne lengvabūdiškas, kaip dauguma kitų. Bet taip pat pirmas – o kaip vėliau nustačiau, ir vienintelis, – nurodantis ne į filmuotus įvykius, bet, netiesiogiai, į pačius nusikaltėlius.

„Men in Black III“ prasidėjo biuro kėdės metimu, paskui skriejo šiukšlių maišai, lempa ir kanistras. Tačiau buvo esminis skirtumas. Kassyk, kai abu ar vienas iš dviejų vaikinų ganėtinai ryškiai pasirodydavo kadre, vaizdas būdavo sulėtinamas. Ir kaskart, kai taip nutikdavo, pasigirsdavo nelaimę pranašaujanti muzika, ar veikiau gaudimas, gilus, gurgantis garsas, labiausiai besisiejantis su filmais apie povandeninį

* Tokio ir tokio miesto karščiausia turistų viliojimo naujiena: padek savo pinigus! (Angl.)
** Vyrai juodais drabužiais III. (Angl.)

pasaulį ir laivų katastrofas. Tokio darbo pobūdžio rezultatas buvo tas, kad visas dėmesys buvo nukreiptas į Mišelį ir Riką, ir mažiau jo teko prie medžio rastų daiktų mėtymui.

Kas šie vaikinai? – tarsi būtų klausiama sulėtintų vaizdų ir nelaimę pranašaujančios muzikos deriniu. Ką jie daro, mes jau žinom. Bet kas jie tokie?

Staigmena buvo pačioje pabaigoje. Po šviesos blyksnio ir durų trinktelėjimo vaizdas tapo juodas. Jau norėjau spustelėti kito įrašo nuorodą, bet ekrano apačioje laiko juosta rodė, kad „Men in Black III" iš viso trunka 2,58 minutės, o dabar parodyta dar tik 2,38 minutės.

Kaip sakiau, buvau beišjungiąs įrašą, nebesitikėdamas nieko daugiau, tik kad vaizdas dar dvidešimt sekundžių bus juodas – bet muzika vėl skambėjo garsiau, tad pamaniau, kad nebent dar pasirodys baigiamieji titrai, ne daugiau.

Kaip kitaip būtų praėjęs šis vakaras, mūsų vakarienė restorane, jeigu iš tiesų tada, tą akimirką, būčiau sustojęs?

Atsakymas – nežinant. Na taip, sąlygiškai nežinant. Būčiau galėjęs dar keletą dienų, o gal keletą savaičių ar mėnesių, toliau gyventi svajonėmis apie laimingas šeimas. Ne ilgiau kaip vieną vakarą būčiau turėjęs savo paties šeimą sugretinti su savo brolio šeima, būčiau galėjęs žiūrėti, kaip Babetė mėgina paslėpti ašaras už tamsių akinių, ir kaip be džiaugsmo mano brolis keturiais kąsniais sudoroja savo mėsą. Paskui būčiau nužingsniavęs namo su žmona, ranka apglėbęs ją per juosmenį, ir nežiūrėdami vienas į kitą mudu abu būtume žinoję, kad laimingos sutuoktinių poros išties panašios viena į kitą.

Vaizdas iš juodo tapo pilkas. Ir vėl buvo matyti bankomato kabinos durys, tik dabar iš lauko. Vaizdo kokybė buvo

kur kas prastesnė, daugmaž kaip filmuojant mobiliojo telefono vaizdo kamera, kaip jau išsyk supratau.

Baltasis sportbatis.

Jiedu buvo sugrįžę.

Jiedu buvo sugrįžę, kad įvertintų, ką pridirbo.

– Šūdų pyragas! – ištarė balsas už kadro (Riko).

– Po velniais! – pasakė kitas balsas (Mišelio).

Kamera dabar pasisuko į miegmaišio kojūgalį. Tvyrojo melsvi dūmai. Nervus tampančiu lėtumu kamera miegmaišiu slinko viršun.

– Einam (Rikas).

– Bet kuriuo atveju čia dvokia kur kas mažiau (Mišelis).

– Mišeli... einam gi.

– Klausyk, stokis šalia. Turi pasakyti „Jackass“. Tada bet kuriuo atveju turėsim pliusą.

– Aš einu...

– Ne, pimpi! Tu lieki!

Pasiekusi miegmaišio galvūgalį, kamera sustojo. Tada vaizdas sustingo ir pajuodo. Kadre pasirodė užrašas raudonomis raidėmis:

Men in Black III
The Sequence
*coming soon**

Laukiau keletą dienų. Mišelio dažnai nebūdavo namie, o mobilųjį jis visuomet pasiimdavo, ir tik šiandien gavau galimybę – šiandien visai prieš pat mums išeinant į restoraną. Jam sode klijuojant dviračio padangą, pakilau į jo kambarį.

* Vyrai juodais drabužiais III. Tęsinys netrukus. (Angl.)

Tariausi, kad jis bus ištrynęs tą įrašą. Vyliausi, meldžiausi, kad jis būtų jį ištrynęs. Labai netvirtai taip pat vyliausi, kad jau visus įrašus, įkeltus į internetą, esu matęs – kad jie sulig tuo ir liovėsi.

Bet taip nebuvo.

Vos prieš keletą valandų pamačiau visa kita.

26

– Mišeli, – tariau sūnui, kuris, pasakęs, kad visa tai ne taip jau ir svarbu, jau buvo betraukiantis šalin. – Mišeli, privalai ištrinti tuos filmukus. Seniai turėjai juos ištrinti, bet dabar jau tikrai.

Jis stabtelėjo. Ir vėl brūkštelėjo per žvyrą savo baltais „Nike“ sportbačiais.

– Ai, tėti... – teištarė jis. Atrodė, lyg būtų norėjęs dar ką pasakyti, bet tik papurtė galvą.

Abiejuose filmukuose girdėjau ir mačiau, kaip jis nurodinėjo savo pusbroliui, o kartais netgi jį išplūsdavo. Būtent apie tai Seržas nuolat užsimindavo ir šįvakar neabejotinai vėl pakartos: kad Mišelis daro Rikui blogą įtaką. Aš visuomet tai neigiau, laikydamas tai lengvu būdu broliui išsisukti nuo atsakomybės už savo sūnaus darbelius.

Prieš keletą valandų (bet iš tiesų, suprantama, jau daug seniau) sužinojau, kad tai tiesa. Mišelis buvo jųdviejų dueto vadeiva, Mišelis laikė rankose vadeles, Rikas buvo paklusnus molis. Ir giliai širdyje džiaugiausi šiuo vaidmenų pasiskirstymu. Verčiau jau taip nei atvirkščiai, maniau sau. Mišelis niekuomet nebuvo pajuokiamas mokykloje, jis visada aplink save suburdavo ratą paklusnių draugužių, – tokių, kurie tik ir tetroško sukiotis mano sūnaus pašonėje. Iš savo patirties

žinojau, kaip kartais kentėdavo pajuokiamų vaikų tėvai. Aš niekuomet nekentėjau.

– Žinai, kas būtų dar geriau? – tęsiau. – Turi išvis išmesti tą mobilųjį. Kur nors, kur jo niekada nebebūtų galima rasti. – Apsižvalgiau. – Pavyzdžiui, čia. – Parodžiau tiltelio, kuriuo jis buvo ką tik atmynęs, link. – Į vandenį. Jeigu nori, pirmadienį kartu nueisime išsirinkti kito. Kiekgi laiko jau turi šitą? Tiesiog pasakysime, kad nukniso, ir pratęsime abonementą, ir tada pirmadienį turėsi naujausią „Samsung" arba „Nokia", ką norėsi...

Ištiesiau į jį delną.

– Nori, kad aš už tave jį išmesčiau?

Jis pažvelgė į mane. Išvydau akis, kurias mačiau ištisą gyvenimą, bet išvydau ir tai, ko mieliau būčiau nematęs: jis į mane žvelgė tokiu žvilgsniu, lyg būčiau jaudinęsis dėl nieko, lyg būčiau buvęs tik įkyrus, rūpestingas tėvas, toks rūpestingas, kad nori žinoti, kelintą valandą jo sūnus grįžta namo iš vakarėlio.

– Mišeli, mes kalbam ne apie kokį nors vakarėlį, – ištariau greičiau ir garsiau, nei buvau ketinęs. – Kalbam apie tavo ateitį. – „Toks abstraktus žodis – „ateitis", – pamaniau, ir išsyk pasigailėjau jį ištaręs. – Kodėl jūs, po velniais, įdėjot tuos vaizdus į internetą? – „Tik nesikeik! – prisakiau pats sau. – Jeigu imsi keiktis, būsi panašus į visus tuos antrarūšius aktoriūkščius, kurių taip nekenti." – Dabar beveik šaukiau, ir žmogus, stoviniuojantis netoli restorano durų, prie piupitro arba drabužinės, galėjo mus išgirsti. – Ar ir tai buvo *kieta*? Arba *jėga*? Ar ir tai buvo ne taip jau svarbu? *Men in Black III!* Kuo jūs, dėl Dievo, užsiimat?

Jis buvo susikišęs rankas į striukės kišenes ir nusvarinęs galvą, tad vos galėjau įžvelgti jo akis po juodos kepurėlės kraštu.

– Mes to nedarėm, – atsakė jis.

Restorano durys atsivėrė, nuskambėjo juokas ir laukan išgužėjo žmonių. Du vyriškiai ir moteris. Vyriškiai vilkėjo vienetinius kostiumus ir buvo susikišę rankas į kelnių kišenes, moteris vilkėjo sidabrinio žvilgesio suknelę, beveik nedengiančią nugaros, ir ant peties turėjo priderintą tos pačios spalvos rankinę.

– Tu tikrai tą pasakei? – paklausė moteris, žengdama keletą netvirtų žingsnių savo taip pat sidabrinės spalvos smailiakulniais. – Ernstui?

Vienas iš vyriškių išsitraukė iš kišenės automobilio raktelių ryšulį ir išmetė jį į orą.

– Kodėl gi ne? – perklausė jis, tolokai ištiesdamas ranką, kad pagautų raktelius.

– Tu trenktas! – sukliko moteris.

Jiems einant pro šalį, po kojomis gurgždėjo žvyras.

– Kas dar gali vairuoti? – paklausė kitas vyriškis, ir sutratėjo visų trijų juoko salvė.

– Gerai, lukterėk, – prašnekau, kai trijulė pasiekė žvyrtakio pabaigą ir pasuko kairėn, tiltelio link. – Jūs padegate benamę ir tai nufilmuojate. Tavo mobiliuoju. Kaip ir tą alkoholiką metro stotyje. – Pastebėjau, kad vyras, apsmūgiuotas perone, dabar jau pavirto alkoholiku. Mano paties ištarme. Galbūt tai mintis, kad alkoholikas labiau nusipelno smūgių už tą, kuris per dieną išgeria dvi ar tris taures. – Ir paskui staiga viskas atsiranda internete, nes juk jūs to norite? Kad kuo daugiau žmonių tai pamatytų? – „Ar alkoholiką jie taip pat įkėlė į „YouTube“?“ – dabar mane persmelkė mintis. – Ar tas alkoholikas irgi jau ten? – išsyk paklausiau.

Mišelis nurijo atodūsį.

– Tėti! Tu nesiklausai!

– Aš klausausi. Aš gerokai per atidžiai klausausi. Aš... – Ir vėl atsivėrė restorano durys, vyriškis su kostiumu apsižvalgė, žengė keletą žingsnių į šoną ir atsidūrė greta įėjimo, bet neapšviestoje vietoje, tada prisidegė cigaretę. – Po velnių, – pasakiau.

Mišelis apsisuko ir nužingsniavo prie dviračio.

– Mišeli, kur eini? Aš dar nebaigiau.

Bet jis žingsniavo toliau, išsitraukė raktelį iš kišenės, įkišo į spynelę ir ši pokštelėjusi prasižiojo. Mečiau skubrų žvilgsnį į prie durų rūkantį vyriškį.

– Mišeli, – tariau švelnia, bet reiklia intonacija, – tu negali nuo šito tiesiog pabėgti. Ką mes darysim? Ar yra daugiau filmukų, kurių nemačiau? Gal man čia pat juos pasižiūrėti per „YouTube“? O gal tu man dabar pasakysi, ar...

– Tėti! – Mišelis ūmiai apsisuko, sugriebė mane už alkūnės ir, smarkiai ją truktelėjęs, pasakė: – Nagi užsičiaupk pagaliau!

Priblokštas pažvelgiau sūnui į akis. Į jo sąžiningas akis, kuriose dabar – nėra prasmės mėginti pagražinti – įžvelgiau vien tik neapykantą. Sugavau save taip pat dirstelint į šoną, į rūkantį vyriškį.

Vyptelėjau sūnui; nemačiau savo veido išraiškos, bet ji buvo neabejotinai kvaila.

– Užsičiaupiu, – pasakiau.

Mišelis paleido mano ranką; jis prikando apatinę lūpą ir papurtė galvą.

– Dieve! Kada gi pagaliau pradėsi normaliai elgtis?

Pajutau šaltą dūrį krūtinėje. Bet kuris kitas tėvas dabar būtų pasakęs ką nors panašaus į „Kas čia nenormaliai elgiasi?

Ką? Kas? Kas čia nenormaliai elgiasi?" Bet aš nebuvau kaip kiti tėvai. Žinojau, ką turi omenyje sūnus. Būčiau norėjęs dabar apsikabinti jį ir priglausti prie savęs. Bet labiausiai tikėtina, kad jis pilnas pasibjaurėjimo mane atstumtų. Buvau tikras, kad tokio fizinio atmetimo nepakelčiau, kad tuomet tiesiog čia pat apsipilčiau ašarom ir nebegalėčiau sustoti.

– Mielas berniuk, – pratariau.

Privalau išlikti ramus, sakiau sau. Privalau klausyti. Štai kas man ir vėl dingtelėjo: Mišelis pasakė, kad aš nesiklausau.

– Klausausi ištempęs ausis, – pridūriau.

Jis vėl papurtė galvą. Tada ryžtingai iškėlė dviratį iš stovo.

– Palauk! – sustabdžiau.

Aš tvardžiausi, netgi žengiau žingsnį į šoną, kad neatrodytų, lyg norėčiau užtverti jam kelią. Bet nejučia vis dėlto uždėjau ranką jam žemiau alkūnės.

Mišelis pažvelgė į ranką, lyg ant jos būtų nutūpęs nežinomas vabzdys, paskui – į mane.

Mudu dabar buvome labai prie kai ko priartėję, pamaniau. Kai ko, ko vėliau jau niekaip nebus galima atsukti atgal. Patraukiau ranką.

– Mišeli, yra dar kai kas, – pasakiau.

– Tėti, prašau.

– Tau skambino.

Jis įsistebeilijo į mane, būčiau ne kažin kiek nustebęs, jei kitą akimirką būčiau pajutęs jo kumštį ant savo veido: jo krumplius, įsirėžiančius į viršutinę lūpą ar aukščiau, į nosį, – pasrūtų kraujas, bet kai kurie dalykai visgi taptų aiškesni. Skaidresni.

Bet nieko neįvyko.

– Kada? – ramiai paklausė jis.

– Mišeli, turi man atleisti, neturėjau jokios teisės taip daryti, bet... tai dėl tų filmukų, aš norėjau tave... aš mėginau...

– Kada? – sūnus nuleido koją, kurią jau buvo uždėjęs ant pedalo, ir abiem kojomis tvirtai įsispyrė į žvyrą.

– Prieš valandėlę, atėjo pranešimas. Aš jo pasiklausiau.

– Nuo ko?

– Nuo B... nuo Faso, – gūžtelėjau pečiais, sukikenau. – Juk taip jį vadinate? Faso?

Labai gerai mačiau, negalėjau apsirikti: mano sūnaus veidas įsitempė. Čia buvo per mažai šviesos, bet būčiau galėjęs prisiekti, kad jis akivaizdžiai išbalo.

– Ko jam reikėjo?

Jo balsas skambėjo ramiai. Arba ne, ne ramiai. Jis stengėsi, kad balsas skambėtų nerūpestingai, beveik nuobodžiaujamai, tarsi faktas, kad jo netikras pusbrolis šįvakar jam skambino, būtų buvęs visai nesvarbus.

Bet kaip tik tuo jis ir išsidavė. Svarbu buvo visai kas kita: tas faktas, kad jo tėvas klausosi jam skirtų pranešimų. Tai nėra normalu. Bet kuris kitas tėvas būtų kelis kartus pagalvojęs. Taip, beje, nutiko ir man. Kelis kartus pagalvojau. Mišelis būtų turėjęs pašėlti, jis būtų turėjęs šaukti: kaip man šovė į galvą klausytis jo balso pašto. Tai būtų buvę normalu.

– Nieko, – atsakiau. – Jis klausė, ar tu jam negalėtum paskambinti. Ta pamėgdžiojama populiariąja savo maniera, – patikslindamas pridūriau.

– *Okei*, – atsiliepė Mišelis. Jis linktelėjo galva. – *Okei*, – dar kartą pasakė.

Staiga kai ką prisiminiau. Visai neseniai, kai Mišelis paskambino į savo paties mobilųjį ir susisiekė manimi, jis sakė, kad ieško telefono numerio. Kad ateis pasiimti savo mobiliojo, mat turįs susirasti vieną numerį. Tariausi dabar žinąs, kokio numerio jam reikėjo. Bet nepaklausiau jo apie tai. Nes kaip tik prisiminiau dar kai ką.

– Sakei, kad aš nesiklausau, – vėl prabilau. – Bet aš klausiausi. Kai kalbėjomės apie tai, kad jūs įkėlėte tą vaizdo įrašą į „YouTube".

– Taip.

– Tada tu pasakei, kad jūs to nedarėte.

– Taip.

– Tai kas tai padarė? Kas jį ten įkėlė?

Kartais į klausimą atsakoma jį garsiai uždavus.

Pažvelgiau į savo sūnų. Ir jis pažvelgė į mane.

– Faso? – pasitikslinau.

– Taip, – atsakė jis.

27

Stojo tyla – buvo girdėti tik parko ir gatvės kitoje tvenkinio pusėje garsai: tankus paukščio sparnų vasnojimas tarp medžio šakų, įsibėgėjantis automobilis, vienintelis bažnyčios laikrodžio dūžis, – tyla, kurioje mudu su sūnumi žvelgėme vienas į kitą.

Nedrįsčiau užtikrintai teigti, bet tariausi pamatęs Mišelio akyse kai ką drėgno. Jo žvilgsnis nebepaliko nieko spėliotino. Ar pagaliau supranti? – bylojo žvilgsnis.

Toje pat tyloje mano kairiojoje kišenėje ėmė skambėti mobilusis telefonas. Ir vibruoti. Pastaraisiais metais ėmiau truputį neprigirdėti, todėl nusistačiau „senojo telefono" skambučio melodiją, senamadišką čirškimą, kuris primena senus juodus bakelitinius telefono aparatus ir kurį visur ir bet kokiame fone išgirsdavau.

Išsiėmiau mobilųjį iš kišenės ketindamas atmesti skambutį, bet ekrane pamačiau skambintojo vardą: Klerė.

– Klausau?

Judesiu sulaikiau Mišelį, kad dar neišvažiuotų, bet jis sukryžiuotomis rankomis atsirėmė į savo dviračio vairą ir atrodė staiga nebe taip skubąs.

– Kur tu? – paklausė žmona. Ji kalbėjo švelniai, bet reikliai, restorano garsai fone skambėjo garsiau už jos balsą. – Kur taip ilgai dingęs?

– Aš lauke.

– Ką darai? Mes jau beveik suvalgėme pagrindinį patiekalą. Maniau, iškart ateisi.

– Aš čia su Mišeliu.

Tiesą sakant, būčiau norėjęs pasakyti „su mūsų sūnumi“, bet to nepadariau. Stojo trumpa tyla.

– Ateinu, – tarė Klerė.

– Ne, palauk! Jis jau išeina... Mišelis turi važiuoti...

Bet ryšys jau buvo nutrūkęs.

Tėtis visiškai nieko nežino ir norėčiau, kad taip ir liktų. Pagalvojau apie žmoną, kuri tuojau pat ateis pro restorano duris, ir kaip aš tuomet į ją žiūrėsiu. Arba, tiksliau sakant: ar aš į ją vis dar galėsiu žiūrėti lygiai taip pat, kaip prieš keletą valandų paprastų žmonių užkandinėje, kai ji manęs paklausė, ar aš taip pat manąs, kad Mišelis pastaruoju metu elgiasi keistai.

Trumpai tariant, svarsčiau, ar mes dar esame laiminga šeima.

Kita mano mintis buvo apie filmuką su padegtąja benamė. Ir, visų pirma, kaip jis pateko į „YouTube“.

– Mama ateina? – paklausė Mišelis.

– Taip.

Gal vaizdavausi, bet kai paklausė, ar „mama ateina“, tariausi jo balse išgirdęs tam tikrą palengvėjimą. Lyg tuo tarpu jau būtų gana prisistovėjęs čia su tėvu. Tėvu, kuris vis tiek niekuo negali jam padėti. Mama ateina? Mama ateina. Turėjau paskubėti. Turėjau apsaugoti jį ten, kur dar galėjau.

– Mišeli, – kreipiausi į jį, vėl uždėdamas ranką jam žemiau alkūnės. – Ką žino Bo... Faso... Iš kur Faso žino apie tą filmuką? Juk jis tada jau buvo išvažiavęs namo? Tai yra...

Mišelis metė skubrų žvilgsnį į restorano duris, tartum būtų tikėjęsis, kad jo motina jau ateina ir išvaduos jį nuo skausmingo bendravimo su tėvu. Ir aš savo ruožtu dirstelėjau. Kažkas buvo kitaip nei tada, kai žiūrėjau į jas pastarąjį kartą, bet ne susyk supratau, kas. Rūkantis vyriškis, susivokiau kitą akimirksnį. Rūkantis vyriškis jau buvo nuėjęs.

– Tiesiog, – atsakė Mišelis. Tiesiog. Anksčiau jis taip nuolat sakydavo, kai būdavo pametęs striukę arba kur nors futbolo aikštelėje palikęs savo mokyklinį krepšį, ir mes klausdavome, kaip tai galėjo nutikti. Tiesiog... Tiesiog pamiršau. Tiesiog palikau. – Aš tiesiog *meilu* nusiunčiau tuos filmukus Rikui. Ir tada juos ten pamatė Faso, jis tiesiog pasiėmė juos iš Riko kompiuterio. Įdėjo fragmentą į „YouTube“, o dabar grasina įdėti ir kitką, jeigu mes jam nesumokėsim.

Dabar būčiau galėjęs užduoti keletą klausimų; sekundę svarsčiau, ko paklaustų bet kuris kitas tėvas.

– Kiek? – paklausiau.

– Tris tūkstančius.

Pažvelgiau į sūnų.

– Jis nori nusipirkti motorolerį, – paaiškino.

28

– Mama. – Mišelis ranka apsivijo Klerės kaklą ir veidu prisispaudė jai prie plaukų. – Mama, – pasakė dar kartą.

Mama atėjo. Žvelgiau į savo žmoną ir sūnų. Mąsčiau apie laimingas šeimas. Apie tai, kaip dažnai esu šitaip žvelgęs į Mišelį ir jo motiną ir kaip niekuomet nemėgindavau tarp jų įsiterpti, – šitai irgi sudarė laimės dalį.

Valandėlę paglosčiusi Mišeliui nugarą ir viršugalvį – per juodąją jo kepurę – Klerė pakėlė akis ir pažvelgė į mane.

Kiek tu žinai? – žvilgsniu paklausė.

Viską, žvilgsniu atsakiau.

Beveik viską, pasitaisiau, mintydamas apie Klerės balso pašto pranešimą sūnui.

Tada Klerė suėmė jį per pečius ir pabučiavo į kaktą.

– Ko čia atvažiavai, mielasis? – paklausė. – Maniau, kad buvai susitaręs susitikti?

Mišelio akys ieškojo manųjų; Klerė nieko nežino apie filmukus, supratau tą pat akimirką. Ji žino daug daugiau, negu aš iki dabar pat maniau, bet apie filmukus nežino nieko.

– Jis atvažiavo paimti pinigų, – atsakiau, tebežiūrėdamas į Mišelį.

Klerė kilstelėjo antakius.

– Buvau pasiskolinęs iš jo. Ketinau šįvakar grąžinti, prieš mudviem išeinant vakarieniauti, bet pamiršau.

Mišelis nudelbė akis ir baltais sportbačiais brūkštelėjo per žvyrą. Žmona stebeilijo į mane, bet nieko nesakė. Pasirausiau kišenėje.

– Penkiasdešimt eurų, – ištraukiau banknotą ir ištiesiau Mišeliui.

– Dėkui, tėti, – padėkojo jis ir įsidėjo banknotą į švarkelio kišenę.

Klerė giliai atsiduso, paskui paėmė Mišelį už rankos.

– Ar tau nereikėjo... – Ji pažvelgė į mane. – Mudu verčiau grįžtume atgal į vidų. Jiedu smalsavo, kur tu taip ilgai dingęs.

Mes apkabinome savo sūnų, Klerė trissyk pabučiavo jį į skruostus, ir tuomet nulydėjome akimis jį minantį taku link tiltelio. Tiltelio viduryje pasirodė, lyg jis norėtų pasisukti ir mudviem pamojuoti, bet tik iškėlė ranką.

Kai jis jau kitoje pusėje tarp krūmų išnyko mudviem iš akių, Klerė paklausė:

– Kiek laiko jau žinai?

Suvaldžiau pirmą pagundą išsyk perklausti „O kiek tu?“, ir atsakiau:

– Nuo „Kriminalinių paieškų tarnybos“.

Ji paėmė man už rankos, lygiai kaip ką tik buvo paėmusi Mišeliui.

– Ak, mielasis, – pratarė.

Pasisukau taip, kad galėčiau matyti jos veidą.

– O tu? – paklausiau.

Žmona dabar paėmė mane ir už kitos rankos. Ji pažvelgė į mane ir nevykusiai pamėgino nusišypsoti: tai buvo

šypsena, kuri mėgino mus apgaulingai sugrąžinti į ankstesnį laiką.

– Turi suprasti, kad viską darydama pirmiausia galvojau apie tave, Polai, – prabilo ji. – Aš nenorėjau... maniau, kad tai būtų per daug. Bijojau... bijojau, kad tu ir vėl... na, pats žinai.

– Nuo kada? – švelniai paklausiau. Kada sužinojai?

Klerė spustelėjo man pirštus.

– Tą patį vakarą, – atsakė. – Tą vakarą, kai jie buvo bankomato kabinoje.

Aš apstulbęs dyrėjau į ją.

– Mišelis man paskambino, – tęsė Klerė. – Viskas buvo ką tik įvykę. Jis paklausė, ką jiems daryti.

29

Kai dar dirbau, vieną dieną viduryje sakinio apie Stalingrado mūšį apžvelgiau klasę.

Tos visos galvos, pamaniau. Tos visos galvos, kuriose viskas prapuola.

– Hitleris savo taikiniu pasirinko Stalingradą, – kalbėjau. – Tačiau strateginiu požiūriu jam būtų daug labiau vertėję iškart prasimušti į Maskvą. Bet jam rūpėjo miesto pavadinimas: Stalingradas, miestas, pavadintas jo didžiojo priešininko Josifo Stalino vardu. Šis miestas turėjo būti užimtas pirmasis. Vardan psichologinio efekto, kurį užėmimas padarytų Stalinui.

Nutilau ir vėl apžvelgiau klasę. Kai kurie mokiniai užsirašinėjo, ką pasakojau, kiti žiūrėjo į mane; mačiau į save atkreiptus tiek susidomėjusius, tiek bereikšmius žvilgsnius – daugiau susidomėjusių nei bereikšmių, tariausi, tuo pat metu suprasdamas, kad tai manęs nebeįtraukia taip, kaip anksčiau.

Mąsčiau apie jų gyvenimus, apie ištisus jų gyvenimus, kurie tęsis toliau.

– Dėl tokių neracionalių samprotavimų laimimas karas, – pridūriau. – Arba pralaimimas.

Kai dar dirbau, – vis dar turiu sunkumų ištarti šią frazę. Galėčiau dabar čia išsamiai paaiškinti, kad kitados, tolimoje

praeityje, turėjau kitokių planų gyvenime, bet to nedarysiu. Tų kitų planų tikrai buvo, bet iš ko tiksliai jie susidėjo, tai niekieno reikalas. Frazė „Kai dar dirbau“ bet kuriuo atveju man tinka labiau nei „Kai dar stovėdavau priešais klasę...“ arba – baisiausia iš visų, mėgstama pačių blogiausių tipų, buvusių mokytojų, vadinančių save tikrais švietimo vilkais, frazė – „Kai dar darbavausi švietimo sistemoje...“

Būčiau linkęs nutylėti, kokio dalyko mokiau. Ir tai bemaž niekieno reikalas. Tai taip greitai prilimpa kaip etiketė. O, jis... (tokio ir tokio dalyko) mokytojas, sako žmonės. Tai daug ką paaiškina. Atsakymą į klausimą, ką tiksliai tai paaiškina, jie dažniausiai numuilina. Aš mokau istorijos. Mokiau istorijos. Dabar jau nebe. Maždaug prieš dešimt metų lioviausi. Turėjau liautis – nors man vis dar atrodo, kad tiek pasakymas „lioviausi“, tiek „turėjau liautis“ mano atveju yra vienodai nutolęs nuo tikrovės. Abipus tikrovės, tai taip, bet atstumo skirtumas ne itin reikšmingas.

Tai prasidėjo anuomet traukinyje į Berlyną. Pabaigos pradžia, leiskite pavadinti: (privalėjimo) liautis pradžia. Žvelgiant atgal, visas procesas užtruko vos du ar tris mėnesius. Sykį prasidėjęs, rutuliojosi greitai. Nelyginant piktybinė liga, kuri diagnozuojama žmogui ir po šešių savaičių nebepalieka jo gyvo.

Po visko jaučiu džiugesį ir palengvėjimą, – stovėjimas priešais klasę visgi truko ganėtinai ilgai. Vienas pats sėdėjau prie lango savo tuščioje kupė ir žvelgiau į lauką. Iš pradžių pusvalandį pro šalį bėgo vien beržai, bet dabar važiavome per kažkurio miesto rajoną. Žiūrėjau į namus ir daugiabučius, į sodelius prie namų, kurie dažnu atveju tęsėsi iki pat

geležinkelio bėgių. Viename iš tokių sodelių ant virvės kabojo baltos paklodės, kitame stovėjo sūpynės. Buvo lapkritis ir šalta. Sodeliuose nesimatė žmonių. „Gal tau reikia trumpų atostogų, – buvo pasakiusi Klerė. – Savaitės pertraukėlės." Ji teigė kai ką pastebėjusi mano elgesyje: į viską reaguodavau pernelyg staigiai ir per dirgliai. Veikiausiai tai dėl darbo, dėl mokyklos. „Kartais nesuprantu, kaip tu ištveri, – sakė ji. – Tau tikrai nereikia jaustis kaltam." Mišeliui dar nebuvo ketverių, bet ji lengvai susitvarkysianti, sūnus tris dienas per savaitę lankė darželį, ir tas dienas ji galėjo skirti sau.

Pasvarsčiau apie Romą ir Barseloną, apie palmes ir lauko kavines, o pagaliau išsirinkau Berlyną – pirmučiausia dėl to, kad niekuomet nebuvau ten buvęs. Iš pradžių dar jaučiau šiokį tokį pakilimą. Susidėjau mažą lagaminą: pasiimsiu kuo mažiau daiktų – *travelling light**, tikinau save. Pakilimas laikėsi iki stoties, kurios perone jau stovėjo paruoštas traukinys į Berlyną. Pirmąją kelionės dalį viskas dar klojosi gerai. Be jokio apgailestavimo mačiau iš akiračio dingstančius namų kvartalus ir įmonių teritorijas. Net ir pasirodžius pirmosioms karvėms, kanaliukams ir aukštos įtampos elektros stulpams mano žvilgsnis vis dar buvo labiausiai nukreiptas į tai, kas manęs laukia priekyje. Kas dar ateis. Paskui pakilimo jausmas užleido vietą kai kam kitam. Pagalvojau apie Klerę ir Mišelį. Apie atstumą, kuris darėsi vis didesnis. Regėjau savo žmoną su mudviejų sūnumi prie vaikų darželio durų, dviračio kėdutę, į kurią ji įkelia Mišelį, o paskui jos ranką su namų raktu, įkištu į mudviejų namų duris.

* Keliauju lengvai. (Angl.)

Iki to laiko, kai traukinys įvažiavo į Vokietijos žemes, jau buvau keletą kartų suvaikščiojęs aukštyn ir žemyn į vagoną restoraną pilstomo alaus. Bet buvo jau per vėlu. Buvau peržengęs ribą, už kurios nebebuvo kelio atgal.

Tą akimirką išvydau namus ir sodelius. Visur pilna žmonių, pagalvojau. Jų tiek daug, kad statosi namus net visai arti geležinkelio.

Viešbučio kambaryje paskambinau Klerei. Stengiausi, kad mano balsas skambėtų kuo įprasčiau.

– Kas yra? – iškart paklausė Klerė. – Ar tau viskas gerai?

– Kaip Mišelis?

– Gerai. Darželyje nulipdė dramblį. Bet gal geriau jis pats tau papasakos. Mišeli, tėvelis skambina...

Ne, norėjau ištarti. Ne.

– Tėveli...

– Labas, mielasis. Ką čia man mama papasakojo? Ar tu nulipdei dramblį?

– Tėveli?

Reikėjo ką nors pasakyti. Bet nieko neišėjo.

– Ar tu peršalęs, tėveli?

Kitas dienas kaip įmanydamas stengiausi vaidinti susidomėjusį turistą. Vaikštinėjau palei Berlyno sienos likučius, valgydavau restoranuose, kuriuose, pasak atsivežto bukletovadovo, lankosi tik paprasti berlyniečiai. Vakarais būdavo blogiausia. Stovėdavau savo viešbučio kambaryje priešais langą ir žiūrėdavau į gatvę ir tūkstančius švieselių, ir į žmones, kurie visi regėjosi esantys pakeliui į kažką.

Galėjau rinktis iš dviejų galimybių: likti stovėti ir žiūrėti pro langą arba įsisukti tarp žmonių. Galėjau elgtis taip, lyg ir aš būčiau pakeliui į kažką.

– Kaip sekėsi? – paklausė Klerė, kai po savaitės vėl priglaudžiau ją prie savęs. Priglaudžiau stipriau, nei buvau ketinęs. Bet, kita vertus, priglaudžiau nepakankamai stipriai.

Po kelių dienų tai prasidėjo ir mokykloje. Iš pradžių dar būčiau galėjęs manyti, kad tai susiję su išvykimu toli nuo namų.

Bet kai kas buvo atsitikę, ir tą kai ką dabar buvau parsivežęs namo.

– Galėtumėt pasvarstyti, kiek žmonių būtų gyvenę, jeigu Antrasis pasaulinis karas nebūtų įvykęs, – pasakiau, rašydamas ant lentos skaičių 55 000 000. – Jeigu visi tiesiog toliau būtų krušęsi. Suskaičiuokit kitai pamokai.

Suvokiau, kad į mane įsismaksojo daugiau mokinių nei paprastai, kad galbūt į mane sužiuro jie visi: tai į lentą, tai į mane, ir vėl iš naujo. Išsišiepiau. Pažvelgiau į lauką. Mokyklos pastate buvo įrengta centrinė vėdinimo sistema. Langų nebuvo galima atidaryti.

– Einu, įkvėpsiu gurkšnelį oro, – pasakiau ir išėjau iš klasės.

30

Nežinau, ar jau tuomet mokiniai prisistatė su skundais, o gal žinia mokyklos direktorių pasiekė per jų tėvus, ar tik vėliau. Kad ir kaip ten būtų buvę, vieną dieną buvau pakviestas į direktoriaus kabinetą.

Direktorius buvo toks tipas, kokių šiandien retai besutiksi: plaukus šukavo į šoną su sklastymu ir vilkėjo rudą kostiumą eglutės motyvu.

– Man teko išgirsti šiek tiek skundų dėl istorijos pamokų turinio, – pareiškė jis, nurodęs užimti vienintelę kėdę priešais jo darbo stalą.

– Iš ko?

Direktorius pažvelgė į mane. Už jo galvos kabėjo mokyklinis sieninis Nyderlandų žemėlapis su visomis dvylika provincijų.

– Tai dabar ne taip svarbu, – pasakė jis. – Skundai susiję su...

– Tai kaip tik svarbu. Ar skundžiasi tėvai, ar patys mokiniai? Tėvai greiti zyzti, mokiniai niekada labai nesuka galvos dėl tokių dalykų.

– Polai, skundžiamasi konkrečiai dėl kai ko, ką tu pasakei apie aukas. Pataisyk mane, jeigu neteisingai suformuluosiu. Apie Antrojo pasaulinio karo aukas.

Aš atsilošiau, bent jau pamėginau atsilošti, bet kėdė buvo kieta ir tiesi, nepasidavė atgal.

– Esą tu gana paniekinamai atsiliepei apie karo aukas, – tęsė direktorius. – Esą tu pasakei, kad dėl savo kančių kalti jie patys.

– Šitaip niekada nesakiau. Tik pasakiau, kad ne visos aukos automatiškai yra nekaltos aukos.

Direktorius pažvelgė į popieriaus lapelį priešais nosį.

– Čia parašyta... – pradėjo jis, bet tada papurtė galvą, nusiėmė akinius ir nykščiu bei smiliumi sugnybė savo nosies kuprelę. – Turi suprasti, Polai, iš tiesų skundžiasi tėvai. Tėvai visada skundžiasi. Kas nežino tėvų skundų. Dažniausiai tai tuščios šnekos. Apie tai, ar valgykloje būna obuolių. Kokia mūsų politika dėl kūno kultūros per menstruacijas. Menkniekiai. Retai skundžiamasi dėl pamokų turinio. Bet dabar – taip. Ir tai minusas mokyklai. Mums visiems būtų geriau, jeigu tu tiesiog laikytumeisi pamokos medžiagos.

Pirmą kartą per mudviejų pokalbį pajutau lengvą tvinksėjimą kakle.

– O kuria prasme aš esą nesilaikiau pamokos medžiagos? – ramiai paklausiau.

– Čia parašyta... – direktorius vėl paglamžė popieriaus lapelį ant stalo. – Kodėl gi pats man nepapasakoji? Ką konkrečiai pasakei, Polai?

– Nieko ypatinga. Aš paprašiau jų atlikti paprastą aritmetikos uždavinį. Kiek šunsnukių yra šimto žmonių draugijoje? Kiek tėvų, plūstančių savo vaikus? Kiek pašlemėkų, kuriems smirdi iš burnos, bet kurie atsisako ką nors dėl to daryti? Kiek ištižusių netikšų, kurie ištisą gyvenimą tik ir zys apie neegzistuojančią neteisybę, esą jų patirtą? Apsidairykit

aplink, pasakiau. Kiek iš savo klasės draugų rytoj nebenorėtumėt matyti sugrįžtančių į mokyklinius suolus? Pagalvokit apie tąjį savo pačių giminės narį, nuobodą dėdę ir jo tuščias užknisančias istorijas per gimtadienius, apie tą bjaurų pusbrolį, kuris žaloja savo katiną. Pagalvokit, kaip jums palengvėtų – ir ne tik jums, o kone visai giminei, – jeigu tas dėdė arba tas brolis užliptų ant minos arba būtų iš didelio aukščio kliudytas lėktuvo bombos. Jeigu tas giminės narys pranyktų nuo žemės paviršiaus. Ir dabar pagalvokit apie visų karų, vykusių iki pat dabar, visus tuos milijonus aukų – aš niekuomet nekalbėjau išskirtinai apie Antrąjį pasaulinį karą, tik dažnai jį pateikiu kaip pavyzdį, kadangi tai karas, kuris labiausiai juos jaudina, – ir pagalvokite apie tūkstančius, galbūt netgi dešimtis tūkstančių žuvusiųjų, kurių mums stinga nelyginant šuniui penktos kojos. Jau vien statistiškai neįmanomas dalykas, kad visos tos aukos buvo geručiai, kad ir kokie žmonės tai būtų buvę. Daug didesnė neteisybė yra faktas, kad į nekaltų aukų sąrašą patenka ir šunsnukių. Kad ir jų vardai įrašyti karo paminkluose.

Trumpam nutilau atsikvėpti. Kiek iš tiesų pažinojau šį direktorių? Jis man visiškai leido išsikalbėti, bet ką tai reiškė? Gal jam jau pakako to, ką išgirdo. Gal jam nereikėjo daugiau, kad parodytų man duris.

– Polai... – prabilo jis; buvo vėl užsidėjęs akinius, tačiau žiūrėjo ne į mane, o į tašką ant savo darbo stalo. – Ar galiu tavęs paklausti kai ko asmeniško?

Nieko neatsakiau.

– Gal tu šito jau šiek tiek atsikandai, Polai? – paklausė direktorius. – Mokytojavimo, turiu omenyje. Suprask mane tinkamai, nieko tau neprikišu, mums visiems anksčiau ar vėliau

taip nutinka. Kai imam ir pasijuntam nebeturintys noro. Kai imam galvoti apie savo profesijos beprasmiškumą.

Gūžtelėjau pečiais.

– Ak, – pratariau.

– Man irgi šitaip yra buvę. Kai dar pats stovėdavau priešais klasę. Tai labai slogus jausmas. Jis išmuša visa ko pagrindą. Viso to, kuo tikėjai, pagrindą. Ar maždaug tai dabar išgyveni, Polai? Ar dar turi tikėjimo?

– Aš visuomet pirmiausia galvojau apie mokinius, – atsakiau nemeluodamas. – Visuomet stengiausi jiems dalyką pateikti kuo įdomiau. Tai darydamas labiausiai rėmiausi pačiu savimi. Nemėginau prie jų prisigerinti miglotomis populiariomis istorijėlėmis. Mąsčiau apie save, kai dar mokiausi vidurinėje. Kas domino mane iš tiesų. Štai kuo rėmiausi.

Direktorius nusišypsojo ir atsilošė savo kėdėje. Jis tai gali atsilošti, pamaniau. O aš čia sėdžiu statmenas.

– Iš savo vidurinės mokyklos istorijos pamokų geriausiai atsimenu senuosius egiptiečius, graikus ir romėnus, – kalbėjau toliau. – Aleksandrą Didįjį, Kleopatrą, Julijų Cezarį, Hanibalą, Trojos arklį, žygius su drambliais per Alpes, jūrų mūšius, gladiatorių kautynes, vežimų lenktynes, efektingas žmogžudystes ir savižudybes, Vezuvijaus išsiveržimą, bet, kita vertus, taip pat grožį, visų tų šventyklų ir arenų, ir amfiteatrų, freskas, pirtis, mozaikas, tai yra tą amžinąjį grožį, susidedantį iš tokių spalvų, dėl kurių mes dar ir šiandien mieliau vykstame atostogauti prie Viduržemio jūros nei į Mančesterį ar Brėmeną. Bet tada ateina krikščionybė, ir viskas ima palengva smukti. Galų gale netgi džiaugiesi, kad tie vadinamieji barbarai skersai ir išilgai suniokoja visa, kas buvo turėta. Šitai lyg šiandien atsimenu. O toliau labiausiai

atminty išlikę tai, kad paskui ilgą laiką nieko doro nesiklostė. Viduramžiai, gerai pagalvojus, pasibjaurėtinas, atsilikėliškas laikas, per kurį, be keleto kruvinų apsiausčių, itin maža kas įvyko. O tada Nyderlandų istorija! Aštuoniasdešimtmetis karas – atsimenu, kaip visuomet tikėdavausi, kad ispanai laimės. Trumpa viltis sužibo, kai buvo nušautas Vilhelmas Oranietis, bet galiausiai tas religinių fanatikų ratelis sugebėjo pasiekti pergalę. Ir ant Nyderlandų galutinai nusileido tamsa. Paskui dar puikiai atsimenu, kaip mūsų istorijos mokytojas metai iš metų mus tarsi kokiu dešrigaliu masino Antruoju pasauliniu karu. „Šeštoje klasėje kalbėsime apie Antrąjį pasaulinį karą", – sakydavo jis, bet sykį atsidūrę toje šeštoje klasėje mes vis dar tebesmaksojome prie Vilhelmo I ir Belgijos atsiskyrimo. Apie Antrąjį pasaulinį karą taip ir nesimokėme. Daugių daugiausia, ką mums davė, siekdamas sužadinti mūsų smalsumą, – tai ruoželį apkasų. Bet Pirmasis pasaulinis karas, neskaitant masinio žmonių naikinimo, vis dėlto nepaprastai nykus. Jame nėra varomosios jėgos, pasakysiu taip. Per maža judėjimo. Vėliau išgirdau, kad visuomet taip būdavo. Apie Antrąjį pasaulinį karą taip niekuomet ir nepasakojo. Apie įdomiausią laikotarpį per pastaruosius tūkstantį penkis šimtus metų; taip pat ir Nyderlanduose, kur nuo tada, kai romėnai nusprendė, kad jiems čia ničnieko gero nėra, faktiškai nieko reikšmingo neįvyko iki 1940-ųjų gegužės. Turiu omenyje, kas tokie prisimenami užsienyje, kai kalbama apie Nyderlandus? Rembrantas. Vincentas van Gogas. Tapytojai. Vienintelė tarptautiniu mastu žinoma istorinė Nyderlandų asmenybė, kaip tenka pripažinti, yra Anė Frank.

Nežinia kelintą kartą direktorius perstumdė popierius ant darbo stalo ir ėmė vartyti kažkokius lapus – man jie

pasirodė matyti. Popieriai buvo sudėti į aplanką su permatomu viršeliu, – tokiuose mokiniai laiko savo rašto darbus.

– Ar (tokia ir tokia) pavardė tau ką nors sako, Polai? – paklausė.

Jis paminėjo mano klasės mokinės pavardę. Aš ne specialiai čia ją nutyliu. Tąsyk nutariau, kad ją užmiršiu. Ir man pavyko.

Linktelėjau.

– Ar dar atsimeni, ką jai pasakei?

– Maždaug, – atsiliepiau.

Jis vėl užvertė aplanką ir padėjo jį atgal ant savo darbo stalo.

– Parašei jai trejetą, – patikslino jis, – o kai ji paklausė kodėl, pasakei...

– Trejetas buvo visiškai pagrįstas, – atsakiau. – Tikra keverzonė, su tokio lygio darbais klasėje pasirodyti neleistina.

Direktorius nusišypsojo, bet tai buvo pavandenijęs šypsnys, tarytum sutrauktas pienas.

– Turiu tau prisipažinti, kad rašinio lygis ir man paliko ne kažin kokį įspūdį, bet kalba apie ką kita. Kalba apie...

– Be Antrojo pasaulinio karo, dėstau dar didelę dalį vėlesnės istorijos, – ir vėl jį pertraukiau. – Korėja, Vietnamas, Kuveitas, Vidurio Rytai ir Izraelis, Šešių dienų karas, Jom Kipuro karas, palestiniečiai. Visa tai dėstau savo pamokose. Tad tikrai neleistina pasirodyti su rašto darbu apie Izraelio valstybę, kurioje tiktai skinami apelsinai ir avint sandalais šokama prie laužų. Visur tik džiugūs ir patenkinti žmonės, o dar paistalai apie dykumą, kurioje dabar vėl augančios gėlės. Turiu omenyje, kasdien šaudomi žmonės, sprogdinami autobusai. Apie ką mes kalbame?

– Ji čia atėjo verkdama, Polai.

– Aš taip pat verkčiau, jeigu būčiau pateikęs tokį jovalą.

Direktorius pažvelgė į mane. Jo žvilgsnyje išvydau kai ką, ko anksčiau dar nebuvau regėjęs: kai ką neutralaus, arba veikiau kai ką nieko nebesakančio, nieko nesakančio lygiai taip pat, kaip kad jo kostiumas su eglutės motyvu. Tuo pat metu jis dar kartą atsilošė, bet labiau nei pirmąkart.

Jis atsitolina, pamaniau. Ne atsitolina, netrukus pasitaisiau: atsisveikina.

– Polai, tokių dalykų tiesiog negalima sakyti penkiolikmetei, – įspėjo. Ir į jo balsą dabar jau buvo įsigavusi neutralumo intonacija. Jis su manimi nesiginčijo, jis dalijosi savo nuomone. Tiksliai žinojau, kad jeigu tą akimirką būčiau paklausęs, kodėl tokių dalykų negalima sakyti mokinei, jis būtų atsakęs: „Todėl, kad negalima."

Galvoje prašmėžavo toji mergaitė. Ji buvo mielo, bet pernelyg džiugaus veido. Džiugaus be jokio pagrindo. Tai buvo laimingas, tačiau belytis džiugesys, lygiai toks laimingas ir belytis, kaip jos pusantro puslapio rašto darbas, kurį ji paskyrė apelsinų skynimui.

– Tokie dalykai galbūt išrėkiami futbolo tribūnoje, – tęsė direktorius, – bet ne vidurinėje mokykloje. Bent jau ne mūsų mokykloje, ir tikrai ne mokytojo.

Ką konkrečiai pasakiau tai mergaitei, nėra taip svarbu, norėčiau pabrėžti. Tai tik nukreiptų dėmesį. Nieko nepapildytų. Kartais išsprūsta dalykai, dėl kurių vėliau galbūt gailiesi. Arba ne, nesigaili. Pertrauki ką nors aštriai kaip skustuvu, ir pašnekovas ar pašnekovė nešiojasi tai visą tolesnį gyvenimą.

Prisiminiau jos džiugų veidą. Kai pasakiau jai tai, ką pasakiau, džiugesys skilo perpus. Kaip vaza. Ar labiau kaip stiklinė, suskylanti nuo pernelyg aukšto balso tono.

Pažvelgiau į direktorių ir pajutau, kaip mano ranka susigniaužė į kumštį. Tai peržengė mano ribas, nebeturėjau noro tęsti šios diskusijos. Kaip ten sakoma... nuomonės pernelyg išsiskyrė. Štai kas iš tikrųjų dėjosi. Žiojėjo tarpeklis. Kartkartėmis kalbėjimas liaudavosi. Žvelgiau į direktorių ir vaizdavausi, kaip įsodinu savo sugniaužtą kumštį į patį to pilko jo veido vidurį. Kaip tik po nosimi, krumpliais įsirėždamas į tuščią plotelį tarp nosiaskylių ir viršutinės lūpos. Išbirtų dantys, iš nosies imtų švirkšti kraujas, mano nuomonė taptų aiški. Tik dvejojau, ar tai priartintų mūsų nesutarimo sprendimą. Neprivalėčiau pasitenkinti tuo vieninteliu smūgiu, galėčiau visiškai perminkyti nieko nebesakantį jo veidą, bet daugių daugiausia iki ko nors kito nieko nesakančio. Mano padėtis mokykloje taptų netoleruotina, kaip yra sakoma, nors tai man šią akimirką kėlė tikrai mažiausiai rūpesčių. Gerai pagalvojus, mano padėtis jau seniau buvo netoleruotina. Nuo pirmos dienos, kai peržengiau šios mokyklos pagrindinio įėjimo slenkstį, buvo galima kalbėti apie netoleruotiną padėtį. Visa kita buvo atidėliojimas. Visos akademinės valandos, kurias čia išstovėjau priešais klasę, niekada nebuvo daugiau nei atidėliojimas.

Klausimas, ar dabar turėčiau iškaršti direktoriui kailį. Ar turėčiau paversti jį auka. Žmogumi, kurio netrukus kiti gailėsis. Pagalvojau apie mokinius, kurie masiškai būriuosis palei langus, kai jį išveš greitoji. Taip, atvyktų greitoji, aš nesuskubčiau liautis. Mokiniams tai visgi sužadintų užuojautą.

– Polai? – kreipėsi direktorius, pakeisdamas savo kūno padėtį kėdėje. Jis kažką užuodė. Užuodė pavojų. Ieškojo padėties, kuri kuo geriau padėtų atremti pirmą smūgį.

O ką, jeigu greitoji pagalba išvažiuotų su juo visiškai neskubėdama? – pamaniau. Be sukamojo švyturėlio? Giliai įkvėpiau ir tada lėtai iškvėpiau. Turiu greitai nuspręsti, kitaip bus per vėlu. Galėčiau jį nudobti. Plikais kumščiais. Tai būtų purvinas darbelis, tas tiesa, bet ne purvinesnis nei medžioklės laimikio išdarymas. Kalakuto, pasitaisiau. Jis turi žmoną, kaip žinojau, ir jau kiek paaugusių vaikų. Kas žino, gal aš jiems pasitarnaučiau. Labai gali būti, kad jie jau iki soties prisižiūrėjo į jo nieko nesakantį veidą. Per laidotuves dėtųsi sielvartaują, bet paskui, kavos kambaryje, palengvėjimas greitai paimtų viršų.

– Polai?

Pažvelgiau į direktorių. Nusišypsojau.

– Ar galiu paklausti tavęs kai ko asmeniško? – pasiteiravo jis. – Pamaniau, gal kas nors... Tai yra geriau paklausiu tiesiai. Kaip sekasi namie, Polai? Ar namie viskas gerai?

Namie. Nesilioviau šypsojęsis, bet tuo tarpu pagalvojau apie Mišelį. Mišeliui buvo beveik ketveri. Už artimojo nužudymą Nyderlanduose duoda maždaug aštuonerius metus, sumečiau. Ne kažin kas. Gerai elgdamasis, grėbstydamas kalėjimo sodelius, po penkerių metų jau vėl būčiau laisvėje. Tada Mišeliui būtų devyneri.

– Kaip sekasi tavo žmonai... Karlai?

Klerei, mintyse pataisiau direktorių. Ji vardu Klerė.

– Nepriekaištingai, – atsakiau.

– O vaikams? Taip pat viskas gerai?

Vaikams. Netgi tas pimpis negali šito įsidėmėti! Žinoma, neįmanoma visko apie visus susekti.

Kad prancūzų kalbos mokytoja turi sugyventinę, dar lengva įsidėmėti. Kadangi tai išsišokimas. Bet visi kiti? Kiti niekuo neišsišoka. Kiti turi vyrą arba žmoną ir vaikų. Arba neturi vaikų. Arba turi vaiką. Mišelis važinėjasi dviratuku su papildomais ratukais. Būdamas kalėjime neišvysčiau tos akimirkos, kai jam jau nebereikės jų. Tik išgirsčiau apie tai.

– Puikiai, – patikinau. – Kartais nuostabu, kaip greitai eina laikas. Kaip greitai jie auga.

Direktorius sunėrė pirštus ir padėjo rankas ant darbo stalo, nė nenumanydamas, kad ką tik pralindo pro adatos skylutę.

Dėl Mišelio. Dėl Mišelio nepaleisiu kumščių į darbą.

– Polai. Žinau, kad turbūt nenori to girdėti, bet visgi privalau tai pasakyti. Manau, tau vertėtų pasiprašyti van Dyreno konsultacijos. Mokyklos psichologo. Ir kartu kurį laiką nebedėstyti. Kad galėtum visiškai atsigauti. Manau, tau to reikia. Mums visiems to kartkartėmis prireikia.

Jaučiausi pabrėžtinai ramus. Ramus ir pavargęs. Smurto nebus. Jau buvo bekylanti audra, kavinės lauko baldai sunešti vidun, stoginės nuleistos, bet nieko neįvyko. Audra praėjo pro šalį. Ir kartu dėl to gaila. Mums juk visiems mieliau matyti, kaip nuplėšiami namų stogai, kaip išraunami ir į orą pakeliami medžiai – dokumentiniai filmai apie tornadus, uraganus ir cunamius daro raminamąjį poveikį. Suprantama, tai baisu, mes visi išmokome sakyti, kad mums tai baisu, bet pasaulis be katastrofų ir smurto – gamtos jėgų ar gyvų būtybių iš mėsos ir kraujo – štai, kas iš tiesų būtų nepakeliama.

Direktorius netrukus sveikutėlis galės traukti namo. Šįvakar su žmona ir vaikais susės prie stalo. Savo nieko nesakančiu buvimu užims kėdę, kuri kitu atveju būtų likusi tuščia. Niekam nereikės vykti į reanimaciją arba į laidojimo namus paprasčiausiai todėl, kad ką tik taip buvo nuspręsta.

Tiesą sakant, aš jau tai buvau supratęs nuo pat pradžių. Nuo tos akimirkos, kai jis ėmė klausinėti apie namus. Kaip sekasi namie? Tai kitas būdas pasakyti, kad norima tavęs atsikratyti, kad tave išprašys. Tai joks kieno reikalas, kaip man sekasi namie. Tai grynai toks pat klausimas, kaip „Ar buvo skanu?“ Ir tai joks kieno reikalas.

Direktorius pažvelgė nuoširdžiai nustebęs, kai daugiau nebesiginčydamas sutikau nueiti pasikalbėti su mokyklos psichologu. Džiugiai nustebęs. Ne, aš nesuteiksiu jam nė menkiausios priežasties be pasipriešinimo patraukti mane iš kelio. Pats atsistojau parodydamas, kad laikau mūsų pokalbį baigtą.

Prie durų ištiesiau ranką. Ir jis ją paspaudė. Paspaudė ranką, kuri būtų galėjusi pasukti jo gyvenimą kita linkme – arba jį užbaigti.

– Džiaugiuosi, kad tu taip... – ištarė jis, bet neužbaigė sakinio. – Perduok mano širdingus linkėjimus... savo žmonai, – pridūrė.

– Karlai, – papildžiau.

31

Taigi po keleto dienų nuėjau pas mokyklos psichologą. Van Dyreną. Namie Klerei papasakojau tiesą. Pasakiau, kad kurį laiką laikysiuos kiek ramiau. Papasakojau jai apie vaistus, kuriuos psichologas man išrašė per šeimos gydytoją. Tai jis padarė po pirmo pokalbio, užtrukusio vos pusvalandį.

– Ak, tiesa, – pridūriau Klerei, – jis man patarė nešioti akinius nuo saulės.

– Akinius nuo saulės?

– Pasakė, kad patiriu pernelyg daug įspūdžių ir kad taip galėčiau juos kiek prislopinti.

Nutylėjau tik mažą tiesos dalį, pamaniau. Taip apsisaugojau nuo tiesioginio melo.

Psichologas paminėjo pavadinimą. Vokiškai skambantį pavadinimą. Tai buvo pavardė neurologo, atradusio tam tikrą negalavimą, kuris ir buvo pavadintas jo vardu.

– Terapiniais užsiėmimais galėčiau jį šiek tiek palengvinti, – kalbėjo van Dyrenas, rimtai žiūrėdamas į mane, – bet vis dėlto iš esmės tai reikia traktuoti kaip neuronų problemą. Ją suvaldyti labai gerai padeda tinkami vaistai.

Paskui manęs paklausė, ar, kiek man žinoma, panašūs skundai arba simptomai būdingi kam nors iš mano giminių. Pagalvojau apie savo tėvus, paskui apie senelius. Iš eilės

perėjau visą ilgiausią dėdžių, tetų ir pusbrolių sąrašą, stengdamasis nepamiršti, ką van Dyrenas buvo pasakęs: dauguma žmonių funkcionuoja normaliai, jie daugių daugiausia labiau susitelkę į save, aiškino jis. Didelėse draugijose jie arba šneka garsiausiai, arba kaip tik neprataria nė žodžio.

Pagaliau papurčiau galvą. Nieko neprisiminiau.

– Klausiate apie mano gimines, – prabilau. – Ar tai reiškia, kad tai paveldima?

– Kartais taip. Kartais ne. Visada susipažįstame su šeimos istorija. Ar turite vaikų?

Truputį užtruko, kol visa klausimo prasmė pasiekė mano sąmonę. Iki tos akimirkos mąsčiau tik apie genetinę medžiagą, gyvavusią prieš mane. Dabar pirmą kartą dingtelėjo mintis apie Mišelį.

– Pone Lomanai?

– Luktelkit.

Galvojau apie savo beveik keturmetį sūnų. Apie žaisliniais automobiliukais nuklotas jo kambario grindis. Pirmą kartą gyvenime svarsčiau, kaip jis žaidžia su tais automobiliukais. Kitą akimirką jau klausiau savęs, ar kada nors dar sugebėsiu į tai pažvelgti kitaip.

O vaikų darželyje? Ar vaikų darželyje niekada niekas nekrito į akis? Įtempęs smegenis mėginau atsekti, gal kas nors buvo ką nors prasitaręs, kokią pastabą puse lūpų, kad Mišelis nusišalina nuo kitų ar turi kitokių elgesio nukrypimų, – bet man niekas neatėjo į galvą.

– Jums reikia pagalvoti, ar turite vaikų? – su šypsena paklausė psichologas.

– Ne, – atsakiau. – Tik...

– Galbūt dar ketinate jų turėti.

Iki pat šios dienos vis dar užtikrintai žinau, kad atsakydamas į klausimą nė nesumirksėjau.

– Taip, – atsakiau. – O jūs nepatartumėte? Mano atveju?

Van Dyrenas pasilenkė viršum stalo, pariesdamas rankas po smakru, o alkūnėmis atsiremdamas į stalviršį.

– Kodėl gi. Dabar puikiai įmanoma tokius nukrypimus nustatyti likus labai daug laiko iki gimimo. Atlikus nėštumo testą arba vaisiaus vandenų punkciją. Suprantama, tada turite žinoti, kas laukia. Nėštumo nutraukimas nėra nerūpestingas dalykas.

Dabar mano galvą perskrodė išsyk kelios mintys. Iš eilės, tariau sau. Privalau jas apsvarstyti iš eilės. Nemelavau, atsakydamas „taip" į psichologo klausimą, ar dar ketiname turėti vaikų. Daugių daugiausia nutylėjau, kad vieną jau turime. Gimdymas buvo pragariškai sunkus. Pirmais metais po Mišelio gimimo Klerė nieko nenorėjo girdėti apie kitą nėštumą, bet pastaruoju metu vis dėlto retkarčiais apie tai pasikalbėdavome. Abu supratome, kad turime netrukus apsispręsti, kitaip amžiaus skirtumas tarp Mišelio ir jo broliuko ar sesutės taptų per didelis – o gal jis toks jau dabar.

– Taigi, ar vaikas paveldėjo sutrikimą, galima sužinoti atlikus tokį testą? – paklausiau. Pastebėjau, kad mano lūpos buvo sausesnės nei prieš keletą minučių ir turėjau pirma jas sudrėkinti liežuvio galiuku, kad galėčiau normaliai šnekėti.

– Manau, turiu šiek tiek pasitaisyti. Ką tik pasakiau, kad ligą galima nustatyti jau iš vaisiaus vandenų, bet yra ne visai taip. Galimà daugių daugiausia atvirkštinė seka. Atlikę vaisiaus vandenų punkciją mes galime sužinoti, kad kažkas negerai, bet kas tiksliai, gali parodyti tik tolesnis tyrimas.

Dabar tai jau liga, atkreipiau dėmesį. Iš pradžių buvo nukrypimas, paskui tapo sutrikimu ir sindromu, o galiausiai virto liga.

– Tačiau bet kuriuo atveju pakanka priežasčių abortui, – pasitikslinau, – ir be tolesnio tyrimo?

– Žiūrėkit. Pavyzdžiui, esant Dauno sindromui arba įgimtai stuburo išvaržai, iš vaisiaus vandenų galima išskaityti aiškius signalus. Tokiais atvejais visada patariame nutraukti nėštumą. Jūsų ligos atveju kyla daugiau abejonių. Bet tėvus visada įspėjame. Praktikoje dauguma nusprendžia nerizikuoti.

Van Dyrenas pradėjo kalbėti „mes“ vardu. Tarsi būtų atstovavęs visam medikų sluoksniui. Bet jis tebuvo paprastas psichologas. Dargi mokyklos. Žemiau nusiristi neįmanoma.

Ar Klerei kada nors buvo atlikta vaisiaus vandenų punkcija? Erzino tai, kad šito nežinau. Beveik visur ėjau kartu su ja: į pirmą echoskopiją, pirmą nėščiųjų gimnastikos pamoką, – tik pirmą, nes, laimei, Klerei pasirodė dar juokingiau nei man, kad vyras kartu pūkštų ir dūsuotų, – pirmą, ir išsyk paskutinį, vizitą pas pribuvėją. „Ant mano galvos – jokių pribuvėjų!“ – pareiškė ji.

Bet kelis kartus Klerė ir viena vyko į ligoninę. Jos nuomone, nesąmonė man pusę darbo dienos paaukoti įprastiniam vizitui pas jos ginekologą ligoninėje.

Jau buvau beklausiąs van Dyreno, ar visoms nėščiosioms atliekama vaisiaus vandenų punkcija, ar tik priklausančioms prie tam tikros rizikos grupės, bet tuojau skubiai nurijau šį klausimą.

– Ar prieš trisdešimt, keturiasdešimt metų irgi būdavo atliekamos vaisiaus vandenų punkcijos? – tuomet paklausiau.

Mokyklos psichologas trumpai pamąstė.

– Nemanau. Ne, kad jau klausiate. Tiesą sakant, esu šimtu procentų tikras. Anuomet jų neatlikdavo, ne.

Mudu pažvelgėme į viens kitą; tą akimirką irgi visais šimtu procentų buvau tikras, kad van Dyrenas pagalvojo tą patį, ką ir aš.

Bet jis to neįvardijo. Tikriausiai neišdrįso to įvardyti, tad ėmiau ir tą padariau aš.

– Taigi, po teisybei, turiu būti dėkingas medicinos mokslo nepavyzdingai būklei prieš keturiasdešimt metų, kad šiandien čia priešais jus sėdžiu? – tariau. – Kad čia esu, – pridūriau. Tai buvo pertekliniai žodžiai, bet tiesiog panorau išgirsti save juos garsiai ištariantį.

Van Dyrenas lėtai linktelėjo – jo veide pasirodė pralinksmėjusio žmogaus šypsena.

– Kad jau taip formuluojate, – pasakė jis. – Jeigu šis tyrimas anuomet būtų buvęs prieinamas, tai nėra visiškai neįtikima, kad jūsų tėvai būtų pasirinkę tikrumą vietoj netikrumo.

32

Gėriau vaistus. Pirmosiomis dienomis nieko nevyko. Bet taip ir buvo numatyta, kad iškart nieko neįvyks, kad poveikis taps pastebimas tik po kelių savaičių. Vis dėlto pro mano akis neprasprūdo tai, kad Klerė jau nuo tų pirmų dienų į mane žiūri kitaip.

– Kaip jautiesi? – klausdavo ji po kelis sykius per dieną.

– Gerai, – visuomet atsakydavau.

Ir tai buvo tiesa – tikrai jaučiausi gerai, mėgavausi pokyčiu, ypač tuo faktu, kad nebereikia kasdien stovėti priešais klasę: visos tos galvos, į mane žiūrinčios ištisą akademinę valandą, o kitą valandą išdygstančios kitos, ir taip valandų valandas. Kas niekada nestovėjo priešais klasę, nežino, kas tai yra.

Po savaitės – anksčiau, nei numatyta – vaistai pradėjo veikti. Nesitikėjau, kad taip pasiseks. Turėjau abejonių: ypač būgštavau, kad vaistai veiks taip, jog aš pats to nesuvoksiu. Asmenybės pakeitimas – tai buvo didžiausia mano baimė, mano asmenybė bus pažeista, aš galbūt tapsiu priimtinesnis savo tiesioginei aplinkai, bet užtat prarasiu pats save. Perskaičiau informacinius lapelius, ir juose tiesiai šviesiai buvo išvardyti gąsdinantys šalutiniai poveikiai. Su „pykinimu“, „išsausėjusia oda“ ir „sumažėjusiu apetitu“ dar galima gyventi,

bet buvo rašoma ir apie „baimės jausmą“, „hiperventiliaciją“ ir „atminties praradimą“.

– Jie tikrai stiprūs, – pasakiau Klerei, – Aš juos gersiu, neturiu pasirinkimo, bet privalai man pažadėti, kad įspėsi mane, jeigu reikalai prastės. Jeigu pradėsiu pamiršti ką svarbaus arba keistai elgsiuos, privalai man pasakyti. Tada nustosiu juos vartojęs.

Bet mano nuogąstavimai pasirodė nepagrįsti. Sekmadienio popietę, praėjus kokioms penkioms dienoms po to, kai baigiau pirmąją tablečių dėžutę, gulėjau ant sofos svetainėje, ant kelių pasidėjęs ypač storą šeštadienio laikraštį. Per stiklines stumdomąsias duris žvelgiau į sodą, kur tą akimirką kaip tik buvo pradėję lyti. Buvo baltai debesuota ir vietomis su pragiedruliais diena, pūtė stiprus vėjas. Čia iškart turiu pasakyti, kad mano paties namai, mano paties svetainė ir ypač mano buvimas tuose namuose ir toje svetainėje pastaraisiais mėnesiais mane dažnai gąsdino. Tas baimingumas buvo tiesiogiai susijęs su daugybės kitų panašių į mane žmonių buvimu panašiuose namuose ir svetainėse. Ypač toji baimė įsigalėdavo vakarais tamsoje, kai visi, kaip įprasta, „būna namie“. Nuo sofos, ant kurios priguldavau, pro krūmus ir medžių šakas galėjau matyti kitoje savo namų pusėje esančių langų šviesas. Retai įžvelgdavau žmonių pavidalus, bet tie apšviesti langai išduodavo jų buvimą – lygiai kaip manasis išdavė mano buvimą. Nenoriu sudaryti klaidingo įspūdžio, nejaučiu baimės žmonėms apskritai, žmogui kaip rūšiai. Nepatiriu baimės priepuolių užtrokšti žmonių miniose ir jau tikrai nesu iš mėnulio nukritęs svečias vakarėliuose, keistuolis, su kuriuo niekas nenori kalbėtis, kadangi jo kūno kalba spinduliuoja vien

tik tai, kad jis nori būti paliktas ramybėje. Ne, tai kas kita. Tai susiję su laikina esatim visų tų žmonių savose svetainėse, savuose namuose, savuose kvartaluose, savuose rajonuose, suplanuotuose taip, kad viena gatvė savaime veda į kitą, o viena aikštė tomis gatvėmis susisiekia su kita aikšte.

Taigi šitaip kartais vakarais gulėdavau ant sofos mūsų svetainėje ir galvodavau apie tuos dalykus. Kažkas man viduje šnibždėdavo, kad privalau liautis galvojęs, kad man verčiau neleisti mintims įsisiūbuoti. Bet niekaip nesisekdavo, visada apmąstydavau viską iki pat galo, iki kraštutinių padarinių. Visur yra žmonių, galvodavau, tą pat akimirką jie guli panašiose svetainėse ant sofų. Netrukus jie eis miegoti, dar kiek pasivartys lovoje arba pasakys ką nors mielo vienas kitam, arba kietakaktiškai tylės, kadangi ką tik susipyko ir nė vienas nenori prisipažinti esąs neteisus, paskui šviesa užges. Galvodavau apie laiką, tiksliau, apie praeinantį laiką: kokia neišmatuojama, kokia neaprėpiama, kokia ilga ir tamsi, ir tuščia gali būti valanda. Kas taip galvoja, tam nereikia jokių šviesmečių. Galvodavau apie žmonijos kiekį, apie skaičius, ne gyventojų pertekliaus ar užterštumo prasme, ne apie tai, ar greitu metu visiems pakaks maisto, bet apie kiekį kaip tokį. Ar trys milijonai arba šeši milijardai tarnauja kokiam nors tikslui. Pasiekus šį tašką, imdavo reikštis pirmieji nepasitenkinimo simptomai. Nebūtinai žmonių yra per daug, mąsčiau, bet jų tikrai yra daug. Prisimindavau mokinius savo klasėje. Visiems jiems kažko reikia: jiems reikia užsikabinti už gyvenimo, jiems reikia jį nugyventi. Nors jau ir viena valanda gali būti labai ilga. Reikia susirasti darbą ir sukurti šeimą. Gims vaikų, ir tie vaikai taip pat mokykloje mokysis istorijos, tegu ir nebe iš manęs. Iš tam tikro aukščio matyti

tik žmonių knibždėlynas, pačių žmonių nebematyti. Čia man iš baimės užimdavo kvapą. Išoriškai į mane žiūrint mažai kas krisdavo į akis, išskyrus tai, kad laikraštis vis tebegulėdavo ant kelių neatverstas.

– Gal norėtum alučio? – sykį paklausė Klerė, su taure raudonojo vyno įeidama į kambarį.

Dabar turėjau atsakyti „Taip, mielai“, savo balso skambesiu nesukeldamas nusistebėjimo. Būgštavau, kad balsas nuskambės kaip neseniai nubudusio žmogaus, ką tik atsikėlusio ir dar nieko neištarusio. Arba tiesiog kaip keistas balsas, ne visiškai atpažįstamas, nesavas, bauginantis. Klerė kilstelėtų antakius ir paklaustų: „Ar kas yra?“ O aš, suprantama, paneigčiau, papurtyčiau galvą, bet pernelyg karštai, tuo išsiduodamas, ir tuo pat metu keistu, bauginančiu balsu, nė iš tolo nepanašiu į savo balsą, cyptelėčiau: „Ne, visiškai nieko. O kas turėtų būti?“

O paskui? Paskui Klerė prisėstų šalia manęs ant sofos, apglėbtų mano plaštaką savo abiem delnais, gal net pridėtų delną man prie kaktos, kaip kad daroma, kai norima patikrinti, ar vaikas neturi karščio. Ir tada prasidėtų. Žinojau, kad durys sugrįžti į normalų būvį dabar man plačiai atvertos: Klerė dar kartą paklaustų, ar tikrai nieko nėra, o aš ir vėl papurtyčiau galvą (šį kartą nebe taip karštai), iš pradžių ji dar kiek susirūpinusi žiūrėtų, bet greitai leistų tam susirūpinimui išnykti: juk reaguoju normaliai, mano balsas nebecypia, atsipalaidavęs atsakinėju į jos klausimus. Ne, tiesiog buvau užsigalvojęs. Apie ką? Jau nė nebeatsimenu. Eik jau, žinai, kiek jau čia sėdi su laikraščiu ant kelių? Pusantros valandos, o gal beveik dvi! Galvojau apie sodą, kad galbūt galėtume pasistatyti sode namelį. Polai... Ką? Pusantros valandos negalėjai galvoti

apie sodą. Ne, suprantama, ne, apie mūsų sodą galvojau gal kokias penkiolika pastarųjų minučių. O prieš tai?

Tą sekmadienio popietę, praėjus savaitei po mano pokalbio su mokyklos psichologu, pirmą kartą po ištisos amžinybės į sodą žvelgiau be įkyrių minčių. Girdėjau Klerę virtuvėje. Ji tyliai dainavo, pritardama radijui, dainelę, kurios nežinojau, bet kurioje vis pasikartodavo žodžiai „ir mano gėlelė“.

– Ko šypsaisi? – paklausė, įeidama į kambarį su dviem puodukais kavos.

– Šiaip sau, – atsiliepiau.

– Kas per „šiaip sau“? Tau reikėtų save pamatyti. Atrodai tikrai kaip koks naujai gimęs krikščionis. Įsikūnijęs džiaugsmas.

Pažvelgiau į ją, pajutau šilumą, bet malonią, pūkinės antklodės šilumą.

– Galvojau... – pradėjau sakyti, bet staiga persigalvojau.

Buvau panūdęs prabilti apie antrą vaiką. Pastaraisiais mėnesiais šią temą buvome palikę ramybėje. Mąsčiau apie amžiaus skirtumą, kuris sėkmės atveju siektų ne visai penkerius metus. Reikia ryžtis dabar arba niekada. Vis dėlto kažkoks balsas man pakuždėjo, kad dabar ne ta akimirka, galbūt po keleto dienų, bet ne šią sekmadienio popietę, kai pradėjo veikti vaistai.

– Galvojau, kad galėtume pasistatyti sode namelį, – pasakiau.

33

Žvelgiant atgal, aną sekmadienį buvo sykiu pasiektas aukščiausias taškas. Nauja buvimo be įkyrių minčių kokybė greitai liovėsi stebinti. Gyvenimas tapo tolygesnis, slopesnis, lyg būčiau buvęs šventėje, kur visi kalba ir gestikuliuoja, bet nieko paskirai neįmanoma suprasti. Daugiau jokių viršūnių ir duobių. Kažkas prapuolė. Kartais tenka išgirsti apie žmones, praradusius uoslę ir skonio pojūtį: tiems žmonėms gardžiausio valgio lėkštė nieko nebereiškia. Toks man kartais atrodydavo buvimas – lyg karšto valgio, kuris stovi aušdamas, lėkštė. Žinojau, kad privalau valgyti, kitaip numirsiu, bet nebeturėjau apetito.

Po kelių savaičių paskutinį kartą pamėginau susigrąžinti pirmosios sekmadienio popietės euforiją. Mišelis buvo ką tik užmigęs. Mudu su Klere gulinėjome ant sofos ir žiūrėjome laidą apie nuteistuosius mirti Jungtinėse Amerikos Valstijose. Mūsų sofa plati, gulėdami ant šono mudu telpame susirangyti vienas greta kito. Kadangi gulėjome šalimais, neprivalėjau į ją žiūrėti.

– Ką tik svarsčiau, – prabilau, – jeigu dabar nuspręstume turėti dar vieną vaiką, kai jis gimtų, Mišeliui būtų penkeri.

– Aš irgi neseniai apie tai galvojau, – atsiliepė Klerė. – Tu teisus, tai ne itin gera mintis. Mudviem reikia džiaugtis tuo, ką turime.

Jutau savo žmonos šilumą, mano ranka, apglėbusi jos pečius, gal šiek tiek įsitempė. Prisiminiau pokalbį su mokyklos psichologu.

Ar tau buvo atlikta vaisiaus vandenų punkcija?

Galėjau šito kuo ramiau paklausti. Trūkumas buvo tas, kad to klausdamas nebūčiau matęs jos akių. Trūkumas ir privalumas.

Paskui pagalvojau apie mūsų laimę. Apie mūsų laimingą šeimą. Mūsų laimingą šeimą, kuriai reikia džiaugtis tuo, ką turi.

– Gal šį savaitgalį kur nors nuvykime? – pasiūliau. – Išsinuomotume namelį ar ką. Tik mes, mūsų trijulė?

34

O paskui? Paskui Klerė susirgo. Klerė, kuri niekuomet nesirgdavo, kuri persišaldžiusi daugių daugiausia keletą dienų pašniurkščiodavo, kuri pasigavusi virusą vis tiek nė dienos nesivartydavo lovoje, atsidūrė ligoninėje. Diena iš dienos nesimatė nieko, kas būtų skatinę mus ruoštis tam jos gulimuisi į ligoninę, mes negalėjome, taip sakant, imtis priemonių. Ryte ji jautėsi galbūt šiek tiek silpnokai, jos pačios žodžiais, bet vis dėlto išėjo pro duris, atsisveikindama pabučiavo mane į lūpas ir sėdo ant dviračio. Po vidurdienio ir vėl ją pamačiau, bet tada jai prie rankos jau buvo prijungta ne viena lašelinė, o lovos galvūgalyje pypsėdamas stovėjo monitorius. Ji pamėgino man nusišypsoti, bet tai kainavo nemažai pastangų. Iš koridoriaus man ranka pamojo chirurgas – norėjo su manimi pasikalbėti akis į akį.

Nepasakosiu čia, kas Klerę pakirto, mano galva, tai asmeniška. Kieno reikalas, kas kokią ligą nešiojasi, bet kuriuo atveju, jai spręsti, ar norėtų apie tai pasipasakoti, ne man. Apsiribosiu pasakydamas, kad tai nebuvo gyvybei pavojinga liga, bent jau pradžioje apie tai nebuvo kalbama. Tie žodžiai ne sykį nuaidėjo iš skambinusių draugų, giminaičių, pažįstamų ir kolegų lūpų.

– Ar tai pavojinga gyvybei? – klausdavo jie lengvai prislopintu balsu, bet per jį kiaurai galėjai išgirsti sensacijų

troškulį. Gavę progą priartėti prie mirties ir patys likti nepažeisti, žmonės tos progos niekuomet nepraleis.

Ypač atsimenu, kaip labai būčiau norėjęs atsakyti jiems teigiamai.

– Taip, tai pavojinga gyvybei.

Man būtų buvę smalsu išgirsti tylą, kuri būtų stojusi pašnekovo pusėje po tokio atsakymo.

Taigi, neatskleisdamas smulkmenų apie Klerės ligą, vis dėlto noriu čia perteikti tai, ką man pasakė chirurgas, koridoriuje rimtu veidu paaiškinęs, kokia intervencija toliau bus atliekama.

– Taip, tai ne niekai, – pridūrė jis patylėjęs, leisdamas man apdoroti žinią. – Diena iš dienos pasikeičia visas ligonio gyvenimas. Bet mes darome viską, ką galime.

Paskutinę frazę jis ištarė beveik pažvalėjusiu balsu, kuris nederėjo su jo veido išraiška.

O tada? Tada viskas ėmė klostytis blogai. Arba, tiksliau sakant, viskas, kas galėjo susiklostyti negerai, būtinai taip ir susiklostė. Po pirmos operacijos ėjo antra, o tada trečia. Prie jos lovos buvo pastatoma vis daugiau monitorių, iš jos kūno kyšojo ir kitoje vietoje vėl į jį lindo guminės žarnos. Guminės žarnos ir monitoriai turėjo palaikyti jos gyvybę, tik kad chirurgas jau nuo pirmos dienos galutinai prarado savo žvalųjį toną. Jis vis dar teigė, kad jie darą viską, ką galį, bet Klerė sulyso beveik dvidešimčia kilogramų, ji jau nebepajėgdavo be pagalbos pasikelti ant pagalvių.

Džiaugiausi, kad Mišelis jos tokios nemato. Pradžioje dar guviai pasiūliau jam drauge nueiti aplankyti mamos, bet jis elgėsi taip, lyg manęs nebūtų išgirdęs. Tą pačią dieną, kurios rytą jo motina išėjo pro duris, bet vakare negrįžo namo,

labiausiai pabrėžiau šventiškąją pusę, situacijos neįprastumą, kaip svečiuojantis su nakvyne arba per mokyklos išvyką. Mudu kartu nuėjome pavakarieniauti į paprastų žmonių užkandinę, – šonkauliukai su gruzdintomis bulvytėmis anuomet buvo jo mėgstamiausias patiekalas, – ir kaip mokėdamas geriau paaiškinau, kas atsitiko. Aš jam aiškinau ir kartu stengiausi nukreipti jo dėmesį. Kai ką nutylėjau, pirmiausia savo paties baimę. Pavakarieniavę išsinuomojome filmą videotekoje, leidau ilgiau neiti gulti nei paprastai, nors kitą rytą jam ir reikėjo eiti į mokyklą (tuo metu jis jau lankė nebe darželį, o pradinės mokyklos pirmą klasę*).

– Ar mama dar ateis? – paklausė jis, kai pabučiavau jį labos nakties.

– Paliksiu duris praviras, – atsakiau. – Dar truputėlį pasižiūrėsiu televizorių, tad girdėsi mane.

Tą pirmą vakarą niekam neskambinau. Tą patį man kalė į galvą Klerė.

– Be panikos, – kalbėjo ji man. – Gal viskas greitai susitvarkys, ir po kelių dienų grįšiu namo.

Tada jau buvau pasikalbėjęs su chirurgu koridoriuje.

– Gerai, – atsakiau. – Be panikos.

Kitą dieną po mokyklos Mišelis nebepaklausė apie motiną. Jis paprašė manęs nuimti nuo dviračio papildomus ratukus. Vienąkart jau buvau tai padaręs prieš keletą mėnesių, bet po kelių bandymų jis svirduliuodamas sustojo priešais žemą tvorelę, juosiančią veją su medžiais.

– Ar esi tikras? – paklausiau.

Tą gražią gegužės dieną jau be jokių svyrinėjimų jis nuvažiavo tolyn, iki kampo, o tada atgal.

* Nyderlanduose pradinę mokyklą vaikai lanko nuo maždaug ketverių iki dvylikos metų.

Mindamas pro mane, paleido vairą ir iškėlė rankas į orą.

– Mane rytoj operuos, – tą vakarą pranešė Klerė. – Bet ką konkrečiai darys? Ar tau pasakė ką nors, ko nežinau aš?

– Ar žinai, kad Mišelis šiandien paprašė manęs nuimti nuo jo dviračio papildomus ratukus?

Klerė užsimerkė, jos galva buvo giliai panirusi į pagalves, lyg būtų svėrusi daugiau nei paprastai.

– Kaip jis? – paklausė ji. – Ar labai manęs ilgisi?

– Labai nori ateiti aplankyti, – sumelavau. – Bet man atrodė geriau dar šiek palaukti.

Neįvardinsiu, kurioje ligoninėje Klerė gulėjo. Ji buvo gana arti nuo mūsų namų, tad ar dviračiu, ar, esant blogam orui, automobiliu aš ten visada suspėdavau per dešimtį minučių. Lankymo valandomis Mišelis pabūdavo pas kaimynę, kuri irgi turėjo vaikų; kartais ateidavo mūsų auklė, penkiolikmetė mergina, kuri gyveno už keleto gatvių. Neturiu noro smulkintis, kas gi toje ligoninėje nesiklostė, tik norėčiau primygtinai patarti visiems, kurie brangina gyvenimą – savo ar artimųjų bei mylimųjų, – niekada nesileisti ten paguldomiems. Tai nūnai ir mano dilema: niekieno reikalas, kurioje ligoninėje Klerė gulėjo, kita vertus, norėčiau visus perspėti laikytis nuo tos ligoninės kuo toliau.

– Ar tu dar susitvarkai? – vieną dieną paklausė Klerė, sakyčiau, po antros ar trečios operacijos. Jos balsas skambėjo taip silpnai, kad beveik turėjau priglausti ausį prie jos lūpų, kad suprasčiau. – Ar tau nereikia pagalbos?

Išgirdus žodį „pagalba“, man po kairiąja akimi nuo nervų ėmė tvinkčioti raumenukas. Ne, man nereikėjo pagalbos, aš labai gerai tvarkiausi, arba, tiksliau sakant, pirmučiausia

ir pats stebėjausi, kaip akivaizdžiai gerai tvarkausi. Mišelis į mokyklą nueidavo laiku, išvalytais dantimis ir švariais drabužiais. Daugiau ar mažiau švariais, nes aš ne taip kritiškai kaip Klerė žiūrėjau į keletą dėmelių ant jo kelnių, bet tuo aš ir buvau jo tėvas, niekada nemėginau būti jam „tėvu ir motina vienu metu", kaip sykį popietinėje plepalų laidoje išgirdau sakant vyro pavidalo minkštablauzdį iš nepilnos šeimos, apsitempusį paties nusimegztu megztiniu. Aš turėjau ką veikti, bet gerąja prasme. Mažiausia, ko būčiau norėjęs, tai kad žmonės, vedami geriausių ketinimų arba ne, imtų siūlytis perimti iš manęs darbus, idant aš turėčiau laisvo laiko kitiems dalykams. Visiškai nepageidavau turėti laisvo laiko, kaip tik buvau dėkingas, kad kiekviena minutė užpildyta. Kartais vakarais prisėsdavau su bokalu alučio virtuvėje, Mišelį jau būdavau pabučiavęs labos nakties, indaplovė ūždavo ir burbuliuodavo, laikraštis dar neperskaitytas gulėdavo man priešais nosį, ir tada staiga pasijusdavau pakylėtas – nežinau, kaip kitaip tą nusakyti: pirmiausia tai būdavo lengvumo jausmas, ypatingo lengvumo, jeigu kas nors tą akimirką būtų papūtęs į mane, būčiau neabejotinai pakilęs į viršų, iki pat lubų, nelyginant pūkelis iš pagalvės. Taip, štai kas tai buvo: nesvarumas, aš specialiai nevartoju tokių žodžių kaip laimė arba netgi pasitenkinimas. Retsykiais tekdavo išgirsti Mišelio draugužių tėvus atsidūstant, kad jiems po ilgos įtemptos dienos taip reikėtų „akimirkos sau". Pagaliau vaikai guli lovose, ir tada jų tėvams išmuša ta magiška akimirka, nė minutės anksčiau. Man tai visada atrodydavo keista, man pačiam tokia akimirka visada prasidėdavo daug anksčiau. Pavyzdžiui, Mišeliui parėjus namo iš mokyklos, ir viskas būdavo kaip įprasta. Ir mano balsas, klausiant, su kuo

sutepti sumuštinį, skambėjo visų pirma įprastai. Visko turėdavau namie, nes būdavau apsipirkęs jau ryte, taip pat prisižiūrėdavau: pažvelgdavau į veidrodį, prieš išeidamas pro duris pasitikrindavau, kad vilkėčiau švarius drabužius, kad būčiau apsiskutęs, kad mano plaukai neatrodytų kaip žmogaus, niekada nežiūrinčio į veidrodį. Žmonėms prekybos centre niekas neturėjo kristi į akis, aš nesu išsiskyręs tėvas, dvokiantis alkoholiu, nesu tėvas, kuris visiškai nesusitvarko. Gerai atsimenu, kokį uždavinį buvau prisiėmęs: norėjau palaikyti įprastumo regimybę. Mišeliui viskas kiek įmanoma turėjo išlikti taip pat, kol jo motinos nebuvo šalia. Kas dieną šiltas valgis, pradėkim nuo to. Bet ir kitose mūsų laikino nepilnos šeimos gyvenimo srityse neturėjo atsirasti pernelyg daug matomų pasikeitimų. Paprastai aš nesiskusdavau kasdien, man atrodydavo nieko baisaus keletą dienų pavaikščioti kiek apsamanojusiam, Klerė, ir ta niekada nekeldavo dėl to problemos, bet tomis savaitėmis skusdavausi kas rytą. Tariausi, kad mano sūnus turi teisę pusryčiauti su gaiviai kvepiančiu ir nusiskutusiu tėvu. Gaiviai kvepiantis ir nusiskutęs tėvas negalės sukelti vaikui neįprastų minčių, bet kuriuo atveju neleis suabejoti mūsų nepilnos šeimos laikinumu. Ne, mano išorėje nieko nebuvo galima pastebėti, aš vis dar buvau tvirta mūsų trejybės sudedamoji dalis, kita sudedamoji dalis tik laikinai (laikinai! laikinai! laikinai!) gulėjo ligoninėje, aš buvau trimotorio keleivinio lėktuvo, kurio vienas motoras iškrito, pilotas: nebuvo priežasties panikuoti, tai ne avarinis nusileidimas, pilotui už nugaros – tūkstančiai skrydžio valandų, jis saugiai nutupdys transporto priemonę ant žemės.

35

Vieną vakarą užsuko Seržas su Babete. Kitą dieną Klerės laukė operacija. Labai gerai atsimenu, tą vakarą pagaminau makaronų, makaronų su Karbonaros padažu, gerai pagalvojus – vienintelį patiekalą, kurį mokėjau kaip savo penkis pirštus. Makaronus ketinau patiekti su šonkauliukais iš paprastų žmonių užkandinės, kuriuos Mišelis labiausiai mėgo, todėl tomis savaitėmis, kai Klerė gulėjo ligoninėje, taip maitinomės kiekvieną dieną.

Bededant maistą į lėkštes, pasigirdo durų skambutis. Seržas ir Babetė nepaklausė, ar galima užeiti, nė nepajutau, kaip jie atsidūrė svetainėje. Išvydau, kaip Babetė akimis siurbia svetainę, o paskui visus namus. Tomis savaitėmis mudu valgydavome ne virtuvėje, kaip įprasta, bet svetainėje, priešais televizorių. Babetė žvelgė į padėkliukus ir įrankius, o tada į televizorių, kuris jau buvo įjungtas, kadangi už kelių minučių turėjo prasidėti „Sporto naujienos". Paskui ji pažvelgė į mane, ypatingu žvilgsniu – nežinau, kaip kitaip galėčiau jį pavadinti.

Pamenu, kaip pasijutau to ypatingo žvilgsnio paakintas pateikti pasiaiškinimą. Sumurmėjau kažką apie mudviejų bendrų vakarienių šventiškąją pusę, nes kai kuriuose dalykuose neabejotinai nukrypdavau nuo įprastinio scenarijaus, kad tik niekur nebūtų matomų apleistumo pėdsakų, – neprivalėjau

kopijuoti tos namų tvarkos, kurią palaikė Klerė. Manau, kad Babetei netgi mestelėjau pasakymą „vyriška namų tvarka", taip pat ir „atostogų jausmas".

Pasielgiau atsakančiai kvailai, po to būčiau galėjęs nusišauti – juk niekam nebuvau skolingas pasiaiškinimo. Bet Babetė tuo tarpu jau buvo užbėgusi laiptais į viršų ir stovėjo Mišelio kambario tarpduryje. Ten savo žaislų apsuptyje ant grindų sėdėjo Mišelis ir kaip tik vieną paskui kitą rikiavo šimtus domino kauliukų, pamėgdžiodamas pasaulinį „Domino Day" rekordą*, bet pamatęs tetą pašoko ir puolė į jos išskėstų rankų glėbį.

Mano požiūriu, parodydamas per daug entuziazmo. Tegu ir labai mėgo tetą, bet taip, kaip dabar, stipriai apsikabindamas ją per šlaunis ir iš pažiūros nebenorėdamas paleisti, sudarė vaizdą, lyg jam būtų trūkę moters namie. Motinos. Babetė glėbesčiavo jį ir kedeno jam plaukus. Kartu ji žvalgėsi po kambarį, o aš žvalgiausi drauge su ja.

Grindys buvo nukrautos ne vien domino kauliukais. Visur gulėjo žaislai, jie mėtėsi visame kambaryje, galbūt tiksliau būtų pasakyti, beveik nebebuvo vietos kojai pastatyti. Kad Mišelio kambarys kėlė netvarkos įspūdį, švelniai sakant, dabar mačiau ir pats, apžvelgdamas jį Babetės akimis. Žinoma, visur mėtėsi ne tik žaislai. Dvi kėdės, minkštasuolis ir Mišelio lova buvo apkreikti drabužiais, tiek švariais, tiek ne, o ant rašomojo stalelio ir ant taburetės greta (nepaklotos) lovos buvo užmirštų lėkščių su trupiniais bei stiklinių su pieno ir limonado likučiais. Tačiau bjauriausia, kas krito į akis, tikriausiai buvo obuolio graužtukas, gulintis visai ne ant lėkštės, bet ant

* Renginio „Domino Day" tikslas buvo užregistruoti pasaulinį krintančių domino kauliukų rekordą; šou 1998–2009 m. organizavo „Endemol" televizija Nyderlanduose.

„Ajax“ marškinėlių su kitoje pusėje užrašyta „Kluivert“* pavarde. Kaip ir visi graužtukai, ilgiau nei kelias minutes pagulėję dienos šviesoje ir ore, ir šis buvo įgijęs tamsiai rudą spalvą. Prisiminiau, kad dieną Mišeliui buvau atnešęs obuolį ir stiklinę limonado, bet iš graužtuko nesimatė, kad jis čia guli vos keletą valandų – kaip ir visi, šis išrodė veikiau taip, lyg jau dienų dienas pūtų ant futbolo marškinėlių.

Prisiminiau ir tai, kad tą rytą pasiūliau Mišeliui paskui, įdienojus, abiem sutvarkyti jo kambarį. Bet dėl įvairiausių priežasčių, o tiksliau sakant, raminantis mintimi, kad vėliau tam dar bus apsčiai laiko, ta akimirka taip ir neatėjo.

Pažvelgiau Babetei į akis – ji tebelaikė glėbyje mano sūnų ir viena ranka meiliai glostė jam nugarą – ir vėl išvydau tą ypatingą žvilgsnį. Aš sutvarkysiu! – norėjau jai sušukti. Jeigu būtum atėjusi rytoj, šitame kambaryje būtų tvarka kaip bažnyčioj, švara kaip vaistinėj. Bet nesušukau, tik žiūrėdamas į ją gūžtelėjau pečiais. Čia toks truputį balaganėlis, reiškė mano gūžtelėjimas, bet *who cares***? Šiuo metu yra ir svarbesnių dalykų nei sutvarkytas ar nesutvarkytas kambarys.

Ir vėl tas poreikis pasiaiškinti! Nenorėjau to daryti, pasiaiškinimas nebuvo reikalingas, taip man atrodė. Jie tiesiog įgriuvo vidun. Nagi apsukime situaciją, maniau sau, apsukime situaciją ir pamėginkime įsivaizduoti, kas būtų galėję nutikti, jeigu aš nelauktai būčiau paskambinęs į duris savo broliui ir brolienei tuo metu, kai Babetė, pavyzdžiui, skutasi kojas arba Seržas karposi kojų nagus. Juk būčiau pamatęs tai, kas iš esmės yra privatu, kas paprastai neskirta neprašytų svečių

* Patrick Stephan Kluivert – buvęs Nyderlandų profesionaliojo futbolo klubo „Ajax“ puolėjas.
** Bet kam rūpi? (Angl.)

akims. Man nereikėjo jų įleisti, mąsčiau dabar. Reikėjo pasakyti, kad atėjo netinkamu metu.

Lipant į apačią po to, kai Babetė pažadėjo Mišeliui, kad kai jis baigs rikiuoti, ji iškart ateis pasižiūrėti domino kauliukų griūties, ir po to, kai aš pasakiau, kad valgis beveik paruoštas, ir mes abu tuojau pat vakarieniausim, dar praėjome pro vonios kambarį ir mudviejų su Klere miegamąjį. Išvydau Babetę kaišiojant skubrius žvilgsnius vidun – ji ne ką tesistengė tuos žvilgsnius paslėpti, – būtent į perpildytą skalbinių krepšį ir į laikraščiais nuskleistą nepaklotą lovą miegamajame. Šįkart ji nebepažvelgė į mane – ir galbūt tai buvo dar užgauliau, dar labiau žemino nei tas ypatingasis žvilgsnis. Aš labai aiškiai Mišeliui pasakiau, kad tuojau pat vakarieniausim, būtent jam, mat norėjau duoti nedviprasmišką signalą, kad mano brolis ir brolienė nebus pakviesti prisidėti. Jiedu įsibrovė netinkamu metu, dabar pats laikas jiedviem vėl šiaušti namo.

Apačioje, svetainėje, rankas susikišęs į kišenes priešais televizorių stoviniavo Seržas; buvo prasidėjusios „Sporto naujienos“. „Sporto naujienų“ vaizdai, saujelė futbolininkų, kurie treniravosi sukdami ratus po saulės nutviekstą laukymę, dar labiau nei begėdiška mano brolio stovėsena, rankos, sukištos į kišenes, pražergtos kojos, tartum svetainė būtų buvusi jo, o ne mano, ypatingieji mano brolienės žvilgčiojimai į Mišelio kambarį, į mūsų miegamąjį, į skalbinių krepšį man dabar bylojo, kad mano vakaro planas tuoj nueis šuniui ant uodegos, ne, kad jis jau nuėjo šuniui ant uodegos. Mano vakaras su Mišeliu priešais televizorių, pasidėjus ant kelių lėkštes makaronų su Karbonaros padažu, įprastas vakaras, tiesa, be jo motinos, be mano žmonos, bet vis tiek šventiškas.

– Seržai... – Babetė jau buvo priėjusi prie mano brolio ir uždėjusi ranką jam ant peties.

– Taip. – Seržas apsisuko ir pažvelgė į mane, neišsitraukdamas rankų iš kišenių. – Polai... – tarė jis, bet nutilęs metė bejėgišką žvilgsnį į žmoną.

Babetė giliai atsiduso. Tada paėmė mane už rankos ir apglėbė ją savo gražiais, elegantiškais ilgais pirštais. Jos akyse to ypatingojo žvilgsnio nebebuvo. Dabar ji žvelgė draugiškai, bet ryžtingai, lyg aš būčiau ne absoliutaus chaoso čia, namie, priežastis, o perpildytas skalbinių krepšys arba nepaklota lova – skalbinių krepšys, kurio turinį ji *in no time** suverstų į skalbimo mašiną, ir lova, kurią ji akimoju paklotų taip, kaip ji dar niekuomet nebuvo paklota: kaip karališkuose viešbučio apartamentuose.

– Polai, – prabilo ji, – mes žinom, kaip tau sunku. Tau ir Mišeliui. Klerė ligoninėje. Suprantama, tikimės geriausio, bet šiuo metu neįmanoma numatyti, kiek tai dar tęsis. Ir todėl mudu pagalvojome, kad tau, taip pat ir Mišeliui, gal būtų geriausia, jei kurį laiką jis pagyventų pas mus.

Aš pajutau kažką, kas panašu į iki baltumo įkaitintos geležies įsiūtį, ledo šaltumo panikos šuorą. Kad ir kas tai buvo, turbūt mano veide kaip atverstoje knygoje tai nebuvo sunku išskaityti, nes Babetė švelniai suspaudė man ranką ir pasakė:

– Nusiramink, Polai. Mes čia atėjome tik tam, kad tau padėtume.

– Taip, – pritarė Seržas. Jis žengė žingsnį į priekį, tarsi būtų ketinęs paimti mane už kitos rankos arba norėjęs uždėti delną man ant peties, bet geriau pagalvojęs tos minties atsisakė.

* Beregint. (Angl.)

– Tau jau gana rūpesčių ir su Klere, – šypsodamasi įtikinėjo Babetė, imdama pirštu braukyti man per plaštakos viršų. – Jeigu mes kuriam laikui pasiimtume Mišelį, galėtum kiek labiau pasirūpinti savimi. Ir Mišelis visiškai atitrūktų nuo situacijos. Jis laikosi narsiai, vaikai tokių dalykų galbūt garsiai nepasako, bet jie viską pastebi.

Keletą kartų giliai įkvėpiau, svarbiausia dabar, kad mano balsas girdimai nesuvirpėtų.

– Labai norėčiau pakviesti jus drauge pavakarieniauti, – pasakiau, – bet visiems neužteks.

Babetės pirštas ant mano plaštakos nustojo judėti, tik šypsena dar liko pleventi veide, bet atrodė, lyg ji būtų atplėšta nuo ją lydinčios emocijos – jeigu tokia iš viso kada nors egzistavo.

– Mes visiškai nenorime likti vakarieniauti, Polai, – tarė ji. – Tik, pamanėme, rytoj Klerę operuos, Mišeliui užvis geriausia būtų šįvakar eiti pas mus...

– Su sūnumi buvom susiruošę sėsti prie stalo, – paaiškinau. – Judu atėjote netinkamu metu. Todėl norėčiau paprašyti dabar pat išeiti.

– Polai... – Babetė suspaudė man ranką, šypsena dabar jau tikrai buvo dingusi, ji žvelgė veikiau maldaujamai, ir ši veido išraiška jai ypač nederėjo.

– Polai, – prabilo ir mano brolis. – Juk supranti, kad tai nėra pačios geriausios aplinkybės ketverių metų vaikui.

Trūktelėjęs išlaisvinau savo ranką iš Babetės pirštų.

– Ką tu pasakei? – paklausiau.

Mano balsas skambėjo ramiai, jis nevirpėjo – per ramiai, galbūt tai būtų tiksliau.

– Polai! – įspėjo Babetė, galbūt išvydusi ką nors, ko pats nemačiau. Galbūt ji manė, kad aš kažkam jau pasirengęs, galbūt išsigando, kad ko nors nepadaryčiau Seržui, bet to malonumo aš jam niekada nesuteikčiau. Šaltoji panikos banga buvo galutinai užleidusi vietą iki baltumo įkaitintos geležies įsiūčiui, bet kumštis, kurį dabar visų mieliausia būtų įsodinti į jo kilniaširdišką, dėl mano ir mano vaiko dalios taip apgailestaujamai susirūpinusį snukį, būtų viską lemiantis įrodymas, kad nebevaldau emocijų. O žmogus, nevaldantis emocijų, nėra tinkamiausias asmuo vadovauti (laikinai) nepilnai šeimai. Per vieną minutę – taip dažnai? – jau buvau penkis kartus išgirdęs tariant savo vardą. Iš savo patirties sprendžiu, kad jeigu žmonės per dažnai kartoja kieno nors vardą, jie visada kažko iš to žmogaus tikisi, ir dažniausiai to, ko pats jis nenori.

– Seržas tik sako, kad tau galbūt visko jau truputį per daug, Polai. – Šeštas kartas. – Mudu kaip niekas kitas žinom, kaip tu be galo stengiesi, kad Mišeliui viskas atrodytų kuo įprasčiau. Bet tai nėra įprasta. Tu turi būti ir su Klere, ir su sūnumi. Niekas tokiomis aplinkybėmis neįstengtų deramai tvarkytis namie. – Jos ranka pakilo aukštyn, plevenančiu plaštakos ir pirštų judesiu parodydama į lubas: į viršuj išmėtytus žaislus, skalbinių krepšį ir nepaklotą lovą su išdraikytais laikraščiais. – Mišeliui tėvas šiuo metu yra svarbiausias. Jo motina serga. Jam nereikėtų patirti įspūdžio, kad tėvui viskas slysta iš rankų.

Jau buvau besitvarkąs, norėjau pasakyti. Jeigu būtumėt atėję valanda vėliau... Bet nepasakiau. Neturėjau leistis įstumiamas į besiginančiojo poziciją. Mudu su Mišeliu susitvarkysime, kai mums bus patogu.

– Aš tikrai turiu jūsų dar kartą paprašyti išeiti, – pakartojau. – Mudu su Mišeliu jau prieš ketvirtį valandos būtume sėdę vakarieniauti. Šioje srityje vertinu reguliarumą. Tokiomis aplinkybėmis, – pridūriau.

Babetė ir vėl atsidūsėjo, pamaniau, kad septintą kartą ištars „Polai...“, bet ji tik dirsčiojo tai į mane, tai į Seržą, tai vėl į mane. Per televizorių nuskambėjo „Sporto naujienų“ baigiamoji melodija, ir staiga mane užgulė snūdus liūdnumas. Mano brolis ir brolienė užgriuvo netinkamu metu, kad imtų kyščioti nosį į mano namų tvarką, bet dabar atsitiko dar kai kas, ko jau niekada nebebus galima pakeisti. Atrodo tarsi nesąmonė, tai ir yra nesąmonė, bet vis tiek: paprastai sakant, mudu su sūnumi šįvakar tiesiog nebepažiūrėsime „Sporto naujienų“, ir tai mane beveik privertė apsiašaroti. Pagalvojau apie Klerę ligoninės vienutėje. Jau keletą dienų, laimei, palatoje ji gulėjo viena, o prieš tai buvo paguldyta su griausmingai perdžiančia ir smirdinčia sene. Man lankant Klerę, mudu visą laiką stengėmės elgtis taip, lyg nieko negirdime ir neužuodžiame, bet po keleto dienų jai tai taip įgriso, kad kaskart senei paperdus ji imdavo demonstratyviai purkšti iš flakono dezodorantą – tai vienu metu buvo ir juokinga, ir apgailėtina, bet lankymo valandai pasibaigus užėjau pas vyriausiąją slaugytoją pareikalauti atskiros palatos. Pro naujos palatos langus matėsi ligoninės šoninis sparnas, ir kai sutemdavo bei įžiebdavo šviesas, būdavo galima įžiūrėti šio sparno ligonius, gulinčius savo lovose, arba kaip jie pasikeldami ant savo pagalvių ruošdavosi valgyti šiltą vakarienę. Buvome susitarę, kad šįvakar, operacijos išvakarėse, Klerės aplankyti neateisiu – liksiu su Mišeliu. Kuo įprasčiau. Bet dabar jau galvojau apie Klerę, apie žmoną, vičvieną savo palatoje, apie

beužslenkančią prieblandą ir vaizdą į apšviestus langus bei ligonius, ir svarsčiau, ar mudu gerai nusprendėme – galbūt man reikėjo pasikviesti auklę, kad šįvakar, kaip tik šįvakar, galėčiau būti su žmona.

Nutariau netrukus jai paskambinti. Iškart, kai tik Seržas su Babete išeis, o Mišelis atsiguls. Taip, dabar aniem tikrai reikia sprūdinti, kad mudu su Mišeliu pagaliau galėtume sėsti valgyti vakarienės, tos jau vis tiek šuniui ant uodegos nuėjusios mūsų vakarienės.

Ir tada staiga ūžtelėjo nauja mintis. Mintis kaip kliedesys. Mintis, nuo kurios pabundi suprakaitavęs, antklodė tįso ant grindų, pagalvė šlapia nuo tavo paties prakaito, širdis daužosi, – bet į miegamąjį įsklinda šviesa, tai įvyko ne iš tikrųjų, viską tik susapnavai.

– Ar judu šiandien buvote pas Klerę? – paklausiau draugišku ir nerūpestingu, nepriekaištingu tonu, mat jokiais būdais nenorėjau, kad jie suuostų, kokia iš tikrųjų bloga darėsi mano savijauta.

Seržas ir Babetė pažvelgė į mane, jų veido išraiškos išdavė, kad mano klausimas juodu nustebino. Bet juk tai nieko nereiškė, galbūt juos nustebino staigus mano laikysenos pasikeitimas, juk dar prieš keletą mirksnių reikalavau, kad išeitų.

– Ne, – atsakė Babetė. – Tai yra... – Akimis ji prašė mano brolio pagalbos. – Tiesa, šiandien aš su ja kalbėjausi.

Vadinasi, iš tikrųjų. Tai, ko neįmanoma įsivaizduoti, iš tikrųjų atsitiko. Tai ne sapnas. Idėją jiems pasiimti iš manęs Mišelį palaikė mano paties žmona. Šiandien ji su Babete kalbėjosi telefonu, ir tada buvo iškelta šioji idėja. Galbūt netgi ne jos pačios lūpomis, visai įmanu, kad apie tai pirmoji prabilo Babetė, bet Klerė, sakykim, paveikta savo būklės silpnumo, o

gal ir ne, kad padarytų galą zyzimui, sutiko. Nepasitarusi su manimi.

Tokiu atveju mano padėtis dar blogesnė, nei pats galiu įvertinti, pamaniau. Jeigu mano žmona mano, kad svarbius sprendimus dėl mūsų sūnaus protingiau priimti be manęs, tikriausiai aš pats suteikiau tam pagrindą.

Privalėjau sutvarkyti Mišelio kambarį, pamaniau. Turėjau ištuštinti skalbinių krepšį, skalbimo mašina turėjo suktis, kai Seržas su Babete paskambino į duris, laikraščius nuo lovos turėjau sukrauti į plastikinius maišus, ir šie turėjo stovėti prieangėlyje prie lauko durų, lyg jau būčiau benešąs juos į popieriaus konteinerį.

Bet tam dabar jau buvo per vėlu. Man dingtelėjo, kad tikriausiai bet kuriuo atveju būtų buvę per vėlu, mat Seržas su Babete užsuko turėdami išankstinį planą: net jeigu mudu su Mišeliu, vilkėdami trijų dalių kostiumus ir pasirišę kaklaryšius, būtume vakarieniavę prie damastine staltiese uždengto stalo su sidabriniais įrankiais, jie tikrai būtų sugalvoję ką nors kita, kad iš manęs atimtų sūnų.

O ar tada, dieną, telefonu kalbėjotės apie Mišelį? Neuždaviau šio klausimo, leidau jam, taip sakant, pakibti ore. Ir, leisdamas įsivyrauti tylai, sudariau galimybę Babetei pačiai įterpti trūkstamą grandį į savo atsakymą.

– Kodėl Mišelis niekada nenueina į ligoninę? – paklausė Babetė.

– Ką? – perklausiau.

– Kodėl Mišelis niekada neaplanko savo motinos? Kiek laiko Klerė jau ligoninėje? Tai juk nenormalu, kad sūnus nenorėtų pamatyti motinos.

– Apie tai mudu su Klere kalbėjomės. Pradžioje ji pati to nenorėjo. Nenorėjo, kad Mišelis pamatytų ją tokią.

– Tai pradžioje. Bet vėliau. Vėliau juk buvo tinkamų akimirkų? Turiu omenyje, kad Klerė dabar pati to nebesupranta. Ji mano, kad vaikas jau pamiršo ją.

– Nešnekėk kvailysčių. Savaime aišku, kad Mišelis nepamiršo savo motinos. Jis visą laiką... – norėjau ištarti „jis visą laiką apie ją kalba“, bet tai tiesiog nebuvo tiesa. – Jis tiesiog nenori jos pamatyti. Jis nenori į ligoninę. Aš tikrai gana dažnai to klausiu. „Ar rytoj eisim pas mamą?“ – teiraujuosi. Ir jau tada jo akyse atsiranda dvejonė. „Gal...“ – sako jis, o kai to dar kartą paklausiu kitą dieną, papurto galvą. „Gal rytoj“, – sako. Na tai ką, aš juk negaliu jo versti? Ne, pala, tai kas kita: aš *nenoriu* jo versti. Ne šiomis aplinkybėmis. Aš netempsiu jo į tą ligoninę prieš jo paties valią. Man regis, tai nekoks prisiminimas ateičiai. Jis tikrai turi savų priežasčių. Jam ketveri, bet galbūt jis pats geriausiai žino, kaip elgtis šioje situacijoje. Jeigu šiuo metu jis nori atmesti faktą, kad jo motina guli ligoninėje, tai, mano nuomone, reikia jam leisti tai daryti. Mano galva, tai labai suaugėliška. Suaugę žmonės taip pat viską atmeta.

Babetė keletą kartų trūktelėjo nosimi ir kilstelėjo antakius.

– Ar čia ne... – pratarė ji.

Ir tą patį akimirksnį aš taip pat užuodžiau. Kai skubiai apsisukęs pribėgau prie virtuvės, pamačiau prieangėlyje tvyrančius dūmus.

– Po velniais! – pajutau, kaip iš akių ištryško ašaros, o tuo tarpu užsukau dujas po makaronų keptuve ir iškart atvėriau

sodo duris. – Po velniais! Po velniais! – Mosavau rankomis, tačiau dūmai tik plaikstėsi po virtuvę, iškart nerasdami kelio laukan.

Ašarotomis akimis įsistebeilijau į keptuvę. Paėmęs nuo virtuvės darbastalio medinį šaukštą, pamaišiau kietą, juodą masę.

– Polai...

Abu stovėjo tarpduryje. Seržas vieną koją buvo įkėlęs į virtuvę, o Babetė laikė uždėjusi ranką jam ant peties.

– Och, pasižiūrėkit! – išrėkiau. – Pasižiūrėkit gi jūs!

Su jėga šveičiau medinį šaukštą atgal ant virtuvės darbastalio. Stengiausi sustabdyti ašaras, bet tai sekėsi tik iš bėdos.

– Polai... – Brolis įžengė virtuvėn ir antrąja koja, išvydau ore ištiestą jo ranką ir spėriai žengiau žingsnį į šoną. – Polai, – prašneko jis. – Visa tai juk labai logiška. Pirma tavo darbas, o dabar štai Klerė. Geriausia būtų, jeigu pats sau tai pripažintum.

Kiek prisimenu, man nustvėrus deginančio karštumo keptuvės rankeną ir ėmus svilti pirštų odai, pasigirdo aiškus čirškėjimas. Skausmo nejaučiau, bent jau tą akimirką.

Babetė sukliko. Seržas dar kiek loštelėjo galvą, bet apatinis keptuvės kraštas kliudė jį tiesiai į veidą. Jis susvyravo atatupstas ir kai antrą kartą vožiau keptuve jam per veidą, bemaž susmuko prie Babetės. Pasigirdo trekštelėjimas, dabar pasirodė ir kraujas: jis aptaškė baltas virtuvės sienos plyteles ir žolelių indelius ant lentynėlės greta viryklės.

– Tėveli.

Dabar Seržas tįsojo paslikas ant virtuvės grindų, jo burna ir nosis buvo išterliotos susvilusių makaronų ir kraujo mišiniu.

Aš vėl pasirengęs laikiau iškėlęs keptuvę: taikydamasis ja dar kartą tvoti į pačią purviniausią ir kruviniausią jo veido dalį.

Mišelis stovėjo tarpdury, žiūrėdamas ne į dėdę, gulintį ant grindų, bet į mane.

– Mišeli, – pratariau, mėgindamas nusišypsoti, ir nuleidau keptuvę. – Mišeli, – pakartojau.

DESERTAS

36

– Gervuogės nuskintos nuosavame sode, – pranešė administratorius. – Parfė paruoštas iš naminio šokolado, o tai – migdolų drožlės, sumaišytos su tarkuotais graikiniais riešutais.

Jo mažasis pirštelis parodė į keletą nelygumų rudame padaže, kuris, mano nuomone, išėjo per skystas – bet kuriuo atveju skystesnis, nei turi išeiti gaminant parfė, – ir kuris tarp gervuogių buvo nutekėjęs į indelio dugną.

Mačiau, kaip Babetė spokso į tą indelį. Iš pradžių tik nusivylusi, bet, administratoriui dėstant paaiškinimą, nusivylimas užleido vietą neslepiamam pasidygėjimui.

– Aš jo nenoriu, – pasakė ji, kai administratorius baigė savo kalbą.

– Atleiskite? – pasiteiravo jis.

– Aš jo nenoriu. Prašom išnešti.

Pamaniau, kad pastums indelį nuo savęs, bet ji kaip tik kuo labiau atsilošė kėdėje, lyg norėdama kaip įmanoma padidinti atstumą tarp savęs ir nepavykusio deserto.

– Bet jūs jį užsisakėte.

Pirmą kartą nuo tada, kai administratorius padėjo mums po nosimis desertus, ji pasuko galvą ir pažvelgė į jį.

– Žinau, ką užsisakiau. Bet nebenoriu. Noriu, kad jį išneštumėte.

Mačiau, kaip Seržas pradėjo mankyti savo servetėlę, pridėjo jos kamputį prie įsivaizduojamos dėmelės netoli lūpų ir nusivalė ją; tuo pat metu mėgino sugauti žmonos žvilgsnį. Pats Seržas buvo išsirinkęs desertą „Dame blanche“*. Galbūt jis sutriko dėl Babetės elgesio, bet tikriausiai vis dėlto negalėjo pakelti tolesnio vilkinimo. Jam reikėjo imtis savojo skanėsto šią pat minutę. Mano brolis visada rinkdavosi pačius paprasčiausius desertus, kokius tik būdavo galima rasti meniu. Vaniliniai ledai su plakta grietinėle, blynai su sirupu, maždaug tuo viskas ir pasibaigdavo. Kadaise maniau, kad tai lemia cukraus kiekis jo kraujyje, tas pats cukraus kiekis kraujyje, kuris palikdavo jį likimo valiai pačiais netinkamiausiais momentais ir atokiausiose vietose. Bet tai buvo susiję ir su jo opiu fantazijos stygiumi, šiuo atžvilgiu „Dame blanche“ stilius visiškai sutapo su jautienos nugarinės – mane netgi didžiai nustebino, kad šio restorano desertų meniu galima aptikti tokį tiesmukai paprastą desertą.

– Skanesnių gervuogių niekur kitur nerasite, – patikino administratorius.

– Dieve, žmogau, pasiimk gi tą indelį ir atsiknisk! – tyloje ištariau.

Čia buvo dar kai kas nuostabaus. Kiekvienoje normalioje valgymo įstaigoje, arba, tiesą sakant, reikėtų sakyti – kiekviename suaugusių žmonių restorane Europoje, išskyrus Nyderlandus, padavėjai ir administratoriai net nesileidžia į diskusiją, vadovaudamiesi moto: „Klientas nepatenkintas? Išsyk atsitraukti!“ Suprantama, visur tarp klientų pasitaiko

* Kai kuriose Europos šalyse taip vadinami vaniliniai ledai su plakta grietinėle ir karšto šokolado užpilu.

prikepėlių, išlepusių veltėdžių, kurie kamantinėja apie kiekvieną meniu įrašytą patiekalą, nevaržomi nė menkiausių žinių apie valgį. „Koks skirtumas tarp *tagliatelle** makaronų ir spagečių?" – ramiai teiraujasi jie. Apsieidamas su tokios rūšies tipais aptarnaujantis padavėjas turėtų absoliučią teisę įsodinti kumštį tiesiog į tas klausinėjančias įtarias burnytes, krumpliais kietai kliudydamas viršutinius dantis, kad jie prie šaknų triokštelėtų. Turėtų būti įstatymiškai reglamentuota, kad tokiu atveju aptarnaujantis personalas turi teisę į būtinąją gintį. Bet dažniausiai viskas esti kaip tik priešingai. Lankytojai visiškai nieko nedrįsta. Jie tūkstantį kartų sumurma „dovanokite", prašydami vien tik druskinės. Tamsrudės šparaginės pupelės, kurių skonis kaip lakricos, troškinta jautiena, kurios siūlai nudrikę nuo standaus nervo ir atplyšusios kremzlės, sumuštinis su sūriu iš pasenusios duonos ir su žaliomis dėmelėmis sūryje – Nyderlandų restoranų lankytojai viską tylėdami sužiaumoja ir nuryja. Ir jeigu padavėjas ateina pasiteirauti, ar buvo skanu, tai jie, liežuvio galiuku braukdami per tarp dantų įstrigusius mėsos siūlelius ir sūrio pelėsį, pritariamai linkteli.

Prie stalo ir vėl sėdėjome tokia pat tvarka, kaip anksčiau – Babetė šalia manęs iš kairės, priešais Seržą, o Klerė tiesiog priešais mane. Man tereikėjo pakelti akis nuo savo lėkštės, kad į ją pažvelgčiau. Atsakydama žvilgsniu Klerė kilstelėjo antakius.

– Och, tai nedidelė bėda, – įsiterpė Seržas. – Aš tikrai galiu suvalgyti dar ir tas gervuoges.

* *Tagliatelle* (it.) – plokščiųjų itališkų makaronų rūšis.

Jis pasiglostė pilvą ir nusiviepė, pirmiau administratoriui, o paskui savo žmonai.

Gerą sekundę tvyrojo tyla. Sekundę, per kurią vėl nudelbiau akis žemyn; man pasidingojo geriausia šiuo metu į nieką nežiūrėti, todėl spoksojau į savo lėkštę: tiksliau, į tris sūrio gabalėlius, kurie dar nepajudinti ten gulėjo ir laukė. Administratoriaus mažasis pirštas buvo pakibęs virš kiekvieno iš tų trijų sūrio gabalėlių, aš išklausiau jiems priskiriamus pavadinimus, bet nieko dorai neįsidėmėjau. Lėkštelė buvo tikrai dviem dydžiais mažesnė už lėkštes, kuriose buvo patiekti užkandžiai ir karštieji patiekalai, tačiau visgi ir joje labiausiai dėmesį traukė būtent tuštuma. Patys sūrio gabalėliai, turbūt vis dėlto siekiant sudaryti įspūdį, kad deserto yra kiek daugiau, buvo sudėti smaigaliais į kits kitą.

Užsisakiau sūrio, nes nemėgstu saldumynų, dar vaikas nemėgdavau, tačiau gilinantis į lėkštę – ypač į jos tuščiąją dalį – mane staiga užgulė tam tikro sunkumo nuovargis, kurį jau visą vakarą bergždžiai mėginau nustumti šalin.

Užvis mieliausiai dabar eičiau namo. Kartu su Klere, o gal net ir vienas. Taip, daug ką atiduočiau, jeigu tik galėčiau nugriūti namie ant sofos. Gulėdamas gebu geriau mąstyti, tad galėčiau apgalvoti šio vakaro įvykius – kaip sakoma, surikiuočiau kai kuriuos dalykus į eilę.

– Nesikišk! – atšovė Babetė Seržui. – Gal mums reikia pasikviesti Tonį, jeigu, kaip matyti, taip sudėtinga užsisakyti kitą desertą.

„Tonis“ – tai vyras su baltu golfu, sumečiau, restorano valdytojas, asmeniškai juos abu pasveikinęs prie įėjimo, kadangi labai džiaugiąsis, galėdamas priskirti prie savo klientų rato šitokius žmones kaip Lomanai.

– Nereikia, – skubiai atsakė administratorius. – Aš pats pasikalbėsiu su Toniu, be to, esu tikras, kad virtuvė jums galės pasiūlyti kitą desertą.

– Brangioji, – pratarė Seržas, bet, ko gero, išsyk nesusivokė, ką toliau sakyti, nes tik dar kartą nusiviepė administratoriui, tuo pat metu beviltiškai skėsteldamas abiem rankomis ore, delnais į viršų, ir šis judesys turėjo reikšti daugmaž tai: „Moterys? Aš kartais nieko nebesuprantu."

– Ko čia dabar kvailai šypsaisi? – paklausė Babetė.

Seržas nuleido rankas, o jo žvilgsnis į Babetę išrodė kone maldaujamai.

– Brangioji, – pakartojo jis.

Ir Mišelis visą gyvenimą bjaurėjosi saldumynais, dingtelėjo man. Kai padavėjai restoranuose, seniau, kai dar buvo mažas, mėgindavo jam prisigerinti siūlydami porciją ledų arba čiulpinuką, jis visuomet ryžtingai papurtydavo galvą. Mes jam būtume leidę smaguriauti visais skanėstais, kurių tik jis būtų panorėjęs, taigi tai ne auklėjimo kaltė. Tai paveldėta. Taip, kito žodžio neparinksi. Jeigu paveldimumas egzistuoja, jeigu kas nors yra paveldima, tai – mudviejų bendras bjaurėjimasis saldumynais.

Pagaliau administratorius paėmė nuo stalo indelį su gervuogėmis.

– Tuojau pat grįšiu, – sumurmėjo ir skubiai dingo.

– Dieve, koks netikša! – pratrūko Babetė; ji tūžmingai pavalė staltiesę, tą vietą, kur dar ką tik stovėjo deserto porcija, lyg būtų norėjusi panaikinti dėmelę, kurią ten galėjo palikti gervuogių indelis.

– Babete, prašau, – maldaujamai paprašė Seržas, bet dabar jo balse buvo girdėti ir atviras susierzinimas.

– Ar matei, kaip jis pasižiūrėjo? – paklausė Babetė, per stalą prisiliesdama prie Klerės rankos. – Matei, kaip greitai nusileido, išgirdęs savo boso vardą? Savo boselio, cha cha!

Klerė nusišypsojo, bet, mačiau, nenuoširdžiai.

– Babete! – įsikišo Seržas. – Prašau! Manau, kad taip elgtis negalima. Juk mes čia ir dažniau lankomės, ir niekada...

– A, tai tu bijai? – pertraukė jį Babetė. – Bijai, kad kitą kartą op ir nebegausi stalelio?

Seržas pažvelgė į mane, bet aš vikriai išvengiau jo žvilgsnio. Kokiu lygmeniu mano brolis galėtų dalyvauti pokalbyje apie paveldimumą? Taip, kas susiję su jo paties vaikais, jo paties kūnu ir krauju, – galėtų. Bet kas susiję su Bo? Kokiu lygmeniu šnekant, jam vis dėlto tam tikru metu tektų pripažinti, kad kai kas akivaizdžiai paveldėta iš kito žmogaus? Iš Afrikoje likusių jo biologinių tėvų? Kokiu lygmeniu Seržas, atvirkščiai, galėtų atsiriboti nuo savo įsūnio veiksmų?

– Aš nieko nebijau, – atsakė Seržas. – Tik mane piktina, kai tu tokiu pakeltu tonu ką nors užsipuoli. Tokie nepakantūs mes juk tikrai niekada nenorėjome būti. Tas vyras tiesiog dirba savo darbą.

– Kas pirmas pakėlė toną? – atsiliepė Babetė. – Ką? Kas pirmas pakėlė?

Ji pradėjo kalbėti garsiau. Apsižvalgiau; sėdinčiųjų prie artimiausių stalelių galvos jau pasisuko mūsų pusėn. Tai, suprantama, buvo nepaprastai įdomu: moteris, sėdinti prie mūsų būsimojo ministro pirmininko stalelio, pakėlė balsą!

Regis, Seržas taip pat ėmė suvokti gresiantį pavojų. Jis pasilenkė virš stalo.

– Babete, prašau, – švelniai paprašė. – Liaukimės apie tai. Pasikalbėkime apie tai kitą kartą.

Visuose šeiminiuose ginčuose – lygiai kaip muštynėse arba karuose – galima atpažinti akimirką, kai abi šalys, arba viena iš jų, gali žengti žingsnį atgal, kad situacija netaptų dar labiau nevaldoma. Tai ir buvo ta akimirka. Susimąsčiau, ko gi noriu aš pats. Kaip giminių ir bendros vakarienės dalyvių, mūsų vaidmuo reikalautų numaldyti triukšmą, tarti taikdariškus žodžius, kas padėtų suartinti abi šalis.

Bet, jeigu sąžiningai, ar aš to norėjau? Ar *mudu* to norėjome? Pažvelgiau į Klerę, ir tą pat akimirką ji pažvelgė į mane. Jai apie lūpas mirgėjo tai, ko pašaliniai niekaip nepavadintų šypsena, bet kas buvo tikrų tikriausia šypsena. Ji glūdėjo plika akimi nematomame lūpų kampučių virpėjime. Pažinojau šį nematomą virpėjimą kaip niekas kitas. Ir žinojau, ką jis reiškia: net Klerė nejaučia nė menkiausio troškimo imtis tarpininkės vaidmens. Ne ką mažiau už mane. Mudu nieko nesiimsime, kad atskirtume vieną nuo kitos kovojančias šalis. Priešingai, padarysime viską, kad triukšmą dar paskatintume. Nes tai mums šiuo metu labiausiai priimtina.

Mirktelėjau žmonai. Ir ji mirktelėjo man.

– Babete, prašau... – ištarė Babetė kaip Seržas. Ji pamėgdžiojo vyrą perdėtu pašaipūnišku balseliu, lyg jis būtų verkšlenantis vaikiščias, zyziantis ledų. Jam nėra ko zyzti, pamaniau sau, žiūrėdamas į „Dame blanche" priešais jo nosį. Jis jau gavo ledų. Bemaž prapliupau juoktis. Klerė turėjo tai suprasti iš mano veido, nes papurtė galvą, dar kartą man mirktelėdama. Nesijuok dabar! – perspėjo žvilgsnis. Tai viską sugadins. Tada mudu tapsime žaibolaidžiais, ir kivirčas išgaruos.

– Tu tiesiog skystablauzdis! – suriko Babetė. – Turėtum mane palaikyti, o ne galvoti apie savo paties įvaizdį, apie tai, kokį įspūdį tai padarys. Kokį įspūdį kitiems žmonėms padarys

tai, kad tavo žmonai jos desertas bjaurus net pažiūrėti. Tonis! Antonas ar Antanas būtų, aišku, pernelyg paprasta! Aišku, pernelyg primintų lapinius kopūstus arba žirnių sriubą.

Ji šveitė savo servetėlę ant stalo – per smarkiai, nes kliudė vyno taurę, ir ši apvirto.

– Daugiau niekada čia nevalgysiu, – pareiškė Babetė.

Ji neberėkė, bet balsas vis dar siekė mažiausiai per keturis stalelius. Žmonės padėjo savo stalo įrankius. Jie jau gerokai įžūliau žiūrėjo mūsų pusėn. Beje, buvo beveik neįmanoma nežiūrėti.

– Noriu namo, – pasakė Babetė, dabar jau mažumėlę tyliau, ir vėl bemaž normaliu garsumu.

– Babete, – prabilo Klerė, ištiesdama į ją ranką. – Mieloji...

Klerės įstojimas buvo tobulas. Šyptelėjau, žavėdamasis žmona. Raudonasis vynas pasklido ant staltiesės, didžioji jo dalis nutekėjo Seržo pusėn. Mano brolis pakilo nuo savo kėdės, iš pradžių dar pamaniau, kad išsigando, jog vynas nulašės jam ant kelnių, tačiau jis stumtelėjo savo kėdę atgal ir atsistojo.

– Man jau gana, – pareiškė.

Visi trys sužiurome į jį. Servetėlę buvo nusiėmęs nuo kelių ir padėjęs ant stalo. Pastebėjau, kad „Dame blanche" deserto ledai pradėjo tirpti, plona srovelė vanilinių ledų nutekėjo per kraštą žemyn ir pasiekė taurės kojelę.

– Trumpam išeinu, – pareiškė. – Į lauką.

Jis žengė žingsnį į šoną, tolyn nuo mūsų stalelio, o tada vėl žengtelėjo atgal.

– Apgailestauju, – pasakė kreipdamasis pirmiau į Klerę, o paskui į mane, – apgailestauju, kad viskas taip klostosi.

Tikiuosi, netrukus, kai grįšiu, galėsime ramiai pasikalbėti apie tai, apie ką mums reikia pasikalbėti.

Tiesą sakant, tikėjausi, kad Babetė vėl ką nors suriks. Ką nors tokio kaip „Taip, ir eik! Tai taip lengva!“ Bet ji nieko neriktelėjo, ir tai man, jeigu sąžiningai, sukėlė šiokį tokį apgailestavimą. Skandalas būtų buvęs išbaigtesnis: garsus politikas, nuleista galva paliekantis restoraną, jo žmonai pavymui šaukiant, kad jis esąs niekšas arba skystablauzdis, – net jeigu tai niekada ir nepatektų į laikraščius, pasakojimas kaip naftos dėmė pasklistų iš lūpų į lūpas; dešimtys, šimtai, kas žino, gal ir tūkstančiai, potencialių rinkėjų sužinotų, kad paprastas vaikinas Seržas Lomanas turi ir labai paprastų santuokinių bėdų. Lygiai kaip bet kuris kitas. Lygiai kaip mes.

Netgi nežinia, ar jo šeiminio kivirčo iškėlimas aikštėn jam kainuotų balsus, sumečiau dabar, ar kaip tik jų pridėtų. Galbūt šeimos kivirčas jį daro žmogiškesnį, galbūt dėl savo nelaimingos santuokos jis dar labiau įsilieja į savo rinkėjų srautą. Pažvelgiau į „Dame blanche“. Antroji ledų srovelė, nutekėjusi per taurės kojelę, pasiekė staltiesę.

– Žemė šyla, – prabilau, rodydamas į tirpstantį savo brolio skanėstą. – Matai, čia ne tik madinga nesąmonė. Iš tikrųjų šyla.

– Polai...

Klerė pažvelgė į mane ir nukreipė akis į Babetę – o ši verkė, kaip išvydau, pasekęs savo žmonos žvilgsnį: iš pradžių dar beveik be garso, ir buvo įmanoma pastebėti tik jos kūno tirtėjimą, bet jau netrukus pasigirdo kūkčiojimas.

Prie keleto stalelių žmonės ir vėl liovėsi valgyti. Vyriškis raudonais marškiniais pasilenkė prie vyresnio amžiaus moters (savo motinos?), sėdinčios priešais jį, ir kažką sušnibždėjo:

nežiūrėk iškart, bet ta moteris verkia, – neabejotinai ką nors tokio, – tai Seržo Lomano žmona...

Tuo tarpu Seržas vis dar nebuvo išėjęs: jis tiesiog ten stovėjo, rankas uždėjęs ant kėdės atlošo, tarytum nebūtų galėjęs apsispręsti, ar turėtų patvirtinti savo žodžius veiksmu, kai jo žmona verkia.

– Seržai, – kreipėsi Klerė, nežiūrėdama į jį, netgi nekilsteldama galvos, – sėskis.

– Polai, – Klerė paėmusi mane už rankos ją timptelėjo, ir mažumėlę užtruko, kol susiprotėjau, ko ji nori – kad aš atsistočiau, o ji galėtų atsisėsti į mano vietą šalia Babetės.

Mudu atsistojome drauge. Slenkantis vienam palei kitą, Klerė dar kartą paėmė mane už rankos; jos pirštai stipriai apglėbė mano riešą ir jį truktelėjo. Mudviejų veidai vienas nuo kito buvo nutolę per mažiau nei dešimt centimetrų, aš vos aukštesnis už žmoną, man tebūtų reikėję pasilenkti į priekį, kad paskandinčiau savo veidą jos plaukuose – o to šią akimirką man reikėjo labiau už bet ką kita.

– Turime problemą, – pasakė Klerė.

Nieko neatsakiau, tik linktelėjau.

– Dėl tavo brolio, – pridūrė Klerė.

Luktelėjau, gal ji dar ką pasakys, bet jai aiškiai pasirodė, kad mudu jau per ilgai stoviniuojame prie stalo; ji pasislinko toliau ir klestelėjo į mano kėdę greta verkiančios Babetės.

– Ar viskas vyksta pagal ponų pageidavimus?

Apsisukau ir įbedžiau akis į vyro su baltu golfu veidą. Tonis! Kadangi Seržas buvo atitraukęs savo kėdę ir jau vėl atsisėdęs, o aš vis dar stypsojau, tikriausiai dėl to jis visų pirma kreipėsi į mane. Kad ir kaip ten būtų buvę, ne vien dėl ūgio skirtumo – jis buvo visa galva žemesnis už mane – jo kūno

povyza man pasirodė kažkokia pataikūniška: stovėjo šiek tiek palinkęs, sunėręs rankas, pliką galvą pasukęs taip, kad žiūrėtų į mane skersai iš apačios: nusižeminęs labiau nei reikia.

– Išgirdau, kad iškilo keblumų pasirenkant desertą, – pareiškė jis. – Labai norėtume pasiūlyti jums išsirinkti kitą desertą.

– Irgi naminį?

– Dovanokit?

Restorano savininkas kaip bežiūrėtum buvo plikis, užsilikę žili plaukeliai buvo rūpestingai pakirpti, o jo galva kiek per daug nurudusia oda iš stačios balto golfo apykaklės kyšojo kaip vėžlio galvukė iš kiauto.

Man tai nutiko jau ir pirmiau, restorane pasirodžius Seržui su Babete: „Tonis" kažką man priminė, žmogų ar daiktą, ir dabar staigiai susivokiau. Prieš kažin kiek metų mūsų gatvėje, kaimynystėje už poros namų, gyveno lygiai tokios pat nužemintos išvaizdos žmogus. Galbūt dar žemesnis už „Tonį", be to, viengungis. Vieną vakarą Mišelis, tuomet aštuonmetis, parėjo namo su krūva plokštelių ir paklausė, ar pas mus kur nors neatsirastų patefono.

– Iš kur gavai tas plokšteles?

– Iš pono Brėdveldo, – atsakė Mišelis. – Jis turi jų kokius penkis šimtus, žinai! Ir šitas man atidavė.

Valandėlę užtruko, kol mažučio vientulio vyriškio, gyvenančio už poros namų, veidą susiejau su „Brėdveldo" pavarde. Vaikai ir dažniau užeinantys pas jį į svečius, papasakojo Mišelis, visas netoliese gyvenančių berniukų būrys užsukantis pasiklausyti senųjų pono Brėdveldo plokštelių.

Vis dar gerai prisimenu, kaip ėmė tvinkčioti smilkiniai: iš pradžių iš baimės, o paskui iš įsiūčio. Stengdamasis, kad

balsas skambėtų kuo įprasčiau, paklausiau Mišelio, ką veikia ponas Brėdveldas, kol berniukai klausosi plokštelių.

– Tiesiog. Mes sėdime ant sofos. Jis visada turi žemės riešutų ir traškučių, ir kolos.

Tą vakarą, kai jau buvo sutemę, paskambinau į pono Brėdveldo duris. Nepaklausiau, ar galiu užeiti, pastūmiau jį į šoną ir išsyk nužingsniavau į jo svetainę. Įsitikinau, kad užuolaidos jau užtrauktos.

Po keleto savaičių ponas Brėdveldas išsikraustė. Kaip paskutinį vaizdelį iš to laiko prisimenu kaimynų vaikus, besirausiančius sulaužytų patefono plokštelių dėžėse ir ieškančius, gal ras dar kokią nesudaužytą. Dėžes ponas Brėdveldas dieną prieš savo išsikraustymą buvo pastatęs prie šaligatvio krašto.

Pažvelgiau į „Tonį“ ir viena ranka įsikibau į kėdės atlošą.

– Eik iš čia, iškrypėli! – pasakiau. – Eik iš čia, kol dar neprasidėjo tikras chaosas.

37

Seržas atsikrenkštė, uždėjo alkūnes ant stalo, abipus savojo „Dame blanche“ deserto, ir surėmė pirštų galiukus.

– Dabar jau žinome viską, kas atsitiko, – prabilo. – Faktai žinomi mums visiems keturiems.

Jis pažvelgė į Klerę, o tada į Babetę, kuri liovėsi verkusi, bet vis dar spaudė servetėlės kamputį prie skruosto – kaip tik po akimi už tamsaus akinių stiklo.

– Polai? – Jis pasuko galvą mano pusėn ir pažvelgė į mane – jo žvilgsnis išrodė rūpestingas, bet aš dvejojau, ar tas rūpestingumas žmogiškas, ar priklausė politikui Seržui Lomanui.

– Ką gi? – atitariau.

– Tariuosi, kad ir tu žinai visus faktus?

Visus faktus. Negalėjau nuslopinti šypsenos; pažvelgęs į Klerę, šypsotis nustojau.

– Be abejo, – atsakiau. – Tik, žinoma, žiūrint, ką tu vadini faktais.

– Šitą klausimą netrukus aptarsiu. Svarbiausia, kaip mes tvarkysimės su šituo reikalu. Kaip šiuo atžvilgiu veiksime viešumoje.

Iš pradžių nesusigaudžiau, ar gerai supratau. Vėl dirstelėjau į Klerę. Mes turime problemą, prieš tai pasakė ji. Štai toji problema, dabar bylojo jos žvilgsnis.

– Lukterėk, – sustabdžiau.

– Polai, – Seržas uždėjo plaštaką man ant dilbio. – Turi suteikti man galimybę pakalbėti iš savo varpinės. Iškart po to galėsi tu.

Babetė išleido garsą: kažką tarp atodūsio ir kūktelėjimo.

– Babete, – kreipėsi į ją Seržas, tik jau be maldavimo. – Žinau, ką galvoji. Netrukus galėsi ir tu. Kai aš pabaigsiu.

Vakarieniautojai prie gretimų stalelių jau vėl buvo palinkę virš savo lėkščių, bet šalia atviros virtuvės kilo šurmulys. Mačiau tris padavėjas, susibūrusias aplink „Tonį“ ir administratorių. Jie nė karto nepažvelgė mūsų pusėn, bet vis dėlto būčiau galėjęs lažintis iš savo sūrio lėkštės, kad kalbėjosi apie mus – tiksliau, apie mane.

– Mudu su Babete šiandien kalbėjomės su Riku, – pradėjo Seržas. – Mudviejų nuomone, Rikas labai dėl visko kenčia. Kad jam baisu dėl to, ką jie padarė. Jis tikrąja to žodžio prasme dėl to nemiega naktimis. Prastai atrodo. Tai atsiliepia jo pasiekimams mokykloje.

Panorau įsiterpti, bet susilaikiau. Tokia jau ta Seržo maniera: lyg jisai užbėgdamas viskam už akių stengtųsi savo paties sūnų atriboti nuo mūsiškio. Rikas naktimis nemiega. Rikas prastai atrodo. Rikui baisu. Jausmas toks, tartum mudu su Klere būtume privalėję stoti ginti Mišelio – bet ką gi mudu turėtume pasakyti? Kad Mišeliui taip pat baisu? Kad jis dar prasčiau miega už Riką?

Tai paprasčiausiai netiesa, suvokiau. Mišelis galvą sau kvaršino kitais dalykais nei sudegusi benamė bankomato

kabinoje. O ką Seržas vapėjo apie pasiekimus mokykloje? Tiesiog trūksta žodžių, jeigu geriau pamąstai.

Tik jeigu Klerė ką nors pasakys, aš jai paantrinsiu, nusprendžiau. Jeigu Klerė pasakys, kad šių įvykių kontekste netinka iškelti mokyklos pasiekimus, aš pridursiu, kad Mišelio mokymąsi mudu paliksime šios temos nuošalyje.

Ar Mišelio mokymuisi tai kenkia? – kitą akimirką svarsčiau. Nepastebėjau. Šiuo požiūriu jis tvirčiau už pusbrolį stovi savo vėžėse.

– Jau nuo pat pradžių mėginau tai vertinti nesusiedamas su savo politine ateitimi, – tęsė Seržas. – Nors, žinoma, neimsiu tvirtinti, kad nė karto apie ją nesusimąsčiau.

Regis, Babetė vėl ėmė verkti. Be garso. Į mane įsismelkė jausmas, kad dalyvauju kažkur, kur visiškai nenoriu dalyvauti. Į galvą atėjo Bilas ir Hilari Klintonai. Opra Vinfri.

Ar taip ir klostysis? Ar tai generalinė repeticija spaudos konferencijos, kurioje Seržas Lomanas viešai prisipažins, kad vaikinas „Kriminalinių paieškų tarnybos“ laidoje rodytuose vaizduose – jo sūnus, bet kad, nepaisant šito, jis vis tiek viliąsis nepraradęs savo rinkėjų pasitikėjimo? Juk jis nebus toks naivus?

– Dabar man pirmiausia rūpi Riko ateitis, – toliau kalbėjo Seržas. – Suprantama, labai realu, kad ši byla niekada nebus išnarpliota. Bet ar galima su tuo gyventi? Ar gali Rikas su tuo gyventi? Ar mes galime su tuo gyventi? – Jis pirma pažvelgė į Klerę, paskui į mane. – Ar jūs galite su tuo gyventi? – paklausė. – Aš ne, – tęsė toliau nelaukęs atsakymo. – Jau matau save netrukus stovintį ant paradinių laiptų su karaliene ir ministrais. Žinant, kad kiekvienu metu per nesvarbu kurią spaudos konferenciją žurnalistas gali iškelti ranką ir paklausti: „Pone

Lomanai, kiek tiesos gande, kad jūsų sūnus susijęs su benamės nužudymu?“

– Nužudymu! – sušuko Klerė. – Ar tai jau nužudymas? Iš kur tu tai staiga ištraukei?

Stojo trumpa tyla; žodį „nužudymas“ neabejotinai išgirdo svečiai bent per keturis aplinkinius stalelius. Seržas iš pradžių dirstelėjo sau per petį, o tada pažvelgė į Klerę.

– Atleisk, – atsiprašė ji. – Kalbu per garsiai. Bet šnekà ne apie tai. Manau, „nužudymas“ – tiesiog vienu balu per griežtas įvertinimas. Ką aš kalbu? Dešimt balų per griežtas!

Žavėdamasis pažvelgiau į žmoną. Pykdama ji tapdavo gražesnė. Ypač pagražėdavo jos akys – nuo tokio žvilgsnio vyrai susidrovėdavo. Kiti vyrai.

– Kaip tu tai norėtum pavadinti, Klere? – Seržas paėmė desertinį šaukštelį ir kelis sykius kyštelėjo jį žemyn aukštyn į savo ištirpusius ledus. Tai buvo šaukštelis labai ilgu kotu, bet jo pirštų galiukai vis tiek išsiterliojo ledais ir grietinėle.

– Nelaimingu atsitikimu, – atsakė Klerė. – Tai nelaimingas aplinkybių sutapimas. Juk niekas, kas yra viso proto, negalėtų tvirtinti, kad tą vakarą jie išėjo ketindami nužudyti benamę?

– Bet būtent tai matome vaizdo kameros įraše. Būtent tai matė visi Nyderlandai. Turiu omeny, dėl manęs vadink tai neapgalvotu nužudymu, bet ta moteris visiškai nieko nedarė. Ji gavo į galvą lempa, kėde ir pagaliau kanistru.

– Ką ji veikė toje bankomato kabinoje?

– Juk tai visiškai nesvarbu? Visur yra benamių. Deja. Jie miega ten, kur gali bent kiek sušilti. Kur sausa gulėti.

– Bet gulėdama ji trukdė kitiems, Seržai. Turiu omeny, ji galėjo atsigulti ir jūsų namo koridoriuje. Ten tikrai irgi sausa ir šilta.

– Pasistenkime apsiriboti svarbiausiais dalykais, – įsiterpė Babetė. – Aš tikrai nemanau...

– Tai ir yra svarbiausi dalykai, mano brangioji. – Klerė uždėjo plaštaką Babetei ant dilbio. – Nepyk ant manęs, bet kai girdžiu Seržą taip šnekant, tai skamba taip, lyg kalbėtume apie vargšą paukštelį, kuriam reikia pagalbos, nes jis iškrito iš lizdo. Mes kalbame apie suaugusį žmogų. Suaugusią moterį, kuri būdama viso proto eina gultis į bankomato kabiną. Supraskite mane teisingai: aš stengiuosi įsijausti į kito padėtį. Ne į benamės moters, bet į Mišelio ir Riko. Į mūsų sūnų padėtį. Jie nėra girti, nėra priklausomi nuo narkotikų. Jie nori išsigryninti pinigų. Bet prie bankomato guli kažkas dvokiantis. Juk pirma reakcija į tai yra „po velniais, dink iš čia!"?

– Jie juk galėjo kur nors kitur išsigryninti pinigų?

– Kur nors kitur? – Klerė ėmė juoktis. – Kur nors kitur? Taip, žinoma. Galima visur vaikščioti aplinkkeliais. Turiu omeny, ką tu darytum, Seržai? Atidarai savo namo laukujes duris ir norėdamas išeiti laukan turi peržengti per benamę. Ką darytum? Grįžtum vidun? Arba kas nors šlapinasi, stovėdamas priešais tavo duris. Ar vėl jas uždarytum? Persikraustytum gyventi kur nors kitur?

– Klere... – pratarė Babetė.

– Gerai, gerai, – nusileido Seržas. – Pagaunu, ką turi omeny. Ne tai ir aš norėjau pasakyti. Žinoma, neturime bėgti nuo problemų arba sudėtingų situacijų. Bet toms problemoms galima, reikia ieškoti sprendimų. Benamei... – čia jis sudvejojo, – atimti gyvybę – nereiškia priartėti prie tokio sprendimo.

– Dieve, Seržai! – sudejavo Klerė. – Aš kalbu ne apie benamių problemos sprendimą. Kalbu apie vieną benamę. Ir, mano nuomone, daugiau negu apie tą vienintelę benamę

turėtume kalbėti apie Riką ir Mišelį. Nenoriu neigti to, kas atsitiko. Nenoriu pasakyti, kad man visa tai neatrodo rimta. Bet mes privalome tai vertinti, nepaleisdami iš akių perspektyvos. Tai incidentas. Incidentas, galintis turėti didelių padarinių gyvenimui, mūsų vaikų ateičiai.

Seržas atsiduso ir pasidėjo rankas abipus deserto; pastebėjau, kad pamėgino akimis sutikti Babetės žvilgsnį, bet ši kažko ieškojo savo rankinėje, kurią buvo pasidėjusi ant kelių, – arba dėjosi kažko ieškanti.

– Būtent, – patvirtino jis. – Toji ateitis. Ką gi, apie tai irgi norėjau pakalbėti. Suprask mane teisingai, Klere, aš lygiai taip pat nerimauju dėl mūsų berniukų ateities kaip tu. Tik netikiu, kad su tokia paslaptimi jie galės gyventi. Laikui bėgant tai juos sugniuždys. Bet kuriuo atveju Riką jau dabar gniuždo, – jis atsiduso. – Mane irgi.

Nebe pirmą kartą patyriau jausmą, kad esu dalyvis kažko, kas su tikrove turi tik šalutinį ryšį. Bent jau su mūsų tikrove, dviejų sutuoktinių porų – dviejų brolių ir jų žmonų, – kartu išėjusių pavakarieniauti, kad aptartų savo vaikų problemas, tikrove.

– Dėl mūsų sūnaus ateities aš išvadas pasidariau, – tęsė Seržas. – Netrukus, viskam praėjus, jis turės toliau gyventi savo gyvenimą. Noriu pabrėžti, kad šį sprendimą priėmiau visiškai vienas. Mano žmona... Babetė... – Babetė buvo išsitraukusi iš rankinės pakelį „Marlboro Light“, neatplėštą pakelį, ir dabar drėskė jo permatomą celofaną. – Babetė su manimi nesutinka. Bet mano sprendimas tvirtas. Ji apie jį taip pat tik šiandien sužinojo.

Jis giliai įkvėpė. Tada pažvelgė į mus vieną po kito. Tik dabar pamačiau drėgną blizgesį jo akyse.

– Savo vaiko labui, taip pat šalies labui, atsiimu savo kaip sąrašo lyderio kandidatūrą, – pranešė jis.

Babetė buvo įsidėjusi tarp lūpų cigaretę, bet dabar vėl ją ištraukė. Pažvelgė į Klerę ir mane.

– Miela Klere, – prabilo ji. – Mielas Polai... pasakykit ką nors. Prašau, pasakykit jam, kad negali taip elgtis. Pasakykit jam, kad visai pakvaišo.

38

– Tai visiškai neįmanoma, – atsiliepė Klerė.

– Juk ne? – perklausė Babetė. – Matai, Seržai. Ką tu manai, Polai? Juk tau šis planas taip pat atrodo juokingas? Juk to niekam nereikia?

Man asmeniškai pasirodė puiki idėja, kad mano brolis dabar užbaigtų savo politinę karjerą, mat kiekvienam taip būtų geriausia: mums visiems, šaliai – šalis būtų apsaugota nuo ketverių metų Seržo Lomano valdymo laikotarpio, laimėtų ketverius brangius metus. Dingtelėjo tai, kas neįsivaizduojama, ką dažniausiai gebėdavau sėkmingai atmesti: Seržas Lomanas greta karalienės, ant karališkųjų rūmų laiptų, pozuoja ką tik suformuotos vyriausybės oficialiai nuotraukai; su Džordžu Bušu sėdi foteliuose priešais židinį; su Putinu laiveliu plaukia Volgos upe... „Pasibaigus Europos viršūnių susitikimui premjeras Lomanas su Prancūzijos prezidentu pakėlė taures..." Visų pirma man dėl jo būtų apmaudu ir gėda: ta nepakeliama mintis, kad viso pasaulio vyriausybių vadovai susipažintų su mano brolio bejausme esybe. Kaip jis ir Baltuosiuose rūmuose, ir Eliziejaus laukuose trimis kąsniais sušlamštų jautienos nugarinę, kadangi jam būtų būtina *dabar* pavalgyti. Daug reiškiantys žvilgsniai, kuriais vienas kitą apmėtytų vyriausybių vadovai. *He's from Holland**, – pasaky-

* Jis iš Olandijos. (Angl.)

tų jie, arba tik pagalvotų, kas būtų dar blogiau. Toji gėda dėl vyriausybės vadovo – amžina. Apmaudas dėl mūsų premjerų, gerai pagalvojus, tai vienintelė emocija, be pertrūkių jungianti vieną Nyderlandų vyriausybę su kita.

– Gal jam reikia dar kartą gerai apie tai pagalvoti, – atsakiau Babetei, trūktelėdamas pečiais.

Baugiausias iš visų vaizdinių buvo šis: Seržas mūsų namuose prie stalo visai neseniai dar netolimoje, bet dabar, laimei, greitai blėstančioje ateityje: jo pasakojimai apie susitikimus su pasaulio didžiaisiais. Tuose nieko nesakančiuose pasakojimuose būtų apstu klišių. Mudu su Klere dar žiūrėtume į tai pro pirštus. Bet Mišelis? Ar mano sūnui prieš jo paties valią apsuktų galvą anekdotai, mažytės paslaptėlės, kurias Seržas atskleistų dėl didesnės savo šlovės, žvilgtelėjimai į pasaulio scenos užkulisius, kuriais jis pateisintų savo buvimą prie mūsų valgomojo stalo? „Ko gi bambi, Polai? Tavo sūnui tai įdomu, juk matai?"

Mano sūnus. Mišelis. Mąsčiau apie ateitį, nekeldamas klausimo, ar ateitis iš viso dar yra.

– Pagalvoti apie tai? – savo ruožtu paklausė Babetė. – Kaip tik to ir reikia. Nagi pagalvok dar kartą!

– Aš ne tai turiu omenyje, – pertarė Klerė. – Turiu omenyje, kad Seržas nėra laisvas tiesiog imti ir pats vienas nuspręsti.

– Aš jo žmona! – priminė Babetė ir vėl ėmė kūkčioti.

– Ir ne tą turiu omenyje, Babete, – toliau aiškino Klerė, žvelgdama į Seržą. – Turiu omenyje, kad su tuo esame susiję mes visi. Tai rūpi mums visiems. Visiems keturiems.

– Todėl ir norėjau susitikti, – pridūrė Seržas. – Kad kartu aptartume, kaip toliau su šituo tvarkysimės.

– Tvarkysimės su kuo? – paklausė Klerė.

– Kaip mes veiksime viešumoje. Kad mūsų vaikams būtų suteiktas sąžiningas šansas.

– Bet tu jiems nesuteiki visiškai jokio šanso, Seržai. Tavo viešas veiksmas bus pasitraukimas iš politikos. Nes tu nebenori tapti premjeru. Kadangi negali su tuo gyventi, kaip sakei.

– O tu gali su tuo gyventi?

– Kalbà ne apie tai, ar aš galiu su tuo gyventi. Kalbà apie Mišelį. Mišelis turi galėti su tuo gyventi.

– O ar jis gali?

– Seržai, nevaidink, kad manęs nesupranti. Tu priimi sprendimą. Priėmęs tą sprendimą tu taip pat nulemi ir savo sūnaus ateitį. Čia tavo reikalas. Nors man dar klausimas, ar pats supranti, ką ketini padaryti. Bet tavo sprendimas sugriauna ir mano sūnaus ateitį.

Mano sūnaus. Klerė pasakė „mano sūnus“. Dabar ji galėjo dar greitosiomis dirstelėti į mane, padrąsindama, tegu tai būtų vien tik žvilgsnis ryšiui palaikyti, pasitaisyti ir pasakyti „mūsų sūnus“, – bet to nepadarė, netgi nepažvelgė mano pusėn, tik tebebuvo kietai įrėmusi žvilgsnį į Seržą.

– Ak, ką tu kalbi, Klere, – ginčijo mano brolis. – Ta ateitis ir taip jau sugriauta. Kad ir kas nutiktų. Tai visiškai nepriklauso nuo to, ką aš nuspręsčiau ar nenuspręsčiau.

– Ne, Seržai. Ta ateitis bus sugriauta tik tada, jeigu tu suvaidinsi kilnų politiką. Jeigu pats negali su kuo nors gyventi, tai patogumo dėlei darai išvadą, kad tai galioja ir mano sūnui. Gal su Riku ir galėsi dėl to sumušti delnais, dėl tavęs viliuosi, kad galėsi savo sūnui paaiškinti, ką ketini padaryti su jo gyvenimu, bet Mišelio prašau į tai netraukti.

– Kaip aš galiu jo į tai netraukti, Klere? Kaip tai įmanoma? Visų pirma paaiškink man. Turiu omeny, jie juk buvo

kartu, argi ne? O gal tu kartais ir tai norėjai paneigti? – Jis trumpam nutilo, lyg būtų išsigandęs savo paties neužbaigtos minties. – Ar norėjai? – paklausė.

– Seržai, nenutolk nuo realybės. Visiškai nieko nevyksta. Niekas nesuimtas. Netgi nėra jokių įtarimų. Tik mes žinome, kas atsitiko. To tiesiog per maža, kad būtų galima paaukoti dviejų penkiolikmečių vaikinų ateitį. Aš dabar kalbu netgi ne apie tavo ateitį. Turi daryti tai, ką manai turįs daryti. Bet negali nieko nutempti su savim. Ir tik jau ne savo vaiką. Apie savąjį išvis patylėsiu. Tu tai pateiki kaip gryniausio pasiaukojimo aktą: Seržas Lomanas, ambicingas politikas, nutraukia savo politinę karjerą, nes negali gyventi su tokia paslaptimi. Tiesą sakant, jis turi omenyje ne paslaptį, bet skandalą. Visa tai išrodo labai kilniai, bet iš tiesų yra gryniausias egocentrizmas.

– Klere, – ištarė Babetė.

– Palauk, palauk, – Seržas ranka parodė žmonai tylėti. – Leisk man dar truputį, dar nebaigiau. – Jis ir vėl kreipėsi į Klerę: – Ar egocentriška savo sūnui suteikti sąžiningą šansą? Ar egocentriškai elgiasi tėvas, padarydamas galą savo paties ateičiai vardan savo sūnaus ateities? Būk maloni, paaiškink man, kas čia egocentriška.

– O kokia tavo ta siūloma ateitis? Ką jam veikti su ateitimi, kurioje jo tėvas pasodins jį į kaltinamųjų suolą? Kaip jo tėvas jam paaiškins, kodėl su to paties tėvo pagalba jis atsidūrė kalėjime?

– Bet tai galbūt keletas metų. Tiek šioje šalyje gaunama už neapgalvotą nužudymą. Neneigiu, kad bus pasekmių, bet po tų keleto metų, kai bausmė bus atlikta, jie vėl atsargiai galės kabintis į gyvenimą. Turiu omeny, o ką tu nori daryti, Klere?

– Nieko.

– Nieko, – Seržas žodį pakartojo neutraliai, be klausiamosios intonacijos.

– Tokios rūšies dalykai išsisklaido. Jau dabar tai matome. Žmonės smerkia. Bet jie nori gyventi toliau. Po dviejų trijų mėnesių niekam tai neberūpės.

– Aš kalbu apie kai ką kita, Klere. Aš... mudu pastebime, kad Riką tai pradeda gniuždyti. Galbūt žmonės tai pamirš, bet jis ne.

– Bet mes galime jiems padėti, Seržai. Padėti pamiršti. Aš tik sakau, kad tokių sprendimų nevalia daryti paskubomis. Po kelių mėnesių, po kelių savaičių viskas gal vėl bus kitaip. Tada galėsime ramiai apie tai pasikalbėti. Mes. Mes keturi. Ir Rikas. Ir Mišelis.

Ir Bo, norėjau pridurti, bet susilaikiau.

– Deja, taip neišeis, – atsiliepė Seržas.

Po to stojusioje tyloje buvo girdėti tik negarsus Babetės kūkčiojimas.

– Rytoj įvyks spaudos konferencija, per kurią paskelbsiu apie savo atsistatydinimą. Ji bus transliuojama tiesiogiai. Šia transliacija prasidės dvyliktos valandos žinios.

Jis pažvelgė į savo laikrodį.

– O, jau taip vėlu? – nustebo, atrodė, taip, tarsi jam visiškai nereikėjo pastangų, kad šis klausimas nuskambėtų natūraliai. – Turiu... esu susitaręs susitikti, – pareiškė. – Tuojau pat. Po pusvalandžio.

– Susitikti? – pasitikslino Klerė. – Bet mes turime... su kuo?

– Režisierius nori apžiūrėti mano spaudos konferencijos vietą ir dar aptarti keletą dalykų. Man nepatiko mintis

surengti ją Hagoje, tą spaudos konferenciją. Po teisybei, man tai niekuomet netiko. Todėl sumaniau kai ką ne tokio oficialaus...

– Kur? – paklausė Klerė. – Tik jau ne čia, tikiuosi?

– Ne. Atsimeni tą kavinukę čia priešais, kur judu buvote mus nusivedę prieš keletą mėnesių? Tada ten irgi vakarieniavome. Kaipgi... – jis nudavė mėginąs prisiminti pavadinimą, paskui jį pasakė. – Mąstant apie tinkamą vietą, man ji staiga šovė į galvą. Paprasta užkandinė. Paprasti žmonės. Ten aš labiau savo vėžėse nei nykioje spaudos konferencijų salėje. Siūliau Polui šįvakar prieš susitinkant čionai pirmiau išgerti alaus ten, bet jis nenorėjo.

39

– Gal dar pageidautumėte kavos?

Administratorius prie mūsų stalelio išniro nemačiom. Rankas laikė sunėręs už nugaros ir buvo šiek tiek gunktelėjęs. Jo žvilgsnį akimirksniui prikaustė susmegęs Seržo „Dame blanche“ desertas, paskui jis klausiamai pažvelgė į kiekvieną iš mūsų.

Galėjau ir apsirikti, bet administratoriaus judesiuose ir veido išraiškoje tariausi įžvelgiąs tam tikrą skubą. Štai taip ir būna tokiuose restoranuose: jei jau esi pavalgęs ir nebėra jokio realaus šanso, kad užsisakysi dar butelį vyno, tau pats laikas nešdintis.

Netgi jeigu esi be septynių mėnesių naujasis ministras pirmininkas, pamaniau sau. Yra laikas ateiti ir yra laikas išeiti.

Seržas dar kartą pažvelgė į savo laikrodį.

– Ką gi, manau... – jis pirma žvilgtelėjo į Babetę, o tada į Klerę. – Siūlau išgerti kavos toje kavinukėje, – pasakė.

Buvęs, pasitaisiau. Buvęs premjeras. Arba ne... kaip pavadinti žmogų, kuris dar niekuomet nebuvo premjeras, bet vis tiek to posto atsisakė? Buvęs kandidatas?

Žodelis „buvęs“, kad ir kaip pažiūrėsi, skamba prastai. Buvę futbolininkai ir buvę dviratininkai galėtų paliudyti iš savo patirties. Abejotina, ar mano brolis po savo rytdienos

spaudos konferencijos dar galėtų rezervuoti stalelį šiame restorane. Tą pačią dieną. Veikiau tikėtina, kad buvęs kandidatas būtų įrašytas į mažiausiai tris mėnesius laukiančiųjų sąrašą.

– Tad tiesiog atneškite mums sąskaitą, – paprašė Seržas.

Galėjau ką nors praleisti, bet, mano nuomone, jis nepalaukė, kol Babetė ir Klerė atsakys, ar joms taip pat atrodo geriau pereiti į kavinę.

– Aš dar norėčiau kavos, – pasakiau. – Espreso, – pridūriau. – Ir ko nors prie kavos. – Akimirksnį pamąsčiau: visą vakarą laikiausi saiko, tad dabar išsyk nežinojau, ko norėčiau.

– Aš irgi paimsiu espreso, – paprašė Klerė. – Ir grapos.

Mano žmona. Pajutau kažką šilta, būčiau norėjęs sėdėti greta jos ir dabar galėti ją paliesti.

– Man taip pat grapos, – pasakiau.

– O jums? – administratorius iš pradžių sutriko, o tada pažvelgė į mano brolį.

Bet Seržas papurtė galvą.

– Tik sąskaitą, – pasakė. – Mudu su žmona... mes turim...

Jis metė žvilgsnį į savo žmoną. Panikos kupiną žvilgsnį – tai mačiau netgi žiūrėdamas iš šalies. Manęs nebūtų nustebinę, jeigu dabar ir Babetė savo ruožtu būtų užsisakiusi espreso.

Bet Babetė, liovusis šniurkščioti, pasitrynė nosį servetėlės kampučiu.

– Man nieko, ačiū, – pasakė nežiūrėdama į administratorių.

– Taigi du espreso ir du grapos, – tarė šis. – Kokios grapos norėtumėte? Turime septynių rūšių, nuo senos ir subrandintos medžio statinėse, iki jaunos...

– Paprastos, – pertraukė jį Klerė. – Permatomos.

Administratorius, plika akimi vos pastebimai, palinko.

– Jaunos grapos poniai, – pasakė jis. – O kokios pageidautumėte jūs, pone?

– Man tokios pačios, – atsakiau.

– Ir sąskaitą, – dar sykį paprašė Seržas.

Kai administratorius pasipustė padus, Babetė atsigręžė į mane ir pamėgino nusišypsoti.

– O tu, Polai? Mes visiškai neišgirdome tavo nuomonės. Ką tu manai?

– Manau, keista, kad Seržas pasirinko mūsų kavinę, – pareiškiau.

Šypsena, bent jau pastanga jai atsirasti, dingo iš Babetės veido.

– Polai, prašyčiau, – ištarė Seržas. Jis pažvelgė į Klerę.

– Taip, man keista, – patvirtinau. – Jus anąsyk ten pasikvietėme mes. Tai vieta, kur mudu su Klere kartkartėmis pietaujame. Negali ten staiga imti ir surengti spaudos konferenciją.

– Polai, – paprieštaravo Seržas. – Nežinau, ar tu suvoki, kaip rimta...

– Leisk jam pasisakyti, – paliepė Babetė.

– Aš jau, tiesą sakant, pasisakiau. Tam, kas tokių dalykų nesupranta, negaliu nė paaiškinti.

– Mums ta kavinė patiko, – patikino Babetė. – Iš to vakaro mudviem liko tik malonūs prisiminimai.

– Šonkauliukai! – pritarė Seržas.

Luktelėjau, ar kas nors dar ką nors pridurs, bet visi tylėjo.

– Būtent! – tęsiau aš. – Malonūs prisiminimai. Kokie prisiminimai netrukus liks mudviem su Klere?

– Polai, nagi elkis žmoniškai, – sugėdino mane Seržas. – Mes kalbame apie mūsų vaikų ateitį. Apie savo ateitį aš geriau išvis patylėsiu.

– Bet jis teisus, – įsiterpė Klerė.

– O, ne, prašyčiau, – įsiplieskė Seržas.

– Ne, jokių „prašyčiau“, – pertarė Klerė. – Mes tiesiog kalbam apie tai, kaip lengvai tu viską iš mūsų nusavini. Tą Polas ir turi omenyje. Kalbi apie mūsų vaikų ateitį. Bet tavęs ji iš esmės nedomina, Seržai. Tu pasisavini tą ateitį. Lygiai taip lengvai, kaip nusavini kavinę lyg tinkamą dekorą savo spaudos konferencijai. Vien tik dėl to, kad taip autentiškiau atrodys. Tau net nedingteli pasiklausti mūsų, ką mes apie tai manome.

– Ką jūs čia šnekat! – pratrūko Babetė. – Kalbat apie tą spaudos konferenciją taip, lyg ji iš tiesų įvyks. Daugiau tikėjausi iš jūsų, kai maniau, kad išmušit tą nesąmonę jam iš galvos. Iš tavęs, Klere. Dėl to, ką pasakei man sode.

– Ar čia mes apie tai? – paklausė Seržas. – Apie jūsų kavinę? Aš visiškai nežinojau, kad ta kavinė jūsų. Maniau, tai vieša, visiems prieinama įstaiga. Atleiskite man.

– Tai mūsų sūnus, – priminė Klerė. – Ir, taip, tai ir mūsų kavinė. Mes, žinoma, negalime apginti savo teisių į ją, ir vis dėlto taip jaučiame. Bet Polas teisus sakydamas, kad to neįmanoma paaiškinti. Tokius dalykus arba supranti, arba nesupranti.

Seržas išsitraukė iš kišenės mobilųjį ir pažvelgė į ekraną.

– Dovanokit. Turiu atsiliepti.

Jis prisidėjo mobilųjį prie ausies, atitraukė kėdę atgal ir pakilo nuo jos.

– Taip, čia Seržas Lomanas... Alio.

– Po velnių! – Babetė metė ant stalo savo servetėlę. – Po velnių! – pakartojo.

Seržas per kelis žingsnius atsitolino nuo mūsų stalelio; jis pasilenkė toli į priekį ir dviem laisvosios rankos pirštais užsispaudė antrąją ausį.

– Ne, ne tai. – Dar įstengiau suprasti. – Tai kiek sudėtingiau.

Paskui tarp stalelių jis nuėjo tualetų arba durų pusėn.

Klerė pasiėmė iš rankinės mobilųjį.

– Noriu paskambinti Mišeliui, – pasakė žvelgdama į mane. – Kiek valandų? Nenoriu jo pažadinti.

Niekuomet nesegiu rankinio laikrodžio. Nuo tada, kai buvau atleistas iš darbo, stengiuosi gyventi saulės režimu, pagal Žemės sukimąsi, šviesos stiprumą.

Klerė žinojo, kad laikrodžio neturiu.

– Nežinau, – atsakiau.

Pajutau kažką, tartum dilgčiojimą kakle, dėl to, kaip žmona nesiliovė į mane žiūrėjusi – tiksliau pasakius, nesiliovė stebeilijusi, – ir pasijutau taip, lyg būčiau buvęs į kažką įtrauktas, nors tą akimirką ir negalėjau numanyti, į ką.

Tai geriau nei nebūti įtrauktam į nieką, pamaniau. Tai geriau nei „Tėtis visiškai nieko nežino".

Klerė pažvelgė į šoną.

– Kas yra? – paklausė Babetė.

– Kiek rodo taviškis? – paklausė Klerė.

Babetė išsitraukė iš rankinės mobilųjį ir pažvelgė į ekraną. Paskui pasakė, kiek valandų. Ji nebeįsidėjo telefono atgal į rankinę, padėjo jį priešais save ant stalo. Ji nepasakė Klerei: „Juk pasižiūrėti, kiek valandų, gali ir į savo mobilųjį?"

– Tas mielas vargšiukas visą vakarą vienas namie, – pasakė Klerė. – Jam, aišku, beveik šešiolika, jis laikosi stipriai, bet vis dėlto...

– Kai kuriems kitiems dalykams tai jie ne per jauni, – prikišo Babetė.

Klerė trumpam nutilo, liežuvio galiuku perbraukė per apatinę lūpą: taip ji elgiasi visuomet, kai pyksta.

– Kartais galvoju, kad būtent šią klaidą mes ir darome, – prabilo ji. – Galbūt pernelyg lengvai į tai žiūrime, Babete. Į tai, kad jie tokie jauni. Išorinio pasaulio akyse jie staiga jau suaugę, kadangi padarė kai ką, ką mes, suaugusieji, laikome nusikaltimu. Bet aš manau, kad jie patys su tuo tvarkosi kaip vaikai. Būtent tai ir norėjau išaiškinti Seržui. Kad mes neturime teisės atimti jų vaikystės vien ir tik dėl to, kad pagal mūsų, suaugusiųjų, normas tai yra nusikaltimas, už kurį reikia mokėti visą likusį gyvenimą.

Babetė giliai atsiduso.

– Deja, manau, kad tu teisi, Klere. Jis kažką prarado, kažką – gal savo laisvumą. Jis visada buvo toks... ką gi, jūs patys žinot, koks buvo Rikas. To Riko nebėra. Pastarąsias savaites jis tik tūno savo kambaryje. Prie stalo beveik nekalba. Jo veide įsirėžę kažkas rimto, tarytum visą laiką apie ką nors įtemptai mąstytų. Anksčiau jis niekad taip neatrodydavo.

– Bet juk labai svarbu, kaip tu į tai reaguoji. Kaip jūs reaguojate. Turiu omeny, galbūt jis visą laiką susimąstęs dėl to, kad mano, jog jūs to iš jo tikitės?

Babetė trumpam nutilo; ji padėjo ištiestą plaštaką ant stalo ir pirštų galais pastūmė savo mobilųjį per staltiesę kokį centimetrą nuo savęs.

– Nežinau, Klere. Jo tėvas... jo tėvas, manau, jį labiau verčia susimąstyti nei aš, nors gal ir ne visai sąžininga taip sakyti. Bet faktas: jam vis dėlto dažnai sunku dėl to, kas yra jo tėvas. Mokykloje. Su draugais. Turiu omeny, jam penkiolika, vis dar labai svarbu, kas jo tėvai. Tik, maža to, jis dar yra sūnus žmogaus, kurio veidą visi pažįsta iš televizijos. Kartais jis abejoja dėl draugų. Tada susigalvoja, kad žmonės jam malonūs dėl jo įžymaus tėvo. Arba atvirkščiai: kad mokytojai

kartais neteisingai jį įvertina, nes negali pakęsti jo tėvo. Labai gerai prisimenu, kaip, pradėdamas lankyti vidurinę, jis pasakė: „Mama, jaučiuosi taip, lyg viską pradėčiau iš naujo!“ Tada taip dėl to džiaugėsi. Bet po savaitės visa mokykla jau žinojo, kas jis toks.

– O netrukus visa mokykla sužinos ir dar kai ką. Jeigu tai priklausys nuo Seržo.

– Šitą aš ir pati nuolat sakau Seržui. Kad Rikas jau ir taip neša didesnę savo tėvo naštą, nei jam naudinga. O dabar Seržas dar nori įtraukti jį į šitą košę. Jis iš jos niekada nebeišlips.

Man atėjo į galvą Bo, įsūnis iš Afrikos, kuris, Babetės akimis, negali iškrėsti nieko bloga.

– Mudu pastebime, kad Mišelis vis dar neprarado to, kaip tu pavadinai, laisvumo. Suprantama, jis neturi įžymaus tėvo, bet visgi... Jis dėl to taip neišgyvena. Kartais netgi nerimauju, gal jis vis dar ne visai suvokia, ką visa tai gali reikšti jo ateičiai. Šioje situacijoje jis iš tikrųjų reaguoja labiau kaip vaikas. Nerūpestingas vaikas, o ne susimąstęs, per anksti pasenęs suaugėlis. Mudviem su Polu tai taip pat buvo dilema. Kaip galėtume atkreipti jo dėmesį į atsakomybę, kartu nepažeisdami vaikiško jo nekaltumo.

Pažvelgiau į savo žmoną. Mudviem su Polu... Prieš kiek laiko mes su Klere dar galvojome, kad kitas nieko nežino? Prieš valandą? Prieš penkiasdešimt minučių? Pažvelgiau į Seržo neparagautą „Dame blanche“: lygiai kaip iš medžio rievių arba radioaktyviosios anglies metodu, ir iš šitų ištirpusių vanilinių ledų turėtų būti techniškai įmanoma nustatyti prabėgusį laiką.

Pažvelgiau Klerei į akis – ši moteris man buvo laimės laiduotoja. Be savo žmonos būčiau niekas – taip kartais girdim

sakant sentimentalius vyrus, dažnai save vadinančius negrabiais, o iš tiesų jie tik turi omenyje, kad jų žmonos ištisą gyvenimą jiems iš paskos tvarkė visą jovalą ir kiekvieną valandą atsidavusios nešiojo jiems kavą. Taip toli aš nenusivažiuočiau, be Klerės nebūčiau niekas, bet tikrai būčiau kažkas kitas.

– Visą laiką mudu su Klere laikėmės nuostatos, kad Mišelis turi galėti toliau gyventi savo gyvenimą. Nenorime jam įkalbėti kaltės jausmo. Turiu omeny, jis iš tiesų yra dėl kai ko kaltas, bet negali būti taip, kad benamė, bankomato kabinoje gulinti skersai kelio, staiga pasirodo esanti įsikūnijęs nekaltumas. Juk tokio įvertinimo sulaukiame, jei viską patikime čia galiojančioms teisinėms normoms. Tik tai nuolat ir girdime: ir kokiais gi šunkeliais eina jaunimas, niekuomet nė žodžio apie šunkeliais einančius valkatas ir benamius, kurie gali drybsoti, kur tik jiems patinka. O ne, jie trokšta pavyzdžių, būkite atidūs, tie teisėjai netiesiogiai galvoja apie savo vaikus. Kurių jie galbūt taip pat nebegali suvaldyti. Mes nenorim, kad Mišelis taptų minios, trokštančios kraujo, tos pačios minios, šaukiančios apie mirties bausmės grąžinimą, auka. Mišelis mums per brangus, kad paaukotume jį šiems instinktyviems jausmams. Maža to, jis pats tam per protingas. Jis virš to pakilęs labai aukštai.

Kol kalbėjau, Klerė nesiliovė į mane žiūrėjusi. Tas žvilgsnis ir ta šypsena, kuriuos ji man dabar dovanojo, taip pat buvo mudviejų laimės dalis. Toji laimė būtų galėjusi su daug kuo susigrumti, pašaliniams nebūtų paprasta į ją apsukriai įsiterpti.

– Tai tiesa! – pritarė ji, iškeldama viršun ranką su mobiliuoju. – Ketinau skambinti Mišeliui. Kiek, sakei, valandų? – paklausė Babetės, spustelėdama mygtuką, bet klausdama tebežiūrėjo į mane.

Babetė vėl pažvelgė į savo mobiliojo ekraną ir pasakė laiką.

Neįvardysiu, kiek tiksliai buvo valandų. Nurodžius tikslų laiką vėliau galima ir pasigailėti.

– Labas, mielasis! – pasisveikino Klerė. – Kaip sekasi? Nenuobodžiauji?

Pažvelgiau į žmonos veidą. Tame veide, tose lūpose buvo kažkas, kas imdavo švytėti, kai ji kalbėdavosi telefonu su mūsų sūnumi. Dabar ji šypsojosi, kalbėjo žvaliu balsu – bet nešvytėjo.

– Ne, tik dar išgersim kavos ir po valandėlės jau būsim namie. Taigi dar turi laiko sutvarkyti, ką prišnerkštei. Ką valgei?

Ji paklaūsė, linktelėjo, dar kelis kartus pasakė „taip“ ir „ne“ ir po paskutinio „iki, mielasis, bučkis“ užbaigė pokalbį.

Dabar jau nebežinau, ar dėl jos veido, kuris nešvytėjo, ar dėl to fakto, kad ji nėkart neužsiminė apie mudviejų ankstesnį susitikimą su sūnumi restorano sode, bet kuriuo atveju staiga visu šimtu procentų buvau tikras, kad ką tik tapome spektakliuko liudininkais.

Bet kam tas spektakliukas skirtas? Man? Atrodė neįtikima. Babetei? Bet koks viso to tikslas? Klerė du kartus pabrėžtinai paklausė Babetės, kiek valandų, – lyg būtų norėjusi užsitikrinti, kad vėliau ji tai prisimins.

Tėtis visiškai nieko nežino.

Ir staiga tėtis tai žino.

– Užsisakėte espreso... – tai buvo viena iš juodųjų padavėjų.

Rankoje ji nešė sidabrinį padėklą su dviem puodeliais espreso ir dviem mažutytėmis taurelėmis grapos.

Ir kol padavėja statė priešais mus puodelius bei taureles, mano žmona sudėjo lūpas tūtele lyg bučiniui.

Ji pažvelgė į mane – tada pabučiavo orą tarp mūsų.

DIGESTYVAS

40

Ne taip seniai Mišelis rengė rašto darbą apie mirties bausmę. Istorijos rašto darbą. Reikėjo remtis dokumentiniu filmu apie žmogžudžius, kurie, atsėdėję bausmės laiką, grįždavo į visuomenę ir, dažnai nė neapšilę kojų laisvėje, vėl įvykdydavo žmogžudystę. Pasisakė mirties bausmės šalininkai ir priešininkai. Buvo parodytas pokalbis su amerikiečių psichiatru, kuris aiškino, kad kai kurių žmonių išvis nebegalima išleisti į laisvę. „Turime pripažinti, kad tai tikros vaikštančios pabaisos, – kalbėjo psichiatras. – Pabaisos, kurių bausmės sumažinimas negali būti svarstomas su jokia sąlyga."

Po keleto dienų ant Mišelio stalo pamačiau pirmuosius būsimo darbo puslapius. Viršeliui iliustruoti jis parsisiuntė nuotrauką iš interneto – ligoninės lovos, kurioje kai kuriose Amerikos valstijose suleidžiama mirtina injekcija, nuotrauką.

– Jei kuo nors galiu tau padėti... – tąsyk pasakiau. Ir dar po keleto dienų jis manęs paprašė perskaityti pirmą juodraštinį variantą.

– Svarbiausia, pasakyk, ar taip iš viso galima, – pasakė jis.

– Kas galima? – perklausiau.

– Nežinau. Kartais aš taip galvoju... Tada nežinau, ar taip iš viso galima galvoti.

Perskaičiau juodraštinį variantą – ir patyriau stiprų įspūdį. Kaip penkiolikmečio, Mišelio požiūris į įvairius dalykus, tiesiogiai susijusius su nusikaltimu ir bausme, buvo lyg šviežio oro gūsis. Konkrečias moralines dilemas jis permąstė iki pat jų kraštutinių išdavų. Supratau, ką turėjo omenyje sakydamas, kad taip galbūt iš viso negalima galvoti.

– Labai gerai, – atsakiau grąžindamas jam rašinį. – Ir nesirūpink. Galvoti galima visaip. Tau nereikia jau dabar įjungti stabdžių. Tu labai aiškiai parašei. Tegu pirmiau kiti pamėgina atšipinti į tai dantis.

Nuo tos dienos jis duodavo man perskaityti ir tolesnius variantus. Mudu dalijomės mintimis apie moralines dilemas. Iš to laiko išsaugojau gerus prisiminimus – nepaprastai gerus prisiminimus.

Nepraėjus nė savaitės po to, kai Mišelis įteikė savo rašto darbą, mane pasikvietė jo mokyklos direktorius; bent jau sulaukiau kvietimo telefonu tą ir tą dieną, tą ir tą valandą ateiti pasidalyti mintimis apie mano sūnų Mišelį. Telefonu direktoriaus pasiteiravau detalių, nors, suprantama, ir numaniau, kad kalba suksis apie tą mirties bausmei skirtą rašto darbą, norėjau išgirsti jo lūpomis įvardijamą pokalbio priežastį, bet jis nuo atsakymo išsisuko. „Yra keletas dalykų, kuriuos labai norėčiau su jumis aptarti, bet ne telefonu“, – pasakė.

Skirtąją dieną atvykau vizito į direktoriaus kabinetą. Direktorius pakvietė mane atsisėsti į kėdę priešais jo darbo stalą.

– Norėjau pasikalbėti su jumis apie Mišelį, – griebė jautį už ragų.

Įveikiau nikį atšauti „Apie ką gi daugiau?“, užsimečiau koją ant kojos ir atsisėdau įdėmaus klausytojo poza.

Už jo nugaros kabojo didžiulis pagalbą teikiančios organizacijos plakatas, nebeprisimenu, „Novib“ ar „Unicef“, kuriame matėsi plotas išdžiūvusios ir suskeldėjusios žemės, akivaizdžiai nieko nebeužauginančios, o kairėje žemai sėdėjo į skarulius suvyniotas vaikas, tiesiantis viršun savo liesą rankutę.

Plakatas paskatino mane dar labiau susikaupti. Galbūt direktorius yra visuotinio atšilimo priešininkas ar apskritai neteisybės priešininkas. Galbūt jis nevalgo žinduolių mėsos ir yra nusistatęs prieš Ameriką, arba bet kuriuo atveju bent jau prieš Bušą – ši pastaroji nuostata suteikia žmonėms raštišką leidimą daugiau apie nieką nebegalvoti. Kas yra prieš Bušą, to širdis plaka teisingai, ir savo tiesioginėje aplinkoje jis gali elgtis kaip neraliuotas galvijas.

– Iki šiol buvome labai patenkinti Mišeliu, – prabilo direktorius.

Užuodžiau savotišką kvapelį, tai buvo ne visai prakaito, o veikiau rūšiuojamųjų atliekų kvapas – tiksliau, tos rūšiuojamųjų atliekų dalies, kuri pagal taisykles patenka į suyrančiųjų atliekų konteinerius. Negalėjau atsikratyti įspūdžio, kad kvapas sklinda iš paties direktoriaus: galbūt jis nenaudoja dezodoranto, siekdamas tausoti ozono sluoksnį, o galbūt jo žmona skalbia drabužius aplinkai nekenksmingomis skalbimo priemonėmis; kaip žinome, balti skalbiniai, skalbiami tokia priemone, laikui bėgant papilkėja, bet kuriuo atveju švarūs jie niekada nebetampa.

– Bet neseniai jis parašė istorijos rašto darbą, kuris tam tikra prasme privertė mus sunerimti, – tęsė direktorius. – Pirmiausia jis atkreipė mūsų istorijos mokytojo, pono Halsemos, ypatingą dėmesį, ir šis tuomet dėl to kreipėsi į mane.

– Apie mirties bausmę, – konstatavau norėdamas užbaigti šituos išvedžiojimus.

Direktorius minutėlę stebeilijo į mane; jo akyse buvo kažkas pilka, sustingę – vidutinio intelekto žmogaus, klaidingai manančio, kad „viską bent sykį jau yra matęs“, nuobodžio žvilgsnis.

– Teisingai, – ištarė ir paėmęs kažką nuo savo darbo stalo ėmė versti puslapius.

„Mirties bausmė“ – pamačiau pažįstamą baltą užrašą ant juodo viršelio, o po juo – paveikslėlį su ligoninės lova.

– Kalbu būtent apie šias pastraipas, – tęsė direktorius. – Čia: „žinant visą valstybės vykdomos mirties bausmės nežmoniškumą, būtų galima pasvarstyti, ar kai kuriems nusikaltėliams nebūtų geriau, jeigu juos jau daug anksčiau...“

– Nereikia man skaityti, aš žinau, apie ką kalbama.

Direktoriaus veidas išdavė, kad jis nepratęs būti vidury žodžio nutraukiamas.

– Teisingai, – ištarė jis dar kartą. – Vadinasi, turinys jums žinomas?

– Ne tik tai, šen ir ten sūnui kiek padėjau. Nereikšmingi patarimai, nes didžiąją darbo dalį jis, žinoma, atliko pats.

– Bet jums akivaizdžiai nepasirodė reikalinga patarti dėl skyriaus, kuriame išdėstytos mintys apie tai, ką pavadinčiau „Linčo teismo žaidimu“?

– Ne. Bet aš prieštarauju terminui „Linčo teismo žaidimas“.

– Kaip tuomet norėtumėte tai pavadinti? Čia juk aiškiai kalbama apie mirties bausmės įvykdymą nelaukiant, kol galės būti pereitas sąžiningas procesas.

– Bet čia taip pat kalbama apie mirties bausmės nežmoniškumą. Šaltą, klinikinę, valstybės įvykdomą mirties bausmę. Naudojant injekciją ar elektros kėdę. Apie visas tas paskutinio maisto, kurį nuteistajam myriop leidžiama pačiam išsirinkti, šlykščias detales. Dar kartelį jūsų mėgstamiausias patiekalas, nors tai būtų ir ikrai su šampanu ar dvigubas „Burger King" mėsainis.

Aš sprendžiau dilemą, su kuria anksčiau ar vėliau susiduria kiekvienas iš tėvų: be abejonės, norisi apginti savo vaiką, norisi savo vaiką užstoti, bet negalima to daryti pernelyg karštai ir jokiu būdu ne per iškalbingai – negalima mokytojų ir pedagogų įvaryti į kampą. Jie leis jums pasisakyti, bet paskui atkeršys jūsų vaikui. Galbūt jūs pateiksite daug svaresnių argumentų – ne taip jau sunku parinkti svaresnių argumentų, nei turi mokytojai ar pedagogai, – bet galiausiai jūsų vaikas už tai atkentės, jie išlies savo apmaudą dėl pralaimėtos diskusijos ant mokinio.

– Taip manome mes visi, – pasakė direktorius. – Normalūs, sveikai mąstantys žmonės mano, kad mirties bausmė yra nežmoniška. Kalbu ne apie tai, šitą Mišelis labai gerai aprašė. Kalbu tik apie tą dalį, kurioje, tyčia ar ne, pateisinamas įtariamųjų likvidavimas nelaukiant, kol jiems bus pripažintas kaltinamųjų statusas.

– Laikau save normaliu ir sveiku. Aš taip pat manau, kad mirties bausmė – nežmoniška. Bet, deja, pasaulyje gyvena ir nežmoniškų žmonių. Ar šiems nežmoniškiems žmonėms, dėl gero elgesio sutrumpinus bausmės laiką, netrukus reikia leisti sugrįžti į visuomenę? Mano nuomone, štai ką Mišelis turi omenyje.

– Tad juos galima tiesiog šiaip sau nušauti ar, kaip ten dar parašyta, – jis pavartė rašto darbą, – „išmesti per langą“? Per policijos nuovados dešimtajame aukšte langą, man regis. Tai, ypač švelniai sakant, teisinėje valstybėje nepraktikuojama.

– Ne, bet dabar jūs ištraukiate tai iš konteksto. Kalbama apie pačios blogiausios rūšies žmones, Mišelis ten rašo apie vaikų prievartautojus, vyrus, kurie metų metus laiko uždarę vaikus. Tokiais atvejais svarbų vaidmenį vaidina ir kiti faktoriai. Vykstant procesui visas purvas vėl turi būti išmaišytas „sąžiningos teisinės procedūros“ dėlei. Bet kas tuo suinteresuotas? Tų vaikų tėvai? Tai esminis dalykas, kurį skaitydamas jūs greičiausiai praleidžiate. Ne, kultūringi žmonės nemėto kitų žmonių per langą. Ir jie neleidžia ginklui netyčiom iššauti kelyje iš policijos nuovados į areštinę. Bet čia nekalbame apie kultūringus žmones. Kalbame apie žmones, kuriems pradingus nuo žemės paviršiaus kiekvienas su palengvėjimu atsidustų.

– Taip, iš tikrųjų. Įtariamajam neva iš netyčių suvaryti į galvą kulką. Policijos autobusiuko gale, dabar prisiminiau. – Direktorius vėl padėjo rašto darbą ant savo stalo. – Ar tai ir yra vienas iš jūsų „patarimų“, pone Lomanai? Ar jūsų sūnui tai tiesiog savaime dingtelėjo?

Kažkas jo balso intonacijoje privertė mano sprando plaukus pasišiaušti; tuo pat metu pajutau dilgsint savo pirštų galiukus, tiksliau sakant, jie nutirpo. Buvau budrus. Viena vertus, norėjau skirti kuo daugiau balų Mišeliui už jo parašytą darbą – jis, šiaip ar taip, buvo protingesnis už kompostu dvokiantį kvailį neraliuotą kitoje stalo pusėje; kita vertus, turėčiau apsaugoti sūnų nuo priekabiavimo ateityje. Tokie gali jį sukirsti, pamaniau, gali išmesti iš mokyklos. Mišelis čia gerai jaučiasi, turi draugų.

– Turiu pripažinti, kad šioje srityje jis šiek tiek leidosi paveikiamas mano paties vertinimo, – atsakiau. – Pats sykiais dalijausi mintimis, kas turėtų laukti įtariamųjų dėl kai kurių nusikaltimų. Galbūt, sąmoningai ar nesąmoningai, tam tikra prasme ir įteigiau Mišeliui šią nuomonę.

Direktorius tiriamai žvelgė į mane – jeigu tik žemesnio intelekto žmogaus žvilgsnį galima pavadinti tiriamu.

– Ką tik dar sakėte, kad jūsų sūnus atsako už didžiąją savo darbo dalį.

– Taip ir yra. Kalbėdamas apie didžiąją dalį pirmiausia turėjau omenyje pastraipas, kuriose valstybės įvykdoma mirties bausmė vadinama nežmoniška.

Buvau patyręs, kad žemesnio intelekto žmonėms geriausia nė nemirktelėjus meluoti; meluodami suteikiate bukagalviams galimybę atsitraukti neprarandant reputacijos. O be to: ar dar išties buvau tikras, kas į rašto darbą apie mirties bausmę atėjo iš mano, o kas iš Mišelio varpinės? Pajėgiau prisiminti pokalbį, pokalbį prie stalo per vakarienę, kai buvo prašnekta apie žudiką, išleistą bandomųjų atostogų* ir vos po keleto dienų laisvėje įtariamą veikiausiai padėjus kai kam užversti kojas.

– Jo iš tikrųjų visai nebereikėjo išleisti, – tada pasakė Mišelis.

– Nebereikėjo išleisti ar visai nebereikėjo įkalinti? – paklausiau. Mišeliui buvo penkiolika, mudu su juo šnekėjomės beveik apie viską, jį viskas domino: karas Irake, terorizmas, Vidurio Rytai – jo nuomone, mokykloje tai beveik visiškai neaptariama, tiesiog paliekama nuošalyje.

* Nyderlanduose – trumpas laikotarpis, kai kalinys, dar nepasibaigus bausmės atlikimo laikui, gali pabūti laisvėje, kad įsitikintų, ar viskas gerai klostosi.

– Kaip suprast, visai nebereikėjo įkalinti? – paklausė jis.

– Tai tiesiog, – atsakiau. – Taip ir suprask.

Pažvelgiau į direktorių. Šitas mazgotė, tikintis globaliniu atšilimu ir visišku karo bei neteisybės panaikinimu, labai tikėtina, taip pat palaiko įsitikinimą, kad prievartautojus ir serijinius žudikus galima išgydyti; kad po ilgų metų pliauškimo su psichiatru jiems vėl galima leisti žengti pirmuosius atsargius žingsnius visuomenėje.

Direktorius, iki šiol kiūtojęs truputį susmukęs savo kėdėje, dabar palinko į priekį ir abi rankas – ištiestomis plaštakomis, išskėstais pirštais – pasidėjo ant stalo.

– Jeigu neklystu, pats jūs taip pat esate dirbęs švietimo sistemoje? – paklausė.

Sprando plaukai ir dilgsintys pirštai manęs neapgavo: kai žemesnio intelekto žmonėms gresia pralaimėti diskusiją, siekdami likti teisūs jie griebiasi kitų priemonių.

– Keletą metų dėsčiau mokykloje, tiesa, – atsakiau.

– *Ten ir ten*, ar ne taip? – jis paminėjo mokyklų bendrijos pavadinimą, kuris man vis dar sukelia sumišusius jausmus – nelyginant liga, nuo kurios oficialiai esi paskelbtas pasveikusiu, bet žinai, kad ji bet kuriuo metu gali kyštelėti savo galvą kitoje kūno vietoje.

– Taip, – atsakiau.

– Tada buvote atleistas iš pareigų.

– Nevisiškai. Pats pasisiūliau kurį laiką bent kiek sulėtinti tempą, o vėliau grįžti, kai viskas kiek aprims.

Direktorius kostelėjo ir pažvelgė į popieriaus lapą sau priešais nosį.

– Bet faktiškai negrįžote. Faktiškai jau daugiau nei devynerius metus esate bedarbis.

– Nedirbantis. Rytoj galėčiau įsidarbinti kur nors kitur.

– Bet, remiantis mano turimais duomenimis, kuriuos man atsiuntė *tokia ir tokia įstaiga*, tai priklausytų nuo psichiatro pažymos. Ar galėtumėte, ar negalėtumėte vėl pradėti dirbti. Taigi sprendimas nėra jūsų valioje.

Ir vėl mokyklų bendrijos pavadinimas! Jaučiau, kaip susitraukia raumenys po kairiąja akimi – tai nieko nereiškė, bet aplinkiniai tai galėtų suprasti kaip tiką. Tad nudaviau, lyg kažkas būtų įkritę man į akį, ir pirštų galais ją pasitryniau, bet raumenų traukuliai, atrodė, tik stiprėja.

– Ak, tai ne kažin ką tereiškia, – pasakiau. – Mano specialybės atstovui išties neprivalu pateikti patvirtinančios psichiatro pažymos, kad galėtų dirbti.

Direktorius dar sykį pasižiūrėjo į popieriaus lapą.

– Čia visgi parašyta kitaip... Čia parašyta...

– Gal galėčiau pamatyti, kas čia padėta jums priešais nosį. – Mano balsas suskambėjo aštriai, įsakmiai ir nepaliko jokių neaiškumų. Vis dėlto direktorius ne išsyk patenkino mano prašymą.

– Kai leisite man pasakyti, – tarė jis. – Prieš kelias savaites atsitiktinai teko kalbėtis su senu kolega, šiuo metu dirbančiu *toje ir toje* mokykloje. Nebeprisimenu, kaip išėjo iš kalbos, mudu šnekėjomės, regis, apie darbo krūvį švietimo sistemoje apskritai. Apie emocinio perdegimo sindromą ir persitempimą. Jis paminėjo mokytojo pavardę, kuri man pasirodė girdėta. Iš pradžių nesuvokiau, iš kur, ir tada staiga pagalvojau apie Mišelį. O paskui apie jus.

– Niekada nesirgau emocinio perdegimo sindromu. Tai madinga liga. Ir tikrai visai nebuvau persitempęs.

Dabar jau išvydau direktorių mirksint, ir kad ir kaip labai to norėdamas, nebūtum galėjęs to pavadinti tiku – vis dėlto

tai buvo staigaus suglumimo ženklas. Arba dar rimčiau: baimės ženklas. Aš nieko nepastebėjau, bet galbūt kažkas pasigirdo mano balso skambesyje – pastaruosius sakinius ištariau pabrėžtinai lėtai, bet kuriuo atveju kalbėjau lėčiau nei prieš tai – dėl ko direktoriui greičiausiai ėmė mirksėti įspėjamojo atsargumo lemputės.

– Aš ir nesakiau, kad sirgote emocinio perdegimo sindromu, – pasitaisė.

Jis pirštais pabarbeno į stalą. Ir vėl sumirksėjo! Taip, kažkas buvo pasikeitę, ir tasai lengvas visažinio tonas, kuriuo jis mėgino iškišti savo bailias teorijūkštes apie mirties bausmę, buvo dingęs.

Dabar aiškiai, labiau už komposto kvapą, užuodžiau baimę. Kaip šuo geba užuosti, kai kas nors bijo, ir aš užuodžiau neaiškų rūgštumą, kurio prieš tai nesijautė.

Manau, būtent tą akimirką atsistojau, tiksliai nebepamenu, – kažkur yra akloji dėmė, skylė laike. Neprisimenu, ar kuris dar ką nors pasakė. Šiaip ar taip, staiga atsistojau. Pakilau iš savo kėdės ir dabar žvelgiau į direktorių iš viršaus.

Viskas, kas dėjosi po to, susiję su aukščio skirtumu, su tuo faktu, kad direktorius vis dar sėdėjo, o aš žvelgiau į jį iš viršaus – geriau pasakius, stūksojau viršum jo. Tai tam tikras nerašytas dėsnis, kaip vandens tekėjimas žemyn arba, jeigu toliau kalbėtume apie šunis, tas faktas, kad direktorius savo kėdėje užėmė menkesnę padėtį, kad jis buvo, taip sakant, pažeidžiamas. Šunims tai taip pat būdinga: ilgus metus jie leidžiasi šeriami ir glamonėjami savo šeimininko, neturi jokių piktų kėslų, yra meiliausi padarai pasaulyje, bet ūmiai, vieną dieną, šeimininkas staiga praranda pusiausvyrą, suklumpa ir griūva. Akimoju šunys jau prie jo, paleidžia į darbą žandikaulius ir perkanda

jam gerklę, kartais paskui netgi visiškai sudrasko. Tai instinktas: tas, kas krinta, yra silpnas, kas guli ant žemės, yra laimikis.

– Norėčiau jūsų primygtinai paprašyti leisti man pasižiūrėti į tą raštą, – pasakiau grynai formaliai, rodydamas į popieriaus lapą, gulintį ant direktoriaus darbo stalo, kurį jis dabar buvo uždengęs rankomis. Grynai formaliai, nes buvo jau per vėlu atsukti įvykius atgal.

– Pone Lomanai, – dar ištarė jis.

Tada kumščiu smogiau jam tiesiai į nosį. Iškart pasipylė kraujas, daug kraujo: jis švirkštė iš nosiaskylių ir tiško ant jo marškinių bei rašomojo stalo, o tada ant pirštų, kuriais jis palietė nosį.

Tuo tarpu apibėgau stalą ir vėl smogiau jam į veidą, šįkart žemiau – nuo jo lūžtančių dantų man suskaudo krumplius. Jis sužviegė, suriko kažką nesuprantamo, bet jau buvau jį ištraukęs iš kėdės ir pastatęs ant kojų. Be abejonės, žmonės sureaguos į jo šauksmą, po pusės minutės direktoriaus kabineto durys atsilapos, tačiau per tą laiką dar galima padaryti daugiau žalos, tariausi, kad man pakaks tos pusės minutės.

– Purvinas, bjaurus, dvokiantis parše, – pasakiau, tuo pat metu suvarydamas kumštį į jo veidą, o kelį į jo papilvę.

Ir tada apsiskaičiavau, nebuvau numatęs, kad direktorius dar gali turėti jėgų, maniau galįs ramiai jį apdoroti, iki kol vidun įgriūsiantys pedagogai padarys tam galą.

Jis labai staigiai kilstelėjo galvą aukštyn ir dėjo man į smakrą, tada rankomis apglėbė mano blauzdas ir smarkiai trūktelėjo, – aš praradau pusiausvyrą ir griuvau atatupstas.

– Po velniais! – surikau.

Direktorius nukūrė ne prie durų, bet prie lango. Dar prieš man atsistojant, jis jau jį buvo atidaręs.

– Gelbėkit! – sukliko jis į lauką. – Gelbėkit!

Bet tada aš prišokau prie jo. Sugriebiau už plaukų ir patempdamas atlošiau galvą, tada su didele jėga trenkiau ją į lango rėmą.

– Mudu dar nebaigėme! – sublioviau jam į ausį.

Mokyklos kieme buvo pilna žmonių, daugiausia mokinių, matyt, buvo pertrauka. Visi sužiuro į viršų – į mus.

Bemaž išsyk tarp kitų pamačiau vaikiną su juoda kepurėle; atpažįstamo veido tarp visų kitų veidų reginys suveikė kažkaip raminamai, žadino pasitikėjimą. Jis stovėjo mažesnėje grupelėje truputį nuošaliau, prie laiptų, kylančių link mokyklos pastato centrinių durų, kelių mergaičių ir paauglio ant motorolerio būrelyje. Vaikinas su juoda kepurėle ant kaklo buvo pasikabinęs ausines.

Pamojavau. Tą gerai prisimenu. Pamojavau Mišeliui ir pamėginau nusišypsoti. Tuo pamojavimu ir šypsena jam norėjau paaiškinti, kad iš lauko žiūrint viskas galbūt atrodo prasčiau, nei yra iš tikrųjų. Kad mudviejų su direktoriumi nuomonė dėl jo, Mišelio, rašto darbo išsiskyrė, bet kad viskas dabar jau priartėjo prie abipusio susitarimo.

41

– Tai buvo ministras pirmininkas. – Seržas atsisėdo ir paslėpė mobilųjį kišenėje. – Norėjo sužinoti, apie ką rytoj bus pranešta toje spaudos konferencijoje.

Kuris nors iš mūsų trijų dabar būtų galėjęs paklausti: „Na ir? Ką tu pasakei?“ Bet prie mūsų stalelio stojo tyla. Kartais žmonės tokius dalykus nutyli: kai neturi noro eiti pačiu lengviausiu keliu. Jeigu Seržas būtų papasakojęs juoką, prasidedantį klausimu („Kodėl kinai valgo daugiau ryžių negu japonai?“), labai tikėtina, kad irgi būtų stojusi panaši tyla.

Mano brolis pažvelgė į savo desertą, kuris, tikriausiai iš mandagumo, vis dar nebuvo išneštas.

– Atsakiau jam, kad šįvakar dar nieko nenoriu atskleisti. Jis viliasi, kad tai nieko rimta. Kad aš, pavyzdžiui, nepasitrauksiu iš rinkimų. Tai jis išreiškė pažodžiui: „Man būtų tikrai apmaudu dėl mūsų abiejų, jeigu tu dabar, likus septyniems mėnesiams iki rinkimų, nuspręstum sustabdyti arklius.“ – Seržas pabandė pamėgdžioti ministro pirmininko tarseną, bet jam sekėsi taip prastai, kad tai veikiau priminė ne tikrąją karikatūrą, o perpieštą, nukopijuotą. – Aš jam nemeluodamas atsakiau, kad dar tariuosi su šeima. Kad dar esu atviras keletui galimybių.

Kai ministras pirmininkas tik pradėjo eiti pareigas, juokeliai pasipylė kaip iš gausybės rago: apie jo išvaizdą, jo nerangų elgesį viešumoje, jo gausybę, dažnai akivaizdžiausių, riktų. Dabar jau buvo prasidėjęs apsipratimo procesas. Įmanoma prie to priprasti kaip prie dėmės ant tapetų. Dėmės, kuri ten tiesiog rado sau vietą, ir nustebtum tik tuomet, jei vieną dieną jos staiga ten nebeliktų.

– O, tai įdomu, – tarė Klerė. – Dar esi atviras keletui galimybių. Maniau, tavo sprendimas tau jau nepajudinamas. Mums visiems.

Seržas pamėgino sugauti žmonos žvilgsnį, bet ši nudavė labiau besidominti savo mobiliuoju, gulinčiu priešais ant stalo.

– Taip, esu atviras dar ir kitoms galimybėms, – pakartojo jis su atodūsiu. – Norėčiau, kad nuspręstume kartu. Kaip... kaip šeima.

– Kaip visada darydavome, – įsiterpiau.

Prisiminiau sudegusius makaronus su Karbonaros padažu, keptuvę, kuria užplojau jam per veidą, kai mėgino atimti iš manęs sūnų, bet Seržo prisiminimai buvo aiškiai ne tokie aštrūs kaip manieji, nes jo veide pražydo išties šilta šypsena.

– Taip, – pritarė jis ir dirstelėjo į laikrodį. – Aš turiu... dabar jau tikrai turime eiti. Babete... Kurgi ta sąskaita?

Babetė pakilo.

– Taip, eime, – pasakė ji ir kreipėsi į Klerę: – Ar judu taip pat ateisit?

Klerė kilstelėjo savo tik pusiau nugertą grapos taurelę.

– Judu eikit. Mes tuojau prisidėsim.

Seržas ištiesė ranką savo žmonai. Maniau, kad Babetė ją ignoruos, bet ji ją paėmė. Netgi pasiūlė Seržui savo parankę.

– Mes galim... – prabilo jis. Jis išsiviepė, taip, kone švytėjo, imdamas savo žmoną už alkūnės. – Netrukus prie to sugrįšime. Pasiimsime dar po vieną kavinėje ir prie to sugrįšime.

– Gerai, Seržai, – atsiliepė Klerė. – Eikit, iš tikrųjų. Mudu su Polu išgersim savo grapą ir taip pat ateisim.

– Sąskaita, – prisiminė Seržas ir paplojo rankomis per savo švarko kišenes, lyg ieškodamas piniginės ar kreditinės kortelės.

– Nesirūpink, – nuramino Klerė. – Bus sutvarkyta.

Ir tada jiedu išties išėjo. Nulydėjau juos žvilgsniu, žingsniuojančius išėjimo link, – savo brolį, laikantį žmoną už parankės. Vos vienas kitas svečias pakėlė akis ar pasuko galvą, jiems einant pro šalį. Aiškiai ir čia veikė apsipratimo procesas: užtenka ganėtinai ilgai kur nors užsibūti, ir tampi veidu tarp kitų veidų.

Netoli atviros virtuvės išdygo vyriškis baltu golfu, Tonis – pase jo vardas neabejotinai buvo Antonas. Seržas ir Babetė stabtelėjo. Vyriškiai pakratė rankas. Paknopstom prisistatė padavėjos su jų apsiaustais.

– Ar jie išėjo? – paklausė Klerė

– Beveik, – atsakiau.

Mano žmona iki dugno išgėrė grapos likutį. Padėjo savo ranką ant manosios.

– Turi ką nors padaryti, – pasakė ji spustelėdama pirštais.

– Taip, – pritariau aš. – Turim jį sulaikyti.

Klerė apvijo savo pirštais manuosius.

– Tu turi jį sulaikyti, – pasakė ji.

Pažvelgiau į ją.

– Aš? – tada tik paklausiau, nors jaučiau artinantis kažką, kam galbūt nesugebėsiu pasakyti ne.

– Turi jam ką nors padaryti, – pasakė Klerė.

Tebežvelgiau į ją.

– Ką nors, dėl ko jis rytoj negalėtų surengti tos savo spaudos konferencijos, – paaiškino Klerė.

Kaip tik tą akimirką kažkur čia pat supypsėjo mobiliojo telefono signalas. Iš pradžių pasigirdo tik keletas tylių pyptelėjimų, paskui pypsėjimai garsėjo, pamažu tapdami melodija.

Klerė klausiamai pažvelgė į mane. Aš savo ruožtu žvelgiau į ją. Abu kartu papurtėme galvas.

Babetės mobilusis gulėjo pusiau palindęs po jos servetėle. Nejučia pirmiau dar žvilgtelėjau į duris: Seržas su Babete buvo išėję. Ištiesiau ranką, bet Klerė mane aplenkė.

Ji atlenkė dangtelį ir perskaitė, kas užrašyta ekrane. Paskui vėl užlenkė dangtelį. Pypsėjimai liovėsi.

– Bo, – pasakė ji.

42

– Jo motina kol kas neturi jam laiko, – pasakė Klerė ir padėjo mobilųjį atgal į tą pačią vietą. Ji netgi vėl pridengė jį servetėle.

Nieko neatsakiau. Laukiau. Laukiau, ką pasakys žmona.

Klerė atsiduso.

– Ar žinai, kad tas... – ji neužbaigė sakinio. – O, Polai... – pratarė. – Polai... – Ji atsilošdama papurtė plaukus. Išvydau kažką drėgna, kažką žvilgant jos akyse, ne iš sielvarto ar nevilties, bet iš pykčio.

– Ar žinai, kad tas?.. – pakartojau.

Klerė nieko nežino apie filmukus, visą vakarą tikinau save. Vis dar tikėjausi, kad tiesa mano pusėje.

– Bo juos šantažuoja, – pranešė Klerė.

Pajutau šaltą dūrį krūtinėje. Rankomis pasitryniau skruostus, kad netyčia paraudęs neišsiduočiau.

– Tikrai? – paklausiau. – Kaip tai?

Klerė ir vėl atsiduso. Ji sugniaužė kumščius ir pabarbeno jais į staltiesę.

– O, Polai... – ištarė ji. – Aš taip mielai būčiau tavęs į visa tai neįtraukus. Nenorėjau, kad tu ir vėl... būtum išmuštas iš vėžių. Bet dabar viskas kitaip. Dabar jau vis tiek per vėlu.

– Kaip tai jis juos šantažuoja? Bo? Kuo?

Iš po servetėlės pasigirdo pyptelėjimas. Šįsyk vienintelis pyptelėjimas. Babetės mobiliojo šone dabar sušvito ir vėl užgeso mėlyna šviesele: Bo aiškiai paliko pranešimą.

– Jis buvo kartu. Bent jau taip jis sako. Sako, kad iš pradžių norėjo traukti namo, bet paskui apsigalvojo ir grįžo. Tada juos pamatė. Kai jie spruko iš tos bankomato kabinos. Taip jis sako.

Šaltis mano krūtinėje atsileido. Pajutau kai ką nauja, kone džiugų jausmą: turėjau pasisaugoti, kad nenusišypsočiau.

– O dabar jis nori pinigų. Tas veidmainys šiknius! Aš visada maniau... Juk ir tu? Sykį pasakei, kad tau jis atgrasus. Gerai atsimenu.

– Bet ar jis turi įrodymų? Ar jis gali įrodyti, kad juos matė? Ar gali įrodyti, kad Mišelis ir Rikas metė į ją tą kanistrą?

Paskutinį klausimą uždaviau tik tam, kad pats galutinai nusiraminčiau: paskutinė patikra. Mano galvoje atsirado durys. Prasivėrė. Pro jų plyšį sklido šviesa. Šilta šviesa. Už durų buvo kambarys su laiminga šeima.

– Ne, jis neturi įrodymų, – atsakė Klerė. – Bet galbūt to visai ir nereikia. Jeigu Bo nueis į policiją ir duos parodymus apie Mišelį ir Riką kaip nusikaltėlius... Tie filmavimo kameros vaizdai labai neaiškūs, bet jeigu jie galės juos palyginti su nurodytais žmonėmis... Nežinau.

Tėtis visiškai nieko nežino. Šįvakar turite tai padaryti.

– Mišelio nebuvo namie, ką? – paklausiau. – Kai ką tik jam skambinai. Kai vis klausinėjai Babetės, kiek valandų. Nebuvo?

Klerės veide pasirodė šypsena. Ji vėl paėmė mane už rankos ir ją suspaudė.

– Aš jam paskambinau. Jūs girdėjote, kad jis atsiliepė ir kad kalbėjausi su juo. Babetė yra nepriklausoma liudytoja, kuri tiksliai tą ir tą valandą girdėjo mane kalbant su sūnumi. Jie gali patikrinti ir mano telefono skambučių žurnalą, norėdami sužinoti, ar tas telefoninis pokalbis iš tiesų įvyko ir kiek laiko jis truko. Vienintelis dalykas, kurį turėsime padaryti netrukus, tai ištrinti namų laidinio telefono balso paštą.

Žvelgiau į savo žmoną. Neabejotinai mano žvilgsnyje buvo matyti susižavėjimas. Man neprireikė tam jokių pastangų. Iš tiesų ja žavėjausi.

– Ir dabar jis pas Bo, – pasakiau.

Ji linktelėjo.

– Kartu su Riku. Ne pas Bo. Jie susitarė susitikti kur nors kitur. Kur nors lauke.

– Ir apie ką jie kalbėsis su Bo? Pamėgins pakeisti jo ketinimus?

Dabar žmona ir kita ranka suėmė mano ranką.

– Polai, – ištarė ji. – Jau sakiau tau, kad mieliau būčiau tavęs į visa tai neįtraukus. Bet dabar mums nebėra kelio atgal. Tau ir man. Sprendžiama mūsų sūnaus ateitis. Pasakiau Mišeliui, kad jam turi pavykti atvesti Bo į protą. O jeigu tai nepavyks, tegu daro tai, kas jam atrodo geriausia. Pasakiau jam, kad man to net nebūtina žinoti. Kitą savaitę jam sueis šešiolika. Jam nebereikia klausyti visko, ką sako jo motina. Jis gana užaugęs ir supratingas, kad pats priimtų sprendimus.

Stebeilijau į ją. Galbūt mano žvilgsnyje vis dar buvo matyti susižavėjimas, bet dabar jis buvo kitoks nei prieš akimirką.

– Kad ir kas atsitiktų, bus geriausia, jeigu netrukus mes su tavim galėsim pasakyti, kad Mišelis tiesiog visą vakarą prabuvo namie, – pridūrė Klerė. – Ir Babetė galės tai patvirtinti.

43

Mostelėjau administratoriui prieiti.

– Mes dar laukiame sąskaitos, – pasakiau.

– Ją jau apmokėjo ponas Lomanas, – tarė administratorius.

Galėjau ir prasimanyti, bet pasirodė, lyg jam būtų buvusi ypatinga pramoga man tai pasakyti. Kažkas slypėjo jo akyse, lyg vien jau akimis būtų mane pajuokęs.

Klerė pasirausė savo rankinėje, išsitraukė mobilųjį, pasižiūrėjo į jį ir vėl įsikišo.

– Tai juk stačiai baisu, – ištarė ji administratoriui nuėjus. – Jis atima iš mūsų kavinę. Mūsų sūnų. O dabar dar ir tai. Ir, maža to, tai nieko nereiškia. Nieko nereiškia, kad jis gali apmokėti sąskaitą.

Klerė paėmė mane už dešinės, paskui ir už kairės rankos.

– Tau tereikia jį sužeisti, – pasakė ji. – Jis nerengs spaudos konferencijos sužalotu veidu. Arba sulaužyta ir parišta ranka. Tąkart to pasirodytų per daug, kad būtų galima paaiškinti. Netgi Seržui.

Pažvelgiau žmonai į akis. Ji manęs ką tik paprašė sulaužyti ranką savo broliui. Arba sužaloti jam veidą. Ir visa tai iš meilės, iš meilės mūsų sūnui. Mišeliui. Man į galvą atėjo motina, kuri prieš kažkiek metų Vokietijoje, teismo salėje, nušovė savo sūnaus žudiką. Klerė yra tokia motina.

– Aš negėriau vaistų, – pasakiau.

– Taip, – Klerė neatrodė nustebusi, ji švelnutėliai piršto galiuku glostė man plaštakos viršų.

– Turiu omenyje, jau ilgą laiką nebegeriu. Ištisus mėnesius.

Tai buvo tiesa: nutraukiau vaistų vartojimą netrukus po to, kai buvo parodyta „Kriminalinių paieškų tarnyba“. Vadovavausi mintimi, kad mano sūnui manęs stinga labiau, kai mano emocijos diena iš dienos slopinamos vaistais. Mano emocijos ir refleksai. Jeigu noriu šimtu procentų palaikyti Mišelį, pirmiau turiu susigrąžinti senąjį save.

– Žinau, – pasakė Klerė.

Sužiurau į ją.

– Tu gal manai, kad kas nors kitas to nepastebi, – prabilo Klerė. – Na, gerai, kas nors kitas... tavo nuosava žmona. Tavo nuosava žmona tai išsyk pastebėjo. Kai kurie dalykai... pasikeitė. Kaip į mane žiūrėdavai, kaip man šypsodavaisi. O ypač vieną kartą, kai negalėjai rasti savo paso. Atsimeni? Kai įnikai spardyti savo stalo stalčius. Nuo tos dienos tapau budri. Tu pasiimdavai vaistus, kur nors išeidamas, ir tada juos išmesdavai. Juk taip? Sykį iš skalbimo mašinos ištraukiau tavo kelnes, kurios aplink kišenę buvo nusidažiusios mėlynai! Nuo tablečių, kurias buvai pamiršęs išmesti.

Klerė prajuko – bet ir iškart vėl surimtėjo.

– Ir tu nieko nepasakei, – tariau.

– Pradžioje dar maniau: ką jis čia išdarinėja? Bet staiga vėl išvydau savo senąjį Polą. Ir tada supratau: noriu susigrąžinti savo senąjį Polą. Tegu tokį Polą, kuris spardo savo rašomojo stalo stalčius, ir tokį, kaip tą kitą kartą, kai motoroleris metėsi į kelią pro pat tave. Kai tu jį nusivijai...

Ir tą kartą, kai sumušei Mišelio mokyklos direktorių, ir jis pateko į ligoninę, pamaniau, dabar pasakys Klerė. Bet ji to nepasakė. Pasakė kai ką kita.

– Tai buvo Polas, kurį aš mylėjau. Kurį myliu. Tai Polas, kurį aš myliu. Labiau už bet ką kita šiame pasaulyje.

Išvydau blizgant jos akių kampučius, savo akyse dabar ir pats pajutau kažkokias adatėles.

– Tave ir Mišelį, suprantama, – tęsė mano žmona. – Tave ir Mišelį, abu vienodai. Judu abu esate tai, kas mane daro pačią laimingiausią.

– Taip, – prabilau aš, kimiu balsu, pasigirdo lyg koks cyptelėjimas. Atsikrenkščiau.

– Taip, – pakartojau.

Kurį laiką mes tyliai sėdėjome vienas priešais kitą, ir mano rankos vis dar glūdėjo mano žmonos rankose.

– Ką tu pasakei Babetei? – paklausiau.

– Ką?

– Sode. Kai judvi kartu išėjote pasivaikščioti. Babetė atrodė labai nudžiugusi, kai pamatė mane. „Mielas Polai..." – pasakė ji. Ką tu jai kalbėjai?

Klerė giliai įkvėpė.

– Pasakiau jai, kad tu ką nors padarysi. Kad tu padarysi ką nors, dėl ko ta spaudos konferencija neįvyks.

– Ir Babetė tam pritaria?

– Ji nori, kas Seržas laimėtų rinkimus. Bet labiausiai Babetę įskaudino, kad jis apie tai jai papasakojo tik automobilyje, važiuojant į čia. Todėl ji neturėjo laiko išmušti tos nesąmonės jam iš galvos.

– Bet dar ką tik čia prie stalo ji pasakė...

– Babetė protinga, Polai. Negalima leisti, kad vėliau kada nors Seržas ką nors įtartų. Galbūt netrukus ji, tapusi ministro pirmininko žmona, dalins sriubos dubenėlius benamių prieglaudoje. Bet dėl vienos benamės jai galvą skauda ne ką daugiau nei mudviem su tavimi.

Pajudinau rankas. Pajudinau rankas taip, kad išlaisvinčiau jas iš žmonos delnų ir savo ruožtu jas apglėbiau savosiomis.

– Tai nekokia mintis, – tariau.

– Polai...

– Ne, paklausyk. Aš esu aš. Esu, kas esu. Negėriau vaistų. Kol kas apie tai žinome tik mudu su tavim. Bet tokie dalykai išaiškėja. Jie knisis ir sužinos. Mokyklos psichologas, mano atleidimas, pagaliau dar Mišelio mokyklos direktorius... Visa tai aišku kaip dukart du. Apie mano brolį belieka patylėti. Jis pirmas paskelbs, kad toks dalykas jo išties visiškai nestebina. Jis, tiesa, apie tai garsiai nekalbėjęs, bet jo mažasis broliukas jau anksčiau yra į jį pasikėsinęs. Jo mažasis broliukas, kuriam kažkas yra, nuo ko jis turi gerti vaistus. Vaistus, kuriuos jis dabar nuleidžia į išvietę.

Klerė nieko neatsakė.

– Jis nesileis mano sustabdomas, Klere. Tai klaidingas ženklas.

Kiek lukterėjau, nenorėdamas sumirksėti.

– Jeigu taip padarysiu, tai bus klaidingas ženklas, – pasakiau.

44

Po kokių penkių minučių, Klerei išėjus, iš po Babetės servetėlės vėl išgirdau pyptelėjimą.

Mudu atsistojome drauge. Abu su žmona. Apsikabinau ją ir prispaudžiau prie savęs. Veidą panardinau į jos plaukus. Labai lėtai, neišleisdamas jokio garso, įkvėpiau per nosį.

Paskui vėl atsisėdau. Žvelgiau savo žmonai pavymui, kol ji kažkur ties piupitru išnyko man iš akių.

Paėmiau Babetės mobilųjį, atlenkiau dangtelį ir pažvelgiau į ekraną.

„2 gauti pranešimai“. Paspaudžiau „Rodyti“. Pirmasis pranešimas buvo žinutė nuo Bo. Parašytas vienintelis žodis. Vienas žodis iš mažosios raidės ir be taško: „mama“.

Paspaudžiau „Ištrinti“.

Antrasis pranešimas skelbė, kad gautas balso pranešimas.

Babetė naudojosi KPN operatoriaus paslaugomis. Nežinojau, kuriuo numeriu skambinti, kad pasiklausyčiau balso pranešimo. Kliaudamasis sėkme paieškojau tarp vardų, ir prie „B“ radau balso pašto numerį. Nesugebėjau įveikti šypsenos.

Balso pašto panelei pasakius, kad yra naujas pranešimas, išgirdau Bo balsą.

Suklusau. Klausydamasis trumpam užsimerkiau, o paskui vėl atsimerkiau. Užlenkiau dangtelį. Nebepadėjau Babetės mobiliojo atgal ant stalo, įsikišau į kišenę.

– Jūsų sūnui nepatinka tokios rūšies restoranai?

Nusigandau taip smarkiai, kad šoktelėjau iš savo kėdės.

– Atleiskite, – tarė administratorius. – Nenorėjau jūsų išgąsdinti. Bet mačiau jus kalbantį su sūnumi sode. Bent jau spėju, kad tai buvo jūsų sūnus.

Kurį laiką visiškai nesusigaudžiau, apie ką jis kalba. Bet paskui man toptelėjo.

Rūkantis vyriškis. Rūkantis vyriškis lauke prie restorano. Administratorius šįvakar matė mudu su Mišeliu kartu sode.

Nejutau panikos – gerai pagalvojus, nejutau nieko.

Tik dabar pamačiau, kad administratorius rankoje laikė lėkštelę su sąskaita.

– Ponas Lomanas pamiršo pasiimti sąskaitą, – pasakė administratorius. – Taigi atnešiau ją jums. Gal greitu metu jį dar pamatysite.

– Taip, – ištariau.

– Pamačiau judu su sūnumi taip stoviniuojančius, – toliau kalbėjo administratorius, – kažkas yra jūsų laikysenoje. Judviejų laikysenoje, turiu pasakyti, matyti kažkas bendra. Tai gali būti tik tėvas su sūnumi, pamaniau.

Nuleidau žvilgsnį žemyn, kol jis įsirėmė į lėkštelę su sąskaita. Ko jis dar laukia? Kodėl neina šalin, o seka čia pasakas apie laikysenas?

– Taip, – dar kartą pasakiau; šis žodis buvo skirtas ne administratoriaus spėjimui patvirtinti, o daugių daugiausia mandagiai užpildyti tylą. Daugiau juk ir neturėjau ką pasakyti.

– Aš taip pat turiu sūnų, – tęsė administratorius. – Jam dar tik penkeri. Bet vis tiek kartais nustembu, koks jis į mane panašus. Kaip jis tam tikrus dalykus daro lygiai taip, kaip aš. Mažus judesiukus. Pavyzdžiui, aš dažnai čiupinėju savo

plaukus, suku sruogeles, kai nuobodžiauju arba kai dėl ko nors nervinuosi... Aš... aš taip pat turiu dukterį. Jai treji, ir ji jau it du vandens lašai panaši į savo motiną. Viskuo.

Paėmiau sąskaitą nuo lėkštelės ir pažvelgiau į galutinę sumą. Daugiau nebepostringausiu, kokių kitų dalykų galima nusipirkti už tuos pinigus, arba kiek dienų paprasti žmonės už tokią sumą turi dirbti – jei tik nėra vėžlio su baltu golfu priversti savaičių savaites plauti indus atviros virtuvės užkaboryje. Pačios sumos neįvardysiu, ji iš tų sumų, iš kurių prapliumpi juoktis. Tą aš ir padariau.

– Tikiuosi, praleidote malonų vakarą, – ištarė administratorius, vis dar neidamas šalin. Jis pirštų galiukais palytėjo dabar jau tuščią lėkštelę, pastūmė ją kelis centimetrus per staltiesę, pakėlė ir tada vėl padėjo atgal.

45

– Klere?

Antrą kartą tą vakarą atidariau moterų tualeto duris ir sušukau jos vardą. Bet atsakymo nesulaukiau. Kažkur lauke išgirdau policijos automobilio sireną.

– Klere! – sušukau dar sykį.

Žengiau keletą žingsnių pirmyn, už vazos su baltais narcizais, ir įsitikinau, kad nė viena tualeto kabina nėra užimta. Pro drabužinę ir piupitrą sukdamas link išėjimo, o paskui laukan, išgirdau antrąją sireną. Pro medžius maždaug ties paprastų žmonių kavine dabar pamačiau sukamuosius švyturėlius.

Normali reakcija būtų buvusi pagreitinti žingsnį, bėgte nubėgti – bet to nepadariau. Tiesa, pajutau kažką sunkaus ir tamsaus toje vietoje, kur žinojau esant savo širdį, bet tai buvo ramus sunkumas. Ir tamsusis jausmas mano krūtinėje buvo susijęs su neišvengiamybės pojūčiu.

Mano žmona, pagalvojau.

Ir vėl pajutau stiprų akstiną bėgti. Be kvapo nubėgti prie mūsų kavinės – kur, be abejonės, būčiau iškart sulaikytas prie durų.

„Mano žmona! – sušvõkščiau. – Mano žmona ten... viduj!“

Ir būtent šis dalyko įsivaizdavimas privertė mane sulėtinti žingsnį. Pasiekiau žvyrtakį, vedantį tiltelio link. Pradėjau

žingsniuoti juo, jau nebe įprastai lėtai dėliodamas pėdas, mat girdėjau tai iš savo batų, statomų ant žvyro, gurgždėjimo, iš pauzių tarp žingsnių – ėjau kaip sulėtintame kine.

Padėjau ranką ant tiltelio turėklų ir sustojau. Sukamųjų švyturėlių šviesos atsispindėjo tamsiame vandens paviršiuje po mano kojomis. Dabar pro medžių, augančių kitame krante, properšą kavinė gerai matėsi. Įstrižai ant šaligatvio ir priešais terasą stovėjo trys policijos golfiukai ir greitoji pagalba.

Viena greitoji pagalba. Ne dvi.

Buvo malonu būti tokiam romiam, visus tuos dalykus šitaip matyti beveik atskirai vieną nuo kito ir daryti iš to savo išvadas. Jaučiausi taip, kaip ir anksčiau esu jautęsis kritiniais momentais (kai Klerę paguldė į ligoninę, kai Seržas ir Babetė nesėkmingai bandė atimti iš manęs sūnų, kai peržiūrėjau filmavimo kameros vaizdus): ir anuomet, ir dabar vėl jaučiausi dėl savo ramybės galįs veikti blaiviai. Blaiviai ir efektyviai.

Grįžtelėjau į šoną, į paliekamo restorano įėjimą, prie kurio tuo tarpu susibūrė keletas padavėjų, aiškiai susidomėjusių sirenomis ir švyturėliais. Tariausi taip pat atpažįstąs administratorių – bent jau mačiau kostiumuotą vyriškį, užsidegantį cigaretę.

Kurį laiką maniau, kad nuo durų manęs tikriausiai neregėti, kai prisiminiau, kad prieš keletą valandų vis dėlto mačiau Mišelį, minantį dviračiu per šį tiltelį.

Privalėjau judėti. Negalėjau ilgiau stoviniuoti. Negalėjau rizikuoti, kad vėliau viena kuri iš padavėjų duotų parodymus, jog prie tiltelio stovėjo vyriškis. „Taip keistai. Jis tiesiog ten stovėjo. Nežinau, ar jums tai naudinga?“

Iš kišenės išsitraukiau Babetės mobilųjį telefoną ir kilstelėjau viršum vandens. Išgirdusi pliūkštelėjimą, atplaukė antis.

Paskui atitrūkau nuo tilto turėklo ir pajudėjau iš vietos. Nebe sulėtinto filmo, bet kuo įprastesniu tempu: ne per lėtai ir ne per greitai. Nulipęs nuo tiltelio kirtau dviračių taką, žvilgterėjau kairėn ir nužingsniavau pirmyn tramvajaus stotelės link. Jau buvo susirinkę šiek tiek žiūrovų, nedaug šią vėlią valandą, daugių daugiausia dvidešimt smalsuolių. Kavinei iš kairės ėjo skersgatvis. Į tą skersgatvį aš ir taikiausi.

Man vos spėjus užlipti ant šaligatvio, taukštelėdamos atsivėrė švytuoklinės durys – tiesiogine prasme taukštelėdamos, dviem garsiais taukštelėjimais. Laukan išnėrė neštuvai, neštuvai ant ratukų, stumiami ir traukiami slaugų. Vienas slaugas laikė iškėlęs plastikinį lašelinės maišelį. Iš paskos ėjo Babetė, ji buvo nusiėmusi akinius ir spaudė prie akių nosinaitę.

Ant neštuvų gulinčio asmens iš po žalių drobulių kyšojo tik galva. Tiesą sakant, iš karto tai supratau, bet vis tiek su palengvėjimu įkvėpiau. Galva buvo apdėta vata ir marle. Kruvina vata ir marle.

Neštuvai vidun buvo įstumti pro jau atidarytą greitosios automobilio galinį bortą. Du iš slaugų įlipo į automobilio priekį, kiti du, kartu su Babete, į galą. Bortas buvo uždarytas, automobilis dideliu greičiu nuvažiavo nuo šaligatvio ir pasuko dešinėn, centro kryptimi.

Įjungė sireną, vadinasi, dar buvo vilties.

Arba kaip tik ne, priklausė juk nuo to, kuriuo kampu pažiūrėsi.

Negavau daug laiko artimiausiai ateičiai apmąstyti, nes švytuoklinės durys ir vėl taukštelėjo.

Klerė tiesiog ėjo tarp dviejų uniformuotų policininkų, jos rankos nebuvo surakintos, policininkai jos netgi neprilaikė. Ji

žvalgėsi aplink, mažame būrelyje ieškodama veidų, ieškodama to vieno pažįstamo veido.

Ir tada jį rado.

Aš žvelgiau į ją, o ji į mane. Žengiau žingsnį į priekį – bent jau iš mano kūno buvo galima numanyti, kad norėjau žengti žingsnį į priekį.

Kaip tik tą akimirką Klerė papurtė galvą.

Nereikia, sustabdė ji. Jau buvo beveik priėjusi prie vieno iš policijos golfiukų, o trečiasis policininkas laikė atidarytas galines dureles. Skubiai apsidairiau, norėdamas įsitikinti, ar kas nors iš būrelio atkreipė dėmesį, kam Klerė papurtė galvą, bet visi buvo susidomėję tik pačia moterimi, vedama į policijos automobilį.

Priartėjusi prie atidarytų durelių, Klerė minutėlę stabtelėjo. Ji vėl ieškojo mano akių ir jas surado. Galva padarė judesį – pašaliečiui galbūt atrodė, jog ji tik linktelėjo, kad nesusitrenktų lipdama į automobilį, bet man Klerės galva neabejotinai parodė tam tikrą kryptį.

Parodė kažkur įstrižai už manęs, skersgatvio link, į trumpiausią kelią namo.

Namo, paliepė mano žmona. Eik namo.

Nelaukiau, kol policijos golfiukas nuvažiuos. Apsisukau ir nuėjau.

ARBATPINIGIAI

46

Kiek arbatpinigių reikia palikti restorane, kurio sąskaita priverčia tave prapliupti juoku? Pamenu, dažnai apie tai diskutuodavome, ne vien su Seržu ir Babete, bet ir su kitais draugais, su kuriais esame vakarieniavę Nyderlandų restoranuose. Sakykim, kad pasmaguriavę keturiese turite atskaičiuoti keturis šimtus eurų – dėmesio, aš nesakau, kad mūsiškis pasmaguriavimas ir kainavo keturis šimtus eurų, – ir jūs orientuojatės į arbatpinigius tarp dešimties ir penkiolikos procentų, tada logiška išdava būtų, kad privalėsite palikti mažiausiai keturiasdešimties ir daugiausia šešiasdešimties eurų sumą.

Šešiasdešimt eurų arbatpinigių – negaliu nieko padaryti, tiesiog imu iš to kikenti. Ir jeigu nepasistengčiau, vėl pratrūkčiau juoktis. Tai kiek nervingas juokas, tarytum laidotuvėse arba bažnyčioje, kur privalu laikytis tylos.

Bet mūsų draugai niekuomet nesijuokdavo. „Tie žmonės juk turi iš to pragyventi!“ – sykį per pasisėdėjimą panašiame restorane pasakė gera draugė.

Rytą prieš mūsų vakarienę išsigryninau penkis šimtus eurų. Baudžiausi sumokėti visą sąskaitą, įskaitant arbatpinigius. Būsiu vikrus, padėsiu ant lėkštelės dešimt banknotų po penkiasdešimt eurų, kol mano brolis krapštysis ieškodamas kreditinės kortelės.

Kai vakaro pabaigoje likusius keturis šimtus penkiasdešimt eurų vis dėlto padėjau ant lėkštelės, iš pradžių administratorius pamanė, kad kažką supainiojau. Prasižiojo sakyti. Kas žino, gal būtų pasakęs, kad šimto procentų arbatpinigiai tikrai pranoksta visus lūkesčius, bet aš jį aplenkiau.

– Čia tau, – pasakiau. – Jeigu man pažadėsi, kad niekada nematei manęs su sūnumi sode. Niekada. Nei šįvakar, nei po savaitės. Nei po metų.

Rinkimus Seržas pralaimėjo. Iš pradžių dar buvo galima pastebėti tam tikrą rinkėjų simpatiją kandidatui sužalotu veidu. Baltojo vyno taurė – turėčiau pažymėti, vos viršum kojelės nudaužta baltojo vyno taurė padaro keistas žaizdas. Ypač keistai jos sugyja: su daug odos išaugų ir duobių, į kurias senieji veido bruožai niekada nebesugrįžta. Pirmus du mėnesius jį net tris kartus operavo. Po paskutinės operacijos jis kurį laiką augino barzdą. Dabar tai prisimindamas manau, kad barzda buvo pasitraukimo pradžios ženklas. Galėjai išvysti jį, stovintį turgaus aikštėje, prie statybų aikštelės, prie išėjimo iš fabriko, su neperpučiama striuke dalijantį lankstinukus – barzdotą.

Apklausų duomenimis, Seržo Lomano reitingas ėmė dramatiškai kristi. Kas prieš keletą mėnesių atrodė garantuotas reikalas, dabar pradėjo slysti iš rankų. Mėnesį prieš rinkimus jis nusiskuto barzdą. Tai buvo paskutinis desperatiškas veiksmas. Rinkėjai išvydo randuotą veidą. Bet išvydo ir duobes. Tai nuostabu, ir tam tikra prasme neteisinga, ką sužalotas veidas gali padaryti iš žmogaus. Žiūrint į tas duobes, nenorom kildavo noras spėlioti, kas prieš tai buvo jų vietoje.

Bet smūgis žemiau juostos, žinoma, buvo barzda. Ar, tiksliau sakant, pirmiau barzda, o paskui jos nusiskutimas.

Kai jau buvo per vėlu. Seržas Lomanas nežino, ko nori, – tokią išvadą padarė rinkėjai ir nubalsavo už tą, kurį jau pažinojo. Už dėmę ant tapetų.

Savaime suprantama, kaltinimo Seržas nepateikė. Kaltinimas brolienei, brolio žmonai, iš tiesų nebūtų buvęs geras tonas.

– Manau, dabar jis suprato, – pasakė Klerė praėjus keletui savaičių po įvykių kavinėje. – Jis pats apie tai kalbėjo: kad nori išspręsti tai su šeima. Manau, suprato, jog kai kurie dalykai tiesiog privalo likti šeimoje.

Kad ir kaip ten būtų, Seržas su Babete turėjo dėl ko kvaršinti galvą. Dėl tokio dalyko kaip jųdviejų įsūnio Bo dingimas. Jie ėmėsi to plačiu mastu. Paieškų kampanija su nuotraukomis laikraščiuose ir žurnaluose, skelbimai mieste ir visoje šalyje, pasirodymas televizijos laidoje „Dingę be žinios“.

Pastarojoje laidoje buvo paleistas pranešimas, kurį Bo prieš pat savo dingimą paliko savo motinos balso pašte. Babetės mobiliojo taip ir nesurado, bet pranešimas išliko, nors dabar jis ir turėjo kitą prasmę nei per mūsų vakarienę.

„Mama, kad ir kas atsitiktų... noriu pasakyti, kad tave myliu...“

Būtų galima teigti, kad visi, kas gyvas, ėmėsi padėti surasti dingusį Bo, bet atsirado ir dvejojančiųjų. Politikuojantis savaitraštis pirmasis iškėlė mintį, kad galbūt Bo persisotino savo įtėvių gerumo ir grįžo į gimtąją šalį. „Problemiškoje paauglystėje“ neretai pasitaiko, – rašė laikraštis, – kad įvaikiai leidžiasi ieškoti savo biologinių tėvų. Arba mažių mažiausiai ima domėtis savo gimtąja šalimi.“

Laikraštis bylai skyrė puslapio dydžio straipsnį, kuriame pirmą kartą buvo atvirai iškeltas klausimas, ar biologiniai

tėvai dėtų daugiau pastangų už įtėvius ieškodami savo vaiko. Buvo paminėta pavyzdžių, kai įvaikiai nuėjo blogais keliais, ir įtėviai tuomet nusiplaudavo rankas. Dažnai problemas jie siedavo su įvairių veiksnių deriniu. Kaip svarbiausias būdavo įvardijamas negalėjimo prigyti kitoje kultūroje veiksnys, kurį lydi biologinės priežastys: „genetinės klaidos", kurias vaikai paveldėjo iš savo tėvų. O įvaikinimo vėlesniame amžiuje atveju dar ir dalykai, kurie galėjo nutikti vaikui prieš patenkant į naują šeimą.

Prisiminiau tą kartą Prancūzijoje, vakarėlį mano brolio sode. Kai prancūzų kaimiečiai sugavo Bo, vagiantį vištą, ir Seržas pareiškė, kad jo vaikai ko nors panašaus niekuomet nepadarytų. Mano vaikai, pasakė jis, neišskirdamas nė vieno.

Ir vėl dingtelėjo mintis apie gyvūnų prieglaudą. Pasiimant namo šunį ar katę taip pat nežinoma, kas jam ar jai nutiko prieš tai – gal buvo mušamas arba dienų dienas kalinamas uždarytas rūsyje. Į tai nekreipiama dėmesio. Jeigu šuva ar katė nepaklusnūs, jie parvežami atgal.

Straipsnio pabaigoje buvo iškeltas klausimas, ar biologiniai tėvai būtų mažiau linkę nusišalinti nuo nepaklusnaus ar blogais keliais nuėjusio vaiko.

Žinojau atsakymą, bet pirmiau daviau perskaityti straipsnį Klerei.

– Ką manai? – paklausiau, kai ji jį įveikė.

Mudu sėdėjome prie savo mažojo virtuvės stalelio su pusryčių likučiais. Sode ir ant virtuvės darbastalio spindėjo saulės šviesa. Mišelis buvo išėjęs į futbolą.

– Daug kartų svarsčiau, ar Bo būtų šantažavęs savo brolį su pusbroliu ir tada, jeigu būtų buvęs jiems tikras giminė, – prabilo Klerė. – Suprantama, tikri broliai ir seserys pykstasi,

kartais apskritai nebenori vienas kito matyti. Bet vis dėlto... kai reikalas rimtas, susijęs su gyvenimu ir mirtimi. Tada juk jie vienas už kitą mūru stoja.

Ūmiai Klerė prajuko.

– Kas yra? – paklausiau.

– Ne, tiesiog staiga išgirdau, ką kalbu, – paaiškino ji vis dar juokdamasi, – apie brolius ir seseris. Ir apie tai kalbu tau!

– Taip, – ištariau. Dabar ir aš nusijuokiau.

Kurį laiką tylėjome. Tik vis pažvelgdavome vienas į kitą. Kaip vyras ir žmona. Kaip dvi laimingos šeimos pusės, pamaniau. Žinoma, kai kas buvo įvykę, bet pastaruoju metu apie tai vis dažniau galvodavau kaip apie laivo sudužimą. Laiminga šeima išgyvena laivo sudužimą. Nenoriu teigti, kad šeima paskui gali tapti dar laimingesnė, bet, šiaip ar taip, ji netampa ir nelaimingesnė.

Klerė ir aš. Klerė, Mišelis ir aš. Mes kartu saugojome paslaptį. Paslaptį, kurios prieš tai neturėjome. Tiesa, visi trys saugojome ne po vienodą paslaptį, bet gal to nė nereikia. Nereikia visko apie vienas kitą žinoti. Paslaptys neužkerta kelio laimei.

Prisiminiau vakarą po mūsų vakarienės. Kurį laiką namie buvau vienas, kol grįžo Mišelis. Mūsų svetainėje stovi senovinė medinė komoda, kur Klerė laiko įvairius savo dalykėlius. Jau ištraukiant pirmąjį stalčiuką, man smilktelėjo jausmas, kad ketinu padaryti tai, dėl ko paskui gailėsiuosi.

Prisiminiau tą laiką, kai Klerė gulėjo ligoninėje. Sykį, man atėjus aplankyti, jai darė vidinį tyrimą. Sėdėjau ant kėdės greta lovos ir laikiau jos ranką. Gydytojas pasiūlė man žiūrėti į monitorių, kol mano žmonai buvo kažkur kažkas įstumta – žarna, zondas, kamera – ir kaip aš tik vos žvilgterėjau, o

paskui skubiai nusukau žvilgsnį. Ne, man nepasidarė koktu nuo tų vaizdų, ir aš nepabūgau, kad nualpsiu, ne, tai buvo kas kita. Neturiu teisės, – pagalvojau.

Jau ir vėl norėjau liautis, bet radau tai, ko ieškojau. Viršutiniame stalčiuke gulėjo seni akiniai nuo saulės, plaukų juostelės ir jos jau nebenešiojami auskarai. Bet antrame stalčiuje buvo sudėti popieriai: teniso klubo nario kortelė, dviračio draudimo polisas, nebegaliojantis leidimas statyti automobilį ir vokas su ligoninės pavadinimu kairiajame kampe, apačioje.

Pavadinimu ligoninės, kurioje Klerė buvo operuojama, bet kurioje taip pat gimė ir Mišelis.

Lapo, kurį ištraukiau iš voko ir atlanksčiau, viršuje spausdintinėmis raidėmis buvo užrašyta „Vaisiaus vandenų tyrimas". Iškart apačioje du langeliai, vienas – „berniukas", kitas – „mergaitė".

Kryželiu buvo pažymėtas langelis „berniukas".

Klerė žinojo, kad mudviem gims berniukas, pirmiausia pervėrė mane. Bet to ji man niekada nepasakė. Dar daugiau: iki pat gimimo dienos mudu fantazavome apie mergaitės vardą. Dėl berniuko vardo nedvejojome, jis buvo išrinktas jau metų metus iki Klerei pastojant – Mišelis. Bet jei gimtų mergaitė, dar svarstėme, ar pavadintume Laura, ar Julija.

Formuliare ranka buvo išrašytas visas sąrašas skaičiukų. Keletą kartų perskaičiau ir žodelį „norma".

Apačioje kokių penkių centimetrų ilgio ir trijų centimetrų aukščio langelis buvo pavadintas „Ypatybės". Tas langelis buvo visas prirašytas tuo pačiu bemaž neįskaitomu raštu kaip ir skaičiukai bei kryželis langelyje „berniukas".

Ėmiau skaityti. Ir išsyk vėl sustojau.

Šįkart nepasijutau taip, lyg neturėčiau teisės. Ne, tai buvo kas kita. Ar man reikia tai žinoti? – susimąsčiau. Ar noriu tai žinoti? Ar mūsų šeima nuo to taps laimingesnė?

Po langeliu su ranka rašytu tekstu buvo dar du mažesni langeliai. Prie vieno iš jų buvo parašyta „Gydytojo / ligoninės pasirinkimas“, o prie kito „Tėvų pasirinkimas“.

Kryželiu buvo pažymėtas langelis „Tėvų pasirinkimas“.

Tėvų pasirinkimas. Buvo parašyta ne „Tėvo pasirinkimas“ arba „Motinos pasirinkimas“, bet „Tėvų pasirinkimas“.

Štai šiuos du žodžius nuo šiol visada nešiosiuos su savimi, galvojau, dėdamas išrašą atgal į voką, o paskui šį guldydamas po nebegaliojančiu leidimu statyti automobilį.

– Tėvų pasirinkimas, – garsiai ištariau, užstumdamas stalčiuką.

Gimus kūdikiui visi, įskaitant Klerės tėvus ir artimiausius gimines, išvien tvirtino, esą Mišelis šimtu procentų panašus į mane. „Kopija!“ – šūktelėdavo lankytojai gimdyvės palatoje, kai iškeldavome Mišelį iš jo lovelės.

Ir pačią Klerę ėmė juokas. Panašumas buvo toks didelis, kad negalėjai jo paneigti. Vėliau jis kiek sumažėjo, Mišeliui augant labai stengdamasis ir gerų norų vedamas jo veide galėjai įžvelgti ir vieną kitą motinos bruožą. Ypač jo akys panėšėjo į motinos, ir kažkas plotelyje tarp viršutinės lūpos ir nosies.

Kopija. Užstūmęs stalčiuką, išklausiau laidinio telefono balso pašto pranešimą.

„Labas, mielasis! – išgirdau sakant savo žmonos balsą. – Kaip sekasi? Nenuobodžiauji? – Po to stojusioje tyloje buvo aiškiai girdėti restorano garsai: žmonių klegesys, lėkščių, kraunamų viena ant kitos, džingsėjimas. – Ne, tik dar

išgersime kavos ir po valandėlės jau būsim namie. Taigi dar turi laiko sutvarkyti, ką prišnerkštei. Ką valgei?“

Ir vėl tyla. „Taip... – Tyla. – Ne... – Tyla. – Taip.“

Mūsų telefono pasirinkčių meniu mokėjau atmintinai. Jeigu paspausiu trejetą, pranešimas bus ištrintas. Mano nykštys jau lietė trejetą.

„Iki, mielasis, bučkis.“

Paspaudžiau.

Po pusvalandžio grįžo Mišelis. Jis mane pabučiavo į skruostą ir paklausė, kur mama. Atsakiau, kad ji parsiras kiek vėliau, kad netrukus jam viską paaiškinsiu. Išvydau, jog Mišelio kairiosios rankos krumpliai nubrozdinti, jis kairiarankis kaip ir aš, o ant plaštakos viršaus sukrešėjusio kraujo dryžė. Tik dabar nužvelgiau jį nuo galvos iki kojų. Pamačiau kraują ir prie jo kairiojo antakio, ant jo striukelės buvo prikibę sudžiūvusio purvo, o baltieji sportbačiai atrodė dar purvinesni.

Paklausiau, kaip klojosi.

Ir jis man papasakojo. Papasakojo, kad vaizdo įrašas „Men in Black III“ buvo išimtas iš „YouTube“.

Mudu vis dar stovėjome prieangyje. Netikėtai Mišelis nutilo ir pažvelgė į mane.

– Tėti! – tarė jis.

– Ką? Kas yra?

– Dabar ir vėl taip darai!

– Ką?

– Tu juokiesi! Darei taip ir tada, kai pirmą kartą papasakojau tau apie bankomatą. Ar atsimeni? Mano kambaryje. Kai pasakojau tau apie tą stalinę lempą, pradėjai juoktis, o kai priėjau prie to kanistro, vis dar juokeisi.

Jis žvelgė į mane. Aš žvelgiau į jį. Žvelgiau į savo sūnaus akis.

– O dabar tu ir vėl stovi ir juokiesi, – pakartojo jis. – Ar man tęsti? Ar esi tikras, kad nori išgirsti viską?

Nieko neatsakiau. Tik žiūrėjau.

Tada Mišelis žengė žingsnį į priekį, apsikabino mane ir prispaudė prie savęs.

– Mielas tėveli, – ištarė jis.

Herman Koch
Vakarienė

Iš olandų kalbos vertė
Aušra Gudavičiūtė

Redaktorė
Asta Bučienė

Maketuotoja
Eglė Jurkūnaitė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Tiražas 1 800 egz.

Išleido UAB „Baltų lankų leidyba“
Gedimino pr. 28 4, LT-01104 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė“
B. Brazdžionio g. 23, LT-48184 Kaunas
www.spindulys.lt

Puikus vasaros vakaras Amsterdame. Dvi sutuoktinių poros susitinka pavakarieniauti prašmatniame restorane. Ragaudami gardžius patiekalus jie mandagiai šnekučiuojasi apie kasdienius dalykus. Tačiau po tuščiais, nerūpestingais žodžiais slypi baisi paslaptis, galinti sugriauti jiems gyvenimą. Sulig kiekvienu nauju patiekalu peiliai tarsi aštrėja...

Vakarienei pasiekus kulinarinę kulminaciją, pagaliau apie paslaptį prabylama. Romanas išsirutulioja į kvapą gniaužiantį psichologinį trilerį, kuriame niekas nėra nekaltas.

Hermanas Kochas (gim. 1953) - žymus Nyderlandų humoristinių televizijos laidų („Jiskefet") kūrėjas, aktorius ir rašytojas. Debiutavo romanu *Gelbėk mus, Marija Montaneli*. 2009-aisiais pasirodžiusi *Vakarienė* išgarsino autorių visame pasaulyje. Romanas buvo išverstas į daugiau nei 20 kalbų ir ilgas savaites nesitraukė iš *The New York Times* bestselerių sąrašo. Knyga autoriaus tėvynėje pelnė 2009-ųjų Metų knygos titulą ir Publikos premiją (*NS Publieksprijs*). Pagal romaną Nyderlanduose sukurta spektaklių ir filmas „Vakarienė" (rež. Menno Meyjes).

PERSKAIČIUS ŠĮ ĮTRAUKIANTĮ ROMANĄ, JOKS APSILANKYMAS RESTORANE NEBEBUS ĮPRASTAS.
De Volkskrant

KAIP TOLI GALIMA EITI, SIEKIANT APSAUGOTI SAVO VAIKĄ?
Vrij Nederland

KOCHAS LAVIRUOJA TARP ŽANRŲ: TAI IR TRILERIS, IR PSICHOLOGINIS ROMANAS, IR SATYRA VIENU METU. JIS NELEIDŽIA PAGRINDINIAMS VEIKĖJAMS ELGTIS PAGAL SKAITYTOJŲ LŪKESČIUS.
Tzum

ISBN 978-9955-23-838-6

www.baltoslankos.lt